

Kereiti 2

KOTARA 1

SESOTHO

PUONG YA

LAPENG

Moralo

wa Thuto

MEKGWA YA HO HLOPHISA

Ho basebetsi-mmoho

Le ya amohelwa lenaneong la Puo Ya Lapeng ya NECT!

Hlokomela hore disebediswa tsa kotara ya 1 ya Puo Ya Lapeng ya NECT di entswe ka nako e kgutshwane haholo. Ke ka baka leo re ananelang hore ditokiso le diphetoho di ka ba teng.

Re ka thabela hape le hore disebediswa tsena e be tsa hao, mme o sebetse mmoho le sehlopha sa rona ho tswela pele ho ntlafatsa phetolelo. E bang o fumana diphoso, ka kopo latela mokgwa ona ho di tlaleha:

- 1 Romela I-meile mona:
xitsonga@homelanguage.co.za
tshivenda@homelanguage.co.za
sepedi@homelanguage.co.za
siswati@homelanguage.co.za
isizulu@homelanguage.co.za
isindebele@homelanguage.co.za
isixhosa@homelanguage.co.za
sesotho@homelanguage.co.za
setswana@homelanguage.co.za
afrikaans@homelanguage.co.za
english@homelanguage.co.za
- 2 Moleng wa sehloho sa molaetsa, ngola mohlodi wa tokomane eo o buang ka yona. Mohlala: Kereiti 3 Kotara 1 Moralo wa Thuto Maqephe 45–47
- 3 Ditabeng tsa hao I-meiling, bolela diphetoho tse tshwanetseng ho etswa. Kapa, mohlomong, etsa diphetoho bukaneng ebe o nka senepe sa leqephe leo, o le romele ka I-meile.
- 4 Ha o na le dintlha tse sa o kgotsofatseng puong tseo o ka ratang hore di elwe hloko, ka kopo ngola mohlodi wa tokomane moleng wa sehloho wa Imeile. Mohlala: BOPAKI BA PUO YA SEBAKA
- 5 Ebe, ditabeng tsa hao tsa I-meile, o hlalosa dintlha tseo.
- 6 Ka kopo romela I-meile tsohle di na le lebitso, mosebetsi le nomoro ya hao mohala, e le hore re tle tsebe ho hokahana le wena bakeng sa dipuisano le tlhakisetsa ha ho hlokahala.
- 7 **Re ya o leboha ka diphehiso tsa hao lenaneong lena! Re o tiisetse hore, phetolelo tse ntle, tse nepahetseng tsa puo tsohle di hlahisitswe ditokomane tsena.**

Contents

Dintlha tsa Tsamaiso	v
Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta	xii
Beke 1 Tataiso	1
Mantaha	2
Labobedi	7
Laboraro	10
Labone	16
Labohlano	19
Beke 2 Tataiso	23
Mantaha	24
Labobedi	30
Laboraro	34
Labone	41
Labohlano	43
Beke 3 Re keteka matsatsi a tswalo	47
Mantaha	49
Labobedi	54
Laboraro	59
Labone	65
Labohlano	69
Beke 4 Re keteka matsatsi a tswalo	73
Mantaha	75
Labobedi	80
Laboraro	86
Labone	92
Labohlano	97
Beke 5 Ho eta	101
Mantaha	103
Labobedi	108
Laboraro	113
Labone	119
Labohlano	123

Beke 6 Ho eta	127
Mantaha	129
Labobedi	133
Laboraro	138
Labone	144
Labohlano	148
Beke 7 Ho thusa metswalle	153
Mantaha	155
Labobedi	159
Laboraro	164
Labone	170
Labohlano	174
Beke 8 Ho thusa metswalle	179
Mantaha	181
Labobedi	186
Laboraro	192
Labone	198
Labohlano	203
Beke 9 Ho ba le maikemisetso	207
Mantaha	209
Labobedi	214
Laboraro	219
Labone	225
Labohlano	229
Beke 10 Ho ba le maikemisetso	233
Mantaha	235
Labobedi	240
Laboraro	245
Labone	250
Labohlano	255

Dintlha tsa Tsamaiso

Diphetho tsa Thuto

Kotareng ena, baithuti ba tshwanetse ho fihlela diphetho tse latelang:

HO MAMELA LE HO BUA

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho tseba kapa ho bina diraeme ka dipina tse 4
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho ka nka karolo dipuisanong ka phaposiburutelong ho abela tsebo ya pejana
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho buisana ka pale e badilweng ka kopanelo, ba sebedisa foreimi ya dipuisano ho tataisa.
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho iqapela dipale tsa bona bakeng sa mosebetsi wa pale ya boiqapelo
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho qoqa ka seo ba se ngotseng
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho utlwisisa mme ba kgone ho sebedisa tlotlontswe e latelang

keteka	mokete	makatso	hopola	lebala	lebalehile
mpho	ananela	imollohile	mema	memo	enfelopo
fana	amohela	ferekane	kopa tshwarelo	se sa rerwang	phoso
sepalangwang	tlwaelehile	e sa tlwaelehang	hloka boitshupo	mohono	ananela
lori	lebelo	benya	sepalangwang	tsela	ditutudu
moepa	Itopia	Diolimpiki	Matjhaba	ikemiseditse	kgau
motlotlo	thoriso	thuso	ho thusa	mosa	lebidu
lebidu le pantjhileng	pantjhara	pompo	baesekele	kotsi	setswalle
mosa	moqomo	kotsama	qhalanya/ qhalantse	kamorao	ka tlase
ho ya ho	hole le	boithaopi	lekgetlo	fuputso	maikemisetso
boiphilelo	kateleho	ho atleha	ntlafala	rala	tlhodisano
boloka	boikwetliso	moputso	mokgwa	bohlale	bohlale
botswa	ho sebetsa ka thata	tshwanelwa	kateleho	lefa	boqapi

TLHOKOMEDISO YA MEDUMO LE MEDUMO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho ka kgetha medumo ka kutlo
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho hlokomela medumo e latelang ka boiketsetso

3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho arola le ho kopanya medumo e latelang

nts	nth	ntl	tjh	tlh	shw
qhw	nqhw	ntlh	ntjh	ntsw	tlhw

Baithuti ba tshwanetse ho ka arola mantswe a latelang ka medumo

ntseba	ntsipa	ntsebisa	ntsoma	ntsipile	nthula
nthola	nthunya	nthetsa	ntlola	ntlela	ntlama
ntlisa	tjhaba	tjhele	letjhoba	tjhutjhumakgala	tlhapa
tlhapi	tlholo	tlhoko	ditlhapi	ditlhoko	shwele
seshweshwe	shweshwe	shwella	shwelletse	Moshweshwe	qhwaela
qhwetse	qhwela	leqhwa	nqhwaela	nqhwela	nqhwetswe
mantlha	ntlhaba	ntlhoya	ntlhoile	ntjhafatsa	ntjheile
ntjhesa	ntjhakela	ntjhebile	ntswaki	ntswakela	ntswela
ntswafa	ntswetse	mantswa	tlhwaritsa	tlhware	ditlhware

HO BALA

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho qapodisa mantswe a latelang

ntsu	ntseba	ntsipa	ntsebisa	ntsoma	ntsipile
ntho	nthula	nthola	nthunya	nthetsa	ntlo
ntlola	ntlela	ntlama	ntlisa	tjhaba	tjhele
letjhoba	tjhutjhumakgala	tlhapa	tlhapi	tlholo	tlhoko
ditlhapi	ditlhoko	shwele	seshweshwe	shweshwe	shwella
shwelletse	Moshweshwe	qhwaela	qhwetse	qhwela	leqhwa
nqhwaela	nqhwela	nqhwetswe	ntlha	mantlha	ntlhaba
ntlhoya	ntlhoile	ntjha	ntjhafatsa	ntjheile	ntjhesa
ntjhakela	ntjhebile	ntswaki	ntswakela	ntswela	ntswafa
ntswetse	mantswa	tlhwaritsa	tlhware	ditlhware	

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bala mantswe a latelang ka ho a sheba

Mandla	letsatsi	tswalo	maphatiphati	mahlohonolo	mehopolo
mengata	nahana	moketjana	Zanele	Chuck	teraka
tipara	lakatsa	bohlokwa	Haile	dimathi	toro
hlwahlwa	ikwetlisa	leralla	lejwe	kgutla	kganna
kganya	qhalana	kotsama	kwahela	hweletsa	mathela
tshehla	tshwanang	nthekele	tjhelete	tshimong	futhumatswa
phoka	phetela	kgeleke	thotse		

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bala seratswana se kopantsweng jwaloka ka mohlala o latelang:

Mpumi le ausi wa hae ba etela ha nkgono motseng o bitswang Zinyoka ka phomolo ya Mariha. Nkgono o ne a besa mollo o moholo kantle bosiu, mme ba dula mollong ba ntse ba nwa tee ba futhumatswa ke Mollo. Malome Kwesi wa kgeleke a fihla mme a ba phetela dipale tse monate. Mpumi le ausi wa hae ba tadima malome Kwesi ha ntse a phoka tee ya hae a thotse.

KUTLWISISO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho noha/lepa seratswana ka ho bala ditshwantsho
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho hopola diketsahalo tsa seratswana
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho tseba ho pheta seratswana
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho tseba ho pheta diketsahalo tsa seratswana ka tatelano
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho qala ho utlwisisa hore ho bolela eng ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ho amahanya diketsahalo ho ya ka boiphihlelo ba hao, ho akanya ka dintho tse o di bonang empa o sena bonnete ba tsona le ho nahana ka seratswana
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho nahanisisa ka seratswana ba sebedisa foreimi ya dipuisano
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho araba dipotso tsa kutlwisiso tse ngotsweng ka seratswana
- 8 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bopa kakaretso ka seratswana

MONGOLO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho taka setshwantsho se bontshang moelelo
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola sehloho kapa tse pedi ka ditshwantsho tsa bona
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho tlatsa foreimi ya mongolo e kgutshwane
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola diratswana tse x ba sebedisa foreimi ya ho ngola kapa moralo
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola: lenane

Disebediswa le thepa eo o e fumantshitsweng

Ela hlooko hore disebediswa tsohle tseo o di fumantshitsweng ke tsa sekolo.

Disebediswa di tla sebediswa hang feela mme di lokela ho hlokomelwa le ho anela bohle.

Kotareng ya 1, matitjhere a tla fumantshwa disebediswa tse latenag:

1 Ditjhate tsa Papatso tse 4

Sebedisa ditjhate tsena ho rala mosebetsi wa hao wa beke. Beke le beke, bapatsa medumo le mantswa; mantswa a sebediswang kgafetsa, tlotlontswa ya mokotaba; ditshwantsho; mmoho le foreimi ya ho ngola.

2 Ditjhate tsa Mongolo

Bapatsa ditjhate tsena ka pele phaphosing ya boithutelo, e le hore di bonahale ho baithuti. Matitjhere a kereiti 1 le 2 a tla fumantshwa ditjhate tsa mongolo o sa kopanang. Matitjhere a kereiti 2 le 3 a tla fumantshwa ditjhate tsa mongolo o kopanang le mongolo o sa kopanang.

3 Kotara ya 1 Moralo wa Thuto 1

Sebedisa moralo ona wa thuto ho elellwa seo o tshwanetseng ho se ruta letsatsi ka leng. Mekgwa e fapaneng ya ho ruta e tla o thusa hore o rute jwang thuto ka nngwe. Bekeng tse pedi tse qalang kotareng ya 1, o tla latela lenane la tlwaetso.

4 Kotara ya 1 Tereka

Sebedisa tokomane ena ho tlatsa le moralo wa selemo wa ho ruta mmoho (ATP) le wa kotara. Bontsha ka ho tshwaya le ho beha letsatsi ha tekanyetso ya mosebetsi e fedile. Nahanisisa hantle ka tseo o di rutileng.

5 Kotara ya 1 Buka e Kgolo

Sebedisa buka e kgolo ya dipale ka nako ya dithuto tsa ho bala ka kopanelo. Kotara ena le dipale tse robedi – pale e le nngwe ka beke.

6 Kotara ya 1 Pokello ya Disebediswa

Pokello ya disebediswa e nale tse latelang:

- **Dipapetla tsa Mantswa tse** sebediswang bakeng sa tlotlontswa ya mokotaba, mantswa a sebediswang kgafetsa, medumo le mantswa. Di sehe mme o di behe hantle ka tatelano. Sebedisa dipapetla tsa mantswa mmoho le ditjhate tsa papatso ya mantswa.
- **Ditshwantsho tsa tlotlontswa ho tswa mokotabeng:** di sehe hantle mme o di behe hantle ka tatelano. Sebedisa dipapetla tsena tsa mantswa mmoho le ditjhate tsa papatso ya mantswa.
- **Maqephe a tshebetso a dipale tsa boiqapelo:** o a fuwe bakeng sa mokotaba ka mong. Ho na le ditshwantsho tse 3 kapa tse 4 tse buang ka pale. Ho na le maqephe a 10 a tokomane – e le nngwe bakeng sa sehlotshwana sa bana. Eketsa ha ho hlokeha.
- **Maqephe a mosebetsi wa tekanyetso** o a fuwe bakeng sa dipheto tsa baithuti le ntlha tsa bohlokwa tsa kotara.

7 Kotara ya 1: Leqephe la tshebetso la ho bala

8 O fuwe maqephe a tshebetso a ho bala a robedi bakeng sa kotara e le nngwe ka beke ho tloha bekeng ya 3 ho isa bekeng ya Sebedisa maqephe ana a tshebetso le baithuti kaofela ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha. O na le maqephe a tshebetso a ho bala a Eketsa ha ho hlokeha.

Tsamaiso ya Beke le Beke: Dihora tse 7

- 1 Lenaneo la thuto le latela tsamaiso ya tlwaelo e tshwanang beke le beke.
- 2 Hona ho nolofalets'a baithuti le matitjhere ho latela tlwaelo ya tsamaiso ya beke.
- 3 Baithuti ba kgona ho itokisetsa mosebetsi o latelang ha ba se ba tlwaetse tsamaiso ya beke.
- 4 Tlwaelo ena ya tsamaiso e itshetlehile ho nako e lekantsweng ya Puo ya Lapeng ya CAPS: dihora tse 7 ka beke.
- 5 Tlwaelo ena ya tsamaiso e entswe ele karolo ya lenaneo la dipuo tse pedi mmoho le PSRIP EFAL ya lenaneo la thuto le hlophisitsweng.
- 6 Ka kopo bapatsa tlwaelo ena ya tsamaiso ka phaphosiburutelong mme o leke ka matla ho e tseba ka hlooho.

MANTAHA		LABOBEDI		LABORARO		LABONE		LABOHLANO	
Mosebetsi wa molomo	15			Mosebetsi wa molomo	15			Mosebetsi wa molomo	15
		Medumo	15	Medumo	15	Medumo	15	Medumo	15
Mongolo	15	Mongolo	15	Mongolo	15				
Ho bala ka kopanelo	15	Ho bala ka kopanelo	15			Ho bala ka kopanelo	15	Ho bala ka kopanelo	15
Ho ngola	30			Ho ngola	30				
Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha			30
1.45		1.15		1.45		1.00		1.15	

Boitokiso ba beke

Ho bohlokwa ho hopola hore lenaneo la Puo Ya Lapeng le fokoeditse matitjhere tlhokeho ya ho rala, empa BOITOKISO e sa le ntlha ya bohlokwa! Ha nngwe ka beke, motsheare wa mantsiboya kopanang le basebetsi-mmoho (matitjhere ohle a foundation Phase), le hlophise boitokiso mmoho.

Ha o itlhopisa/ itokisa hopola ho:

- 1 Badisisa hantle Moralo wa Thuto wa beke.
- 2 Etsa bonnete bahore o utlwisisa le ho tseba mekgwa e fapaneng e tshwanetseng ho sebediswa. Ha ho se jwalo, eya karolong e bitswang 'Mekgwa e fapaneng ya ho ruta' mme o e bale ka moo o ka hlohang.
- 3 Kamorao ho seo, sheba hore ke dipapetla le ditshwantsho dife tse tla hlokahala bakeng sa bakeng sa tlotlontswe ya mokotaba, mantswe a sebediswang kgafetsa, medumo le foreimi ya ho ngola. Lokisa dipapetla tsa mantswe le ditshwantsho ka tsela e latelang:
 - a Seha dipapetla kapa ditshwantsho

- b** Leka ho di kgomaretsa pampering kapa lebokoseng
 - c** Ha ho kgoneha, di lamineite kapa o di kwahele ka polasitiki.
 - d** Dipapetla tsa thuto e itseng di kenye ka hara enfelopo kapa o di tlame ka kgwele ya rekere.
- 4** Bokelletsa di sebediswa tsohle tseo o ka di hlohang, ditshwantsho kapa dintho tsa nnete tse tshwarehang.
 - 5** Etsa bonnete ba hore Buka e Kgolo e lokile.
 - 6** Badisisa hantle mesebetsi e tshwanetseng e phethwa ka hara buka ya Tshebetso ya DBE.
 - 7** Etsa bonnete ba hore Tereka ya hao e maamong a nepahetseng mme e bontshe kgatelopele eo o seng o e entse.

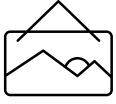
Mokotaba le Lenane la ho Bala

NOMORO YA BEKE	MOKOTABA	PALE YA HO BALA KA KOPANELO	LEQEPHE LA MOSEBETSI LA HO BALA
1	BEKE TSA TLWAELO		
2			
3	Re keteka matsatsi a tswalo	Letsatsi la tswalo le lebahileng	3
4	Re keteka matsatsi a tswalo	Letsatsi la Zanele la tswalo	4
5	Ho eta	Chuck wa teraka	5
6	Ho eta	Haile Gebrselassie: Kgalala ya mabelo	6
7	Ho thusa metswalle ya rona	Lebidi la Jane le felletsweng ke moya	7
8	Ho thusa metswalle ya rona	Bolekemaipatile	8
9	Ho ba le maikemisetso	Marie o wa boloka	9
10	Ho ba le maikemisetso	Mora ya bohlale	10

Kotara 1 Lenaneo la Tekanyetso

Lenaneo la tekanyetso le bopilwe ho latela Karolo 4 ya CAPS e amohetsweng. Sena se ka fumanwa kamora Teraka ya kotara e nngwe le e nngwe.

Papatso ka Phaphosiburutelong

DITJHATE TSA PAPATSO

- 1 O tla fumantshwa ditjhate tsa papatso tse nne tse mmala e fapaneng, ele karolo lenaneo lena.
- 2 Tjhate ya mmala ka nngwe e tla sebedisetswa ho bapatsa mantse a fapaneng a beke.
- 3 Sebedisa ditjhate ka tsela ena e latelang:
 - a **Tjhate e mmala o motala** – e bapatsa tlotlontse ya mokotaba le ditshwantsho tsa beke.
 - b **Tjhate e mmala o bolou** – e bapatsa mantse a sebediswang kgafetsa a beke.
 - c **Tjhate e mmala o mosehla** – e bapatsa medumo le mantse a beke.
 - d **Tjhate ya mmala o mopinki** – e bapatsa foreimi ya ho ngola ya beke.
- 4 Mantse a ditjhateng tsena a lokelwa ho ntjhafatswa/ tjhentjhuwa beke le beke.
- 5 Ka kopo o se ke wa tlohela tlotlontse ya mokotaba le ditshwantsho selemo kaofela. Dipapatso di lokela ho tsamaelana le mokotaba o rutwang. Ha phaphosi ya borutelo e tletse ka mantse le ditshwantsho, baithuti ba ka hloleha ho ellelwa mantse le ditshwantsho tse ntjha.
- 6 Ha o qeta ho tlosa mantse le ditshwantsho tse itseng, di bokelle mme o di behe hantle ka faeleng.
- 7 Hlokomela mantse ana molemong wa ho a sebedisa selemong se lateng.

TAFOLE YA MOKOTABA

- 1 Leka ho iketsetsa tafole ya mokotaba ka phaphosiburutelong.
- 2 Sebedisa sebaka sena ho bapatsa ditshwantsho le dintho tsa nnete tse tsamaelanang le mokotaba.
- 3 Ngola/ leibola dintho tsena mabitso, e le hore baithutia batle ba ithute tlotlontse ena.

Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta

Botsamaisi ba Phaposiborutelo

Maano a mang a botsamaisi ba phaposiborutelo a kentswe e le “mekgwa ya mantlha ya ho ruta”. Ke maano a sebediswang ka nako tsohle lenaneong lena, ka hoo ho bohlokwa hore titjhere e a utlwisise hantle.

Sepheo: Ho ntlafatsa nako e sebediswang nakong ya mosebetsi, boitshwaro ba moithuti le tshebedisano mmoho pakeng tsa baithuti. Ho fokotsa ditshitiso thutong. Ho kenyeletsa le karolo ya papadi thutong.

BODULO LE DIHLOTSHWANA TSE NYANE.

- 1 Ho bohlokwa ho hlophisa nako le ho ela hloko tsela eo o hlophang tsela eo baithuti ba dulang ka yona ka phaposiburutelong
- 2 Ha o etsa sena, ela hloko dinthla tse latelang:
 - a **Dudisa baithuti ho ya ka bokgoni bo fapaneng** – O seke wa beha baithuti ba sokolang mmoho, le sebetsang hantle mmoho. Kopanya baithuti hore phaposi yohle e be sebaka sa bokgoni bo fapaneng.
 - b **Dudisa baithuti ka leano la ho fokotsa ditshitiso kapa lerata le fetellelseng.** O seke wa dudisa baithuti ba kgathatsanang mmoho. O seke wa dudisa baithuti ba ratang ho bua ka phaposing mmoho.
- 3 Lenaneong lena la thuto, ho na le mesebetsi e tla hloka baithuti ba e etse ka dihlotshwana tse nyane.
- 4 E kaba dihlotshwana tsa baithuti ba 3–4, ba dutse mmoho. Etsa seo hore ha o bolella baithuti ho sebetsa ka “dihlotshwana tse nyane” ba kopane ka pele ka mokgwa o kgethehileng ntle le tshitiso.
- 5 Ha baithuti ba dutse ka mela, tsela e bonolo ya ho etsa dihlotshwana ke hore ba babedi ba dutseng ka pele ba retolohe ba shebane le ba ka morao ho bopa sehlopha kapele.
- 6 O seke wa tlohella baithuti ho etsa hlophiso ena ka bo bona. Haebe wena ya nkang qeto ka ho etsa dihlotshwana ka paposing le ho ruta baithuti ho bopa dihlopha tsena ka pele ka kgutso.
- 7 Ha o bona tshebetso ya sehlopha e se ntle, etsa diphehoho ho sehlopha. O seke wa qobella baithuti ho sebetsa mmoho.

TSAMAISO YA DIPUISANO TSA DIHLOPHA

- 1 Ka hara lenaneo tsamaiso la thuto, hona le mesebetsi e mmalwa e hlokang hore baithuti ba be le therisano ya dihlopha.
- 2 Kwetlisa baithuti ho etsa tse latelang:
 - a Qalong baithuti ba tshwanetse ho bopa dihlotshwana.

- b** Ka morao ho moo, baithuti ba elellwe potso kapa foreimi eo batlileng ho rerisanang ka yona.
- c** E be moithuti e mong le e mong o fumana monyetla wa ho araba potso e nngwe le e nngwe.
 - Moithuti wa 1 o araba potso ya 1
 - Moithuti wa 2 o araba potso ya 1
 - Moithuti wa 3 o araba potso ya 1
 - Moithuti wa 4 o araba potso ya 1
 - Moithuti wa 1 o araba potso ya 2
 - Moithuti wa 2 o araba potso ya 2
 - Moithuti wa 3 o araba potso ya 2
 - Moithuti wa 4 o araba potso ya 2
 - Jwalo jwalo
- 3** E kaba mohopolo o motle ho sebedisa thupa / lejwe / ntho.
 - a** Neha sehlopha ka seng ntho e mebala jwaloka thupa kapa lejwe.
 - b** Motho ya tshwereng ntho o ya bua mme ba bang bohle ba ya mamela.
 - c** Ha moithuti wa pele a se a buile, o tshwanetse ho fetisetsa ntho eo ho motho e mong.
- 4** Haeba dihlopha di tshwanetse fana ka tlaleho, baithuti ba se ba arabile kaofela, sehlopha se ka kgetha dikarabo tse nepahetseng bakeng sa potso e nngwe le enngwe.

MESEBETSI YA PHETOHO YA HO BALA

- 1** Ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, titjhere o sebetsa le dihlopha tse pedi
- 2** Pakeng tsa dihlopha tsena tse pedi, ho bohlokwa honka “kgefutso” pele o lokisa bodulo ba baithuti ba ho sebetsa leqephe la mosebetsi le latelang.
- 3** Etsa hona ka mokgwa o latelang:
 - a** Ha o qetile ho sebetsa le dihlopha, laela sehlopha sa pele ditulong tsa bona.
 - b** Laela baithuti ho mamela ka hlooko
 - c** Etsa Mosebetsi wa phetoho ya ho bala le baithuti bohle.
 - d** Netefatsa hore baithuti ba maamong a ho bala leqephe la mosebetsi
 - e** Hlalosa mosebetsi o tla latela leqephe la mosebetsi
 - f** Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho qeta mosebetsi wa bona pele ba etsa mosebetsi o latelang – ba nke nako ya bona ho etsa mosebetsi ba sa potlake.
 - g** Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa le wena.
- 4** Kotareng ya 1, re kgothalletsa hore o sebedise mekgwa ena e 4 ya mosebetsi wa phetoho ya ho bala le baithuti:

Mosebetsi wa 1: Titjhere ore

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Hlalosa hore o tlo etsa ditshitshinyeho tse fapaneng, jwaloka: ama hlooho; fofisa khaethe; swenya nko; tlola ha raro.
- 3 Qala ka hore 'titjhere ore', ebe baithuti ba etsa tshitshinyeho e boletsweng.
- 4 Ha o sa qala ka hore 'titjhere ore', baithuti ha ba etse letho, ba ema feela.
- 5 Ha moithuti a ka sisinyeha titjhere a sa qala ka hore 'titjhere ore', moithuti eo o dula fatshe ha a sa nka karolo.
- 6 Mohlodi ke moithuti ya salang a eme.

Mosebetsi wa 2: Mokitjana wa ho tjeka

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Hlalosa hore o tlike ho bapala mmimo founung ya hao.
- 3 Ha baithuti ba utlwa mmimo, ba tjeke.
- 4 Hang ha mmimo o kgutsa, baithuti ba eme tsi!
- 5 Letsa o tima mmimo ka makgetlo, e le hore baithuti ba tjeke le ho ema feela ka makgetlo.

Mosebetsi wa 3: Tsoka, tsoka, ema

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Ere: tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, ema!
- 3 Baithuti ba pheta se bolelwang ke titjhere, ba ntse ba tsoka mmele ya bona.
- 4 Ha ba fihla ho 'ema' ba tshwanetse ba eme tsi! ba kgutse.
- 5 Pheta sena ka makgetlo.

Mosebetsi wa 4: Nna le setulo saka

- 1 Bolella baithuti hoe ma pela ditulo tsa bona. Ho be le sebaka pela bona.
- 2 Efa baithuti ditaello tseo ba tshwanetseng ho di latela – sena ba se etse ka pele mme ba kgutsitse.
- 3 Ditaello tsena tsohle di amana le ditulo tsa bona mme ba ithuta tshebediso ya maetelli.
- 4 Fana ka ditaello tse kang:
 - ema kamora setulo sa hao
 - phahamisa setulo sa hao
 - palama hodima setulo sa hao
 - tlola setulo sa hao
 - jwalo, jwalo.

Mesebetsi ya ho bua ya molomo

Qalong ya thuto ya Sesotho ka Mantaha, Laboraro le Labohlano titjhere o tla etsa mosebetsi wa molomo. Tsena ke karolo ya ho mamela le ho bua ya lenane la thuto. Di radilwe ka hloko ho neha moithuti ka mong monyetla wa ho bua.

Ho ruta tlotlontswe ya mokotaba

Sepheo: Ho eketsa tsebo, menahano, le tlotlontswe ya thuto ho matlafatsa kutlwisiso ya ho bala le tsebo kakaretso. Ho thusa baithuti ka puo e batlehang e tla sebediswa ka Intermediate Phase.

- 1 Ruta baithuti mantswe a 3 a matjha a tlotlontswe ya mokotaba.
- 2 Sebedisa mokgwa wa 'PATS' ha o ruta tlotlontswe e ntjha.
- 3 PATS e hlalosa Supa, Etsa, Jwetsa le Bua.
- 4 Ha ho bonolo ho ruta mekgwa ena kaofela ka nako e le nngwe, etsa eo o ka e kgonang.
 - a Supa – setshwantsho kapa ntho e itseng ha ho hlokeha
 - b Bontsha ka mmele moelelo wa lentswe.
 - c Bolella baithuti hore mokotaba ke eng. Fana ka mohlala o bonolo.
 - d Sebedisa lentswe polelong.
- 5 Hang ha o se o rutile tlotlontswe ya mokotaba bekeng, maneha mantswe ao tjhateng ya papatso ya mantswe mmoho le a ditshwantsho.
- 6 Ha se baithuti bohle ba tla hopola tlotlontswe ena ka pele. O seke wa tshwenywa ke sena mme o se ke wa pheta phetisa baithuti mantswe ana kgafetsa
- 7 Baithuti ba utlwa mantswe a matjha hangata ha mokotaba o ntse o rutwa, mme ba tla ba le monyetla wa ho iketsetsa tlotlontswe ya bona.

Pina kapa Raeme

Sepheo: Ho matlafatsa tsebo ya tlotlontswe e ntjha ya baithuti. Ho ithuta ka ho bapala

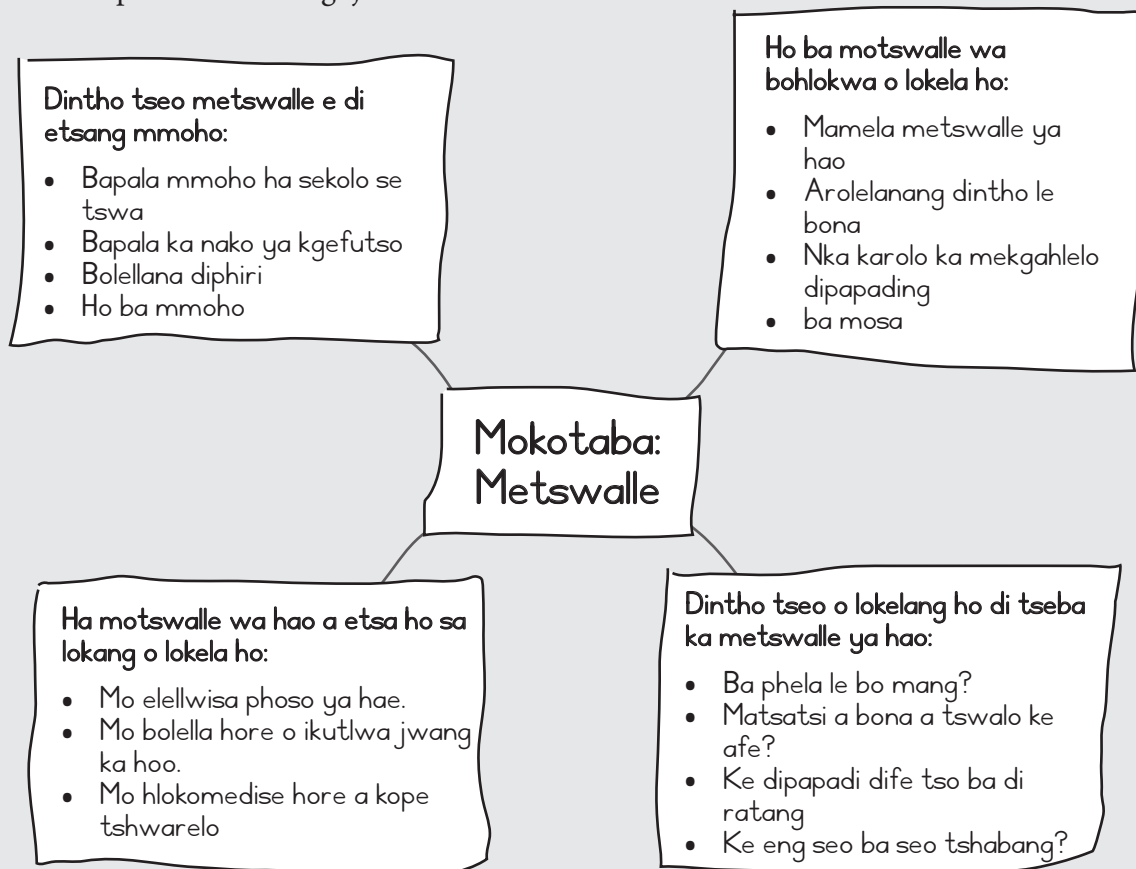
- 1 Pina kapa Raeme eo o tlo e ruta baithuti e ngotswe ka hare ho Moralo wa Thuto.
- 2 Ha nako e ntse eya baithuti ba tla tseba dipina kapa diraeme tsena, mme ba tla ipinela ka bolokolohi.
- 3 Ha o qala ho tsebisa baithuti pina kapa raeme ba rute mantswe, diketso le morethetho. (ha o le teng)
- 4 Ruta baithuti pina kapa raeme mola ka mola ka mokgwa o latelang:
 - a Binela kapa o balle baithuti pina kapa raeme kaofela o ntse o hlalosa mantswe ha ho hlokeha.
 - b Bina kapa o bale mola o qalang mme baithuti ba o sale morao.
 - c Bina kapa o bale mola wa bobedi mme baithuti ba o sale morao

- d Bina kapa o bale mola wa pele lewa bobedi mmoho mme baithuti ba ho sale morao.
 - e Tswela pele ka mpkgwa ona ho fihlela baithuti ba utlwisisa pina kapa raeme kaofela.
- 5 Kamehla hopola ho etsa diketso ha o bina pina kapa o bala raeme.
 - 6 Kopa baithuti ho bina pina eo ba e ratang pheletsong ya letsatsi. Ena ke tsela e monate ya ho bona ho kenya lerato la puo.

Tsebisa ka Mokotaba: Phuputso ya tsebo ya sethatong/ kgale

Sepheo: Ho fuputsa le ho ananela tsebo ya sethatong ya baithuti ka mokotaba o tlileng ho rutwa le ho eketsa tsebo hoe o ba seng ba ena le yon aka ha mokotaba ... Ho bontsha ka moo thuto e ka ralwang ka teng ho sebediswa mmapa wa kelello.

- 1 Mosebetsing ona titjhere o qala ka ho etsa mmapa wa kelello tlapangollong.
- 2 Titjhere o taka sedikadikwe tlapangollong ebe o ngola mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 3 Jwale e be titjhere o botsa hore: Ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?
- 4 Titjhere o ngola dintlha tsa baithuti ho potoloha mmapa wa kelello. Titjhere o bokella dikarabo tse tshwanang mmoho.ho. Mohlala: Haeba mokotaba ke 'Metswalle' o tla ba le mmapa o shebahalang tjena:

- 5 Bekeng ya bobedi titjhere o tla sebedisa mmapa wa kelello ho hopotsa baithuti ka seo ba ithutileng sona bekeng ya pele.

- 6 Titjhere o tla botsa baithuti tjena: Ke dintho difeng tse ntjha tse thabisang tseo re ithutileng tsona ka mokotaba ona ho fihlela ha kana.?

Pale ya Boiqapelo Beke ya 1

Sepheo: Ho fa baithuti monyetla wa ho sebedisa puo e ntjha ka nepo, le ho sebedisa tsebo ya bona ya sehlooho le boiqapelo ho etsa pale e nang le moelelo. Ho aha tsebo ya baithuti ya ho aha tatelano ya dintlha. Ho fa baithuti monyetla wa sebedisa mmoho ka kutlwano ka dihlopha tse nyane.

- 1 Mosebetsi ona o fa baithuti monyetla wa ho sebedisa boinahanelo le boiqapelo ba tlotlontswe ya mokotaba le bokgoni ba tatelano ya dintlha ho iketsetsa pale e ntjha.
- 2 Bolella baithuti ho bopa dihlopha tse nyane.
- 3 Neha sehlopha ka seng leqephe la tshebetso la mokotaba. Leqephe lena o tla le fumana ka pokelletsong ya disebediswa.
- 4 Maqephe ana a na le tatelano ya 3–4 ya ditshwantsho tse ka sebediswang ho bopa pale e tsamaelanang le mokotaba.
- 5 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 6 Efa baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 7 Ka mora moo moithuti ka mong sehlopheng o fumana monyetla wa ho phehisa ka seo a se nahanang.
- 8 Tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho mamela ha baithuti ba ntse ba bua ka pale ya bona.
- 9 Phutha Maqephe a tshebetso kaofela mme o a behe/boloke hantle bakeng sa ho a sebedisa bekeng e latelang.
- 10 Kgothaletsa baithuti ho phetela ba lelapa la habo bona dipale tsa bona.

Pale ya Boiqapelo Beke ya 2

Sepheo: Neha baithuti monyetla wa ho sebedisa puo e ntjha ka nepo le ho sebedisa tsebo ya sehlooho ho qapa pale e nang le moelelo. Ho aha bokgoni ba baithuti ba tatelano ya dintlha. Ho fa baithuti monyetla wa ho sebedisanammoho le ka kutlwano ka sehlotshwana se senyane.

- 1 Hlophisa baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha se seng le se seng leqephe la tshebetso la mokotaba.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng ba entse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebeta ka dihlopha ho nka qeto ka pale ya sehlopha.
- 5 Hopotsa baithuti hore dipale tsa bona e lokela ho ba tsa boiqapelo, empa di tsamaellane le ditshwantsho.
- 6 Bitsa phaposi yohle ho tsepamisa maikutlo.
- 7 Kopa dihlopha 1–2 ho arolelana dipale tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dipale tsa bona.

Puisano mabapi le ho Bala ka Kopanelo

Sepheo: Ho ruta baithuti bohlokwa ba ho nahana le tsebo ya ho akaretsa le ho ba neha monyetla wa ho hodisa tsebo ya bona. Ho aha boitshepo ba baithuti ka ho ba neha monyetla wa ho ikutlwahatsa ka bolokolohile ho ithuta le ho ba neha monyetla wa ho ikutlwahatsa ka bolokolohi, ho hlahloba, ho amanya diketsahalo ho ya ka boiphihlelo ba bona, ho nka qeto ka dintho tseo o di bonang empa o sena bonnete ba tsona. Ho neha baithuti monyetla wa ho sebedisana mmoho le ka kutlwano ka sehlotshwana se senyane.

- 1 Dipuisano tsa ho bala ka kopanelo di etswa ka Labohlano.
- 2 Qala ka ho ngola foreimi ya dipuisano tlapangollong.
- 3 Ebe o bala le ho hlalose tse baithuti foreimi ya puisano.
- 4 Baithuti ba lokela ho utwisisa hore ha hona kgahlano ho dipotso tse bulehileng. s – dikarabo tse fapaneng le maikutlo a fapaneng di amohelehile.
- 5 Qetellong ya thuto, beha baithuti maemong a ho mamela ka hlooko.
- 6 Metsotsong ya ho qetela botsa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha sa baithuti ho fana ka dikarabo tsa bona.
- 7 Leboha baithuti ka ho fana ka dikarabo le diphehiso.
- 8 Ha dikarabo di fosahetse, kapa di hloka tlhalosetso e batsi, araba baithuti kapa botsa dipotso tsa tlhakisetso.

Tlhokomediso ya medumo le medumo/Mongolo

Kereiti ya 1&2 (Ho fihlela lenaneo la medumo le qetilwe)

Tlhokomediso ya medumo le medumo le mosebetsi wa Mongolo di ya amana leanong lena.

Matlafatso ya Medumo le Mantswe a fetileng: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho hlahloba temoho ya baithuti ya medumo le ho hopola medumo le mongolo o rutilweng. Ho phekole le ho matlafatsa tsebo ya medumo le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho sebedisa ditebello tsa tekanyetso ho fana ka lesedi la tekanyetso e tswelang pele.

- 1 Ka Mantaha ka nako ya mongolo baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo wa bona ka ho phetha medumo, dinoko le mantswe ao ba ithutileng bekeng e fetileng.
- 2 Laela baithuti ba bule dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi.
- 3 Kamora moo bolella baithuti ho mena leqephe mahareng mme ba ngole dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng (margin), le 6–10 moleng o mahareng a leqephe. (Palo ya medumo, dinoko le mantswe di tla fapana ho ya ka thuto e nngwe le e nngwe)

- 4 Bolella baithuti ho ngola modumo, senoko kapa lentswe ha o le bitsa – ba ngole ka thoko ho nomoro e nepahetseng. Ha ba sa kgone ho ngola modumo kapa lentswe ba ngole letshwao la deshe (-).
- 5 Hopotsa baithuti hore ena ke tshebetso e potlakileng ho lekola hore ba ntse ba hopola ho ngola medumo, dinoko le mantswe ao ba ithutileng ona.
- 6 Bolella baithuti hore ba tlo lekola difoniki le mongolo wa bona.
 - Ba tlameha ho lekola hore ba tseba ho ngola modumo, senoko kapa lentswe ka nepo.
 - Ba tlameha le ho lekola hore ba bopa ditlhaku tsa bona ka nepo.
- 7 Qapodisa medumo, dinoko le mantswe a ka moralong wa thuto.
- 8 Laela baithuti hore ba nke pensele e le nngwe ya mmala ba e sebedise ho lokisa mesebetsi ya bona.
- 9 Ngola dikarabo tse nepahetseng tlapangolong, o bitsa modumo ebile o hlalosa mohato wa ho ngola.
- 10 Bolella baithuti hore ha ba ile ba thatafalla ke ho hopola modumo kapa ho ngola tlhaku, ba sebedise matsatsi ao a beke ho matlafatsa bokgoni ba bona ba mosebetsi oo.
- 11 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokanng thuso.

Thuto ya Modumo o Motjha le Mantswe: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele bokgoni ba moithuti ba temoho ya difoneme. Ho ruta baithuti difoniki le dinoko tsa puo ya lapeng ka mokgwa o hlakileng le o itlhopileng, le ho itlwaetsa ho lemoha le ho sebedisa difoniki le dinoko tse rutuweng.

Tsebisiso ya modumo o motjha

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /p/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Buisana le baithuti kamoo modumo /p/ o tshwanang Puong ya lapeng le Puong ya Senyesemane. /le kamoo o fapaneng Puong ya lapeng le Puong ya Senyesemane.
- 4 Bakeng sa tuma-notshi, bontsha baithuti modumo oo tjhateng ya alfabete.
- 5 Botsa baithuti hore: Na o ka hopola mantswe a mang a qalang ka modumo ona /p/?
- 6 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **pere, apole, (nantswe a mane)**

Tsebisiso mantswe a matjha

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o bontsha baithuti papetla: **pere, apole, (nantswe a mane)**
- 2 Kopa baithuti ba phethe lentswe leo o hatella modumo o wa beke o ka sehloohong.
- 3 Beha dipapetlana tsa mantswe tjhateng ya papatso ya medumo.

Ho ngola Tlhaku/Ditlhaku tse Ntjha le Mantswe: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele bokgoni ba baithuti ba ho ngola kerafeme (grapheme) tse tsamaellanang le foneme e rutilweng.

- 1 Ruta baithuti ho bopa ditlhaku tsa medumo e rutilweng ka nepo.
- 2 Bontsha baithuti ka ho ngola modumo oo tlapangollong – hlalosa o bontshe mohato wa ho bopa tlhaku eo.
- 3 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi ba behe dihloho ditafoleng tsa bona.
- 4 Ema o furalletse baithuti, mme o phahamise letsoho le letona.
- 5 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letona ba o latele/etsise ha o ngola tlhaku moyeng.
- 6 Phetha mokgwa ona le baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi.
- 7 Bolella baithuti ho sebetsa le metswalle ho ngola modumo/tlhaku mekokotlong ya bona ka menwana ya bona.
- 8 Ka mora moo, bolella baithuti ho ngola medumo ditafoleng tsa bona ka menwana ya bona.
- 9 Qetellong, bontsha baithuti hape mohato wa ho bopa tlhaku/ditlhaku le mantswe tlapangollong.
- 10 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 11 Baithuti ba sehelle mola ka tlasa modumo o rutilweng lentsweng kapa polelong e nngwe le e nngwe e ngotsweng.

Ho arola le ho kopanya mantswe: Labone la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele temoho ya baithuti ya difoneme, le bokgoni ba ho arola le ho kopanya difoneme le dinoko tse rutilweng. Hona, ho tla ba thusa ho bala le ho ba bangodi ba ikemetseng. Ho eketsa bokgoni ba ho lemoha difoneme le dinoko ha bonolo.

Ke a etsa...

- 1 Qala ka lentse le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Qapodisa lentse: **pere**
- 3 Arola lentse ho ya ka medumo ya lona: /p/e/r/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentse: /p/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: /e/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentse: /r/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentse: /e/
- 8 Ngola lentse lena tlapangollong: **pere**
- 9 Bontsha baithuti ka ho supa hore o kopanya jwang medumo ho etsa lentse.
- 10 Kamora moo, qapodisa senoko sa pele ya lentse. /pe/

- 11 Ho latele senoko sa bobedi ya lentswe: /re/
 12 Supa o bontshe baithuti ho kopanya dinoko ho etsa lentswe: /pe/-/re/
 13 Phetha sena ka lentswe le leng la thuto ya Laboraro.

Seo re se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Qapodisa lentswe apole: **apole**
- 3 Botsa baithuti hore: Modumo wa pele lentsweng lena ke ofe? /a/
- 4 Botsa baithuti hore: Modumo wa bobedi lentsweng lena ke ofe? /p/
- 5 Botsa baithuti hore: Modumo wa boraro lentsweng lena ke ofe? /o/
- 6 Botsa baithuti hore: Modumo wa bone lentsweng lena ke ofe? /l/
- 7 Botsa baithuti hore: Modumo wa ho qetela lentsweng lena ke ofe? /e/
- 8 Kopa baithuti ho arola lentswe ka ka medumo eo le bopilweng ka yona: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 9 Ngola lentswe tlapangollong: **apole**
- 10 Kopa baithuti ba o thuse ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 11 Botsa baithuti hore: Senoko sa pele lentsweng lena ke sefe? /a/
- 12 Botsa baithuti hore: Senoko sa bobedi ke sefe? /po/
- 13 Botsa baithuti hore: Senoko sa ho qetela ke sefe? /le/
- 14 Laela baithuti ho kopanya dinoko ho etsa/bopa lentswe: /a/-/po/-/le/ = **apole**
- 15 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

Fumana Lentswe: Labohlano la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho fa baithuti monyetla wa ho matlafatsa tsebo ya bona ya medumo. Ho fa baithuti monyetla wa ho ntshetsa pele tsebo ya bona ya ho bopa mantswe. Ho eketsa bokgoni ba bona ba ho lemoha/elellwa medumo ha bonolo.

Taka tafole ena e latelang tlapangollong. Netefatsa hore e kentse medumo eo baithuti ba ithutileng yona ka Labobedi le Laboraro.

th	l	o
nn	p	a
nk	e	m

Bontsha (Model)

- 1 Hopotsa baithuti medumo ya beke, mohlala: /p/ le /m/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangollong.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ba tla fumana fela metsotso e meraro ho fumana mantswe a mangata eo ba ka a bopang ba sebedisa medumo le didumammoho tse ka hara mabokose.

- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /p/ – /m/
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ba sebedisa medumo e meng le e meng e ka mabokosong. Ha ba a tlameha ho sebedisa feela /p/ le /m/
- 6 Bontsha baithuti ho etsa lentswe le leng, jwaloka: /m/ – /o/ – /th/ – /o/
- 7 Hopotsa baithuti hore ba ka etsa mantswe ba sebedisa modumo wa beke, jwaloka ka **pelo**, kapa ba sebedisa modumo o mong le o mong e ba o ratang, jwaloka **nkela**.

Ho etswang ke baithuti

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole sehlooho: **p, m**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **peo, palo, pelo, poma, ema, thapo, monna, nko**

Tlhokomediso ya Medumo le Medumo/Mongolo

Kereiti 2&3 (hang ha lenaneo la medumo le qetilwe)

Tlhokomediso ya Medumo le Medumo le Mongolo di ya amana lenaneong lena.

KEREITI 2 KOTARA 3-4

MONGOLO

Mantswe a fetohang: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho sheba diphethoho tse ka fetolang moelelo wa lentswe kapa wa polelo.

Hlokomela: Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha ba se ba ithutile bongata ba mongolo o kopaneng, ba laele hore ba etse mosebetsi ona ka **MONGOLO O KOPANENG**.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya Mongolo, baithuti ba tla matlafatsa bokgoni ba bona ha ho ngola ka mongolo o kopaneng ka ho phetha medumo le mantswe a ithutilweng bekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi.
- 3 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng, ba tlola mola pele ho nomoro e nngwe le e nngwe.
- 4 Ngola polelo eo ho fanweng ka yona ka moralong wa thuto tlapangollong pela nomoro ya 1, ka tsela ena:

- Ke batla buka.
- 5** Laela baithuti ho kopolla dipolelo dibukeng tsa bona.
- 6** Latela ka ho laela baithuti ho ngola maemedi a fapaneng pela dinomoro ka tsela ena:
- Ke
 - Le
 - Re
 - Ba
- 7** Laela baithuti ho ngololla dipolelo, ba sebedisa e nngwe le e nngwe ya maemedi.
- 8** Hopotsa baithuti hore ena ke tshebetso ya potlako ho sheba hore na ba ntse ba hopola ho ngola medumo le mantswe ao ba seng ba ithutile ona.
- 9** Tsebisa baithuti hore ba lekola tsebo ya bona ya difoniki le mongolo.
- 10** Qetellong ya thuto, ngola dipolelo ka nepo tlapangollong, o bitsa medumo ebile o hlalosa tsela/mohato wa mongolo o kopaneng ha o etsa jwalo.
- 11** Botsa baithuti ho tshwaya paterone eo ba e bonang, jwaloka: moo polelo e fetohang teng.
- 12** Sehella paterone e nngwe le e nngwe mola:
- Ke batla buka.
 - Le batla buka.
 - Re batla buka.
 - Ba batla buka.
- 13** Laela baithuti ho sebedisa pensele ya mmala itokisetsa mosebetsi.
- 14** Bollella baithuti hore ha ba ile ba thatafallwa ho hopola medumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a bekeng eo no ntlafatsa mosebetsi oo.
- 15** Qetellong ya letsatsi phutha dibuka tsa baithuti mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokang thuso. Baithuti ba bang ba ka hlolwa ke difoniki ha ba bang ba ka hlolwa ke mongolo o kopaneng.

KEREITI 3 KOTARA 1-2

MONGOLO

Mantswe a Bonngwe le Bongata: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho phekola kapa ho matlafatsa tsebo ya baithuti ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntlafatsa tsebo ya ho bala ka ho thusa baithuti ho lekola dipaterone tse fetolang lentswe ho ya ka sehlongwa pele sa lebitso

Hlokomela: Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha mongolo wa baithuti o kopaneng o se o kgotsafatsa ba laele hore ba qetele mosebetsi ona ka mongolo o kopaneng.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya Mongolo, baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo o kopaneng ka ho phetha mantswe a rutuweng dibekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi le sehlooho **Bonngwe le Bongata ba Mantswe**.
- 3 Ka mora moo, bolella baithuti ho ngola dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng ba etse sena ba tlola mela pele ho nomoro e nngwe le e nngwe.
- 4 Hopotsa baithuti hore ona ke mosebetsi wa potlako ho lekola hore ba tseba ho ngola medumo le mantswe ao ba seng ba ithutile ona.
- 5 Bolella baithuti hore ba tlo lekola mosebetsi wa bona wa difoniki le mongolo.
- 6 Bitsa mantswe a bonngwe ho tswa moralong wa thuto. Baithuti ba lokela ho ngola mantswe ana pela dinomoro tseo ba di ngotseng ka tsela ena.
 - motho
 - lesapo
 - seeta
 - nonyana
 - bohobe
- 7 Kamora mona, laela baithuti ho ngola bongata ba mantswe ana.
- 8 Metsotsong e mehlano ya ho qetela ya thuto, ngola dikarabo tlapangollong, o bitsa medumo ebile o hlalosa mokgwa/tsamaiso ya mongolo o kopaneng.
- 9 Botsa baithuti ho supa paterone eo ba e bonang, jwaloka moo mantswe a fetohang.
- 10 Seha mola ka tlasa dipaterone ka tsela ena.

Mantswe a Bonngwe le Bongata

- 1 motho
batho
- 2 lesapo
masapo
- 3 seeta
dieta

- 4 nonyana
dinonyana
- 5 bohobe
mahobe
- 11 Bolella baithuti ho nahana ka moo mantswe ana a fetohang ka teng ha ba bala le ha ba ngola.
- 12 Laela baithuti ho sebedisa pensele ya mmala ho tshwaya mosebetsi wa bona.
- 13 Bolella baithuti hore ha ba thatafalletswe ke ho hopola medumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a bekeng eo ho ikwetlisetsa mosebetsi ona.
- 14 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ngole mabitso a baithuti ba hlohang thuso. Baithuti ba itseng ba ka thatafallwa ke medumo, ha ba bang ba ka thatafallwa ke mongolo o kopaneng!

KEREITI YA 3 KOTARA YA 3-4

MONGOLO

Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata: Mantaha o mong le o mong.

Sepheo: Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho lemoha tsela eo mantswe a fetohang ka yona dipolelong ho ya ka mofuta wa lebitso.

Hlokomela: Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha mongolo wa baithuti o kopaneng o se o kgotsofatsa, ba laele hore ba etse mosebetsi ona ka mongolo o kopaneng.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya mongolo, baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo o kopaneng ka ho phetha mantswe eo ba ithutileng ona bekeng tse fetileng.
 - 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona ba ngole letsatsi le sehlooho
Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata
 - 3 Ka mora moo, ba bolelle hore ba ngole dinomoro 1-5 ka pela mola o ka thoko bukeng ba tlole mela pakeng tsa dinomoro.
 - 4 Hopotsa baithuti hore ona ke mosebetsi wa potlako ho lekola hore na ba ntse ba hopola ho ngola mantswe eo ba ithutileng ona.
 - 5 Bolella baithuti hore ba tlo lekola medumo le mongolo wa bona.
 - 6 Bitsa dipolelo tsa bonngwe ho tswa moralong wa thuto. Baithuti ba ngole dipolelo tsena pela dinomoro tseo ba di ngotseng.
Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata
- 1 Ho na le motho ka tlung.
 - 2 Ntja e ja lesapo.
 - 3 Seeta sa ka se lahlehile.
 - 4 Nonyana e fofela hodimo.

- 5 Mme o rekile bohobe bo monate.
- 7 Ka mora mona, laela baithuti ba ngole dipolelo tsena ba fetola mantswa a bonngwe ho bongata.
- 8 Metsotsong ya ho qetela ya thuto, ngola dipolelo tse nepahetseng tlapangolong, o bitsa medumo e bile o hlalosa mokgwa le tsela ya ho ngola mongolo o kopaneng.
- 9 Kopa baithuti ho supa paterone e nngwe le e nngwe eo ba e bonang, jwaloka ka moo lentswe le fetohang teng.
- 10 Seha mola ka tlasa dipaterone tsena ka tsela ena:
Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata
 - 1 Ho na le motho ka tlung.
Ho na le batho ka tlung.
 - 2 Ntja ya ka e ja lesapo.
Ntja ya ka e ja masapo.
 - 3 Seeta sa ka se lahlehile.
Dieta tsa ka di lahlehile.
 - 4 Nonyana e fofela hodimo.
Dinonyana di fofela hodimo
 - 5 Mme o rekile bohobe bo monate.
Mme o rekile mahobe a monate.
- 11 Bolella baithuti ho elellwa dipaterone tsena ha ba ngola kapa ha ba bala.
- 12 Laela baithuti ba nke pensele ya mmala ba tshwaye mosebetsi wa bona.
- 13 Bolella baithuti hore ha ba thatafalletswe ke ho hopola modumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a beke eo ho matlafatsa bokgoni ba bona ba mosebetsi ona.
- 14 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi o ngole mabitso a baithuti ba hlohang thuso. Baithuti ba itseng ba tla thatafalla ke difoniki ha ba bang ba tla thatafalla ke mongolo o kopaneng.

MEDUMO

Ho Phetha medumo ka mokgwa wa ho Arola le ho Kopanya: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe.

Sepheo: Ho ntsheisa pele tlhokomediso ya medumo le bokgoni ba ho kopanya le ho arola difoneme le dinoko tse rutuweng, hore ba be le bokgoni ba ho bala ka boikemelo. Ho eketsa bokgoni ba baithuti ba ho lemoha medumo le dinoko ha bonolo.

Seo ke se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Bitsa lentswe: **apole**
- 3 Arola lentswe ka medumo, ka tsela ena: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /a/

- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /p/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /o/
- 7 Qapodisa modumo wa bone wa lentswe: /le/
- 8 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /e/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **apole**
- 10 Supa o bontshe baithuti ho kopanya medumo ho etsa lentswe: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/= apole
- 11 Ka mora moo, qapodisa senoko sa pele sa lentswe: /a/
- 12 Qapodisa senoko sa bobedi sa lentswe: /po/
- 13 Qapodisa senoko sa boraro sa lentswe: /le/
- 14 Bontsha ka ho supa le ho kopanya dinoko ho bopa lentswe: /a/-/po/-/le/
- 15 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

Seo re se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le le leng la thuto ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **pere**
- 3 Botsa baithuti hore: Modumo wa pele ke ofe? /p/
- 4 Botsa baithuti hore: Modumo wa bobedi ke ofe? /e/
- 5 Botsa baithuti hore: Modumo wa boraro ke ofe? /r/
- 6 Botsa baithuti hore: Modumo wa ho qetela ke ofe? /e/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /p/-/e/-/r/-/e/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **pere**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /p/-/e/-/r/-/e/
- 10 Botsa baithuti hore: Senoko sa pele sa lentswe ke sefe? /pe/
- 11 Botsa baithuti hore: Senoko sa bobedi ke sefe? /re/
- 12 Bolella baithuti ho kopanya dinoko ho bopa/etsa lentswe: /pe/-/re/ = pere
- 13 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

O a etsa (moithuti)

- 1 Bolella baithuti ba ntshe dibuka tsa bona ba ngole letsatsi le sehlooho: **Mantswe a p**
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ba ngole dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng
- 3 Bitsa dinoko tse hlano kapa mantswe ho tswa moralong wa thuto.
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ana pela nomoro e nepahetseng. Ba sebedise tsebo ya bona ya ho arola le ho kopanya ho ba thusa ho peleta mantswe ana.
- 5 Baithuti ba sehe mola ka tlasa modumo o ka sehloohong.
- 6 Metsotsong e mebedi e qetelang ya thuto, ngola mantswe a nepahetseng tlapangolong, ebe o sehella modumo o ka sehloohong.
- 7 Bolella baithuti ho tshwaya mesebetsi ya bona ka pensele ya mmala.
- 8 Hlalosetsa baithuti hore ba tla ithuta ho ngola modumo o na ka mongolo o kopaneng thutong e latelang.

Kantle ho karolo e hodimo e tshwailweng, mosebetsi ona o tshwana le wa Kereiti 1–2 wa Labone le leng le le leng.

MONGOLO

Ho ngola tlhaku/ditlhaku le mantswe a matjha: Mantaha le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele bokgoni ba baithuti ba ho ngola dikerafeme tse nyalanang le difoneme tse seng di rutilwe.

- 1 Ruta baithuti ho bopa ditlhaku tsa modumo o seng o rutilwe ka mongolo o kopaneng ka nepo.
- 2 Ruta boholo le bonnyane ba tlhaku e nngwe le e nngwe.
- 3 Bontsha o ngola modumo tlapangollong, hlalosa tsela/mohato eo tlhaku e bopuwang ka yona.
- 4 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi ba behe dihloho tsa bona ditafoleng tsa bona.
- 5 Ebe, o ema o furalletse baithuti o phahamisitse letsoho la hao le letona.
- 6 Bolella baithuti bana ba sebedisang letsoho le letona ho o latela/etsisa ha o ngola tlhaku/ditlhaku moyeng.
- 7 Ka mora mona, pheta ketso ena le baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi.
- 8 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane ba bona ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 9 Kamora sena bolella baithuti ho ngola ditlhaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.
- 10 Qetellong, bontsha baithuti ho bopa tlhaku/ditlhaku le mantswe tlapangollong.
- 11 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 12 Ha o bontsha ketso ya ho ngola, hatella ka moo ditlhaku tsa mongolo o kopaneng di harelalang kapa di tshwaranang ka teng.
- 13 Baithuti ba sehelle modumo lentsweng kapa polelong e nngwe le e nngwe mola.

Kantle ho polelo ya bo 12, mosebetsi ona o tshwana hantle le wa Kereiti ya 1–2.

MEDUMO

Ho fapanya ditlhaku: Labone la beke e nngwe le e nngwe:

Sepheo: Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho lemoha le ho supa phethoho e le nngwe lentsweng e fetolang moelelo wa lentse.

Ke a etsa(titjhere)

- 1 Hlalosa hore kajeno, re tlo matlafatsa bokgoni ba rona ba ho fumana diphetoho tse nnyane mantsweng. Sena se re thusa ho ntshetsa pele bokgoni ba rona ba ho bala.
- 2 Ngola mantswe a mabedi eo ho fanweng ka yona moralong wa thuto tlapangollong, jwaloka: pere, bere

- 3 Hlalosa hore re tlo leka ho supa hore ke modumo ofe o le mong o fapaneng mantsweng ana a mabedi.
- 4 Bontsha barutwana ha o supa phapang ya mantswe: pere, bere
- 5 Hlalosa hore a fapane kae, mohlala: /p/ le /b/ medumo ena e fapane empa e meng kaofela lentsweng e ya tshwana.

Re a etsa...(titjhere le baithuti)

Karolo ya 1

- 1 Ngola mantswe a mabedi eo o a filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: sela, sala
- 2 Botsa baithuti: Mantswe ana a mabedi a fapane kae?
- 3 Bitsa moithuti a le mong ho tlo sehella seo mantswe ana a mabedi se fapanang ka sona, mohlala: sela, sala
- 4 Hlalosa phapang pakeng tsa mantswe ana a mabedi.

Karolo ya 2

- 1 Ngola lentse le o le filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: bela
- 2 Botsa baithuti: **Ke modumo ofe o ka o fetolang lentsweng lena ho le etsa lentse le letjha?**
- 3 Ngola lenane la mantswe a fapaneng a matjha eo bathuti ba o fang ona, mohlala: bula, bala, pula, fula, sela

Ke a etsa...

- 1 Ngola lentse le o le filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: mela
- 2 Botsa baithuti sena: **Ke modumo ofe o le mong e o ka o fetolang lentsweng lena ho etsa lentse le letjha?**
- 3 Laela baithuti ho etsa mantswe a mang a mangata a matjha, ba fetola fela modumo o le mong lentsweng leo.
- 4 Qetellong ya thuto, bitsa baithuti ka bonngwe.
- 5 Bitsa baithuti hore ba tlo ngolla mantswe a bona a matjha tlapangollong.
- 6 Bala mantswe kaofela, o hlalose hore ke modumo o feng o fetotsweng lentsweng le leng le le leng. **bela, pela, mala, fela**

MEDUMO

Bopa/Fumana lentse: Labohlano la beke e nngwe le e nngwe.

Sepheo: Ho fa baithuti monyetla wa ho matlafatsa tsebo ya bona ya difoniki tse rutuweng. Ho fa baithuti monyetla ba ho matlafatsa bokgoni ba ho bopa mantswe. Ho eketsa temoho e bonolo ya mantswe:

Taka tafole ena tlapangollong. Ngola medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi. E ka kenyelletsa le dihlolongwapele.

ph-	i	p	ntl-
th-	b	a	u
l	e	m	t

Etsa ka ho bontsha

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /ph/ le /th/
- 2 Etsa boikgoptsa ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangollong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /th/-/i/-/b/-/a/ = thiba
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise /th/ le /ph/ feela.
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentswe le leng jwang, jwaloka: /b/-/u/-/l/-/a/=bula
- 7 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe a mang ba sebedisa medumo ya beke jwaloka, “phetha” kapa mantswe a senang modumo wa beke, “leba”

Ho etswang ke baithuti

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: ph, th
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **pheta, phala, phela, thiba, thebe, thepa, thuba, thula, matha, phutha lema, leba, lepa, ntle, mantle.**

Kantle le mosebetsi o tshwailweng, mosebetsi ona o tshwana le wa Gr 1–2 Labohlano la beke e nngwe le e nngwe.

Ho Bala ka Kopanelo le Maano a Kutlwisiso.

Pale e tjha ya ho bala ka kopanelo e balwa beke le beke.

Ho bala ka kopanelo ho etswa ka mokgwa o latelang.:

Mantaha Boitokisetso pele o bala

Labobedi Padiso ya pele.

Labone Padiso ya bobedi

Labohlano Diketsahalo/mosebetsi kamora ho bala

Ha o itokisetsa ho bala ka kopanelo, etsa bonnete ba hore baithuti ba dutse hantle moo ba tla kgonang ho bona buka e kgolo hantle.

Hopotsa baithuti ka seo o se lebelletseng ka nako ya ho bala ka kopanelo jwaleka:

- Dula hantle o kgutsitse.
- **Beha matsoho a hao pakeng tsa dirope / (phutha matsoho a hao).**
- **Tadima ka hlooko o nahane ka pale.**
- **Kgutsang (bontsha ka ho beha monwana molomong)**

Sepheo sa bohlokwa sa ho bala ka kopanelo lenaneong lena, ke se latelang:

- 1** *Baithuti ba ba le boiphihelo ba hore ho jwang ho bala pale e boima, ba bile ba e bala kaofela ba le bang. Hobane baithuti ha ba na taba le tataiso kapa tsamaiso e nepahetseng ya ho bala, ba ka tsepamisa maikutlo a bona dikateng tsa pale le dibapadi. Baithuti ba ka natefelwa ke dipale, le ho ba le lerato la ho bala.*
- 2** *Ha titjhere a ntse a balla pale hodimo, 'O kgona le ho ka bontsha bokgoni kapa boiphihlelo ba ho bala ho tloha leqhepeng le qalang ho isa leqhepeng la ho qetela, O bala ho tlloha hodimo leqhepeng ho ya tlase, a boele a bale ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona. O elellwa le ho hlalosa matshwao ohle a puo, hape o bala ka thello, ka nako e nepahetseng, hape o bontsha ka maikutlo ho totobatsa moelelo wa pale. Baithuti ba bokella tsebo e ngata ba sa elellwe ha ba mametse mmadi ya balang ka thello.*
- 3** *Ha titjhere antse a bala, O kenyelletsa le ho fana ka tlhaloso ya mantswe ka ho: Ho supa karolo ya setshwantsho, ka ho bontsha ka diketso, a bile a sebedisa sehalo sa hae. Titjhere hape o hlalosa se bolelwang, a bontsha ka diketso ha a hlalosa lentswe kapa polelo paleng. Ho mamela titjhere le ho mo shebella, baithuti ba iphumanela bokgoni le boqhetseke ba puo e ntjha.*
- 4** *Ntho ya bohlokwa, ka nako ya ho bala ka kopanelo, titjhere o lokela ho ruta baithuti ho nahana ka pale, le ka moo ba ka bopang kutlwisiso ya bona ya pale. Lenaneng lena, re kgethile ho bopa bokgoni ba kutlwisiso ka ho bontsha le ho ruta mekgwa e fapaneng ya kutlwisiso. Mekgwa ena e fapaneng ya kutlwisiso, e a sebediswa:*
 - *Ho lepa*
 - *Ho bopa setshwantsho ka hlohong*
 - *Fuputsa seratswana*
 - *Ho akaretsa*
 - *Ho nahana ka seratswana (Ke a ipotsa)*
 - *Ho amanya/kopanya dintlha*
 - *Ho etsa qeto ka dintho tseo o senang bonnete ba tsona.*
 - *Ho lekola/ Tekolo/Hlahloba*

MAANO AHO BALA KA KUTLWISISO

Tafole e ka tlase e fana ka tlhahisoleseding ka leano le leng le leng:

Leano la 1: ho lepa/noha	
Tlhaloso	Ha baithuti ba lepa kapa ba noha, ba bua ka seo ba nahanang hore se tla etsahala paleng. Baithuti ba noha se tla etsahala ba shebile ditshwantsho bukeng. Hape ba ka noha se tla etsahala kamorao ho hore ba bale leqephe le le leng la pale. Qetellong, baithuti ba ka lepa le hore ebe pale ena e tla fella jwang.
Sepheo:	<i>Hore baithuti ba kgone ho noha, o ba thusa hore ba nahane ka pale le pele ba e bala. Baithuti ba lokela ho sebedisa lesedi le itseng ho leka ho fumana hore dibapadi ke bo mang, le hore ke diketsahalo dife tse tla etsahala. Ka ho noha baithuti ba kgona ho bontsha kutlwisiso ya bokgoni ba ho nahana ka pale.</i>
Mehato: (Ho noha pale ka ditshwantsho))	<ol style="list-style-type: none"> 1 Sheba setshwantsho 2 Botsa baithuti hore: O nahana hore ho etsahala eng moo? 3 Neha baithuti sebaka sa ho nahana ka potso. 4 Ha baithuti ba sa kgone ho fana ka dikarabo, ba etsetse mohlala wa 5 karabo ya potso eo. 6 Bontsha ka moo ditshwantsho di kgonang ho hokahana le ho bontsha kopano ya ho bopa pale.
Mehlala (Ho lepa ka ditshwantsho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 O nahana hore ho etsahala eng mona? 2 Ebe o nahana hore sebakadi sena se ikutlwa jwang? Hobaneng o nahana jwalo? 3 O nahana hore o tlo bona eng setshwantshong se latelang?
Mehato Ho lepa ka diketsahalo tsa seratswana	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala leqephe la pale 2 Botsa baithuti hore: O nahana hore ho tlo etsahalang kamora mo? 3 Neha baithuti sebaka sa ho nahana ka dipotso. 4 Ha baithuti ba sa kgone ho araba, ba fe mohlala wa karabo ya potso.
Mehlala Ho lepa ka diketsahalo tsa seratswana	<ol style="list-style-type: none"> 1 O nahana hore se tla etsahala ka mora ho mona ke sefe? 2 Ha o nahana, sebakadi sena se tla etsang kamora moo? 3 O nahana hore pale ena e tla fella jwang?
Leano la 2: Ho bopa setshwantso ka hlohong	
Tlhaloso	Ha baithuti ba iketsetsa setshwantsho ka hlohong tsa bona, ba lokela ho nahana ka se etsahalang paleng jwaleka ketsahalo ho tswa papading ya kalaneng/baesekopo. Ba leke ho bona ketsahalo ya pale dikelellong tsa bona.
Sepheo	<i>Ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong ho thusa ho fana ka ditlhaloso tsa mantswe a hlahellang leqepheng ka ho di fetolela papading e tshwanang le baesekopo ka hlohong ya moithuti. Ebile e thusa baithuti ho bona ka moo diketsahalo tse latelang di kopanang ka hokahanang kaofela. Hona ho thusa ho bo le kutlwisiso ya pale ka kakaretso ntle le ho ho bona leqephe le leqephe.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng. 2 Bua tjena: Jwale re tllilo nahana le ho ipopela setshwantsho sa pale dikelellong tsa rona jwaleka ha eka re shebile baesekopo. 3 Laela baithuti ho tutubala. Hlalosetsa baithuti ho mamela mantswe, ebe a bapala baesekopo ka dikelellong tsa bona. 4 Bala seratswana hape. 5 Bolella baithuti hore ba iketsetse setshwantsho ka dikelellong tsa bona (Ba bontshe hore ba etseng)

	<p>6 Botsa baithuti: Le bona eng? (Ho etsahetse eng baesekopong)?</p> <p>7 Mamela dikarabo tsa baithuti le ho buisana tsona. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa bona di tsamaisana le se etsahetseng paleng.</p>
Mehlala.	<p>E kare ya mmona Joe a hlola lebelo. Ke bona hantle ha mofufutso o tswa phatleng ya hae, o fofela hohle. Ke bona mahlo a shebile palong ya qetelo, le mmele o sebetsang ka thata ka moo o ka kgonang,</p> <p>O ipopetse setshwantsho sefe kelellong ya hao? Ho etsahetse eng baesekopong ya hao.</p>
<p>Leano la 3: Ho fuputsa Seratswana</p>	
Tlhaloso	<p>Dipotso tse fuputswang, ke dipotso tsa mantlha tse bobebe/amoheleng tse hlahellang seratswaneng sa kutlwisiso. Tsena ke dipotso tse thusang baithuti ho nahana kapa ho sheba mantswe leqepheng leo ba le badileng ho ka ikgopotsa ditaba kapa molaetsa wa teng.</p>
Sepheo	<p><i>Tsena ke dipotso tse bobebe tse ho thusang ho hlokomela/ ho bontsha kutlwisiso ya mantswe leqepheng leo o le balang. Leano lena le bontsha baithuti hore o ka elellwa le ho fuputsa /batla mantswe a bohlokwa jwang a tlang ho o thusa ho araba dipotso.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng. 2 Botsa baithuti potso ka tlhahisoleseding ho tswa seratswaneng, jwaleka: Ebe Joe o ne a batla ho hlola mang? 3 Dumella baithuti ho araba dipotso. 4 ELA HLOOKO: Thusa baithuti ho fumana dikarabo ho elellwa mantswe a sehlooho a bohlokwa le ho fuputsa mantswe ao seratswaneng. Hona hot la ba thusa ho fihlella dikarabo.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Ke mang eo Joe a batlang ho mo hlola mabelong? 2 Ke eng seo Joe a se entseng pele ho mabelo? 3 Joe o kwetliseditse mabelo neng? 4 Mabelo a ne a tshwaretse hokae?
<p>Leano la 4: Kakaretso</p>	
Tlhaloso	<p>Ha baithuti ba akaretsa, ba nahana ka tse etsahetseng paleng. Hape ba ka nahana ka dintho tse kang:</p> <p>Ke eng seo ba se ratileng ka pale ena? Ba ithutileng eng paleng ena?</p>
Sepheo	<p><i>Kakaretso e bontsha hore baithuti ba nahanne le ho utlwisisa tsohle ka pale. Ho kopa baithuti ho akaretsa pale, ke tsela e lokileng ya ho bona hore ba utlwisisa ha kae.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana. 2 Hopotsa baithuti: Ha re akaretsa, re nahana ka dikarolo tsa bohlokwa tsa pale. Re ka nahana hape ka tseo re di ratileng paleng, le hore re ithutile eng paleng ena. 3 Neha baithuti motsotso ho nahana ka pale. 4 Laela baithuti ho qoqa ka bobedi ba arolelana kakaretso ya pale le motswalle. 5 Qetellong, o ka kopa baithuti ho ngola kakaretso ya bona ya pale, ba sebedisa foreimi ya ho ngola ho ba tataisa.
Mehlala	<p>Pale: Joe o hapa lebelo.</p> <p>Baithuti ba ka akaretsa pale tjena:</p> <p>Pale ena e bua ka: Moshanyana ya bitswang Joe ya batlang ho hlola, moshanyana ya neng a matha ho feta bohle sekolong, eleng Sizwe. Joe o ne a ikwetlisa kamehla, qetellong a kgona ho hlola Sizwe.</p>

Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta

	<p>Ke ratile karolo eo Joe a kgaolang thapo ya tlhoho ha a fihla qetellong ya lebelo. Ho ne ho thabisa haholo.</p> <p>Ke ithutile hore ha o sebetsa ka thata o sa nyahame, o tla atleha qetellong.</p>
Leano la 5: Nahana ka seratswana.(Ke a ipotsa)	
Tlhaloso	Ha titjhere a ipotsa, o ipotsa a buela hodimo ka seratswana O batla baithuti ba utlwe seo a nahanang ka sona kaseratswana.
Sepheo	<p><i>Ha bontsha ka ho etsa, ho nahana/ho ipotsa ka seratswana ho ruta baithuti dintho tsena tse pedi. Ya pele, re ruta baithuti hore babadi ba hlwahlwa ha ba bale mantswa feela, empa ba nahana ka seo ba se balang. Ya bobedi, re bontsha baithuti mekgwa e japaneng ya menahano ya babadi ba hlwahlwa ka seratswana seo ba se balang.</i></p> <p><i>Ka ho etsa jwalo, re ruta baithuti ho ba le bokgoni ba ho ka iqapela le ho seholla seratswana. Ha nako e ntse e tsamaya, baithuti ba tla kgona ho iketsetsa tsena ka bo bona.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana tse leqepheng 2 Nahana ka potso kapa mohopolo oo mmadi ya balang ka thello a ka bang le ona ha a bala seratswana. (Mehopolo ho se ho fanwe ka yona padisong ya pele le ya bobedi, ha ho balwa mabolokong a Moralo wa Thuto. 3 Bua tjena: Ke bona/ ke hlokomela-- 4 Bua tjena: Ke ipotsa hore? 5 Baithuti ha ba hloke ho araba dipotso.
Mohlala	<p>Ke bona Sizwe a tsheha, ha Joe a kenela lebelo.</p> <p>Ke ipotsa hore, ebe sena se ke ke sa utlwisa Joe bohloko na?</p>
Leano la 6: Ho amanya diketsahalo	
Tlhaloso	Ha baithuti ba kopanya/amanya dintlha, Ba bapisa pale le diketsahalo tse etsahetseng bophelong ba bona.(maphelong a bona) kapa ba e bapisa le seo ba kileng ba se bala.(bapisa tema le tema e nngwe) kapa ntho e nngwe e etsahetseng kae kae (lefatsheng.)
Sepheo	<i>Ho kopanya/amanya dintlha ho thusa baithuti ho utlwisa seratswana ka botebo le ho kopanya dintho tse ding tse seng di le teng tse etsahetseng ho bona. Ho bontsha baithuti hore b aka etsa papiso ya pale le pale e nngwe, pale wa e bapisa le bophelo ba hao, kapa wa e bapisa le diketsahalo tse teng mona lefatsheng-- kapa tlhahisoleseding e tsejwang lefatsheng lohle.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng. 2 Botsa baithuti potso ena: Ke nakong efe moo o neng o labalabela ho ba mohlodi? 3 Bontsha le ho fana ka mohlala wa ho araba potso, e tshwanang le ena: Ha Joe o ne a labalabela ho ka hlola lebelong, O ile a nkgopotsa ka moo re neng re hlodisana le moholwane wa ka sekolong ka teng. Kamehla moholwane o ne a fumana matshwao a hodimodimo dithutong tsohle, batswadi ba rona ba ne ba ikgantsa ka yena. Le nna ke ne ke batla hore ba ikgantshe ka nna.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Wena, sena se ho hopotsa eng ka bophelo ba hao? 2 Bolela nako eo sena kapa se tshwanang le sona se neng se etsahale ho wena? 3 Haeba o ne o le Joe, o nahana hore o ne o ka etsang ha Sizwe a ho tsheha? 4 O nahana hore Sizwe o ile a ikutlwa jwang hoba Joe a mo hlole? 5 Ebe ke sebakadi sefe seo o se tsebang se ho hopotsang ketso ena?

Leano la 7: Ho nka qeto ka dintho tseo o di bonang, empa o se na bonnete ba tsona.

Tlhaloso	<p>Ho nka qeto ka dintho tse o di bonang empa o sena bonnete ba tsona, le ho sebedisa seo o se tsebang, le seo o ntseng o se bala, moo o nang le bokgoni ba ho ka lepa kapa ho noha (guess) se leng sio paleng. Sena se bolela hore o kgona ho ka bala pakeng tsa mela, e leng ho elellwa ketso kapa taba e itseng eo ho sa bueng ka yona paleng ena.</p> <p>Ka nako e nngwe, mongodi ha a ngole ditaba kaofela ka botebo, empa o siya ditaba tse ding di sa fella, e le hore mmadi a iketsetse qeto le ho iphumanela dikarabo ka bo yena.</p>
Sepheo	<p><i>Baithuti ba hloka ho sebetsana le dikarolo tsa pale ba tle ba kgone ho ka bala dipakeng tsa mela. Hore ba fihlelle sena, ba lokela ho sebedisa seo ba se badiheng mmoho le seo ba se tsebang ho iphumanela taba e sa ngolwang empa ho buuwa ka yona kapa e sa ngolwang mona paleng.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng 2 Botsa baithuti: Ke eng seo o se tsebang ka sena? Ebe seratswana sona se bolelang? 3 Botsa baithuti: Ke eng seo re ka se nohang hape ka seratswana sena? Ebe ho na le seo seratswana se sa re bolelleng sona? 4 Botsa baithuti: Ke eng eo re ka e bolelang/nahanang ka Joe ho ya ka tsela eo a neng a ikwetlisa ka yona? 5 Botsa baithuti: Mamela le ho buisana ka dikarabo tsa baithuti. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa baithuti di a utlwahala le hore di na le kelello. 6 Ha baithuti ba sokola kapa ba na le bothata ba ho ka araba, ba fe mohlala oo ba ka o bapisang le seo ba se tsebang 7 Sebedisa tse latelang, Foreimi ya dipolelo ho ka thusa: 8 E itshetlehile hodima ... Ke nahana hore ...
Mohlala	<p>Seratswana</p> <p>Moholwane wa ka o ile a etsa kopo yah o ya Yunibesiting. Ha ke fihla hae, ke fumana maholwane a tshwere lengolo abile a bobosela. Mme yena o ne a lla a bile a bososela, a mo hakile.</p> <p>Papiso/ ho amanya</p> <p>Ka mabaka a hobane Moholwane/Abuti o kentse kopo ya sebaka mane Univesiting, le hore o tshwere lengolo a thabile haholo, ke noha hore kopo ya hae e amohetswe.</p>

Leano la 8: Ho etsa hlahlobo/Tekolo

Tlhaloso	<p>Ha re lekola pale ena, o ka lekola le ho hlahloba karolwana ka nngwe ya pale ena.</p>
Sepheo	<p><i>Baithuti ba tshwanetse ho rutwa ho lekola le ho hlahloba seratswana, le ho fana ka mabaka a tekolo kapa hlahlobo ya bona.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana se leqepheng. 2 Botsa baithuti potso e lekolang, ba kope ho fana ka mabaka a dikarabo tsa bona. Mohlala: Ebe o nahana hore X o entse ntho e nepahetseng? Hobaneng ha o rialo? Fana ka mabaka a karabo ya hao. 3 Mamela le ho buisana ka dikarabo tsa baithuti. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa baithuti di a utlwahala le hore di na le kelello. 4 Haeba baithuti ba a sokola, arolelana/sebedisa tekolo ya hao e le mohlala: Ke nahana hore X o entse ntho e nepahetseng hobane X

Mohlala	Dipotso tse ding tsa Tekolo di qala tjena: 1 O nahana hore--- 2 O dumellana le-- 3 maikutlo a hao ke--- 4 Ebe o rata---
---------	--

Ka tlase ke ditlhaloso tsa mekgwa ya ho ruta mohato o mong le o mong wa ho bala ka kopanelo.

Thuto: **Pele o bala**; Padiso ya pele; Padiso ya bobedi le ka morao ho ho bala.

Tlhaloso ena e thusa hore ho be le kutlwisiso e utlwahalang e etsang hore padiso e tsamaye mmoho le thuto e nngwe le e nngwe e rutwang.

HO BALA KA KOPANELO: BOITOKISETSO PELE O BALA.

HO BALA KA KUTLWISISO: LEANO: HO LEPA/HO NOHA.

Ha re itokisetsa ho bala, re bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ka ho ruta baithuti ho nahana ka pale, pele ba bala.

- 1** Bolella baithuti hore kajeno ba tlile ho shebana le ditshwantsho tse hlahellang paleng., ebe ba nahana ka pale.
- 2** Bolella baithuti hore ka lebaka la seo ba se bonang, ba tla lepa/noha ka diketsahalo paleng. Hona ho bolela hore ba tlile ho sebedisa ditshwantsho tse bukeng ho leka ho noha seo pale e buang ka sona.
- 3** Hlalosetsa baithuti hore ba se shebe setshwantsho ka seng bukeng. Ba shebe ka moo ditshwantsho kaofela tsa buka di amanang, e le ho fumana hore di kopana jwang kapa di tsamaelana jwang. Setshwantsho ka seng se lokela hoba le kopano le ditshwantsho tsohle tse bukeng, mme di leke ho bontsha kopano/ tsamaelano ya pale kaofela.
- 4** Bontsha baithuti bokantle ba buka le ho bala Sehlooho sa buka o balla hodimo.
- 5** Botsa baithuti hore: Ha o nahana ho etsahala eng paleng ena?
- 6** Ka mora moo: Sheba setshwantsho ka seng sa pale, ebe o botsa baithuti dipotso.
 - a** Ebe o bona eng mona setshwantshong?
 - b** O nahana hore ho etsahala eng moo?
 - c** O nahana hore hot la etsahala eng kamorao ho moo?
- 7** Haeba baithuti ba sokola ho kopanya diketsahalo kapa dintlha, ba thuse hore ba fihlelle sena.
- 8** Mohlala: Ebe o sa hopola hore moshanyana enwa o ne a etsang leqepheng le fetileng? O etsang jwale? O nahana hore ho etsahala eng jwale?
- 9** Ha o fihla setshwantshong sa ho qetela bukeng, botsa baithuti hore: Ebe o nahana hore pale ena e tla fella jwang (e tlabo potso e lokelang ho ya ka setshwantsho)
- 10** Leboha baithuti k aka tshebetso ya bona ya ho lepa.
- 11** Haeba o na le nako, bala pale ntle le kgefutsa kgetlo le le leng.

HO BALA KA KOPANELO: PADISO YA PELE.

MOKGWA WA HO BALA KA KUTLWISISO: ONA KE MOKGWA O SEBEDISWANG LE HO ELELLWA MORALONG WA THUTO.

Ho Padiso ya pele, re qala ka ho bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha o bala ebile o hlalosa pale ho baithuti. Hape re bontsha ka ketso hore o nahana jwang ka pale. Pele ho ho bala, bolella baithuti hore o tlilo etsa eng. *Bua tjena: Baithuti, ke nako ya ho bala ka kopanelo. Hopola hore ha re bala kapa re mametse pale ho bohlokwa kamehla ho nahana ka pale. Kajeno, ke tlile ho le bontsha kamoo ke nahanang ka teng ka pale. Ke tlo le bontsha sena ka homohlala) iketsetsa setshwantsho ka kelellong ya ka. Ho na ho bolela hore, ha o ntse o bala, o iketsetsa baesekopo ka hloohong ena ya hao.*

- 1 Bala leqephe ka leng ka bo qhetseke le ka thello. Ha o ntse o bala, sebedisa mekgwa e thusang ho hlalosa ho bala, sebedisa diketso, pontsho tse fapaneng tsa sefahleho le lentse la hao o le theola le ho le phahamisa ho bontsha kutlwisiso e le ho hlalosa diketsahalo.
- 2 Ha ho kgonahala, kgefutsa mme o hlalose lentse kapa polelo ho baithuti.
- 3 Ka yona nako eo, ya padiso ya pele, re boetse re tsepamisa maikutlo ho bontsheng le ho ruta maano a ho bala ka kutlwisiso ho baithuti.
- 4 Qetellong ya ho leqephe le leng le le leng, o tla bona mabokose a mmala a mabedi, mme a ngotswe tjena: Palo ya pele le Palo ya bobedi.
- 5 Ha o qetile ho balla baithuti leqephe, kgefutsa mme o bontshe hore o nahana ka se ka lebokoseng. Ha o etsa sena o bontsha ka ketso hore o nahana eng ka pale. Ho bohlokwa ho utlwisisa seo o se buang – ha seo se balang se sa utlwahale, se ke sa utlwahala le ho baithuti.
- 6 Leqepheng la ho qetela la pale, ho na le dipotso tse mmalwa tsa Padiso ya pele le ya bobedi ka hara lebokose.
- 7 Dumella baithuti ba fapaneng ho araba dipotso tseo.
- 8 Bontsha baithuti hore ho ka ba le dikarabo tse fapaneng bakeng sa potso e le nngwe, le hore baithuti ba a fapana ka maikutlo,

HO BALA KA KOPANELO: PADISO YA BOBEDI.

LEANO LA KUTLWISISO: LEANO LE SEBEDISWANG LE TLA FUMANWA KA HARA MORALO WA THUTO.

Ho Padiso ya bobedi, re tswella ka ho bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha o balla baithuti, le ho bontsha ka ho etsa ka moo o ka nahanng ka pale. Boela o bolella baithuti hore o tlilo etsa eng. *Bua tjena: Baithuti, ena ke nako ya ho bala ka kopanelo. Hopola hore kamehla ha re bala kapa re mametse pale hobohlokwa ho nahana ka pale. Kajeno, ke batla ho le bontsha hhore o ka nahana ka pale jwang. Ke tlilo etsa tjena, (Mohlala) ke tlilo bopa setshwantsho ka kelellong ya ka ka pale. Hona ho bolela hore ha ke ntse ke bala ke tla iketsetsa baesekopo ka hloohong kapa kelellong ya ka.*

- 1 Ha morao bala leqephe le leng le le leng ka thello le boqhetseke. Ha o ntse o bala, sebedisa diketso, pontsho ya sefahleho, sebedisa le lentswe la hao o le theola o le nyolla ho bontsha kutlwisiso e le ho hlalosa diketsahalo.
- 2 Ka yona nako eo. Ha o bala padiso ya bobedi, O ka bontsha ka ho etsa hore o nahana jwang ka pale.
- 3 Qetellong ya ho bala leqephe, o tla bona mabokose a mmala a mabedi, mme a ngotswe tjena: Palo ya pele le Palo ya bobedi.
- 4 Ha o qetile ho balla baithuti leqephe la pele, kgefutsa mme o bontshe hore o a nahana ka ho bala kapa ho bolela se ka lebokoseng. Ha o etsa sena o bontsha ka ketso hore o *nahana jwang ka pale*. Ho bohlokwa ho utlwisisa seo o se buang-- ha seo se balang se sa utlwahale, se ke ke sa utlwahala le ho baithuti.
- 5 Ka leqepheng la ho qetela la pale, ho na le dipotso tsa Padiso ya pele le ya bobedi ka hara mabokose.
- 6 Neha baithuti ba fapaneng sebaka sa ho araba dipotso.
- 7 Qetellong, laela baithuti ho iketsetsa dipotso ka pale.
 - a Kopa baithuti ho sebetsa ka bonngwe ho nahana ka dipotso tseo ba ka di botsang ka pale eo.
 - b Ha ho hlokahala/kgonahala, hopotsa baithuti ka dipotso tse ding tsa mantswe kapa dipolelo. Mohlala; Mang; Neng; Ho kae; Jwang le Hobaneng; fana ka maikutlo a hao; O nahana hore; lenane jwalojwalo.
 - c Bolella baithuti ho qoqa le ho buisana ba be ba arolelane dipotso.
 - d Ebe o kopa baithuti ho arolelana dipotso le baithuti bohle.
 - e Neha baithuti sebaka sa ho araba dipotso.

HO BALA KA KOPANELO: KA MORAO HO HO BALA

Lebaka la hoba le mesebetsi kamora ho bala, ke ho neha baithuti monyetla wa ho kopanya kutlwisiso ka pale, le ho sebedisa puo e ntjha eo ba ithutileng yona.

Kamorao ho bala ka kopanelo, o tla etsa o mong wa mesebetsi e latelang:

- 1 Ho taka setshwantsho sa pale
- 2 Ho etsa papadi ka pale
- 3 Ho qoqa kapa pheta pale ka molomo.
- 4 Ho araba dipotso ka pale e le ho hlalloba kutlwisiso.

TAKA SETSHWANTSHO KA PALE.

- 1 Laela baithuti ho dula madulong a bona, ba ntshe dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, dipensele le dikeraone
- 2 Bolella baithuti hore ba tlo iketsetsa ditshwantsho ka dikelellong tsa bona ka pale. Hopotsa moithuti hore ha a iketsetsa setshwantsho ka hlohong ya hae, o nahana ka hore ntho ena e shebahala jwang, e nkgwa jwang, ha o e tswara e jwang ebile e utlwahala jwang. Ba bile ba ba le pono ya hore ba ikutlwa jwang ka seapadi sena, mesebetsi kapa ntho e itseng e fumanwang paleng.

- 3 Botsa baithuti ho tutubala mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 4 Ha o qetile, kopa baithuti ho bula mahlo a bona, ebe o mamela setshwantsho seo ba iketseditseng sona dikelellong tsa bona. Baithuti baka ngola hore setshwantsho sena sa bona se shebshala jwang, se nkgwa jwang, tatso ya sona e jwang. jj
- 5 Ebe, baithuti ba sebedisa qaleho ya polelo / e le ho ngola polelo kapa tse pedi ka setshwantsho seo ba ipopetseng sona ka kelellong tsa bona.
- 6 Qetellong, dumella baithuti ho buisana le ho arolelana ka dipono tsa bona le balekane.

HO TSHWANTSHISA PALE (HO QAPA PAPADI KA PALE)

- 1 Beha baithuti mmateng kapa kantle moo ho kgutsitseng.
- 2 Bolella baithuti hore kajeno, ba tlilo tshwantsha le ho bapala dikarolo tse itseng tsa pale eo ba e badileng.
- 3 Phahamisa buka e kgolo, hore baithuti ba e bone, ebe o bala leqephe le qalang.
- 4 Laela baithuti ho qapa papadi efe ho tswa paleng
- 5 Tshwantsha/ Bontsha ketso eo le baithuti.
- 6 Pheta hape leqephe ka leng
- 7 Kwetlisa baithuti ho hlokomela matshwao a bontshang hore ba tshwanetse ho kgutsa mme ba mamele ha tithjere e ntse e balaleqephe ha a ntse a ba bontsha ka diketso

MOSEBETSI WA HO NGOLA KAPA HO QOQA KA PALE

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona mme ba mamele ka hlooko.
- 2 Latela mehato e moralong wa thuto ho pheta / qoqa pale le baithuti.
- 3 Qalong o tla bontsha ka ho pheta ho hong ho tswang paleng.
- 4 Kamora moo o tla bolella baithuti ho nahana ka ho hong ho tswa paleng –baithuti ba seke ba koposa seo titjhere e se qoqileng
- 5 Ebe baithuti ba BUISANA le balekane ka seo baka se phetang ho tswa paleng.
- 6 Qetellong o tla kopa baithuti ba mmalwa ho pheta meqoqo ya bona ho tswa paleng.
- 7 Haeba thuto ena ke mosebetsi o ngolwang, baithuti bat la rala/ngola mosebetsi dibukeng tsa bona.

NGODISO YA KUTLWISISO

- 1 Pele ho thuto, ngola sehlooho sa seratswana tlapangollong.
- 2 Jwale o ka ngola dipotso tse batlang kutlwisiso tlapangollong, hammoho le qaleho ya dipolelo e le dikarabo (moo ho hlokahalang)
- 3 Laela baithuti ho bula dibuka tsa bona ba ngole sehlooho.
- 4 Bolella baithuti hore kajeno, ba tlile ho nahana le ho ngola dikarabo tsa dipotso tseo.
- 5 Bala dipotso mmoho le baithuti, mme o hlalose moo ho hlokahalang.
- 6 Bolella baithuti hore ba se ke ba ngola dipotso, ba ngole dikarabo feela.
- 7 Tsamatsamaya pakeng tsa baithuti ho thusa ba nang le bothata/ba sokolang
- 8 Metsotsong e mmedi ya ho qetela, sheba dikarabo tsa baithuti mme o ba dumelle ho etsa ditokiso tsa mosebetsi moo ba fositseng.

Ho Bala ka Tataiso ya Sehlopha

Sepheo: Ho mamela moithuti ka mong a balla hodimo, le ho aha, ho totobatsa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha moithuti ka mong. Ho dumella le ho fa baithuti bohle ka phaposing monyetla wa ho ikwetlisetsa ho bala medumo ya mantswe, mantswe a hlahang kgafetsa le a makgutshwane, ho arola mantswe a dipolelo tse arohaneng pele a qetela ho ngola mosebetsi wa tsebo kutlwisiso ka bo yena.

Ho molemo ho mamela moithuti ka mong ha a bala bonyane hang ka beke.

SEO O LOKELANG HO SE ETSA LE BAITHUTI BA SA NKENG KAROLO HO BALANENG:

- 1 Pele o qala ka ho bala ka tataiso ya sehlopha, titjhere o lokela ho fa baithuti ba sa nkeng karolo mosebetsi oo ba lokelang ho o etsa ho tswa dibukeng tsa bona, kapa maqepheg a tshebetso.
- 2 Etsa bonnete ba hore Maqephe a bona a tshebetso a sireletsihile ho a boloka ka hara faele kappa mokotlana wa polasitiki.
- 3 Kwetlisa baithuti ka tlwaelo ya ho bala Sesotho ka Tataiso ya sehlopha ka mokgwa o latelang:
 - a Dudisa baithuti mmoho le maqephe a bona a tshebetso a ho bala.
 - b Hlalosetse baithuti ka leqephe la pele la mosebetsi oo ba lokelang ho o etsa.
 - c Bitsa sehlopha ho tlilo o balla.
 - d Hang ha baithuti ba qetile ho bala ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
 - e Laela baithuti ho etsa mosebetsi wa phetoho jwaleka: Titjhere o re; Tlola tlola, itsoke, tsoke, ema! Kapa setulo sa ka le nna.
 - *Ela hloko: 30 metsotso ke nako e telele ho bana ba ba nyenyane ho dula ba sebetsa ba kgutsitse, ka hoo ba lokela ho etsa diphetoho ka ho etsa dihlokiso ho kgatholla mmele.*
 - f Dudusa baithuti hantle le maqephe a bona a tshebetso.
 - g Hlalosetsa baithuti leqephe la tshebetso le latelang leo ba lokelang ho le sebedisa.
 - h Bitsa sehlopha se latelang ho tlilo o balla.
- 4 Ke ntho e ntle ho dudisa baithuti ba senang bokgoni ba ho bala mmoho le ba kgonang hore ha ba bala maqephe a tshebetso ebe moo ba kgonang ho thusanang.

SEBOPEHO SA HO BALA LEQEPHE LA TSHEBETSO:

- 1 Leqephe le leng le le leng la tshebetso le na le mosebetsi e 10 (leshome) beke le beke. Ho na le dihlopha tse 10 tsa ho bala ka tataiso ya sehlopha ka beke. Le ha ho le jwalo sehlopha se seng le se seng se na le monyetla wa ho sebetsa le titjhere hang ka beke. Hona ho bolela hore baithuti ba tla qeta mosebetsi ona ka nako ya dikarolo tse 9.
- 2 **Matshwao a hopotsang baithuti ka seo ba lokelang ho se etsa le tsatsi le letsatsi:**
 - a Molomo o ba hopotsa ho qapodisa mantswe.
 - b Leihlo le ba hopotsa ho bala mantswe.
 - c Ngwana a le mong o ba hopotsa ho bala ka bonngwe.
 - d Bana ba babedi ba hopotsa baithuti ka ho bala ka bobedi.

- e Letsoho le tshwereng pene le ba holopotsa hore ba lokela ho taka kapa ho ngola.
- 3 Lenane la sehlooho la medumo le mantswe a sebediswang kgafetsa a rutwang a lokela ho bolokwa ka hlooko. Dipale tse ntjha di behilwe ka mokgwa wa sebopeho sa medumo le mantswe a tlwaelehileng a beke le beke, mme a kenyelletsa medumo le mantswe a tlwaelehileng a sebedisitsweng nako e fetileng. Hona ho hlalosa hore baithuti ba keke ba bala mantswe ao ba sa a rutwang.

HO ABELA DIHLOPHA SERATSWANA BAKENG SA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA.

- 1 Bekeng tse pedi tse qalang tsa sekolo, mamela moithuti ka mong a bala ka. Sebedisa ruburiki e ka tlase bakeng sa ho beha bana ho ya ka bokgoni ba bona. Arola baithuti ho ya ka dihlopha tsa bokgoni bo tshwanang.
- 2 Lenaneng lena ho na le dikarolo tse 10 tsa ho mamela baithuti ha ba bala. Hona ho hlalosa hore o ka etsa dihlopha tse Haeba o etsa dihlopha tse ka tlase ho 10 o tla sebedisa nako e ekeditsweng ho thusa baithuti ba sokolang/nang le mathata.
- 3 Ka hare ho tereka o tla fumana foromo eo o tla ngola mabitso a bana ho ya ka dihlopha, le sebaka se tla o dumella ho tereka tshebetso ya bona ya ho bala ho ya ka dihlopha.
- 4 **Ela hloko:** ruburiki ena e arotse bana ho ya ka bokgoni ba bona ba ho bala.
- 5 Ha ho ena le bana ba bongata boemong bo tshwanang, o ka sebedisa tsebo kutlwisiso e le mokgwa o mong wa ho bopa dihlopha hoy a ka bokgoni bah o bala.
- 6 **Ka phaposing ya baithuti ba 40, ho ka ba le:**
 - Ha ho na sehlopha boemong ba 1, ke sehlotshwana sa baithuti feela.
 - 1 sehlopha boemong ba 2
 - 2 kapa 3 dihlopha boemong ba 3
 - 2 kapa 3 dihlopha boemong ba 4
 - 1 kapa 2 boemong ba 5

Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 1	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 2	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 3	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 4	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 5
<ul style="list-style-type: none"> Moithuti ha a tsebe kapa o tseba mantswe a mmalwa. Moithuti ha a elellwe medumo le tswalano ya ditlhaku. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba mantswe a mmalwa a tlwaelehileng. Moithuti o bonahala a sa elellwe ditlhaku le medumo ya mantswe. Kapa o hloka tataiso ya medumo e fetileng. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng. Moithuti o hloka tataiso ho qhaqholla ditlhaku tsa mantswe ao ba sokang ba a bona. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba bongata ba mantswe a tlwaelehileng. Mme o kgona le ho qhaqholla ditlhaku tsa mantswe ao ba so kang ba ithuta ona. Moithuti o hloka tataiso ya sewelo ho qapodisa mantswe a thata. Moithuti o bala ka thello. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng. Moithuti o kgona ho qapodisa mantswe ka nepo. Moithuti o bala ka bokgeleke le ka kutlwisiso. Enwa ke moithuti ya tsebang ho bala ho feta baithuti bohle.

SEO O LOKELANG HO SE ETSA NAKONG YA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA:

- Bitsa sehlopha ho tlilo ho balla.
 - Etsa bonnete ba hore baithuti ba na le pale / seratswana se nepahetseng.
 - Dudisa sehlopha ka mokgwa wa sedikadikwe.
 - Hopotsa baithuti ka mantswe a tlwaelehileng ao ba ithutileng ona bekeng. Bontsha baithuti dipapetla tsa mantswe mme ba ithute ho a bala.
 - Ka mora moo neha baithuti metsotswana ya ho bala pale /seratswana ka bonngwe le ka kgutso.
 - Botsa baithuti ho balla karolo ya seratswana hodimo ka bo bona.
- Nakong ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha, ho molemo ho ho hopola:
 - Supa mantswe ohle a tlwaelehileng.** Hopotsa baithuti hore ho na le mantswe a mang a hlahang kgafetsa, ao re lokelang ho a bala ka bo mong.
 - Ho bopa bokgoni ba ho qapodisa mantswe.** Haeba ngwana a sa kgone ho bala lentse o se mo thuse hang, mo kgothaletse ho le qapodisa medumo ya lentse e be o mo kopa ho le kopanya ho bopa lentse leo hape.
 - Thoholetsa le ho kgothaletsa baithuti.** Etsa ho bala ka tataiso ya sehlopha e be karolo e bohlokwa ho baithuti mme e ahe boitshepo baithuting.
 - Bopa ho bala ka thello. Thusa baithuti ho ntlafatsa ho bala ka thello.** Tsebisa baithuti hore ho bala ha bona ho be jwaleka ha e ka ba a bua. Bontsha ka ho bala ka thello mme baithuti ba o sale morao.
 - Aha ho bala ka kutlwisiso.** Bolella baithuti hore ba lokela ho nahana ka mehla ka seo ba tlileng ho se bala. Ruta baithuti ho kgefutsa, ba kgutlele morao, ba phete

seo ba se badileng haeba ba sa utlwisise seo ba se balang. Ruta baithuti ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong ha ba ntse ba bala le ho aha baesekopo dikelellong tsa bona ka seo ba se balang. Ruta baithuti ho hopola seo ba se badileng hape ba kgothaletse ho botsa dipotso haho na le seo bas a se utlwising.

TLHOKOMELO YA MAQEPHE A TSHEBETSO A HO BALA:

- 1 Ke mokgwa o motle ho boloka maqephe a tshebetso ka hare ho faele kapa mokotlana wa polasitiki nakong eo baithuti ba di sebedisang.
- 2 Hlokomela maqephe ana a tshebetso ka makgethe, o a behe ka hantle ha baithuti ba qetile ho a sebedisa.
- 3 O tla kgona ho sebedisa maqephe ana dilemo tse ngata, hobane baithuti ha ba ngolle ho tsona, ba ngola dibukeng tsa bona.

FAPANYETSANO YA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA.

Hopola hore ntlha ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha ke ho mamela moithuti ka mong a bala, ele ho bopa tsebo le bokgoni ba ho bala. Haeba o sena sebaka se lekaneng ka phapusiburutelong, kapa o sa kgone ho laola maemo a baithuti ka phaposing nakong eo ba balang ka yona ho na le mokgwa o mong.

Nakong ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha, dudisa baithuti bohle ditulong le maqephe a bona a tshebetso mme o etse se latelang::

- 1 Hlalosa leqephe la tshebetso leo ba tlileng ho le sebedisa.
- 2 Jwale, bitseta moithuti ka mong ho wena hore a tlo ho balla hodimo.
- 3 Mamela moithuti ka mong a bala karolo e loketseng bokgoni ba hae.
- 4 Bopa bokgoni ba baithuti ba ho bala.
- 5 Ka mora metsotso e 15, laela baithuti ho etsa phetoho ya mosebetsi.
- 6 Jwale dudisa baithuti ditulong tsa bona mmoho le maqephe a bona a tshebetso.
- 7 Hlalosa mosebetsi o latelang oo baithuti ba tlang ho o etsa.
- 8 Tswela pele ho bitsa baithuti ho tla ho wena ho tlo ho balla.

Haeba o nka qeto ya ho sebedisa mokgwa ona wa ho phapanyetso wa ho mamela ho bala, etsa bonnete ba ho mamela moithuti e mong le e mong bonyane hang ka beke.

Tshebetso ya ho ngola

***Sepheo:** Ho ruta baithuti ho ngola menahano ya bona ya sethathong ba ntse ba fumana thuso ho titjhere. Ho bontsha baithuti hore ha ba latela mokgwa o itseng wa ho ngola ba na le monyetla wa ho fetola, ho lokisa le ho ba le mehopolo e meng e metjha ntle le ho ngola ka nepo hang ha ba qala ho ngola feela.*

Mokgwa wa ho ngola o na le mehato ena, moralo, mothalo, tokiso ya diphoso, phatlalatso le ho hasa. Mehato ena e mene ya ho ngola e rutwa le ho latelwa dikereiting tse tharo, ho kgothaletsa bokgoni ba ho ngola ba baithuti.

RALA MOSEBETSI WA NGOLA

- 1 Lenaneong lena, moralo o ruta baithuti mokgwa wa ho rala ba sebedisa:
 - a Lanane
 - b Mmapa wa monahano
- 2 Pele baithuti ba etsa meralo ya bona, titjhere o tshwanetse ho ba bontsha moralo wa hae tlapangollong hore ba tsebe hantle seo ba tshwanetseng ho se etsa. Moralo wa Thuto o ho bontsha hantle seo o tshwanetseng ho se etsa.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ka mehla o NAHANA ka seo o tlang ho se ngola. O hlalose menahano ya hao o buela hodimo hore baithuti ba utlwe hantle.
- 4 Sebedisa sebopeho sa moralo ho bopa moralo wa hao wa ho ngola.
- 5 Ka mora moo neha baithuti metsotswana ya ho nahana ka seo ba tlleng ho se ngola.
- 6 Dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka seo ba se nahanang.
- 7 Qetellong bontsha le ho thusa baithuti ha ba ntse ba sebedisa sebopeho sa moralo ho phethela meralo ya bona

MOTHALO WA BONGODI

- 1 Pele thuto ya ho ngola e qala, ngola foreimi ya moralo wa hao hape o tswang thutong ya MANTAHA tlapangollong.
- 2 Ngola foreimi ya ho ngola tlapangollong
- 3 Ka mora moo hlalosa ha kgutshwanyane mme o bontshe baithuti ka moo ba ka sebedisang meralo ya bona ho etsa mothalo.
- 4 Bontsha baithuti sebopeho sa foreimi ya ho ngola e tla ba thusa.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba phethela methalo ya bona, tsamatsamaya ka phaposing ho thusa ba ntseng ba sokola.

TOKISO YA DIPHOSO BONGODING

- 1 Ngola tlapangollong lenane la hlahlobo le tswang moralong wa thuto.
- 2 Bala lenane mme o hlalosetse baithuti tsela eo le tla sebediswa ka yona.
- 3 O ka nna wa bontsha baithuti tokiso ya phoso e tlwaelehileng.
- 4 Dumella baithuti nako ya ho lokisa mosebetsi wa bona ba sebedisa lenane la hlahlobo

PHATLALATSO LE KGASO YA BONGODI

- 1 Laela baithuti ho ngola ka bohleweki mosebetsi wa bona wa qetelo.
- 2 Neha baithuti monyetla wa ho fapanya le ho bala dibuka tsa balekane.

- 3 Neha baithuti ba fapaneng monyetla wa ho balla bana ba bang kaofeela ka phaposing
- 4 Kopa baithuti ba mmalwa ho ngololla mosebetsi wa bona maqepheng a hlwekileng, ho taka le ho o saena.
- 5 Bokella dibuka tsa baithuti. O lokela ho tshwaya feela mesebetsi e mmedika kotarao sebedisa diruburiki tseo o di neuweng.
- 6 Hape, boitshepo ke karolo ya bohlokwa ho hodisa botsebi ba bongodi.

Maano a ho ngola

Sepheo: Ho matlafatsa baithuti ka maano a ho fetolela menahano ya bona ho bongodi ba sethathong.

- 1 Latela Moralo wa Thuto ho phethela mosebetsi wa ho ngola wa beke le beke.
- 2 Moralong wa thuto, o tla eellwa hore ho latelwa mokgwa o itseng ka nako tsohle. Hona ho thusa baithuti hore ba tsebe seo ba ka se lebellang thutong tsa ho ngola.
- 3 Otlala eellwa hore maano a fapaneng a rutwa baithuti ha nyane ha nyane hore ba kgone ho phethela diforeimi tsa dipolelo tsa bona ka nepo.
- 4 Sepheo ke hore baithuti ba kgone ho sebedisa maaano ana ka mokgwa o itaolang.
- 5 Maano ana a thusa bana hoba le boitshepo ka bongodi ba bona ka ho ba bontsha hore hona le mehato e latelwang ya bongodi.

LEANO LA 1: TITJHERE O BONTSHA KA HO NGOLA PELE

- a Titjhere o bontsha baithuti pele (o bontsha baithuti hantle seo ba tlileng ho se etsa). Ka ho bona seo titjhere e se etsang, baithuti ba tseba hantle se lebelletsweng ho bona.

LEANO LA 2: BANGODI BA NAHANA PELE BA NGOLA

- a Bongodi ke ketso ya ho ngola mehopolo ya hao pampiring / bukeng
- b Hona ho bolela hore bangodi ba tshwanetse ho nahana pele ba nka qeto ya seo ba tlang ho ngola ka sona
- c Hona ho bolela hape horeha hona karabo e nepahetseng kapa e sa nepahalang bongoding – mongodi e mong le e mong o ngola ka seo a ratang ho ngola ka sona.
- d Kamehla fana ka sebaka sa hore baithuti ba nahae ka seo ba batlang ho ngola ka sona

LEANO LA 3: BANGODI BA SEHELA LENTSWE LE LENG LE LE LENG MOLA

- a** Baithuti ba nahana ka dipolelo tseo ba batlang ho di ngola mme ba buella hodimo.
- b** Ba bala hore mantswa a makae polelong, ebe ba seha mela bakeng sa lentswe ka leng.
- c** Mela e sehwa ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona, le ho tloha hodimo leqepheng ho ya tlase.
- d** Mela e tshwanetse hoba bolelele ba lentswe ka leng.
- e** Ho be le sebaka pakeng tsa mantswa
- f** Qetellong ya polelo baithuti ba kenye kgutlo.
- g** Ha mela e se e seuwe, baithuti ba ngola mantswa ao ba a tsebang, kapa ba leke ho ngola medumo ya mantswa e qalang pele ba ka batla thuso ho titjhere.
- h** Hona ho fana ka sebopeho bongoding ba moithuti, le ho hodisa boitshepo. Le baithuti ba sokolang ba ka qala ho ngola ka mokgwa ona.

LEANO LA 4: BANGODI BA SEBEDISA DISEBEDISWA HO NGOLA MANTSWA

- a** Ruta baithuti hore ba se ke ba kopa thuso ha ba ngola mantswa ao ba sa tsebeng. Ba tshwanetse ho sebedisa disebediswa tse teng ho fumana tsela ya ho ngola lentswe leo ba sa le tsebeng. Mohlala
 - Mantswa a leboteng
 - Dibuka tse ding
 - Lenane la piletso
 - Ba ka botsa le balekane ba bona ka phaposing

LEANO LA 5: BANGODI BA SEBEDISA MEHOPOLO YA BONA HO NGOLA MANTSWA

- a** Baithuti ba lokela ho hopola mantswa ao ba ithutileng ona, le hore ba kgone ho a ngola ao tswa kelellong tsa bona.

LEANO LA 6: BANGODI BA BUA MANTSWE BUTLE JWALOKA KGUDU

- a** Ruta baithuti ho bua lentswe leo ba sa le tsebeng ka boiketlo hore ba kgone ho utlwa medumo e fapaneng ya lentswe leo.
- b** Ka moraho ho moo, ruta baithuti ho ngola modumo o mong le o mong oo ba o utlwang. (Ba kanna ba se ngole lentswe ka nepo, feela hona e tla be e le qaleho ya bona ya ho ngola mantswe ao ba sa a tsebeng. Mohlala **metsi** a ka ngolwa jwaleka **mitsii**. Titjhere e ka sebedisa hona ho bopa lentswe le nepahetseng.)
- c** Leka ho bala mongolo wa bana wa fonetiki, ebe o thoholetse baithuti ha ba sebedisitse tsebo ya bona ya fonetiki ho bopa mantswe. Ena ke tsebo e tshwanetseng ho kgothaletswa baithuti.

LEANO LA 7: BANGODI BA BALA SEO BA SE NGOLANG

- a** Baithuti ba ipalla dipolelo tsa bona hodimo kapa ba balla balekane ba bona. Ho bala ha mosebetsi wa molekane ho etsa tshebetso ya ngola e be le moelelo.
- b** Ha ba ntse ba bala jwalo ba ele hlooko hore ha ho mantswe ao ba a siyang morao.
- c** Ba ele hlooko le hore tatalano ya mantswe e nepahetse.
- d** Ho bohlokwa haholo ke hore o latele moralo ona hore baithuti ba natefelwe ke mokgwa ona wa ho bala, ba be motlotlo ka seo ba se ngotseng

LEANO LA 8: BANGODI BA BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- a** Ha thuto e ntse e tswelapele, neha baithuti monyetla wa ho buisana ka bobedi, ba qoqelane ka seo ba se ngotseng
- b** Hona ho ka sebediswa ele monyetla wa ho arolelana dikgopolo ka seo se tla ngolwa, ho bala seo ba se ngotseng, ho qoqa ka ditshwantsho tsa bona le ho etsa bonnete ba hore ba utlwisisa seo ba tshwanetseng ho se etsa.
- c** Ruta baithuti ho shebana le ho buisana ka kgutso ha ba ntse ba shebane.

LEANO LA 9: TSHWARA DIKOPANONYANA

- a** Lena ke leano la bohlokwa le ka sebediswang ha baithuti ba ntse ba ngola.
- b** Tsama-tsamaya ka phaposeng mme o thuse moo baithuti ba sokolang.
- c** Tshwara kopanonyana le moithuti ya sokolang.
- d** Sheba mosebetsi wa moithuti, mamela moithuti mme o mo nehe thuso eo a e hloka.
- e** Hopola ho neha baithuti bohle nako e ikgethileng, ho thoholetsa boiteko ba bona le tswelapele ya bona.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Kereiti 2

KOTARA 1

Beke

1

Tataiso

Mantaha

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE. (MOKOTABA WA BEKE YA PELE)

- 1 Bolella baithuti hore selemong sena re tlilo ithuta mokotaba e fapaneng.
- 2 Hlaosa hore mokotaba ke ntlha e kgolo e tla re tataisetsa thutong mmoho.
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **tsebo** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti tjena: *Le batla ho ithuta ka eng?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho nehelana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
 - a O ratile ho ithuta ka eng kereiting ya 1?
 - b O ratile ho ithuta ka eng kereiting ya 2
 - c Hobaneng o ratile ho ithuta ka...?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Hlalosa hore selemong sena re tlilo ithuta mantse a mangata a matjha a tlileng ho re thusa ho ikutlwahatsa ka bolokolohi!
- 2 Ruta o sebedisa (PATS)
- 3 Bapatsa mantse le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - a tshwanang
 - Phahamisa menwana e 1-5.
 - Hlalosetsa baithuti hore le bona ba phahamise menwana ya palo e tshwanang le ya hao.
 - Pheta ka makgetlo a 4-5.

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Hlalosa hore re tlabana le mokgwa o hlophisitsweng hantle wa ho nehelana ka dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Kgetha mokgwa o tla o sebeletsa wena le bauthuti, jwaloka: Ho **kgetha dimonitara tsa dibuka**.
- 3 Hlalosa hore emong le e mong wa baithuti o tla fumana monyetla wa hoba monitara wa dibuka pele selemo sena se fela.
- 4 Bontsha baithuti moo dibuka di tla bolokwa le ka moo di tla arohangwang ka teng ka (dihlopha, mela, jj)

- 5 Bontsha baithuti ka moo batla latang dibuka tsa bona tsa ho ngolla ho ya ka dihlopha, mela, jj.
- 6 Ba bontshe ka moo ba tla nehelana ka dibuka, ka makgethe le ka potlako (ba seke ba akgela dibuka!)
- 7 Bitsa baithuti ba seng bakae (palo ya bona e tla laolwa ke maemo a phaposiburutelo ya hao) hoba dimonitara tsa letsatsi.
- 8 Laela dimonitara ho ikwetlisa e ka ba nehelana ka dibuka ho baithuti ba bang.
- 9 Ba laele ho dula fatshe ba kgutsitse.
- 10 Ha moithuti e mong le e mong a fumane buka, hlalosa hore ke boikarabelo ba dimonitara ho boela ba di phutha.
- 11 Bontsha baithuti mokgwa wa ho phutha dibuka ho ya ka dihlopha, mela jj.
- 12 Bontsha baithuti moo ba tshwanetseng ho beha dibuka.
- 13 Bitsa dimonitara tsa dibuka ho ikwetlisa e ka ba phutha dibuka.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

- 1 Hlalosa hore selemong sena, re tllilo bala ka kopanelo.
- 2 Hlalosa hore ho bala ka kopanelo ho tllilo etsahala hodima mmata, ka pele phaposiburutelong (kapa kae feela ha mokgwa ona o sa sebetse ka phaposiburutelong ya hao.)
- 3 Hlalosa hore re tla tshwanela ho potlaka le ho kgutsa ha re tllilo dula mmateng.
- 4 Bontsha baithuti hore batle jwang mmateng. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsa ba bang, melomo e kwalwe, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 5 Kgetha mokgwa wa hotla mmateng o tla sebetse ka phaposiburutelong ya hao le ho baithuti, jwaloka, **mola ka mola**.
- 6 Bolella baithuti ho re ba tla ba moleng ofe, hore ba tsebe haeba ba moleng wa 1, wa 2, wa 3 jj.
- 7 Hlalosa hore baithuti ba tshwanela ho tseba mola oo ba leng ho ona.
- 8 Bitsa baithuti ka mela ya bona hotla mmateng.
- 9 Ha baithuti ba se ba dutse mmateng, hlalosa hore ba tla tshwanela ho kgultela madulong a bona ka potlako ba kgutsitse.
- 10 Bontsha baithuti hore ba kgutlele jwang madulong a bona. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsa ba bang, melomo e kwalwe, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 11 Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela madulong a bona.

Ngodiso:

Metsotso e 30

ho rala le ho thala

FOREIMI YA HO NGOLA:

Ntho e le nngwe eo ke batlang hore o e tsebe ka nna _____

BONTSHA KA HO E TSA

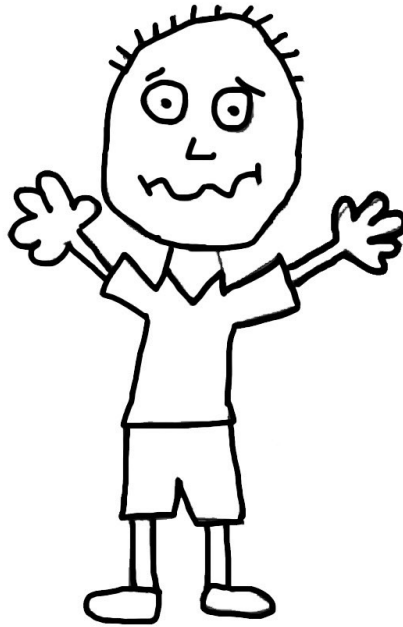
- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti ba tliho ngola ka **ntho eo ba batlang hore titjhere e e tsebe ka bona.**
- 2 Balla baithuti foreimi ya ho ngola.
- 3 **Bontsha** baithuti ka ho etsa hore o **nahana pele o ngola.**
- 4 Bolella baithuti dintlha tseo o nahanneng ho di ngola foreiming ya ho ngola, jwaloka: Ke na le bana ba babedi.
- 5 **Bontsha** ka ho taka setshwantsho sa hao o ena le bana ba hao ba babedi.
- 6 Hlalosa hore ke mantswe afe ao o tlieng ho a ngola. **Seha mola bakeng sa lentswe le leng le leng.**
- 7 Bontsha ka ho phethela foreimi ya ho ngola. **Ntho e le nngwe oe ke batlang hore le e tsebebe ka nna** ke hore ke na le bana ba babedi.
- 8 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu o be o ngole medumo eo o e tsebang.**
- 9 **Sebedisa disebediswa jwaloka,** mantswe a hlahang kgafetsa le tlotlontswe ya mokotaba.
- 10 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore seo e ne e le mohlala feela, baithuti ba lokela ho ngola mehopolo ya bona ya sethatong.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti: Na o batla hore nna ke tsebe eng ka wena?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola.**
- 3 Bitsa baithuti ba 2-3 ho o phetela ntho e le nngwe eo ba batlang hore o e tsebe ka bona.
- 4 Hlalosa hore jwale baithuti ba tliho taka le ho ngola ka maikuto a bona!

NGODISO

- 1 **Bitsa dimonitara ho tlo nehelana ka dibuka tsa ho ngolla.**
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola, tsamatsamaya ka phaposeng mme o **phethele dikopanonyana le baithuti.**
- 3 Kopa baithuti hore ba o jwetse ka seo ba se ngotseng.
- 4 Thusa baithuti ho tlatsa foreimi ya ho ngola.
- 5 Kgothatsa baithuti.
- 6 **Bitsa dimonitara ho phutha dibuka tsa ho ngolla.**

Sekob se etsa hore ke ikutlwe ke
tshohile.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

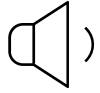
Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Hlalosa hore re tla ba le mokgwa o hlophisitsweng hantle wa ho nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 2 Hlalosa hore dimonitara tsa dibuka di tla nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 3 Bontsha baithuti moo maqephe a tshebetso a ho bala a bolokwang teng le ka moo a arotsweng ka teng (dihlopha, mela, jj)
- 4 Bontsha kamoo baithuti ba ka latang qubu ya **maqephe a tshebetso a ho bala** ho ya ka dihlopha, mela, jj.
- 5 Ba bontshe hore baka nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala** ka makgethe, hlooko le potlako. (ba seke ba akgela dibuka!)
- 6 Bitsa dimonitara ho tlo nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 7 Ba laele ho ikwetlisa e ka ba nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 8 Laela baithuti ho dula fatshe ka kgutso.
- 9 Laela baithuti bohle ho sheba maqepheng a bona a tshebetso.
- 10 Hlalosetsa baithuti matshwao a teng maqepheng a tshebetso a ho bala.
 - a Mahlo: Sheba o bue

- b** Molomo: Qapodisa mantswa
 - c** Moithuti a le mong a bala: ho bala ka bonngwe
 - d** Baithuti ba babedi ba bala: ho bala ka bobedi.
- 11** Hlalosa hore ke boikarabelo ba dimonitara ho phutha **maqephe a tshebetso a ho bala.**
- 12** Bontsha baithuti ka moo ba ka phuthang **maqephe a tshebetsoa ho bala** ho ya ka mela, dihlopha jj
- 13** Bontsha baithuti moo ba ka behang maqephe a tshebetso.
- 14** Bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisa e ka ba phutha **maqephe a tshebetso a ho bala.**

Labobedi

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha

- 1 Hlalosa hore selemong sena ha re ithuta ka medumo, ho bohlokwa hore re mamele ka hlooko.
- 2 Hlalosa hore kajeno re tllilo bapala papadi e bitswang “Titjhere ore”. Papadi ena e hloka hore re mamele ka hlooko! Re tla bapala papadi ena hangata selemong sena!
- 3 Hlalosetsa baithuti melao ya papadi.
 - a Hlalosa hore o tllilo etsa ditshitshinyeho tse fapaneng, jwaloka ho thetsa hloho; ho fofisa khaete; ho swenya nko; ho qhoma hararo jj.
 - b Ha o re “titjhere ore”, baithuti ba etse tshitshinyeho.
 - c Ha o sare “titjhere ore” baithuti ba eme tsi!
 - d Ha moithuti a ka etsa tshitshinyeho empa o sa re “titjhere ore” moithuti eo o ya tswa mme o dula fatshe.
 - e Mohlodi ke moithuti ya tla sala a eme a le mong.
- 4 Bolella baithuti ho ema.
- 5 Bapala papadi ho fihlela ho setse moithuti a le mong ya emeng!

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola ditlhaku tse ntjha/ mantswe / dipolelo

- 1 Hopotsa baithuti hore ke boikarabelo ba dimonitara ho fana ka dibuka tsa ho ngolla le **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 2 Hopotsa baithuti moo dibuka tsa ho ngolla di bewang teng le ka moo di arohaneng ho ya ka (dihlopha, mela jj)
- 3 Hopotsa baithuti ka moo ba latang qubu ya dibuka tsa bona tsa ho ngolla tsa sehlopha, mola jj.
- 4 Ba hopotse hore ba fana ka dibuka ka makgethe, hlooko le ka potlako (ba seke ba akgela dibuka).
- 5 Bitsa baithuti ba seng bakae ho ba dimonitara tsa letsatsi. E be baithuti ba **fapaneng** ho bao o neng o ba bitsitse ka Mantaha.
- 6 Laela dimonitara tsa dibuka ho ikwetlisa e ka ba nehelana ka dibuka.
- 7 Ba laele ho dula fatshe ba kgutsitse.
- 8 Hang ha baithuti ba dutse fatshe, ba laele ho phetla ka leqepheng le sa ngollang.
- 9 Laela baithuti hore kapelepele ba kopise letsatsi tlapangollong. Laela baithuti hore ba tla ba le motsotso o le mong ho etsa hona. (ho bohlokwa ho kwetlisa baithuti ho etsa hona ka potlako)!
- 10 Hlalosa hore e tla ba boikarabelo ba dimonitara ho phutha dibuka.

- 11 Hopotsa baithuti hore ba phuthe dibuka jwang ho ya ka mela, sehlopha jj.
- 12 Hopotsa baithuti moo ba tshwanetseng ho beha dibuka.
- 13 Bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisa e ka ba phutha dibuka.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena, re tla bala ka sehlopha.
- 2 Hopotsa baithuti hore ho bala ka sehlopha ho tllilo etsahala hodima **mmata** ka pele phaposiburutelong.
- 3 Hlalosa hore re tla tshwanela ho tla **mmateng** ka potlako re kgutsitse.
- 4 Bontsha baithutia hore ba tshwanela ho tla jwang **mmateng**. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thesa ba bang, melomo e kwalwe, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 5 Kgetha mokgwa wa hotla mmateng o tla sebetsa ka phaposiburutelong ya hao le ho baithuti, jwaloka, **mola ka mola**.
- 6 Bolella baithuti hore ba tla ba moleng ofe, hore ba tsebe haeba ba moleng wa 1, wa 2, wa 3 jj.
- 7 Hlalosa hore baithuti ba tshwanela ho tseba **mola oo ba leng ho ona**.
- 8 Bitsa baithuti **mola ka mola** ho tla mmateng.
- 9 Hang ha baithuti ba se ba dutse mmateng, hlalosa hore ha re bala ka kopanelo, ho na le melao eo re e latelang ya ho dula mmateng.
- 10 Botsa baithuti tjena: Ke dintho dife tsa bohlokwa tseo o di nahanang ha re dutse mona mmateng?
- 11 Buisana le baithuti ka dintlha tse kang: ho se thetse bana ba bang, ho se nke sebaka se sehlo o le mong, ho mamela ha e mong a bua, jj.
- 12 Hlalosa o be o bontshe baithuti hore ha re etsa ho bala ka kopanelo ho dulwa jwang mmateng jwaloka:
 - a Re dula re fapantse maoto kapa re hlabile mankokwane, hore ho be le sebaka se lekaneng moithuti e mong le e mong.
 - b Re beha matsoho hodima dirope kapa re phutha matsoho a rona.
 - c Re mamela ka hlooko ha pale e ntse e balwa.
 - d Re phahamisa letsoho ha re batla ho bua.
- 13 Laela baithuti ho ikwetisetsa metsotswana ho dula mmateng ha ho balwa ka kopanelo.
- 14 Hopotsa baithuti hore re tshwanetse ho kgutlela madulong a rona ka potlako re kgutsitse.
- 15 Bontsha baithuti hore ba kgutlele jwang madulong a bona. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thesa ba bang, melomo e kwalwe, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 16 Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela madulong a bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

BEKE 1

- 1 Hopotsa baithuti hore re tloba le mokgwa o hlophisitsweng wa ho fana ka **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 2 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka di tla neha baithuti bohle **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 3 Hopotsa baithuti moo **maqephe a tshebetso a ho bala** a tla bewang teng le ka moo a arotsweng ho ya ka (dihlopha, mela jj)
- 4 Hopotsa baithuti ka moo ba latang qubu ya **maqephe a tshebetso a ho bala** a sehlopha, mola jj.
- 5 Ba hopotse hore ba nehelana ka maqephe a tshebetso a ho bala ka makgethe, hlooko le ka potlako (ba seke ba akgela dibuka!).
- 6 Bitsa dimonitara tsa dibuka tsa Labobedi ho nehelana ka maqephe a tshebetso a ho bala.
- 7 Ba laele ho ikwetlisa e ka ba nehelana ka maqephe a tshebetso a ho bala.
- 8 Ba laele ho dula fatshe ba kgutsitse.
- 9 Laela baithuti ho sheba leqephe la tshebetso la ho bala.
- 10 Hopotsa baithuti matshwao a teng maqepheng a tshebetso a ho bala.
 - a Mahlo: Sheba o bue
 - b Molomo: Qapodisa mantswe
 - c Moithuti a le mong a bala: ho bala ka bonngwe
 - d Baithuti ba babedi ba bala: ho bala ka bobedi.
- 11 Hopotsa baithuti hore e tloba boikarabelo ba dimonitara ho phutha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 12 Hopotsa baithuti hore ba phuthe maqephe a tshebetso a ho bala jwang ho ya ka mela, sehlopha jj.
- 13 Hopotsa baithuti moo ba tshwanetseng ho beha maqephe a tshebetso.
- 14 Bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisa e ka ba phutha maqephe a tshebetso.
- 15 Jwale etsa selotho sa ka pele ka molomo ho baithuti ho hlahloba kutwisiso ya bona ya matshwao le ho ba kwetlisetsa ho phahamisa letsoho ha ba batla ho bua.
- 16 Botsa baithuti dipotso tse jwaloka:
 - a Ke letshwao le fe le bontsang ho bala ka bobedi?
 - b Letshwao la molomo le bolelang?
 - c O tshwanetse ho etsa eng ha o bona setshwantsho sa molomo?
 - d jj.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba
 - a fapaneng
 - **Neha baithuti** dibuka tsa bona.
 - Taka sebopeho se **BONOLO** tlapangolong.
 - Hlalosa hore baithuti ba take **sebopeho** se fapaneng dibukeng tsa bona.
 - Pheta ka makgetlo a 4-5.

HO NGOLA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI (BEKE YA PELE YA MOKOTABA)

- 1 Hlalosa hore selemong sena re tllilo sebetsa ka dihlopha tse nyenyane ho qapa pale. Re tla tshwanela ho bopa dihlopha tse nyeynane ka pele!
- 2 Bolella baithuti hore ba bope dihlopha tse nyenyane jwang. Ba bontshe hore mang o tla ba sehlopheng sefe.
- 3 (Mohlala: haeba baithuti ba dutse ka mela, tsela e bobebe ya ho bopa dihlotshwana ke hore ba dutseng ka pele ba retohe ba shebane le ba dutseng ka mora bona)
- 4 Etsa bonnete ba hore baithuti ba utlwisisa hore ke bo mang ba leng sehlopheng sa bona.
- 5 Etsa papadi e tla thusa baithuti ho bopa dihlotshwana ka pelenyana ba ntse ba kgutsitse.
- 6 Hlalosa hore ha o bua lentsewe 'tsamaya', baithuti batla ba le metsotswana e 30 ho bopa dihlopha tse nyenyane.
- 7 Moithuti ya seng sehlopheng sa hae pheletsong ya metsotswana e 30 o tswile mmoho le sehlopha sa hae kaofela! Ba tla lokela ho ema ka pele phaposiburutelong.
- 8 Bapala papadi ena ho fihlela ho setse sehlotshwana se le seng. (ha ho kgonahala fokotsa nako ho ba metsotswana e 20)

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha.

- 1 Hopotsa baithuti hore ha re ithuta medumo selemong sena, ho bohlokwa hore ba mamele ka hlooko.
- 2 Hlalosa hore kajeno re tllilo bapala papadi e bitswang “Titjhere ore”.
- 3 Hopotsa baithuti melao ya papadi,
 - a Hlalosa hore o tllilo etsa ditshitshinyeho tse fapaneng, jwaloka ho thetsa hloho; ho fofisa khaete; ho swenya nko; ho qhoma hararo jj.
 - b Ha o re “titjhere ore”, baithuti ba etse tshitshinyeho.
 - c Ha o sare “titjhere ore” baithuti ba eme tsi!
 - d Ha moithuti a ka etsa tshitshinyeho empa o sa re “titjhere ore” moithuti eo o ya tswa mme o dula fatshe.
 - e Mohlodi ke moithuti ya tla sala a eme a le mong.
- 4 Bolella baithuti ho ema.
- 5 Bapala papadi ho fihlela ho setse moithuti a le mong ya emeng!

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola ditlhaku tse ntjha/ mantswe / dipolelo

- 1 Hopotsa baithuti hore ke boikarabelo ba dimonitara ho nehelana ka dibuka tsa ho ngolla le **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 2 Hopotsa baithuti moo dibuka tsa ho ngolla di bewang teng le ka moo di arohantsweng ho ya ka (dihlopha, mela jj)
- 3 Hopotsa baithuti ka moo ba latang qubu ya dibuka tsa bona tsa ho ngolla tsa sehlopha, mola jj.
- 4 Ba hopotse hore ba nehelana ka dibuka ka makgethe, hlooko le ka potlako (ba seke ba akgela dibuka).
- 5 Bitsa baithuti ba seng bakae ho ba dimonitara tsa letsatsi. E be baithuti **ba fapaneng** ho bao o seng o ile wa ba kgetha.
- 6 Laela dimonitara tsa dibuka ho ikwetlisa e ka ba nehelana ka dibuka.
- 7 Ba laele ho dula fatshe ba kgutsitse.
- 8 Hang ha baithuti ba dutse fatshe, ba laele ho phetla ka leqepheng le sa ngollang.
- 9 Laela baithuti hore kapelepele ba kopise letsatsi tlapangollong. Laela baithuti hore ba tla ba le motsotso o le mong ho etsa hona. (ho bohlokwa ho kwetlisa baithuti ho etsa hona ka potlako)
- 10 Laela baithuti ho ngola mabitso a bona ka makgethe, ka pele ka tlasa letsatsi. Hlalosa hore ba tla ba le metsotswana e 30 ho etsa hona.
- 11 Laela baithuti ba nang le nako e eketsehileng, ho ngola mabitso a bona hape kapa (makgetlo a mangata feela ho fihlela metsotswana e 30 e fela)
- 12 Ha metsotswana e 30 e feta, laela baithuti ho kwala dibuka tsa bona.

- 13 Hopotsa baithuti hore e tla ba boikarabelo ba dimonitara tsa dibuka ho phutha dibuka.
- 14 Hopotsa baithuti hore ba phuthe dibuka jwang ho ya ka mela, sehlopha jj.
- 15 Hopotsa baithuti moo ba tshwanetseng ho beha dibuka.
- 16 Bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisa e ka ba phutha dibuka.

Hlokomediso: O ka sheba mabitso a baithuti moo ba ngotseng ho etsa tekanyetso ya hore ke baithuti bafe ba tsebang ho ngola mabitso a bona le hore ba kgona ho etsa hona kapele ha kae.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho rala le ho thala

FOREIMI YA HO NGOLA:

Sekolo se etsa ke ikutlwe _____

Ntho e le nngwe eo ke e ratang ka sekolo ke _____

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti ba tla eketsa ka polelo ngodisong ya bona ya Mantaha.
- 2 Kajeno batla nahana ka ntho e nngwe ya bohlokwa eo batho ba tshwanetseng ho e tseba ka bona!
- 3 Balla baithuti foreimi e ntjha ya ho ngola.
- 4 **Bontsha** baithuti ka ho etsa hore o **nahana pele o ngola**.
- 5 Hlalosa dintlha tseo o nahanang ho di ngola foreiming ya ho ngola, jwaloka: Ntho e nngwe ya bohlokwa ka nna ke hore ke rata ho bala.
- 6 **Bontsha** ka ho taka setshwantsho sa hao o bala buka.
- 7 Hlalosa hore ke mantswe afe ao o tllileng ho a ngola. **Seha mola bakeng sa lentswe le leng le leng.**
- 8 **Bontsha** ka ho phethela foreimi ya ho ngola. **Ntho e nngwe ya bohlokwa ka nna ke hore ke rata ho bala!**
- 9 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu o be o ngole medumo eo o e tsebang.**
- 10 **Sebedisa disebediswa** jwaloka, (mantse a hlahang kgafetsa le tlotlontse ya mokotaba) ho ngola sehlooho setshwantshong seo o se takileng.
- 11 Hlakola mohlala wa hao tlapangollong. Hlalosa hore seo e ne e le mohlala feela, **baithuti ba lokela ho ngola mehopolo ya bona ya sethatong.**

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka seo re batlang hore batho ba se tsebe ka rona.
- 2 Kajeno re tla eketsa ka polelo ho seo re se ngotseng.

- 3 Botsa baithuti tjena: Ke eng sa bohlokwa seo o batlang hore batho ba se tsebe ka wena?
- 4 Laela baithuti **ho nahana pele ba ngola.**
- 5 Hlalosa hore baithuti ba nahane ka dintlha tsa bona ba seke ba kopitsa dintlha tsa hao!
- 6 Hlalosa hore re **buisana jwang le balekane.**
 - a Baithuti ba buisana le balekane ba dutseng pela bona.
 - b Ba tshwanetse bobedi ba fumane monyetla wa ho buisana ka dikarabo tsa bona.
 - c Ha molekane a bua ba tshwanetse ho mamela ka hlooko!
- 7 Laela baithuti ho **buisana le balekane** ka ntho e le nngwe eo ba e ratang ka sekolo.
- 8 **Tsamatsamaya ho thusa le ho netefatsa hore moithuti e mong le e mong ona le molekane. Etsa bonnete ba hore balekane ba buisana ka potso e botsitsweng.**
- 9 Bitsa baithuti ba 3-4 ho o bolella hore balekane ba nahana hore ke eng sa bohlokwa seo batho ba ka se tsebang ka bona.
- 10 Ba tshwanetse ba re: Ntho e nngwe eo molekane a nahanang hore ke ya bohlokwa ka yena ke...
- 11 Hlalosa hore baithuti jwale ba tla sebedisa foreimi ya ho ngola ho taka le ho ngola dintlha tsa bona!

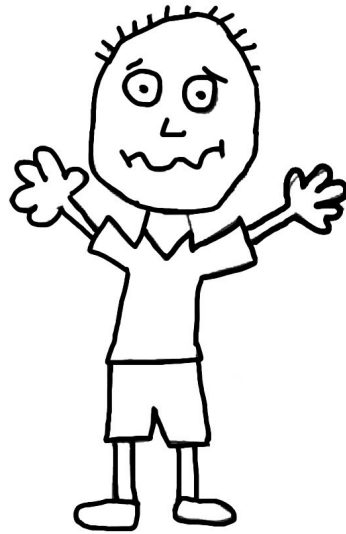
NGODISO

- 1 **Bitsa dimonitara tsa dibuka ho nehelana ka dibuka tsa ho ngola.**
- 2 Laela baithuti ho phetla ka moo ba ngotseng ka Mantaha. Ba tla eketsa ka hona!
- 3 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ho phethela **dikopanonyana.**
- 4 Kopa baithuti **ho bala seo ba e ngotseng.**
- 5 Thusa baithuti ho phethela foreimi ya bona ya ho ngola.
- 6 Thusa baithuti ho **qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa.**
- 7 **Kgothatsa baithuti.**

HO BUISANA LE BALEKANE

- 1 Ha ho setse metsotso e 2-3, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Hopotsa baithuti hore **ha re buisana**, o shebela ka ho molekane ho buisana!
- 3 Laela baithuti **ho buisana** le molekane ka setshwantsho seo ba se takileng.

Bapatsa bongodi ba baithuti leboteng ka phaposiburutelong moo bohle ba kgonang ho bona. Hona ho thusa baithuti ho buisana ka mokotaba.

$1+1$	$= 2$	✓
$2+2$	$= 4$	✓
$3+3$	$= 6$	✓

Ntho e nngwe eo ke e ratang sekolong
ke Dipalo.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Hopotsa baithuti hore re tla ba le mokgwa o hlophisitsweng hantle wa ho nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala.**
- 2 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka di tla nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala ho baithuti bohle.**
- 3 Hopotsa baithuti moo maqephe a tshebetso a ho bala a bolokwang teng le ka moo arotsweng ka (dihlopha, mela, jj)
- 4 Hopotsa baithuti ka moo ba ka latang qubu ya **maqephe a tshebetso a ho bala** ho ya ka dihlopha, mela, jj.
- 5 Ba hopotse hore baka nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala** ka makgethe, hlooko le potlako. (ba seke ba akgela bibuka!)
- 6 Bitsa dimonitara tsa Laboraro ho tllilo nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala.**
- 7 Ba laele ho ikwetlisa e ka ba nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala.**
- 8 Laela baithuti ho dula fatshe ka kgutso.
- 9 Laela baithuti bohle ho sheba maqepheng a bona a tshebetso.
- 10 Hopotsa baithuti matshwao a teng maqepheng a tshebetso a ho bala.
 - a Mahlo: Sheba o qapodise mantse

- b** Molomo: Qapodisa mantswa
 - c** Moithuti a le mong a bala: ho bala ka bonngwe
 - d** Baithuti ba babedi ba bala: hob ala ka bobedi.
- 11** Hlalosa hore kajeno ke Laboraro, baithuti ba lokela ho sheba mosebetsi wa Laboraro.
- 12** Bontsha baithuti ka moo ba ka etsang mosebetsi ona ba sebedisa matshwao.
- 13** Jwale, hlalose baithuti hore hona ba tshwanetse ho ho etsa bonngweng. (o seke wa etsa padiso ka bobedi kajeno)
- 14** Hlalosa hore ha re bala bonngweng re lokela ho:
- a** Sheba pampiri ya hao.
 - b** A leke ho bala mantswa pampiring a kgutsitse.
 - c** Ha re sa tsebe lentswa, o ka botsa motho ya haufi le wena kapa o fete lentswa leo.
- 15** Neha baithuti monyetla wa ho ikwetlisa ho bala ka bong. Tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho netefatsa hore baithuti ba buisana ka leqephe la tshebetso.
- 16** Ka mora metsotso e 5, hopotsa baithuti hore ke boikarabelo ba dimonitara tsa dibuka ho phutha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 17** Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho phutha maqephe a tshebetso jwang ho ya ka mela, dihlopha jj.
- 18** Hopotsa baithuti moo ba tshwanetseng ho beha maqephe a tshebetso teng.
- 19** Bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisa e ka ba phutha **maqephe a tshebetso**.
- 20** Jwale etsa selotho sa ka pele ka molomo ho baithuti, ho hlaloba kutwisiso ya bona ya matshwao le ho ba kwetlisetsa ho phahamisa letsoho ha ba batla ho bua.
- 21** Botsa baithuti dipotso tse jwaloka:
- a** Ke letshwao lefe le bontshang ho bala ka bobedi?
 - b** Letshwao la molomo le bolelang?
 - c** O tshwanetse ho etsang ha o bona letshwao la molomo?
 - d** jj.

Labone

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya / medumo/mantswe

- 1 Hopotsa baithuti hore ha re ithuta medumo selemong sena, ho bohlokwa hore ba mamele ka hlooko.
- 2 Hlalosa hore kajeno re tliho papadi e bitswang **itsoke, itsoke, hwama**
- 3 Hlalosetsa baithuti melao ya papadi,
 - a Hlalosa hore o tliho sebedisa mantswe a mabedi: itsoke, hwama
 - b Ha ore itsoke baithuti ba tshwanetse ho itsoka
 - c Ha ore hwama ba eme tsi! ba kgutse tu!
 - d Ha baithuti ba sa hwame ba ya tswa papading!
- 4 Bolella baithuti ho ema.
- 5 Ere: itsoke, itsoke, itsoke, itsoke, itsoke itsoke, hwama!
- 6 Bitsa moithuti e mong fela ya sa hwamang hore a dule fatshe.
- 7 Pheta ka makgetlo.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena, re tla bala ka sehlopha.
- 2 Hopotsa baithuti hore ho bala ka sehlopha ho tliho etsahala hodima **mmata** ka pele phaposiburutelong.
- 3 Hlalosa hore re tla tshwanela ho tla **mmateng** ka potlako re kgutsitse.
- 4 Bontsha baithuti hore ba tshwanela ho tla jwang **mmateng**. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsa ba bang, melomo e kwalwe, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 5 Kgetha mokgwa wa hotla mmateng o tla sebeta ka phaposiburutelong ya hao le ho bauthuti, jwaloka, **mola ka mola**.
- 6 Bolella baithuti hore ba tla ba moleng ofe, hore ba tsebe haeba ba moleng wa 1, wa 2, wa 3 jj.
- 7 Hlalosa hore baithuti ba tshwanela ho tseba **mola oo ba leng ho ona**.
- 8 Bitsa baithuti **mola ka mola** ho tla mmateng
- 9 Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho dula jwang mmateng ha re bala ka kopanelo.
 - a Re dula re fapantse maoto kapa re hlabile mankokwane, hore ho be sebaka se lekaneng moithuti e mong le e mong.
 - b Re beha matsoho hodima dirope kapa re phuthe matsoho a rona
 - c Re mamela ka hlooko ha pale e ntse e balwa
 - d Re phahamise letsoho ha re batla ho bua.
- 10 Hlalosa hore ha re bala ka kopanelo, baithuti ba tshwanetse ho mamela pale ka hlooko.

- 11 Balla baithuti pale leqepheng la 2 la buka ya tshebetso ya DBE.
- 12 Botsa baithuti dipotso tse latelang. Ba hopotse hore ba phahamise letsoho ha ba batla ho araba potso.
 - a Ke bomang ba ileng ba ya lewatleng ka matsatsi a phomolo?
 - b Ke bomang ba ileng a tihakela bonkgona bona?
 - c Jabu o ile a ikutlwa jwang ha a ne a setse hae ka matsatsi a phomolo?
- 13 Laela baithuti ho ikwetlisetsa ho dula fatshe ha re bala ka kopanelo.
- 14 Hopotsa baithuti hore re tshwanetse ho kgutlela madulong a rona ka potlako re kgutsitse.
- 15 Bontsha baithuti hore ba kgutlele jwang madulong a bona. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsa ba bang, melomo e kwalwe, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 16 Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela madulong a bona

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

- 1 Hopotsa baithuti hore re tla le mokgwa o hlophisitsweng hantle wa ho nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 2 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka di tla nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala ho baithuti bohle**.
- 3 Hopotsa baithuti moo maqephe a tshebetso a ho bala a bolokwang teng le ka moo arotsweng ka (dihlopha, mela, jj)
- 4 Hopotsa baithuti ka moo ba ka latang qubu ya **maqephe a tshebetso a ho bala** ho ya ka dihlopha, mela, jj.
- 5 Ba hopotse hore baka nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala** ka makgethe, hlooko le potlako. (ba seke ba akgela bibuka!)
- 6 Bitsa dimonitara tsa Labone ho tlo nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 7 Laela baithuti ho ikwetlisa eka ba nehelana ka maqephe a tshebetso a ho bala.
- 8 Laela baithuti ho dula fatshe ka kgutso.
- 9 Laela baithuti bohle ho sheba maqepheng a bona a tshebetso
- 10 Hopotsa baithuti matshwao a teng maqepheng a tshebetso a ho bala.
 - a Mahlo: Sheba o qapodise mantsewe,
 - b Molomo: Qapodisa mantsewe.
 - c Moithuti a le mong a bala: ho bala ka bonngwe.
 - d Baithuti ba babedi ba bala: hob ala ka bobedi.
- 11 Hlalosa hore kajeno ke Laboraro, baithuti ba lokela ho sheba mosebetsi wa Labone.
- 12 Bontsha baithuti ka moo ba ka etsang mosebetsi ona ba sebedisa matshwao.
- 13 Jwale, hlalose baithuti hore hona ba tshwanetse ho etsa bonngweng. (o seke wa etsa padiso ka bobedi kajeno)
- 14 Hlalosa hore ha re bala bonngweng re lokela ho:
 - a Sheba pampiri ya hao.
 - b A leke ho bala mantsewe pampering a kgutsitse.
 - c Ha re sa tsebe lentsewe, o ka botsa motho ya haufi le wena kapa o fete lentsewe leo.

- 15** Neha baithuti monyetla wa ho ikwetlisetsa ho bala ka bong. Tsamatsamaya ka phaposisiburutelong ho netefatsa hore baithuti ba buisana ka leqephe la tshebetso.
- 16** Ka mora metsotso e 5, hopotsa baithuti hore ke boikarabelo ba dimonitara tsa dibuka ho phutha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 17** Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho phutha maqephe a tshebetso jwang ho ya ka mela, dihlopha jj.
- 18** Hopotsa baithuti moo ba tshwanetseng ho beha maqephe a tshebetso teng.
- 19** Bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisa e ka ba phutha **maqephe a tshebetso**.
- 20** Jwale etsa selotho sa ka pele ka molomo ho baithuti, ho hlahloba kutwisiso ya bona ya matshwao le ho ba kwetlisetsa ho phahamisa letsoho ha ba batla ho bua.
- 21** Botsa baithuti dipotso tse jwaloka:
- a** Ke letshwao lefe le bontshang ho bala ka bobedi?
 - b** Letshwao la molomo le bolelang?
 - c** O tshwanetse ho etsang ha o bona letshwao la molomo?
 - d** jj.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba
 - a Tshwanang
 - b Fapaneng
 - Bokella dintho tse jwaloka: Dibuka tse 2 tsa tshebetso tsa DBE.
 - Bontsha baithuti dintho tse pedi.
 - Hlalosa hore haeba dintho tsena di a tshwana, baithuti ba PHAHAMISE MENWANA YA BONA E MEHOLO.
 - Haeba dintho di sa tshwane ba tlohelle matsoho a bona hodima ditafole tsa bona.

DIPUISANO KA HO BALA KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya dipuisano tlapangolong.
 - a Dijo tseo ke di ratang haholo ke...
 - b Papadi eo ke e ratang haholo ke...
- 2 Hlalosa hore selemong sena re tliho sebetse ka dihlopha tse nyenyane ho buisana ka ho bala ka kopanelo. Re tla tshwanela ho bopa dihlopha tse nyeynane ka pele!
- 3 Ha re e ba dihlotshwana, re tla sebedisa dipolelo tsa sethato tse tlapangolong ho qala puisano.
- 4 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 5 Hlalosa hore hang ha re bopile dihlotshwana, moithuti ka mong sehlopheng o tshwanetse ho fumana monyetla wa ho araba dipotso kaofela.
- 6 Tsebisa “thupa e buwang/ lejwe / ntho”
- 7 Hlalosa hore baithuti ba tshwanetse ho fetisa thupa e buang. Ya tshwereng thupa e buang, ke nako ya hae ya ho bua.
- 8 Bitsetsa baithuti ba bararo ka pele o bontshe hore thupa e buang e fetiswa jwang le hore o araba dipotso jwang.
 - a Moithuti wa 1 o araba potso ya 1
 - b Moithuti wa 2 o araba potso ya 1
 - c Moithuti wa 3 o araba potso ya 1
 - d Moithuti wa 4 o araba potso ya 1
 - e Moithuti wa 1 o araba potso ya 2
 - f Moithuti wa 2 o araba potso ya 2
 - g Moithuti wa 3 o araba potso ya 2
 - h Moithuti wa 4 o araba potso ya 2

- 9 Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho bopa dihlopha tse nyenyane jwang. Ba hopotse hore e mong le e mong o sehlopheng sefe. Dihlopha tsena di tshwanetse ho tshwana le tsa Laboraro!
- 10 Etsa bonnete ba hore moithuti e mong le e mong o hopola maloko a sehlotshwana seo a leng ho sona, le hore ba tshwanetse ho bopa sehlotshwana jwang.
- 11 Hlalosa hore ha o bua lentswe 'samaya', baithuti ba tla ba le metsotswana e 30 ho bopa dihlopha tse nyenyane.
- 12 Neha sehlotshwana ka seng thupa ya ho bua. Ba fane sebaka sa ho araba dipotso jwaloka ha o ba bontshitse.

Tlhokomediso Ya Medumo Le Medumo:

Metsotso e 15

Ho bopa mantswa

- 1 Hopotsa baithuti hore ha re ithuta medumo selemong sena, ho bohlokwa hore ba mamele ka hlooko.
- 2 Hlalosa hore kajeno re tliho bapala papadi e bitswang **Setulo sa ka le nna**. Papadi ena e batla hore re mamele ka hlooko! Re tla bapala papadi ena hangata selemong sena!
- 3 Hlalosetsa baithuti melao ya papadi,
 - a Hlalosa hore baithuti ba tla ema pela ditulo tsa bona.
 - b Otlala fana ka ditaelo.
 - c Baithuti ba mamele maetelli ka hlooko hore ba kgone ho etsa ntho e nepahetseng.
- 4 Laela baithuti ho ema.
- 5 Fana ka ditaelo tse kang:
 - a Ema ka mora setulo sa hao.
 - b Phahamisa setulo sa hao.
 - c Palama hodimo ha setulo sa hao.
 - d Tlola setulo sa hao.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo ka mora ho bala.

- 1 Hlalosa hore bekeng e nngwe le e nngwe ka nako ya ho bala ka kopanelo, re tla etsa ketso ya ka mora ho bala.
- 2 Hlalosa hore baithuti ba tla bua ka seo ba se ratileng paleng e tswang Bukeng ya tshebetso ya DBE.
- 3 Bontsha baithuti ka moo baka akaretsang pale ka dipolelo tse 1 -2: **Ke hopola ha Jabu a ne a saretswe ke ho sala hae a le mong.**
- 4 Bala hape pale leqepeng la 2 la buka ya tshebetso ya DBE.
- 5 Laela baithuti ho nahana ka **dikakaretso tsa bona**.

- 6 Kopa baithuti ba 2-3 ho abelana le baithuti bohle ka dintlha tsa bona. **Thusa** baithuti ho bopa dipolelo tse tletseng.
- 7 Hlalosa le ho lokisa diphoso tse tlwaelehileng tsa baithuti.
- 8 Hopotsa baithuti **ho buisana le balekane**.
 - a Baithuti ba buisana le balekane ba dutseng pela bona.
 - b Ba tshwanetse bobedi ba fumane monyetla wa ho buisana ka dikarabo tsa bona
 - c Ha molekane a bua ba tshwanetse ho mamela ka hlooko!
- 9 Laela baithuti ho **buisana le balekane** ka pale ya bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

- 1 Hopotsa baithuti hore re tla ba le mokgwa o hlophisitsweng hantle wa ho nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 2 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka di tla nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala ho baithuti bohle**.
- 3 Hopotsa baithuti moo maqephe a tshebetso a ho bala a bolokwang teng le ka moo arotsweng ka (dihlopha, mela, jj)
- 4 Hopotsa baithuti ka moo ba ka latang qubu ya **maqephe a tshebetso a ho bala** ho ya ka dihlopha, mela, jj.
- 5 Ba hopotse hore baka nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala** ka makgethe, hlooko le potlako. (ba seke ba akgela bibuka!)
- 6 Bitsa dimonitara tsa Labohlano ho tlo nehelana ka **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 7 Laela baithuti ho ikwetlisa eka ba nehelana ka maqephe a tshebetso a ho bala.
- 8 Laela baithuti ho dula fatshe ka kgutso.
- 9 Laela baithuti bohle ho sheba maqepheng a bona a tshebetso.
- 10 Hopotsa baithuti matshwao a teng maqepheng a tshebetso a ho bala.
 - a Mahlo: Sheba o qapodise mantswa.
 - b Molomo: Qapodisa mantswa.
 - c Moithuti a le mong a bala: ho bala ka bonngwe.
 - d Baithuti ba babedi ba bala: hob ala ka bobedi.
- 11 Hlalosa hore kajeno ke Laboraro, baithuti ba lokela ho sheba mosebetsi wa Laboraro.
- 12 Bontsha baithuti ka moo ba ka etsang mosebetsi ona ba sebedisa matshwao.
- 13 Jwale, hlalose baithuti hore hona ba tshwanetse ho ho etsa bonngweng. (o seke wa etsa padiso ka bobedi kajeno)
- 14 Hlalosa hore ha re bala bonngweng re lokela ho:
 - a Sheba pampiri ya hao.
 - b A leke ho bala mantswa pampering a kgutsitse.
 - c Ha re sa tsebe lentswa, o ka botsa motho ya haufi le wena kapa o fete lentswa leo.
- 15 Neha baithuti monyetla wa ho ikwetlisetsa ho bala ka bong. Tsamatsamaya ka phaposisiburutelong ho netefatsa hore baithuti ba buisana ka leqephe la tshebetso.
- 16 Ka mora metsotso e 5, hopotsa baithuti hore ke boikarabelo ba dimonitara tsa dibuka ho phutha maqephe a tshebetso a ho bala.

- 17** Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho phutha maqephe a tshebetso jwang ho ya ka mela, dihlopha jj.
- 18** Hopotsa baithuti moo ba tshwanetseng ho beha maqephe a tshebetso teng.
- 19** Bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisa e ka ba phutha **maqephe a tshebetso**.
- 20** Jwale etsa selotho sa ka pele ka molomo ho baithuti, ho hlahloba kutwisiso ya bona ya matshwao le ho ba kwetlisetsa ho phahamisa letsoho ha ba batla ho bua.
- 21** Botsa baithuti dipotso tse jwaloka:
- a** Ke letshwao lefe le bontshang ho bala ka bobedi?
 - b** Letshwao la molomo le bolelang?
 - c** O tshwanetse ho etsang ha o bona letshwao la molomo?
 - d** jj.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, plus signs), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Kereiti 2

KOTARA 1

Beke

2

Tataiso

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

POELETSO YA MOKOTABA: DINTLHA TSA TSEBO YA PELE (MOKOTABA WA BEKE YA BOBEDI)

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena, re tllilo ithuta ka mokotaba o fapaneng.
- 2 Taka sedikadikwe o ngole sekolo ka hara ona mahareng a tlapangollo.
- 3 *Botsa baithuti tjena: Ke eng seo o se tsebang ka sekolo, seo o neng a sa se tsebe bekeng e fetileng?*
- 4 Ngola mehopolo ya baithuti tlapa ngollong mmapeng wa kelello. Kopanya menahano e tshwanang kapa e tsamaelanang.
- 5 Haeba baithuti ba sokola ho nehana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
 - a O entse eng beke e fetileng mona sekolong?
 - b Ke eng se setjha seo o ithutileng sona?
 - c O ikutla jwang ka kereiti ya 2.

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Hlalosetsa baithuti hore selemong sena, re tllilo ithuta mantswe a mangata a matjha a tllileng ho re thusa ho ka bua maikutlo le menahano ya rona.
- 2 Ruta o sebedisa (PATS)
- 3 Bapatsa mantswe le ditshwantsho **tjhateng** ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - a Hape
 - Laela baithuti ba bararo ho tla ema ka pela ho wena.
 - Laela moithuti a le mong ho tla ema lehlakoreng le leng la hao.
 - Botsa baithuti tjena: Ke sehlopha sefe sa baithuti se nang le baithuti ba bangata?
 - Pheta sena hape ka palo tse fapaneng tsa baithuti.

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Hlalosa hore ho bohlokwa ho sebeta re shebile melao ya phaposi ya borutelo ya rona.
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke mekgwa efe e molemo ka phaposi borutelong ya rona?
- 3 Ngola menahano ya baithuti tlapangollong.
- 4 Ebe jwale, o etsa melao hammoho le baithuti.
- 5 Tataiso ya ho etsa melao ya phaposi borutelo:
 - a Ba lokela ho akaretsa mekgwa ya lenane.
 - b E ngolwe ka tsela e hlakileng (Re etsa— eseng Ha re tlo etsa---)
 - c Melao e lokela ho tshwana hohle—e lokela ho dula hodima nnete ka dinako tsohle.

- d** Melao ya phaposi e lokela ho ka ba e 5 ho isa ho e 7.

Hlokomela: Ka mora nako ya sekolo, ngola melao ena phousetareng kapa tjhateng. E manehe leboteng moo baithuti bohle ba tlang ho e bona.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

- 1** Hopotsa baithuti hore selemong sena, re tliho bala ka kopanelo.
- 2** Hopotsa baithuti hore ho bala ka kopanelo, ho tla etsahala mmateng, sebakeng se kapele ka phaposiborutelong kapa (tulong e nngwe haeba sena se keke sa kgoneha ka phaposing ya hao)
- 3** Hopotsa baithuti hore re tliho hloka ho ya mmateng ka potlako ebile re kgutsitse.
- 4** Hopotsa baithuti hore ba tla jwang mmateng. Hlalosa hore matsoho a bona a seke a thetsa ba bang.
- 5** Bitsa baithuti ka mela ya bona ho tla mmateng.
- 6** Hang feela ha baithuti ba se ba dutse mmateng, hlalosa hore o batla bohle ba o mamele.
- 7** Ruta baithuti hore tlhokomediso ya ho mamela e fumanwa tjena:
 - a** 1-2-3 MAHLO HO NNA,
 - b** 1-2 MAHLO HO WENA.
- 8** Bolella baithuti hore tlhokomediso ya ho mamela e sebetsa tjena:
 - a** Ha ba utlwa “a. 1-2-3 MAHLO HO NNA” ba tshwanetse ho thola ba se ka ba bua.
 - b** Ba lokela hore “1-2 MAHLO HO WENA”
 - c** Ba lokela ho dula madulong a bona ba kgutsitse, mahlo a bona a shebile titjhere.
- 9** Bapala papadi le baithuti ho ba thusa hore ba ithute ka tlhokomediso.
 - a** Laela baithuti ho buisana le balekane ba dutseng haufi le bonaa.
 - b** Ere: “1-2-3 MAHLO HO NNA”
 - c** Baithuti bona ba re: 1-2 “MAHLO HO WENA”
 - d** Jwale ba dule ba kgutsitse ba shebile titjhere.
 - e** Kgalema moithuti ya sa mameleng taelo.
- 10** Hang ha o se o kwetlisitse papadi ya tlhokomediso, hopotsa baithuti hore ba tla lokela ho kgutlela ditulong tsa bona ka potlako.
- 11** Hopotsa baithuti hore ba kgutlela jwang ditulong tsa bona. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsa ba bang, ba kgutse, ba tsamaye ka pele ka hlooko.
- 12** Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela madulong a bona.

Ho ngola:

Metsotso e 30

Rala le ho thala

FOREIMI YA HO NGOLA

Selemong sena, ke batla ho ithuta _____

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno baithuti ba tlilo rala ka **seo ba batlang ho ithuta sona selemong sena.**
- 2 Balla baithuti foreimi ya ho ngola, o balla hodimo
- 3 Bontsha baithuti ka ho etsa hore o **nahana pele o ngola.**
- 4 Bolella baithuti dintlha tseo o nahanneng ho di ngola foreimi ya ho ngola, jwaleka: Ke batla ho ithuta haholo ka moithuti e mong le e mong ka phaposingborutelo ya rona.
- 5 Bontsha ka ho taka setshwantsho sa hao o bua le moithuti.
- 6 Hlalosa hore ke mantswe a feng ao o tlileng ho a ngola. **Seha mola lentsweng le leng le le leng.**
- 7 Bontsha ka ho phethela foreimi ya ho ngola: **Nna, ke batla ho ithuta haholo ka baithuti ba ka.**
- 8 **Bua mantswe butle jwaleka kgudu mme o ngole medumo eo o e tsebang.**
- 9 **Sebedisa disebediswa, jwaloka mantswe a hlahang kgafetsa le tlotlontswe ya mokotaba.**
- 10 Hlakola mehlala ya hao tlapangolong. Hlalosa hore seo e ne e le mohlala feela, baithuti ba lokela ho ngola mehopolong ya bona ya sethatong.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti tjena: O batla ho ithuta eng hape selemong sena?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**
- 3 Ba hopotse **ho qoqa/buisana ka bobedi.**
 - a Baithuti ba lokela ho shebana le e mong ya pela hae.
 - b Ba tla fapanyetsana le motswalle wa hae ka ho fana ka dikarabo tsa dipotso.
 - c Ha motswalle a bua, bohle ba mamele ka hlooko!
- 4 Laela baithuti ho **qoqa ka bobedi** le ho buisana ka mehopolong ya bona le balekane.
- 5 Neha baithuti metsotso e 2-3 ya ho buisana.
- 6 Bitsa baithuti ba 2-3 ho o bolella ntho e le nngwe eo ba batlang ho ithuta haholwanyane ka yona selemong sena.
- 7 Ba tshwanetse bare: Selemong sena ke batla ho ithuta ka...
- 8 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho taka le ho ngola mehopolong ya bona.

HO NGOLA

- 1 Bontsha baithuti tjhate ya phaposiburutelo ya dimonitara/balaodi: Hlalosa hore ke bo mang bao e tla bang bona dimonitara/balaodi ba dibuka.
- 2 **Bitsa dimonitara tsa dibuka ho fana ka dibuka tsa ho ngolla.**
- 3 Ha baithuti ba ntse ba ngola, tsama-tsamaya ka phaposiburutelong mme o **tshware dikopanonyana le baithuti.**
- 4 Kopa baithuti ho o bolella ka ditshwantsho tsa bona.
- 5 Kgothatsa baithuti.
- 6 **Bitsa dimonitara/balaodi ba dibuka ho phutha dibuka tsa ho ngolla.**

Lemong seha ke rata ho ithuta ka
sepakapaka.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30.

- 1 Bontsha baithuti tjhate ya phaposiburutelo ya hlokomediso: Hopotsa baithuti hore ke bo mang bao e tla bang dimonitara tsa dibuka bekeng ena.
- 2 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka di tla fana ka dibuka tsa ho ngolla le leqhepe la tshebetso.
- 3 Hlalosa hore mosebetsi o mong wa dimonitara ke ho hlokomela hore bohle ba kgutsitse.

- 4 Hlalosetsa dimonitara hore ba hopotse baithuti hore ba kgutse ka nako eo ba etsang mosebetsi wa bona ka bonngwe.
- 5 Bontsha baithuti hore ba dimonitara tsa lerata tsona di lokela ho etsang.
- 6 Hlalosetsa baithuti hore ke bo mang dimonitara tsa lerata bekeng ena.
- 7 Bitsa dimonitara tsa dibuka ho fana ka maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 8 Laela baithuti ho sheba maqhepeng a tshebetso a ho bala.
- 9 Hlalosetsa baithuti matshwao a mantswe leqepeng leo la tshebetso la ho bala.
 - a Mahlo: Sheba o bue.
 - b Molomo: qapodisa modumo wa lentswe/mantswe
 - c Ngwana o a bala: Ho bala ka bonngwe.
 - d Baithuti ba bala ba le babedi: Ho bala ka bobedi.
- 10 Pheta hape ditaello tsa mosebetsi wa pele wa beke ya 3 wa Mantaha le baithuti.
- 11 *Ebe, o hlaloesetsa baithuti hore ba lokela ho sebetsa ka bonngwe (tlohella ho bala ka bobedi tsatsing lena)*
- 12 Hopotsa baithuti hore ha re bala ka bonngwe, re lokela ho:
 - a Sheba leqhepe la hao.
 - b Bala mantswe a leqhepeng o kgutsitse.
 - c Ha o sa tsebe lentswe, o ka botsa motho ya pela hao kapa tlola lentswe leo.
- 13 Hopotsa baithuti hore ba lokela ho qeta mosebetsi oo ba kgutsitse ebile ba sebetsa ka bonngwe.
- 14 Neha baithuti metsotso e 15 ho etsa kapa ho ikwetlisetsa mosebetsi oo, Ka nako ena, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya hao ho tla qetela tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki (e ka tlase).
- 15 Ka mora metsotso e 15, neha baithuti nako ya kgefutso e kgutswanyane. Ka pele bapalang papadi ena. Titjhere a re:
- 16 Kgutlela ho ditaello tsa mosebetsi wa beke ya 3 wa Mantaha le baithuti ba babedi.
- 17 Hopotsa baithuti hore ba lokela ho qetela mosebetsi wa bona ba kgutsitse ebile ba sebetsa ka bonngwe.
- 18 Neha baithuti metsotso e 15 ho etsa kapa ho ikwetlisetsa mosebetsi oo, Ka nako ena, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya hao ho tla qetela tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki (e ka tlase).
- 19 Qetellong ya metsotso e 30, bitsa ba dimonita tsa dibuka tsa letsatsi leo ho ikwetlisetsa ho phutha maqhepe a tshebetso ya ho bala.

Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 1	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 2	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 3	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 4	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 5
<p>Moithuti O tseba mantswe a mmalwa kapa ha a tsebe mantswe ho hang. Moithuti enwa o bonahala a sa ellelwe kamano ya modumo wa tlhaku.</p>	<p>Moithuti o tseba medumo ya ditlhaku e mmalwa. Kapa o bonahala a tseba kamano ya ditlhaku tse tsamaelanang le medumo (leha medumo e kaba e fosahetse) Moithuti enwa o bonahala a sa ellelwe mantswe.</p>	<p>Moithuti enwa o tseba medumo ya ditlhaku e mmalwa. Moithuti o leka ho kgaohanya le ho qapodisa mantswe, o etsa hona leha mantswe a mang a fosahetse.</p>	<p>Moithuti enwa o tseba medumo ya ditlhaku e mengata. Moithuti o na le bokgoni ba ho ka qapodisa mantswe a itseng. Moithuti o tseba le mantswe a tlwaelehileng ka hlooho.</p>	<p>Moithuti enwa o tseba medumo ya ditlhaku. Moithuti enwa o leka ho kgaohanya le ho qapodisa mantswe a matjha. Moithuti enwa o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng.</p>

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo le mantswe a matjha.

- 1 Hlalosa hore ka phaposiburutelong ya rona selemong sena, ho bohlokwa ho latela melao eo re e entseng mmoho.
- 2 Bala melao eo le dumellaneng ka yona le baithuti.
- 3 Qoqang ka melao. Bontsha baithuti hore molao o mong le o mong o latelwa jwang.
- 4 Botsa baithuti ho bontsha kutlwisiso ya ho latela melao.
- 5 Qoqa le ho fana ka mehlala ya ho roba melao ka baka la boitshwaro bo sa amohelehang ka phaposiburutelong
- 6 Qoqang ka ditlamorao tse tla etsahala ka phaposiburutelong ha melao e robilwe kapa e sa latelwa.

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola ditlhaku tse ntjha/mantswe/dipolelo

- 1 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka, ke bona ba tshwanetseng ho ntsa dibuka tsa ho ngolla le maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 2 Hopotsa baithuti hore dibuka tsa ho ngolla di tla bolokwa hokae le hore di tla arolwa jwang ho ya ka (dihlopha, ka mela, jwalo jwalo)
- 3 Hopotsa baithuti hore ba ka nka qubu ya dibuka tsa ho ngolla jwang ho ya ka sehlopha, ka mela jwalo jwalo.
- 4 Hopotsa baithuti hore dibuka di ntshuwa /nehelanwa ka boikokobetso, ka hlomphe le ka potlako (Ba seke ba akgela dibuka)
- 5 Laela dimonitara ho etsa sena e le ho ikwetlisetsa mosebetsi wa ho nehelana ka dibuka.
- 6 Ha moithuti e mong le e mong a fumane buka ya hae, laela baithuti ho bula ka leqepheng le qalang le hlwekileng.
- 7 Laela baithuti hore ka pelepele ba kopise letsatsi tlapangollong. Laela baithuti hore ba tlabale motsotso feela ho etsa jwalo. (Ho bohlokwa ho kwetlisa baithuti ho etsa sena ka potlako)
- 8 Laela baithuti ho kopisa o mong wa melao ya phaposiburutelo oo a o ratang ka makgethe le ka potlako, ka tlasa letsatsi leo a le ngotseng. Ba hlalose hore ba na le metsotso e 5 feela ho etsa sena.
- 9 Laela baithuti ba nang le nako e ekeditsweng ho kopisa molao wa bobedi dibukeng tsa bona. (kapa ba ka ngola hangata ka moo ba ka kgonang ka metsotso e 5).
- 10 Ha nako e fedile, laela baithuti ho kwala dibuka tsa bona.
- 11 Hopotsa baithuti hore jwale dimonitara tsa dibuka ke bokarabelo ba tsona ho phutha dibuka.

- 12 Hopotsa baithuti moo ba tshwanetseng ho beha dibuka.
13 Bitsa ba dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisetsa e ka ba phutha dibuka.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Palo ya Pele

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena re tliho bala ka kopanelo.
- 2 Hopotsa baithuti hore ho bala ka kopanelo ho etsahala mmateng ka pele phaposiburutelong.
- 3 Hlalosetsa baithuti re lokela ho ya mmateng ka potlako re kgutsitse.
- 4 Hopotsa baithuti hore ba ya jwang mmateng. Ba hlalose hore matsoho a bona ha a seke a thetsa ba bang, ba kgutse, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko.
- 5 Hopotsa baithuti ka mokgwa wa ho y a mmateng, jwaleka **mola ka mola**.
- 6 Hopotsa baithuti hore batla ba moleng ofe, hore ba tsebe haeba ba moleng wa 1, moleng wa 2 kapa moleng wa 3, jwalojwalo.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore ba lokela ho hopola **mela ya bona**.
- 8 Bitsa baithuti ho tla ka mela ya bona ho tla mmateng.
- 9 Hopotsa baithuti hore ba dula jwang mmateng, ho tla bala ka kopanelo, jwaleka:
 - a Re dula re fapantshe maoto kapa mangwele, hore ho be le sebaka se lekaneng bohle ka phaposiburutelong.
 - b Re beha matsoho a rona diropeng kapa re phutha matsoho.
 - c Re mamela re kgutsitse ha pale e ntse e balwa.
 - d Re phahamisa matsoho ha re batla ho bua.
- 10 Hlaloasa hore ka nako ya ho bala ka kopanelo, baithuti ba lokela ho mamela ka hlooko.
- 11 Bala pale ka leqepheng la 10 la buka ya tshebetso ya DBE. O balla hodimo.
- 12 Botsa baithuti dipotso tse latelang. Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho pahamisa letsoho ha ba batla ho araba potso.
 - a Ke mang moshanyana ya motjha sekolong?
 - b Ke mang ya bonang moshanyana ya motjha sekolong?
 - c Moshanyana ya motjha sekolong o botswa eng?
- 13 Sebedisa tsela e itseng ho etsa hore baithuti ba mamele.
- 14 Hopotsa baithuti hore ba lokela ho kgutlela ditulong tsa bona ka potlako ba bile ba kgutsitse.
- 15 Bontsha baithuti hore ba kgutlela ditulong tsa bona jwang. Ba hlalose hore matsoho a bona a se ke a thetsa ba bang, ba kgutse, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 16 Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela ditulong tsa bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

- 1 Bontsha baithuti tjhate ya dimonitara tsa phaposiburutelo. Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka ke bo mang bekeng ena.
- 2 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka di tla ntsha dibuka tsa ho ngolla le maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 3 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa lerata di tshwanela ho hlokomedisa baithuti hore ba se etse lerata ha ba ntse ba bala.
- 4 Tsebisa baithuti hore dimonitara tsa lerata ke bo mang bekeng ena.
- 5 Bontsha baithuti dikarete tsa ho ya matlwaneng.
- 6 Hlalosetsa baithuti hore ka nako eo ho etswang ho bala ka tataiso ya dihlopha, baithuti ba tlohele ho o kgathatsa. Haeba ba batla ho ya ntlwaneng, ba sebedise dikarete tsa ho ya matlwaneng.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore dikarete tsena di sebediswa jwang, le hore melao ya dikarete tsena ke efe, jwaleka:
 - a Ho tla tswa moithuti a le mong feela ka nako, ho ya matlwaneng.
 - b Baithuti ba tsamaye ka potlako ebile ba kgutsitse. Karete ena e ba neha metsotso e 5 feela ba le kante.
 - c Baithuti ba se sebedise karete ya ho tswa ho feta hang ka beke.
- 8 Haeba o hlokomela hore baithuti ba nka monyetla ka karete ena, ha ba sa tla dumelwa ho ya matlwaneng ka bo bona ka nako ya ho bala ka tataiso ka dihlopha.
- 9 Bitsa ba dimonitara tsa dibuka ho fana ka maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 10 Hlalosetsa baithuti matshwao a ho bala a hlahang maqhepeng a tshebetso.
 - a Mahlo: Sheba o bue
 - b Molomo: Qapodisa modumo wa lentswe
 - c Moithuti a le mong: Ho bala ka bonngwe.
 - d Baithuti ba babedi: Ba bala ka bobedi
- 11 Boeletsa ditaello tsa Labobedi tsa mosebetsi wa pele bakeng ya 3 le baithuti.
- 12 Hopotsa baithuti hore ha ba **bala ka bonngwe** ba lokela ho:
 - a Sheba leqhepe la bona a le mong.
 - b Bala mantswe o kgutsitse leqhepeng la hao.
 - c Haeba o sa tsebe lentswe, botsa motho ya dutseng pela hao, kapa o le tlole.
- 13 Ba hlalosetse hore kajeno re tlilo bala ka bobedi.
- 14 Ba hlalosetse hore ha re **bala ka bobedi** re lokela ho:
 - a Balla tlase o balla motho ya dutseng pela hao.
 - b Re lokela ho fpanyetsana ka ho bala re balla tlase.
 - c Re lokela ho mamelana ha balekane ba rona ba bala. Re lokela ho latela ha ba ntse ba bala, ebe re thusa moo ba sa tsebe lentswe kapa modumo teng.
- 15 Hopotsa baithuti hore ba lokela ho qeta mosebetsi wa bona, ba latela matshwao a hlahang leqhepeng la tshebetso.
- 16 Neha baithuti metsotso e 15 ho ikwetlisetsa mosebetsi o tlo ngolwa. Ka yona nako eo, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya hao ho tlo qetella tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki e ka tlase.

- 17** Ka mora metsotso e 15 neha baithuti kgefutso e kgutswanyane. Ka pele bapalang papadi ena, Titjhere o re:
- 18** Bala ditaelo tsa Labobedi tsa mosebetsi wa bobedi wa beke ya 3 le baithuti.
- 19** Hopotsa baithuti hore ba tshwanela ho qeta mosebetsi ba sebetsa ba le bang ebile ba kgutsitse.
- 20** Neha baithuti metsotso e 15 ho ikwetlisetsa mosebetsi oo, Ka nako ena, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya hao ho tlo qetela tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki (e ka tlase).
- 21** Qetellong ya metsotso e 30, bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi, e le ho ikwetlisetsa ho phutha maqhepe a tshebetso ya ho bala.

Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 1	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 2	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 3	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 4	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 5
Moithuti o tseba mantswe a mmalwa kapa ha a tsebe mantswe ho hang. Moithuti enwa o bonahala a sa ellelwe kamano ya modumo wa tlhaku.	Moithuti o tseba medumo ya ditlhaku e mmalwa. Kapa o bonahala a tseba kamano ya ditlhaku tse tsamaelanang le medumo (leha medumo e kaba e fosahetse) Moithuti enwa o bonahala a sa ellelwe mantswe.	Moithuti enwa o tseba medumo ya ditlhaku e mmalwa. Moithuti o leka ho kgaohanya le ho qapodisa mantswe, o etsa hona leha mantswe a mang a fosahetse.	Moithuti enwa o tseba medumo ya ditlhaku e mengata. Moithuti o na le bokgoni ba ho ka qapodisa mantswe a itseng. Moithuti o tseba le mantswe a tlwaelehileng ka hlooho.	Moithuti enwa o tseba medumo ya ditlhaku. Moithuti enwa o leka ho kgaohanyana le ho qapodisa mantswe a matjha. Moithuti enwa o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng.

Laboraro

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Maneha mantswe le ditshwantsho tsa mokotaba tjhateng ya tlotlontswe.
 - a E mmalwa.:
 - Laela baithuti ba bararo ho tla ema ka lehlakoreng la hao.
 - Laela moithuti e mong ho ema ka lehlakoreng le leng la hao.
 - Botsa baithuti: Ke sehlopha sefe se nang le baithuti ba mmalwa?
 - Phetha sena hape ka palo e fapaneng ya baithuti.

PALE YA BOIQAPELO (BEKE YA BOBEDI YA MOKOTABA)

- 1 Ba hopotse hore selemong sena, re tlole sebetsa ka dihlotswana ho bontsha bokgoni ba ho phetha pale.
- 2 Hopotsa baithuti hore dihlopha tse nyenyane di bopjwa jwang.
- 3 Botsa baithuti ebe ba sa hopola hore bekeng e fetileng ba ne ba le dihlopheng dife? Ba hlalose hore dihlotswana tseo di dula di le jwalo---e ntse e le batho bao.
- 4 Etsa bonnete bah ore baithuti ba utlwisisa hore ke bomang ba leng sehlopheng sa bona.
- 5 Bapala papadi ho thusa baithuti hore kapelenyana ba bope dihlopha tsa bona ba kgutsitse.
- 6 Ba hlalose hore ha o re: 'Tsamaya' baithuti ba na le metsotswana e 30 ho ya dihlotswaneng tsa bona.
- 7 Moithuti ya seng sehlopheng sa hae ka mora metsotswana e 30, o tswile, hammoho le sehlopha sa hae kaofela. Ba lokela ho ema ka pele ka phaposiburutelong.
- 8 Bapala papadi ena ho fihlela ho setse sehlopha se le seng feela. (ha ho kgonahala fokotsa nako ho ba metsotswana e 20 feela)

Tlhokomediso ya medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo le mantswe a matjha

- 1 Hlalosa hore ka phaposing ya rona selemong sena, ho bohlokwa ho latela melao eo re e entseng mmoho.
- 2 Kopa baithuti ho bala hantle melao yohle.
- 3 Qoqang ka melao. Bontsha baithuti hore molao o mong le o mong o latelwa jwang.
- 4 Botsa baithuti ho bontsha kutlwisiso ya ho latela melao.
- 5 Qoqa le ho fana ka mehlala ya ho roba melao ka baka la boitshwaro bo sa amohelehang ka phaposiborutelong.
- 6 Hopotsa baithuti ka ditlamorao tse tla etsahala ka phaposing ha melao e robilwe kapa e sa latelwa.

Mongolo:

Metsotso e 30

Ngola ditlhaku tse ntjha/mantswe/dipolelo

- 1 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka, ke boikarebelo ba bona ho ntsha dibuka tsa ho ngolla le maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 2 Hopotsa baithuti hore dibuka tsa ho ngolla di tla bolokwa hokae le hore di tla arolwa jwang ho ya ka (dihlopha, ka mela, jwalojwalo)
- 3 Hopotsa baithuti hore ba ka nka qubu ya dibuka tsa ho ngolla jwang ho ya ka sehlopha, ka mela jwalojwalo.
- 4 Hopotsa baithuti hore dibuka di ntshuwa /nehelanwa ka boikokobetso, ka hlomphe le ka potlako (Ba seke ba akgela dibuka)
- 5 Laela ba dimonitara ho etsa sena e le ho ikwetlisetsa mosebetsi wa ho nehelana ka dibuka.
- 6 Ha moithuti e mong le e mong a fumane buka ya hae, laela baithuti ho bula ka leqephe le qalang le hlwekileng.
- 7 Laela baithuti ho kopisa letsatsi tlapangollong. Hlalosetsa baithuti hore o ba fa motsotso feela ho etsa jwalo. (Ho bohlokwa ho kwetlisa baithuti ho etsa hona ka potlako)
- 8 Ha nako e fedile, laela baithuti ho kwala dibuka tsa bona.
- 9 Hopotsa baithuti hore ba lokela ho phutha jwang ka dihlopha le ka mela ya ho dula, jj.
- 10 Hopotsa baithuti hore dibuka di bewa ho kae.
- 11 Bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisetsa mosebetsi wa ho phutha dibuka.

Ho ngola:

Metsotso e 30

Ho rala.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Selemong sena, ke batla ho ithuta _____

Selemong sena ke batla ho etsa hantle ho _____

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti batla eketsa ka polelo mosebetsing wa bona wa ho tloha Mantaha.
- 2 Kajeno ba tla nahana ka ntho e le nngwe eo ba batlang ho etsa hantle selemong sena!
- 3 Balla baithuti foreimi ya ho ngola e ntjha.
- 4 **Bontsha ka ho etsa hore o nahana pele o ngola.**
- 5 Hlalosa mehopolo e meng eo o nang le yona bakeng sa ho tlatsa foreimi ya ho ngola, jwaloka: Ke batla ho ntlafatsa ditlwaelo tsa ka tsa ho ikwetlisa. Ke batla ho tsamaya le ho matha kgafetsa.
- 6 Bontsha ka ho taka setshwantsho sa hao: Wena o matha.
- 7 Hlalosa hore ke lentswe lefe leo o tla le ngola. **Seha mola bakeng sa lentswe le leng le leng.**
- 8 Bontsha ka ho qetella foreimi ya ngola, jwaloka: **Selemong sena ke batla ho etsa hantle bakeng** sa ho ikwetlisa!
- 9 **Qapodisa mantswe butle jwaloka kgudu mme o ngole medumo eo o e tsebang.**
- 10 **Sebedisa disebediswa (nantswe a hlahang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba) ho eketsa matshwao a setshwantsho sa hao.**
- 11 **Hlakola mohlala wa hao tlapangollong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba tlameha ho ngola mehopolo ya bona ya sethatong.**

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha, re ile ra nahana ka ntho eo re batlang ho ithuta yona selemong sena.
- 2 Kajeno re tlilo eketsa ka polelo ho seo re se ngotseng.
- 3 Botsa baithuti tjena: Ke ntho efeng e le nngwe eo o batlang ho etsa hantle ?
- 4 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola.**
- 5 Hlalosetsa baithuti hore ba lokela ho hlahisa mehopolo ya bona—**ba se ke** ba kopisa mehopolo ya hao.
- 6 Hlalosa hore ba **buisana ka bobedi** jwang:
 - a Baithuti ba retelehele ho motho ya dutseng pela bona.
 - b Ba nke mekgahlelo ho bolella metswalle ya bona dikarabo tsa dipotso.

- c** Ha motswalle a bua, ba lokela ho mamela ka hlooko!
- 7** Laela baithuti ho buisana ka bobedi le balekane ka seo ba batlang ho se etsa hantle selemong sena.
 - 8** **Tsamatsamaya hara baithuti ho etsa bonnete ba hore moithuti e mong le e mong o na le motswalle ya buisanang le yena. Etsa bonnete ba hore baithuti ba bua le metswalle ya bona ka potso eo o e botsitseng.**
 - 9** Bitsa baithuti ba 3-4 ba tlo o bolella seo metswalle ya bona e batlang ho etsa hantle ho sona....
 - 10** Ba tlameha hore ba re: Motswalle wa ka o batla ho etsa hantle ho....
 - 11** Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tla sebedisa foreimi ya ho ngola ho rala le ho ngola maikutlo a bona.

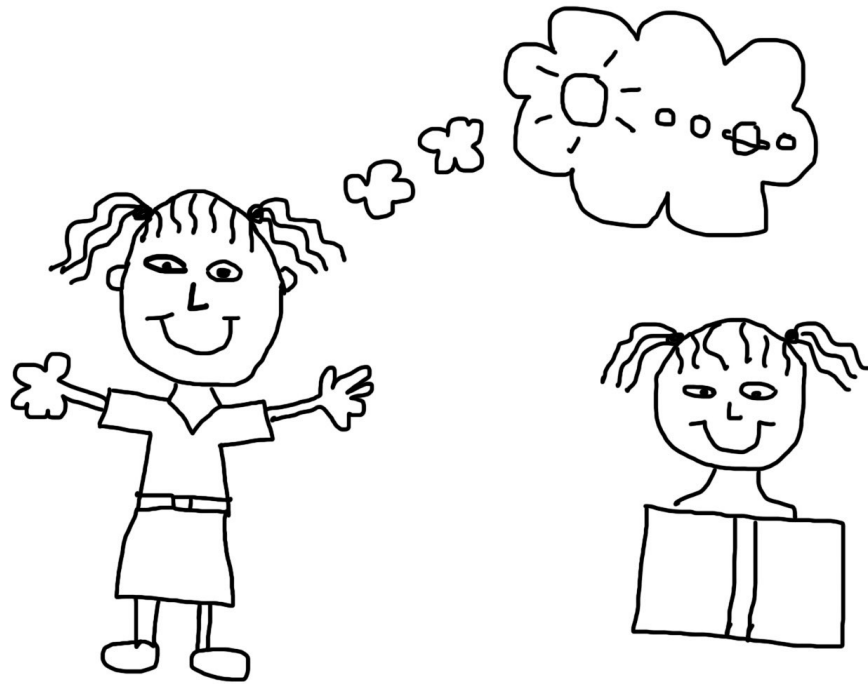
HO NGOLA

- 1** **Bitsa dimonitara tsa dibuka ho ntsha dibuka tsa ho ngolla.**
- 2** Laela baithuti ho fumana seo ba se ngotseng ho tloha ka Mantaha. Ba tla eketsa ho sona!
- 3** Ha baithuti ba ntse ba ngola, tsamatsamaya ka phaposiburutelong mme o phethele dikopanonyana.
- 4** Kopa baithuti ho bala seo ba se ngotseng.
- 5** Thusa baithuti ho qeta foreimi ya ho ngola.
- 6** Thusa baithuti ho bua mantse butle jwaloka kgudu ba sebdisa disebediswa.
- 7** **Kgothatsa baithuti.**

BUISANANG/QOQANG KA BOBEDI

- 1** Ha ho se ho setse metsotso e 2---3 feela, laela baithuti ho beha dipensele tsa bona fatshe.
- 2** Hopotsa baithuti hore ha re buisana, re shebela ho molekane mme re **buisane/qoqe**.
- 3** Laela baithuti ho shebana le ho **buisana/qoqa** le molekane ka ditshwantsho tsa bona.

Bapatsa mosebetsi wa baithuti ka phaposiburutelong moo baituhu bohle ba la kgonang ho o bona. Hona ho thusa baithuti ho buisana ka mokotaba.

Selemong sena ke batla ho phahamisa
bakgoni ba ka ba ho bala.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha:

Metsotso e 30

SEHLOPHA: _____

- 1 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka di ntsha dibuka tsa ho ngolla le maqephe a tshebetso.
- 2 Hopotsa baithuti hore monitara wa lerata o tlameha ho hopotsa baithuti ba bang ho se etse lerata ka nako ya ho bala ka bo mong.
- 3 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa lerata tsa beke e tla ba bo mang.
- 4 Bontsha baithuti dikarete tsa ho ya matlwaneng.
- 5 Hopotsa baithuti hore ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha ba se ke ba sitisana. Haeba ba batla ho ya ntlwaneng ba sebedise dikarete tsa ho ya matlwaneng.
- 6 Hopotsa baithuti hore dikarete tsena di sebediswa jwang:
 - a Ho tla tswa moithuti a le mong feela ka nako, ho ya matlwaneng.
 - b Baithuti ba tsamaye ka potlako ebile ba kgutsitse. Karete ena e ba neha metsotso e 5 feela ba le kantle.
 - c Baithuti ba se sebedise karete ya ho tswa ho feta hang ka beke.

- d** Haeba o hlokomela hore moithuti e mong yena o nka monyetla ka ho sebedisa karete ena hampe, ha a sa tla dumelwa ho ya matlwaneng ha ho balwa ka tataiso ya sehlopha.
- 7** Bitsa dimonitara tsa dibuka ho ntsha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 8** Laela baithuti bohle ho sheba maqephe a bona a tshebetso.
- 9** Hlalosetsa baithuti matshwao a hlahang maqepheng a tshebetso.:
- a** Mahlo: Sheba o bue
 - b** Molomo: Qapodisa modumo wa lentswe
 - c** Moithuti a le mong: Ho bala ka bonngwe.
 - d** Baithuti ba babedi ba bala: Ho bala ka bobedi.
- 10** Hopotsa baithuti hore ha ba **bala ka bonngwe** ba lokela ho:
- a** Sheba leqhepe la hao o le mong.
 - b** Bala mantswe o kgutsitse leqhepeng la hao.
 - c** Haeba o sa tsebe lentswe, botsa motho ya dutseng pela hao, kapa o le tlole.
- 11** Hlalosetsa baithuti hore kajeno re tlo bala ka bobedi.
- 12** Hlalosetsa baithuti hore ha re **bala ka bobedi** re lokela ho:
- a** Balla tlase, o balla motho ya dutseng pela hao.
 - b** Re lokela ho fpanyetsana ka ho bala re balla tlase.
 - c** Re lokela ho mamelana ha balekane ba rona ba bala. Re lokela ho latela ha ba ntse ba bala, ebe re thusa moo ba sa tsebeng lentswe kapa modumo teng.
- 13** Hopotsa baithuti hore ba tlameha ho qetella mosebetsi, ba latela matshwao a hlahang leqepheng la tshebetso.
- 14** Ka mora metsotso e 15, neha baithuti nako ya kgefutso e kgutswanyane. Bapalang papadi ena ka potlako: Titjhere ore:
- 15** Boeletsa ditaello tsa Laboraro tsa mosebetsi wa pele bekeng ya 3 le baithuti.
- 16** Hopotsa baithuti hore ba lokela ho qetela mosebetsi wa bona ba kgutsitse ebile ba sebetsa ka bonngwe.
- 17** Neha baithuti metsotso e 15 ho ikwetlisetsa mosebetsi. Ka nako ena, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla ho wena hore o tlo qetella tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa rubiriki (e ka tlase.)
- 18** Qetellong ya metsotso e 15, bitsa dimonitara tsa dibuka tsa letsatsi e le ho ikwetlisetsa ho phutha maqhepe a tshebetso a ho bala

Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 1	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 2	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 3	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 4	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemo ba 5
<p>Moithuti o tseba mantswe a mmalwa kapa ha a tsebe mantswe ho hang. Moithuti enwa o bonahala a sa ellelwe kamano ya modumo wa tlhaku.</p>	<p>Moithuti o tseba medumo ya ditlhaku e mmalwa. Kapa o bonahala a tseba kamano ya ditlhaku tse tsamaelanang le medumo (leha medumo e kaba e fosahetse) Moithuti enwa o bonahala a sa ellelwe mantswe.</p>	<p>Moithuti enwa o tseba medumo ya ditlhaku e mmalwa. Moithuti o leka ho kgaohanya le ho qapodisa mantswe, o etsa hona leha mantswe a mang a fosahetse.</p>	<p>Moithuti enwa o tseba medumo ya ditlhaku e mengata. Moithuti o na le bokgoni ba ho ka qapodisa mantswe a itseng. Moithuti o tseba le mantswe a tlwaelehleng ka hlooho.</p>	<p>Moithuti enwa o tseba medumo ya ditlhaku. Moithuti enwa o leka ho kgaohanya le ho qapodisa mantswe a matjha. Moithuti enwa o tseba mantswe a mangata a tlwaelehleng.</p>

Labone

Tlhokomediso ya medumo le ditlhaku:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya mantswe:

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena ka phaposiburutelong ya rona, ho bohlokwa hore re latele le ho hlompha melao eo re e entseng mmoho.
- 2 Bala molao o mong le o mong.
- 3 Bala molao ka mong. Botsa baithuti tjena: Hobaneng ha molao oo o le bohlokwa?
- 4 Qoqang ka molao ka mong le bohlokwa ba ona haele mona o tlisa kgotso le ho bolokeha ka phaposiburutelong kapa tulong ya ho ithuta.
- 5 Hopotsa baithuti hore ditlamorao ke dife ha o ka tlola le ho se mamele molao ka phaposiburutelong.

BEKE 2

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15.

Palo ya bobedi

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena re tliho bala ka kopanelo.
- 2 Hopotsa baithuti hore ho bala ka kopanelo ho etsahala mmateng ka pele phaposiburutelong.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore re lokela ho ya mmateng ka potlako ebile re kgutsitse.
- 4 Hopotsa baithuti hore batla mmateng jwang. Ba hlalosetse hore matsoho a bona ha a lokela ho thesa e mong, ba kgutse, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko.
- 5 Hopotsa baithuti ka mokgwa wa ho ya mmateng, jwaleka **mola ka mola**.
- 6 Bolella baithuti hore ba moleng ofe, hore ba tsebe hore o mola 1, mola 2 kapa mola 3, jwalojwalo.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore ba **hopole mela ya bona**.
- 8 Bitsa baithuti **mola ka mola** ho ya mmateng.
- 9 Hopotsa baithuti hore ba dula jwang mmateng ka nako ya ho bala ka kopanelo:
 - a Dula o fapantshitse maoto a hao, hore ho be le sebaka se lekaneng bohle.
 - b Re beha matsoho a rona diropeng kapa re ya a phuthe.
 - c Re mamela re kgutsitse ha pale e balwa.
 - d Re phahamisa matsoho ha re bua.
- 10 Laela baithuti kaofela ho ikwetlisa hore re dula jwang ha re bala ka kopanelo.
- 11 Hlalosa ka nako ya ho bala ka kopanelo hore, baithuti ba tshwanela ho mamela dipale ka hlooko.
- 12 Bala pale ka leqepheng la 10 la buka ya tshebetso ya DBE. O balla hodimo.
- 13 Botsa baithuti dipotso tse latelang. Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho pahamisa letsoho ha ba batla ho araba potso.
 - a Ben ke eng?

- b** Jim o ikutlwa jwang qetellong?
c Hobaneng ha a ikutlwa ka mokgwa ona?
- 14** Hopotsa baithuti hore ba lokela ho kgutlela ditulong tsa bona ka potlako ba bile ba kgutsitse.
- 15** Bontsha baithuti hore ba kgutlela ditulong tsa bona jwang. Ba hlalose hore matsoho a bona a se thetse mang kapa mang, ba kgutse, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 16** Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela ditulong tsa bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

Ela hloko: Ho lokisetsa mosebetsi ona, o tla hloka ho:

- *Na o se o lekotse baithuti bohle.*
 - *Ebe o arotse baithuti ho ya ka bokgoni ba bona.*
 - *Rea dihlopha tsena mabitso. Empa e be mabitso a sa bontsheng bokgoni. Mohlala: sebedisa mabitso a diphoofolo, ditholwana kapa mabitso a dihlopha tsa bolo.*
 - *Etsa tjhate ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, hore ho be bonolo ho baithuti ho tseba hore o sehlopheng sefe.*
- 1** Kajeno, o tlo hloka ho romela baithuti dihlopheng tsa bona tsa ho bala ka tataiso.
 - 2** Bontsha baithuti tjhate ya ho bala ka tataiso ya sehlopha. Bala mabitso a sehlopha. Bala mabitso a baithuti, o ba kope ho ema ka maoto. Laela baithuti ho shebana le ho hlokomela hore ke mang ya sehlopheng sa bona: Ana ke maloko a sehlopha sa bona.
 - 3** Bapala papadi le baithuti ho thusa hore ba hopole maloko a sehlopha sa bona.
 - 4** Bitsa dihlopha ka ho fapana hore ba EME ebe ba DULA FATSHE.
 - 5** Bitsa dihlopha tse fapaneng hore TSAMAYA O KGUTSITSE ka pela phaposiburutelo, o kgutle o KGUTSITSE ho ya setulong sa hao.
 - 6** Laela baithuti ho HOPOLA mabitso a baithuti ba bang ba sehlopha.
 - 7** Bitsa baithuti ho tlo leka ho bitsa mabitso a baithuti ba sehlopha sa bona.
 - 8** Bapala papadi ena ho fihlela baithuti ba tseba baithuti ba sehlopha sa bona.

Labohlano

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA.

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Manamisa mantswe le ditshwantsho **letlapeng** la tlotlontswe ya mokotaba.
 - a Tse ngata
 - b Tse nyane
 - Taka mola o yang tlase bohareng ba tlapangollo.
 - Taka didikadikwe tse nne ka lehlakoreng le leng.
 - Taka didikadikwe tse pedi lehlakoreng le leng.
 - Botsa baithuti hore ke lehlakore lefe le nang le tse ngata.
 - Botsa baithuti ke lefe le nang le tse nyane.
 - Phetha hape ka didikadikwe tsa palo e fapaneng,

PUISANO YA HO BALA KA KOPANELO KA SERATSWANA

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong.
 - a Ke kgona ho...
 - b Ke rata ho...
- 2 Hlalosa hore selemong sena, re tlo sebetsa ka dihlotswana tse nyane ha re buisana ka seratswana ka ho bala ka kopanelo.
- 3 Ha le fihla dihlopheng tsa lona, re tlo sebedisa qaleho ya dipolelo tlapangollong hore re qale puisano.
- 4 Balla baithuti foreimi ena ya puisano.
- 5 Hlalosa hore hang ha le fihla dihlopheng tsa lona, moithuti ka mong sehlopheng sa hae a fumane sebaka sa ho ka araba potso.
- 6 Tsebisa baithuti ka thupa e buang kapa lejwe kapa ntho efe kapa e fe feela.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore ba lokela ho fetisa thupa ena ho baithuti ba bang. Sena se bolela hore, ha thupa e fihla matsohong a hao, o lokela ho araba potso e botswang. Bohle ba lokela ho mamela ha e mong a bua.
- 8 Bitsa baithuti ba bararo ho tla ka pele phaposing, ebe o bontsha ka ho etsa hore thupa ena e sebediswa jwang ha o araba dipotso:
 - a Moithuti 1 o tshwanela ho araba potso 1
 - b Moithuti 2 o tshwanela ho araba potso 1
 - c Moithuti 3 o tshwanela ho araba potso 1
 - d Moithuti 4 o tshwanela ho araba potso 1
 - e Moithuti 1 o tshwanela ho araba potso 2
 - f Moithuti 2 o tshwanela ho araba potso 2
 - g Moithuti 3 o tshwanela ho araba potso 2

- h** Moithuti 4 o tshwanela ho araba potso 2
- 9** Hopotsa baithuti hore ba ka etsa jwang dihlotshwana tse nyane. Ba hopotse hore ke bo mang ba dihlopheng ka ho fapana. Dihlopha tsena di lokela ho tshwana hantle le dihlopha tsa laboraro!
- 10** Etsa bonnete ba hore baithuti ba hopola hore ke bo mang ba sehlopheng sa bona.
- 11** Ba hlalose hore ha o re "hauweng" baithuti ba na le metsotswana e 30 feela ho ya dihlopheng tsa bona.
- 12** Ebe, jwale ba fetisa thupa ena e buang sehlopheng se seng. Ba lokela ho fana sebaka sa ho araba dipotso jwalekaha o ne o ba bontsha.

Tlhokomediso ya ditlhaku le medumo:

Metsotso e 15

Fumana lentšwe.

- 1** Hopotsa baithuti hore selemong sena ka phaposiburutelong ya rona, ho bohlokwa ho latela melao ya phaposi eo re e entseng mmoho.
- 2** Kopa baithuti ho bala molao o mong le o mong.
- 3** Bua ka molao ka mong.
- 4** Botsa baithuti haeba bana le dipotso ka melao ena?
- 5** Bua ka melao ena mme o etse bonnete ba hore baithuti ba utlwisisa hantle:
 - a** Melao ke eng?
 - b** Hobaneng ha melao e le bohlokwa?
 - c** Ho jwang ho latela molao?
 - d** Ho bolelang ho roba/tlola molao?
 - e** Ditlamorao tsa ho roba/tlola molao ke dife?

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo tsa ka mora ho bala.

- 1** Hlalosa hore beke e nngwe le nngwe ka nako ya ho bala ka kopanelo, re tla etsa mosebetsi wa diketsahalo tsa kamora ho bala.
- 2** Hlalosetsa baithuti hore ba tla bua ka ntho eo ba e ratileng paleng ho tswa bukeng ya tshebetsoi ya DBE.
- 3** **Bontsha ka ho etsa** ho bontsha baithuti hore ba tla etsa jwang kgutsufatso ya dipolelo tse 1-2 tsa pale. **Ke hopola hore Jim e ne e le moshanyana ya motjha sekolong.**
- 4** Bontsha baithuti ba fane jwang ka dipolelo tse 1-2 tsa kgutsufatso ya pale: Ke a hopola hore e ne e le nako ya dijo tsa motsheare.
- 5** Bala pale hape ho tloha leqephe la 15 bukeng ya mosebetsi ya DBE.
- 6** Laela baithuti ho nahana ka kgutsufatso tsa bona.
- 7** Kopa baithuti ba 2-3 ho arolelana mehopololo ya bona le ba bang ka phaposiburutelong. **Thusa** baithuti ho bopaa dipolelo tse tletseng.

- 8 Hlalosa le ho lokisa mathata a tlwaelehileng ho baithuti.
- 9 Hopotsa baithuti hore ba buisana ka bobedi jwang:
 - a Baithuti ba dutseng mmoho ba shebane.
 - b Ba fapanyetsane ka ho araba dipotso le molekane wa hae.
 - c Ha molekane wa hae a bua, e mong o lokela ho mamela ka hlooko!
- 10 Laela baithuti ho buisana ka bobedi le ho arolelana tse phethilweng ke motswalle wa hae.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha.

Metsotso e 30

- 1 Hopotsa baithuti hore re tlabala le mokgwa o kgethehileng wa ho fana ka maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 2 Hopotsa baithuti hore dimonitara tsa dibuka di tla fana ka maqhepe a tshebetso a ho bala ka phaposiburutelong.
- 3 Hopotsa baithuti moo maqhepe a tshebetso a ho bala a tlang ho bolokwa le ho a arola ka (dihlopha, mela, jwalojwalo).
- 4 Hopotsa baithuti ka moo ba ka nkang qubu ya maqhepe a tshebetso a ho bala ka sehlopha, ka mela jwalojwalo.
- 5 Ba hopotse hore ba ka nehelana jwang ka maqhepe a tshebetso ka boikokobetso, ka hlomphe le ka potlako (Ba se ke ba akgela dibuka)
- 6 Bitsa dimonitara tsa dibuka ho tlo fana ka maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 7 Ebe, o tla hlalosa seo o tlang ho se etsa nakong ya ho bala ka tataiso ya sehlopha.
- 8 Hlalosa hore o tla bitsa sehlotswana se senyenyane se le seng. Sehlopha sena se tla tla ho dula mmateng se kgutsitse ba dutse ka sedikadikwe.
- 9 Baithuti bohle ba tshwanetse ho sebedisa maqhepe a tshebetso a ho bala **ha ba bala ka bonngwe**, ho ya ka moo ba ikwetlisitseng ka teng.
- 10 Bitsa sehlopha sa pele. Ha ba dutse sedikadikwe. Laela moithuti ho potoloha a bolela lebitso la hae, le hore o rata pale efe.
- 11 Ha o ntse o bua le sehlopha se senyane, dihlopha tse ding ba lokela ho sebetsa ka bonngwe. Ho bohlokwa ho kgalemela boitshwaro bo sa lokang.
- 12 Laela sehlopha sa pele sa baithuti ho kgutlele ditulong tsa bona ba kgutsitse.
- 13 Phetha sena le dihlopha tsohle.

Kereiti 2
KOTARA 1
Beke
3

MOKOTABA:
Re keteka
matsatsi a tswalo

Boitokisetso ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla, ho ratwa le ho thabelwa ke baithuti, jwaloka: setshwantsho sa kuku ya moketjana wa tsatsi la tswalo, dibalunu, karete ya letsatsi la tswalo; jj.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: etsa dipatlisiso ka moo merabe e emeng e ketekang matsatsi a bohlokwa a tswalo, jj.
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti le dibuka tsa bona tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 2, Ha re baleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 3, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso DBE 1: Leqephe 4, Ha re etseng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa kamoo o ikutlwang kateng ka tsatsi la hao la tswalo!

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pele/sa bobedi sa buka e kgolo: Tsatsi la tswalo le lebanehileng
- 2 Bolella baithuti hore o tliho qala mokotaba o motjha o bitswang: Meketjana ya matsatsi a tswalo
- 3 Taka sedikadikwe tlapangollong mme o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse latelang:
 - a Ke eng letsatsi la tswalo?
 - b Ke eng eo batho ba e etsang setjhabeng ka letsatsi la tswalo la motho?
 - c O qetitse neng ho ya moketjaneng wa tsatsi la tswalo la motho?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - Keteka
 - mokete
 - makatso

Raeme kapa pina	Diketso
Re o lakaletsa, mahlohonolo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
A letsatsi lena, la hao la tswalo.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole hole, o hole hole.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole motswalle/Dineo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O lekane le tlou!	Opang diatla ho binela ya holang.
Nngwe, pedi, tharo, nne, hlano.....	Baithuti ba bale ba ope diatla tsa dilemo tsa motswalle.

Ngodiso

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule buka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bitsetsa baithuti medumo le mantswe ao ba tshwanetseng ho a ngola:
 - a Ngola lebitso la hao.
 - b Ngola sefane sa hao.
- 3 Ho tloha moo bolella baithuti ho nka dipene tsa bonatsa mmala ho itshwaela.
- 4 Ngola ka ho hlaka medumo le mantswe tlapangollong.
- 5 Qetellong ya letsatsi bokella dibuka tsa baithuti ele hore o elellwe baithuti ba hlokang thuso kapa tshehetso.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Tsatsi la tswalo le lebaheling
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng ontse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho **ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho**, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa baithuti tlotlontswe e ntjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola lenane la dimpho tseo o thabelang ho di amohela bakeng sa letsatsi la hao la tswalo.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o be o ngole lenane

FOREIMI YA HO NGOLA

Lenane la ditabatabelo la dimpho tsa latsati laka la tswalo

- 1 _____
- 2 _____

BEKE 3

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno. Baithuti ba tla ngola ka tse ding tsa dimpho tseo ba ka ratang ho di amohela mohla letsatsi la bona la tswalo.
- 2 Balla baithuti foreimi ya ho ngola
- 3 Supa sehlooho (*Lenane la ditabatabelo la dimpho tsa latsati laka la tswalo*). Hlalosa hore sehlooho se re bolella ka dintlha tseo re ka di lebellang lenaneng.
- 4 Hlalosa hore kajeno re tlile ho etsa lenane. Hona ho bolela hore re tlo Kgetha dimpho tse pedi tseo re ratang ho di fuwa mme re ngole mpho ka nngwe pela nomoro.
- 5 **Bontsha** baithuti hore **o nahana pele o ngola**.
- 6 Bolella baithuti tse ding tsa dintlha tseo o tlileng ho di tlatsa foreiming ya ho ngola, jwaloka: ke thabela ho fumana buka tse ntjha bakeng sa tsatsi laka la tswalo.
- 7 Bontsha ka ho taka setshwantsho sa hao, o nahana ka dimpho tseo o ka ratang ho di fumana.
- 8 Hlalosa mantswe ao o tlileng ho a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 9 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella nthla ya pele jwang: 1 Nka thabela ho fumana buka e ntjha
- 10 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella nthla ya bobedi jwang: 2 Nka thabela ho fumana dieta tse ntjha.
- 11 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 12 **Sebedisa disebediswa** tse kang mantse a sebediswang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba ho o thusa ho ngola mantswe a o sokodisang.
- 13 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

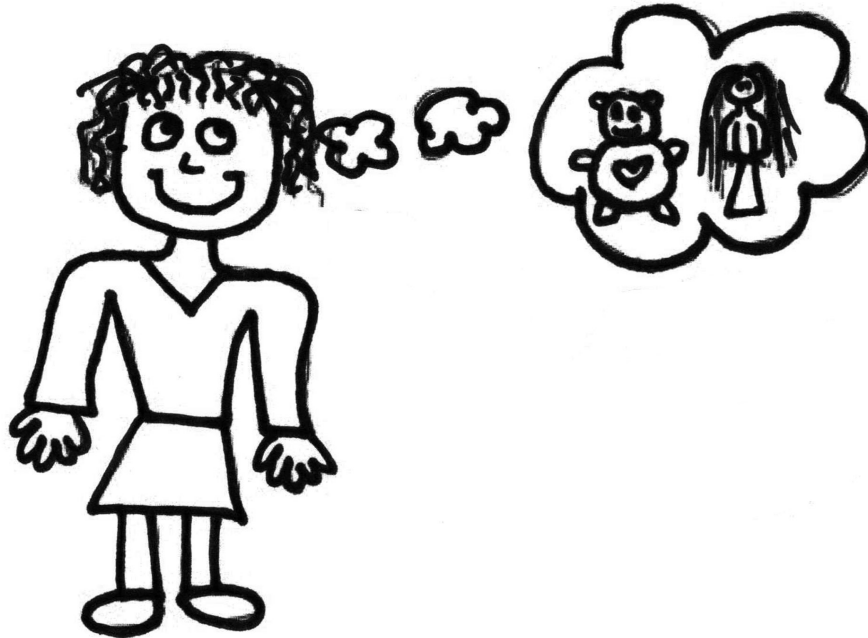
- 1 Botsa baithuti: O ka thabela ho fumana dimpho dife bakeng sa letsatsi la hao la tswalo.
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**
- 3 Bitsa baithuti ba 2–3 ho o bolella Hore ba ka thabela ho fumana mpho efe.
- 4 Ba tshwanetse ba re: Nka thabela ho fumana...
- 5 Hlalosa hore baithuti jwale ba tla taka le ho ngola manane a ditabatabelo tsa bona.

NGODISO

- 1 Neha baithuti dibuka.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela dikopanonyana.
- 3 Kopa baithuti ho o phetela ka seo ba se ngotseng.
- 4 Thusa baithuti ho ngola/kenya sehlooho.
- 5 Kgothatsa baithuti

NGODISO

- 1 Neha baithuti dibuka.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela **dikopanonyana**.
- 3 Kopa baithuti ho o balla seo ba se ngotseng.
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreime ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantsewe ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 Kgothatsa baithuti.

Seo ke se labalabelang mokiteng wa ka wa
letsatsi la tswalo:

1. Nka rata ho fumana popi ya bere.
2. Nka rata ho fumana popi ya babi.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la ho bala la Tshebetso 3.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsetsa sehlopha sa bobedi ho wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mametseng, le hore ba badileng eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso 15

Tsebisa medumo medumo e metjha le mantswe

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /nts/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a amang a nang le modumo/nts/a o ka nahanag?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **ntsipa, ntsu, ntsoma**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo ha o ntse o phahamisitse papetlana ya modumo: **ntsu, ntseba, ntsipa, ntsebisa, ntsoma, ntsipile**
- 2 Bontsha lentswe ka leng ho baithuti, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tjhateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

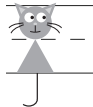
Metsotso e 15

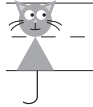
Ngodiso ya dithlaku tse ntjha/mantswe a matjha/dipolelo tse ntjha

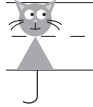
- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa dithlaku tse nyanyane le tse kgolo: **nts**
- 2 Bontsha ka ho ngola dithlaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane ba bona ho ngola dithlaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 4 Kamora sena bolella baithuti ho ngola dithlaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.

- 5 Qetellong, bontsha baithuti tlapangolong hore mantswe le ditlhaku di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona jwalokaha ho ngotswe tlapangolong.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mola ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/ dipolelong tse ngotsweng.

 n'ts n'ts n'ts

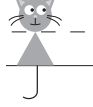
 ntsu ntsu

 ntseba ntseba

 ntsipa ntsipa

 ntsebisa ntsebisa

 ntsoma ntsoma

 ntsipile ntsipile

 Ntsu ke nonyana e bohlatle.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo

Metsotso e 15

MAANO A KUTLWISISO: NAHANA KA (HO IPOTSA)/HO AMAHANYA DIKETSAHALO HO YA KA BOIPHILELO BA HAO

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahanela, o bue)
<p>E ne e le letsatsi la tswalo la dilemo tse robedi la Mandla. Kamehla ha e le letsatsi la tswalo motho e mong le e mong o mo lakaletsa mahlohonolo empa kajeno ha ho ha etsahala jwalo</p> <p>Ba lelapa ba ne ba le maphatiphati kantle. Ntate o ne a lata patsi, ausi wa hae a palame baesekele ya hae haele mme yena a nosetsa tshimo ya hae</p> <p>Ha ho motho ya ileng a mo lakaletsa mahlohonolo a letsatsi la tswalo</p> <p>'Lena ke letsatsi la tswalo le lebe ka ho fetisisa!' ho nahana Mandla.</p>	<p>Ke ya ipotsa hobaneng ho se na motho ya lakaletsang Mandla mahlohonolo a letsatsi la tswalo Ha ke ne ke le Mandla, ke ne ke tla nahana hore motho e mong le e mong o lebetse letsatsi la ka la tswalo.</p>
<p>Yaba Mandla o bona nkgono le ntate moholo ba kena heheng. 'Ke ya ipotsa ba batlang?' Ho nahana Mandla.</p> <p>O ile a ba emela hore ba re 'Mahlohonolo a letsatsi la tswalo' empa ba ile ba modumedisa fela ba feta.</p> <p>'Jo! Ke letsatsi la ka la tswalo le lebe!' Mandla a nahana.</p>	<p>Mandla a nahana hore ebile letsatsi la tswalo le lebe ho feta matsatsi oohle, hobane ha ho motho a ileng a molakaletsa mahlohonolo a letsatsi la tswalo Haeba ho sena motho ya ntakaletsang mahlohonolo a letsatsi la tswalo, nka hlonama haholo.</p>
<p>Yaba Mandla o bona Malome Tom, Rakgadi Mapula le bo motswala ba hae, Thabo le Nomsa. 'Kea ipotsa hore na ba batla eng mona' ho nahana Mandla.</p> <p>A emela hore ba re ho eena 'Mahlohonolo a letsatsi la tswalo' empa ba re 'Bathong, le phetse jwang kajena?'</p> <p>'Jo! Ke letsatsi la tswalo le bosula ka ho fetisisa!' ho nahana Mandla.</p>	<p>Ao Mandla wa batho. Ha ke ne ke le yena, ke ne ke tla lla.</p>
<p>Yaba Mandla o bona motswalle wa hae wa hlooho ya kgomo, Steve le ngwana'bo. 'Ke ya ipotsa ba batla eng mona' ho nahana Mandla.</p> <p>O ile a emela hore ba re 'Mahlohonolo a letsatsi la tswalo' empa ba itse fela 'Dumela Mandla!'</p> <p>'Jo! Ke letsatsi la tswalo le lebe ka ho fetisisa!'</p>	<p>Haeba motswalle wa ka wa hlooho ya kgomo a ka lebala letsatsi la ka la tswalo, ke ne ke tla re motswalle wa ka ha a nkgathalle mme ke ne ke tla hlonama.</p>

Seratswana/tabane	Padiso ya pele (Nahanela, o bue)
<p>Mandla o ile a ikela phaposing ya hae. 'Ha ho motho ya hopotseng letsatsi la ka la tswalo' Mandla a nahana ka pelo e bohloko.</p> <p>O ile a utlwa batswadi ba hae le nkgono le ntate-moholo ba bua ka mora ntlo.</p> <p>Ha ba tsotelle le ho tsotella hore ha ke na le bona!' ho nahana Mandla.</p>	<p>Mandla o ikutlwetse bohloko. O tlameha a nahana hore metswalle le ba lelapa la hae ba lebetse letsatsi la hae le kgethehileng. Ha motho e mong le e mong a ka lebala letsatsi la ka la tswalo, nka utlwa bohloko haholo.</p>
<p>Yaba mme wa Mandla o wa mo bitsa. O ya ka mora ntlo.</p> <p>'Ba lelapa ba hoeletsa ka thabo! Mahlohonolo a letsatsi la tswalo Mandla!' ke metswalle le ba lelapa bao.</p>	--
<p>'Ke nahanne hore le lebetse letsatsi la ka la tswalo', Mandla a hweletsa ka thabo</p> <p>'Re o makaditse!' ho rialo ntate wa Mandla.</p> <p>'Ha re jeng kuku ya Letsatsi la tswalo,' ke ntate moholo eo.</p>	<p>Mandla o tlameha ho ikutlwa a le betere. Ha ke ne ke le Mandla, ke ne ke tla bona kamoo ba lelapa lesa le metswalle ya ka ba sebeditseng ka thata ho nketsetsa mokete wa lekunutu.</p>
<p>'Bula dimpho tsa hao' ho bua Steve. Mandla a bula dimpho tsa hae. A hwelehetsa, ke ne ke ntse ke batla sefofane sa sekapakeng. Bona daenaso, e sale ke emetse ho bala buka ena.</p> <p>Lena ke letsatsi la tswalo le monate ka ho fetisisa, ho nahana Mandla.</p>	<p>Dimpho tse ntle tje! Ke hopola ha ba lelapa laka le metswalle yaka ba mpha dimpho. Ke ne ke ikutlwa ke ratwa.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke letsatsi la mang la tswalo?	Ke letsatsi la Mandla la tswalo.
Ke mang ya ileng a makatsa Mandla ka mokete wa letsatsi la tswalo?	Ke mme wa hae, ntate, ausi, nkgono, ntate-moholo, malome Tom, rakgadi Mapula, bo motswala'e, motswalle wa hae Steve le ngwana'bo.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Mandla a ne a ikutlwela bohloko ha a le mong ka phaposing ya hae?	<ul style="list-style-type: none"> • Mandla o hloname. • Mandla o hloname hobane nahana hore motho e mong le e mong o lebetse letsatsi la hae la tswalo. • Mandla o nahana hore ha hona motho ya hopotseng letsatsi la hae la tswalo. • Mandla ha a tsebe ka mokete hobane e ne e le mokete wa lekunutu. • Mohlomong Mandla o nahana hore ha ho motho ya mo kgathallang. • Mohlomong Mandla o nahana hore ha ho motho ya mo ratang.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la ho bala la Tshebetso 3**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa Mosebetsi wa phetolo ya ho bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti bothle ka **Mosebetsi wa 2 wa Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mamatseng, le hore ba badile eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba.
 - Hopola
 - lebala
 - lebahlele

Raeme kapa pina	Diketso
Re o lakaletsa, mahlohonolo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
A letsatsi lena, la hao la tswalo.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole hole, o hole hole.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole motswalle/Dineo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O lekane le tlou!	Opang diatla ho binela ya holang.
Nngwe, pedi, tharo, nne, hlano.....	Baithuti ba bale ba ope diatla tsa dilemo tsa motswalle.

BEKE 3

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI (BEKE YA PELE YA MOKOTABA)

- 1 Arola baithuti ka dihlotshwana tse nyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 4 Neha baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka mehopollo ya bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana le balekane ba bona dipale tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /**nth**/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho pheta modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a amang a nang le modumo/**nth**/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe mang, jwaloka: **nthola, ntho, nthula**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o ntse o phahamisa papetlana ya lentswe: **ntho, nthula, nthola, nthunya, nthetsa**
- 2 Bontsha baithuti lentswe ka leng, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tjhateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

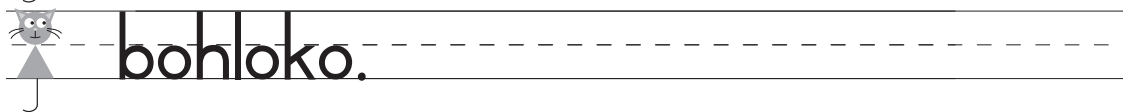
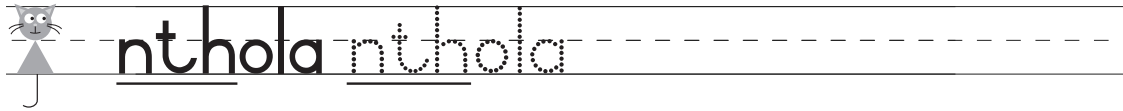
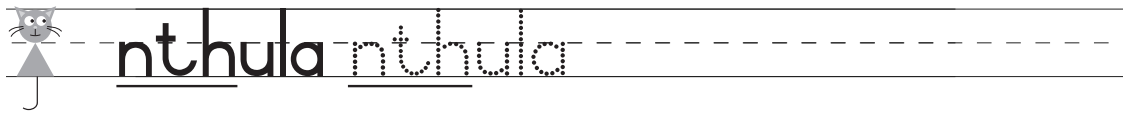
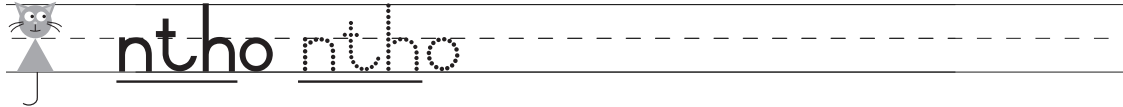
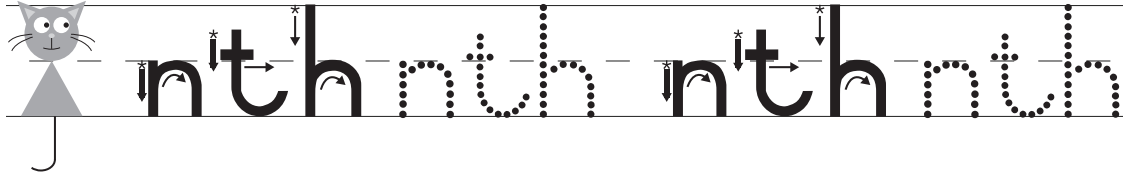
Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku tse ntjha/mantswe a matjha/ dipolelo tse ntjha

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **nth**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku ka menwana hodima tafote tsa bona
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.

- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/kapa dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola lenane la dimpho tseo o thabelang ho di amohela bakeng sa letsatsi la hao la tswalo.

MOSEBETSI: Taka setshwantsho o be o etse lenane o sebedisa difeelwane.

FOREIMI YA HO NGOLA:

1 Lenane la ditabatabelo la dimpho tsa latsati laka la tswalo _____

2 _____

3 _____

Nka rata _____, _____, le _____

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti ba tla eketsa ho seo ba se ngotseng ka Mantaha.
- 2 Kajeno batla eketsa ntlha e le nngwe lananeng leo ba le qadileng ka Mantaha.
- 3 Jwale ba tla ngola lenane ka mokgwa wa polelo ba sebedisa difeelwane.
- 4 Balla baithuti foreimi e ntjha.
- 5 **Bontsha** baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 6 Hlalosa dintlha tse itseng tseo o tlleng ho di tlatsa karolong tse ntjha tsa foreimi ya ho ngola jwale ka: Nka thabela ho fumana jeresi e ntjha. Ke rata jeresi tse ntle.
- 7 Bontsha hore o eketsa jwang setshwantshong sa hao jwaloka: Wena, o nahana jeresi e ntjha
- 8 Hlalosa hore ke mantswe a fe ao o tlleng ho a ngola. **Sehela lentse le leng le le leng mola**
- 9 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella ntlha ya boraro jwang: Nka thabela jeresi e ntjha
- 10 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella polelo ya ho qetela ya foreimi ya ho ngola jwang. Hlalosa hore polelo ena ya ho qetela ke lenane le fapaneng le a mang. Re tshwanetse ho tlatsela lenane ka dimpho tse tharo tseo re di kgethileng. Hlalosa hore feelwane le lentse "le"di arohanya dintlha lenaneng, jwaloka: Nka thabela buka, dieta le jeresi.
- 11 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 12 **Sebedisa disebediswa** (mantse a hlahang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba)ho o thusa ho ngola mantswe ao sokodisang.
- 13 Hlakola mohlala wa hao tlapangollong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, emp baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka dimpho tseo re ka thabelang ho di fumana bakeng sa matsatsi a rona a tswalo.
- 2 Kajeno re tlile ho tlatselisa/eketsa manane a rona
- 3 Botsa baithuti: Ke mpho efe e nngwe eo o ka thabelang ho e fumana.
- 4 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 5 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona – **ba seke** ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 6 Laela baithuti ho buisana le balekane ka ka dimpho tsa bona tse lenaneng la bona
- 7 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 8 Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella.
- 9 Batshwanetse ba re: Nka thabela ..., ... le ...
- 10 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho ngola, ho taka le ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

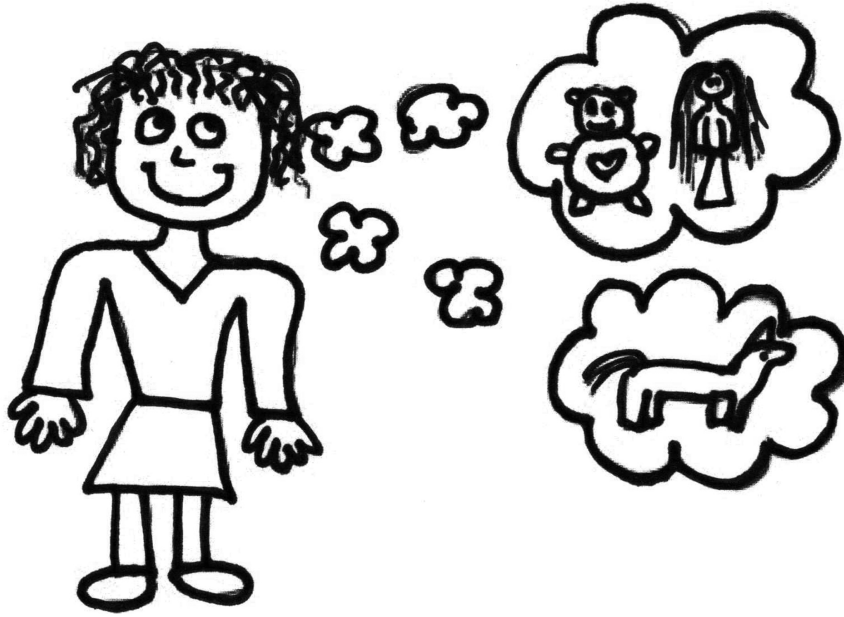
NGODISO

- 1 **Neha baithuti dibuka.** Laela baithuti ho phetla ka moo ba ngotseng ka Mantaha. Ba tla eketsa ho sena!
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela **dikopanonyana**.
- 3 Kopa baithuti ho o balla **seo ba se ngotseng**.
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 **Kgothatsa baithuti.**

BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- 1 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 2 Ha ho setse metsotso e 2–3, laela baithuti ho beha dipensele tsa bona fatshe.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka seo ba se takileng.

Bapatsa mosebetsi wa baithuti ka phaposiburutelong moo baituhu bohle ba la kgonang ho o bona. Hona ho thusa baithuti ho buisana ka mokotaba.

Seo ke se labalabelang mokiteng wa ka wa letsatsi la tswalo:

1. Nka rata ho fumana popi ya bere.
 2. Nka rata ho fumana popi ya babi
 3. Nka rata ho fumana pere e lenaka e papalang.
- Ke tla thabela popi ya bere, popi ya babi le pere e lenaka e papalang.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala 3.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa Laboraro.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho** ya ho Bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa Laboraro.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya medumo/mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **ntseba**
- 3 Arola lentswe ho ya ka modumo ya lona: /nts/-/e/-/b/-/a/
- 4 Qapodisa modumo o qalang lentswe: /nts/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /e/
- 6 Qapodisa wa boraro wa lentswe: /b/
- 7 Qapodisa modumo o qetelang lentswe: /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntseba**
- 9 Bontsha ka ho supa le ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /ntse/-/ba/= **ntseba**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **nthula**

SEO RE SE ETSANG

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **ntsipa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe?/nts/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi wa lentswe?/i/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro wa lentswe?/p/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe?/a/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /nts/-/i/-/p/-/a/
- 8 Ngola lentswe: **ntsipa**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /ntsi/-/pa/= **ntsipa**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **nthola**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: NAHANA KA (HO IPOTSA)/HO AMAHANYA DIKETSAHALO HO YA KA BOIPHILELO BA HAO

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>E ne e le letsatsi la tswalo la dilemo tse robedi la Mandla. Kamehla ha e le letsatsi la tswalo motho e mong le e mong o mo lakaletsa mahlohonolo empa kajeno ha ho ha etsahala jwalo</p> <p>Ba lelapa ba ne ba le maphatiphati kantle. Ntate o ne a lata patsi, ausi wa hae a palame baesekele ya hae haele mme yena a nosetsa tshimo ya hae</p> <p>Ha ho motho ya ileng a mo lakaletsa mahlohonolo a letsatsi la tswalo</p> <p>'Lena ke letsatsi la tswalo le lebe ka ho fetisisa!' ho nahana Mandla.</p>	<p>Ao! Mandla o nahana hore motho e mong le e mong ha a na nako ya hae. Ke hopola nna ha mme wa ka a na le mosebetsi o mongata, a se na nako ya ka. Ntho eo e etsa hore ke hloname.</p>
<p>Yaba Mandla o bona nkgono le ntate moholo ba kena heheng. 'Ke ya ipotsa ba batlang?' Ho nahana Mandla.</p> <p>O ile a ba emela hore ba re 'Mahlohonolo a letsatsi la tswalo' empa ba ile ba modumedisa fela ba feta.</p> <p>'Jo! Ke letsatsi la ka la tswalo le lebe!' Mandla a nahana.</p>	<p>Ha ke ne ke le Mandla, ke ne ke tla ikutlwa ke hloname haholo. Nkgono le ntate-moholo ba hopola letsatsi la ka la tswalo ka mehla!</p>
<p>Yaba Mandla o bona Malome Tom, Rakgadi Mapula le bo motswala ba hae, Thabo le Nomsa. 'Kea ipotsa hore na ba batla eng mona' ho nahana Mandla.</p> <p>A emela hore ba re ho eena 'Mahlohonolo a letsatsi la tswalo' empa ba re 'Bathong, le phetse jwang kajena?'</p> <p>'Jo! Ke letsatsi la tswalo le bosula ka ho fetisisa!' ho nahana Mandla.</p>	<p>Ha hona motho ya lakaletsang Mandla mahlohonolo a letsatsi la tswalo. Ha ke ne ke le Mandla ke ne ke tla nahana hore ha ke bohlokwa ebile ha ke ya kgethehileng. Ke ne ke tla hlonama</p>
<p>Yaba Mandla o bona motswalle wa hae wa hlooho ya kgomo, Steve le ngwana'bo. 'Ke ya ipotsa ba batla eng mona' ho nahana Mandla.</p> <p>O ile a emela hore ba re 'Mahlohonolo a letsatsi la tswalo' empa ba itse fela 'Dumela Mandla!'</p> <p>'Jo! Ke letsatsi la tswalo le lebe ka ho fetisisa!'</p>	<p>Taba ena e nkgopotsa ka nako e nngwe ha motswalle wa ka wa hlooho ya kgomo a ne a lebetse letsatsi la ka la tswalo. Ke ile ka utlwa bohloko haholo.</p>
<p>Mandla o ile a ikela phaposeng ya hae. 'Ha ho motho ya hopotseng letsatsi la ka la tswalo' Mandla a nahana ka pelo e bohloko.</p>	<p>Mandla o ile a utlwa motho e mong le e mong a bua a natefetswe ka mora ntlo. Ha e ne e le nna, ke ne ke tla nahana hore motho e mong le e mong o natefetswe ntle le nna. Ke ne ke tla nahana le hore ha ba ntsotelle ho hang</p>

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>O ile a utlwa batswadi ba hae le nkgono le ntate-moholo ba bua ka mora ntlo.</p> <p>Ha ba tsotelle le ho tsotella hore ha ke na le bona!' ho nahana Mandla.</p>	
<p>Yaba mme wa Mandla o wa mo bitsa. O ya ka mora ntlo.</p> <p>'Ba lelapa ba hoeletsa ka thabo! Mahlohonolo a letsatsi la tswalo Mandla!' ke metswalle le ba lelapa bao.</p>	<p>Ke ya bona jwale! Bohle ba ne ba iketsisa ekare ba lebetse letsatsi la Mandla la tswalo. Ba kgonne ho makatsa Mandla e le ka nnete! Sena se kgopotsa ha ntate waka a ne a tshwara dilemo tse 60, mme waka o ile a rera mokete o moholo ka lekunutu. Ho ne ho se na motho ya mo lakaeditseng mahlohonolo a letsatsi la tswalo. Ha a kgutla mosebetsing, re ile ra qhoma kaofela ra hwelehetsa ka thabo' O ne a nahanne hore re lebetse letsatsi la hae la tswalo. Re ne re mpa re batla hore a makale.</p>
<p>'Ke nahanne hore le lebetse letsatsi la ka la tswalo', Mandla a hweletsa ka thabo</p> <p>'Re o makaditse!' ho rialo ntate wa Mandla.</p> <p>'Ha re jeng kuku ya Letsatsi la tswalo,' ke ntate moholo eo.</p>	<p>Mandla a bona hore bohle ba sebeditse ka thata ho mo makatsa. Ha ke ne ke le Mandla, ke ne ke tla utlwa ke le ya kgethehile hore ebe bohle ba rerile mokete o kgethehileng bakeng la ka.</p>
<p>'Bula dimpho tsa hao' ho bua Steve. Mandla a bula dimpho tsa hae. A hwelehetsa, ke ne ke ntse ke batla sefofane sa sekapakeng. Bona daenaso, e sale ke emetse ho bala buka ena.</p> <p>Lena ke letsatsi la tswalo le monate ka ho fetisisa, ho nahana Mandla.</p>	<p>Mandla o shebahala a thabile. Ha ke ne ke le Mandla, ke ne ke tla ikutlwa ke kgethehile hore ebe ba lelapa le metswalle ba mphile dimpho tseo e leng kgale ke di labalabela.</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>O ne o tla ikutlwa jwang ha ba lelapa la hao ba lebetse letsatsi la hao la tswalo?</p>	<p>(Mamela dikarabo tsa baithuti)</p>
<p>Na ba lelapa la Mandla ba lebetse letsatsi la hae la tswalo e le ka nnete?</p>	<p>Tjhe, ba lelapa la Mandla ba ne ba etsa ekare ba lebetse letsatsi la Mandla la tswalo e le hore a tle a makale.</p>
Potso Hobaneng/Potso ya maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng ha Mandla a thabile qetellong ya pale?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mandla o thabile hobane o etseditswe mokete wa letsatsi la tswalo • Mandla o thabetse ho fumana dimpho. • Mandla o thabitse kuku ya letsatsi la tswalo • Mandla o ile a hlokomela hore ha hona motho ya lebetse letsatsi la hae la tswalo. • Mandla o hlokometse hore motho e mong le e mong o ne a tlile moketeng wa hae wa tswalo • Mandla o a tseba hore metswalle le ba lelapa labo ba ya morata hape ba ya motsotella

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 3**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
 - Mpho
 - Ananela
 - Imollohile

Raeme kapa pina	Diketso
Re o lakaletsa, mahlohonolo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
A letsatsi lena, la hao la tswalo.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole hole, o hole hole.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole motswalle/Dineo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O lekane le tlou!	Opang diatla ho binela ya holang.
Nngwe, pedi, tharo, nne, hlano.....	Baithuti ba bale ba ope diatla tsa dilemo tsa motswalle.

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong
 - a Seratswaneng sena ... Ha ke ne ke le Mandla, ne ke tla nahana...
 - b Pheletsong, ke nahana
 - c Mandla o tshwanetse ho ikutlwa...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlotshwana tse nyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le bontshang medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi le Laboraro.

nts	nth	u
e	b	i
o	m	a
l	p	s

ETSA KA HO BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /**nts**/le/**nth**/
- 2 Etsa boikgoptsa ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /**nts**/-/**u**/= **nstu**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise/**nts**/kapa/**nth**/
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentswe le leng jwang, jwaloka: /**m**/-/**a**/-/**m**/-/**a**/= **mama**

HO ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: **nts**, **nth**
- 2 Laela baithuti ho ba qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **ntsu**, **ntseba**, **ntsipa**, **ntsebisa**, **ntsoma**, **ntsipile**, **ntho**, **nthula**, **nthola**, **ama**, **mama**, **oma**, **lema**, **mela**, **mola**, **loma**, **imela**, **bala**, **bula**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO

MOQOQO WA MOLOMO KA PALE/SERATSWANA

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba tla bua ka karolo eo ba e ratileng paleng e badilweng:
Letsatsi la tswalo le lebalehing
- 2 Bontsha ka ho etsa kamoo baithuti ba ka fanang ka dipolelo tse 2–3 ho qoqa ka seo ba ikamahanyang le diketsahalo tsa bophelo ba bona ka sona. jwaloka: ke ratile: **Ha Mandla a ikutlwa a maketse moketjaneng wa hae, ya nkgopotsa** mohla mme a ne a etseditse ntate moketjana wa makatso.
- 3 Phahamisa ditshwantsho ho tswa bukeng e kgolo. Lela baithuti ho shebisisa ditshwantsho hantle mme ba nahane hore ke eng se etsahalang.
- 4 Laela baithuti ho nahana ka seo se amanang le diketsahalo tsa bophelo ba bona ka pale eo.
- 5 Kopa baithuti ba 2–3 ho abelana le baithuti bohle mehopolo ya bona. Thusa baithuti ho bopa dipolelo tse phethahetseng.
- 6 Hlalosa le ho lokisa diphoso tseo baithuti ba di etsang kgafetsa.
- 7 Laela baithuti ho qoqa ka bobedi ba phete seratswana le balekane babona..(*Baithuti ba seke ba kopitsa se boletsweng ke titjhere. E be mehopolo ya bona ya sethatong.*)

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 3**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tliho sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tliho sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng le Puo ya Senyesemane ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
 - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
 - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
 - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
 - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
 - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
 - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 2
KOTARA 1
Beke
4

MOKOTABA:
Re keteka
matsatsi a tswalo

Boitokisetso ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla, ho ratwa le ho thabelwa ke baithuti, jwaloka: setshwantsho sa matsatsi a ikgethileng a tswalo jwaloka Batmizvah ya Sejuda or Barmitzvah, kapa Spanish Quinceanera; atikile ya koranta ka motho ya sa tswa keteka dilemo tse 100 tsa tswalo. jj.
- 5 Etsa diphuphuto inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: etsa dipatlisiso ka batho ba dilemo tse hodimo ba ntseng ba phela lefatsheng.
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti le dibuka tsa bona tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi wa Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha ontse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa **1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 1 5**, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa **2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 1 6**, Ha re baleng

Mosebetsi wa **3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 1 7**, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa **4: Taka setshwantsho sa dijo tseo o di ratang tseo ka thabelang ho dija ka tsatsi la hao la tswalo!**

Mantaha

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pele/sa bobedi jj Bukeng e kgolo: Moketjana wa tsatsi la tswalo la Zanele.
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Mekete ya tsatsi la tswalo
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole **mokotaba** ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Haeba baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, botsa dipotso tse latelang
 - a Ke diketsahalo dife tse fapaneng tse etsahalang moketjaneng wa tsatsi la tswalo?
 - b Ke mang ya tlang moketjaneng wa tsatsi la tswalo?
 - c Batho b aka ikutlwa jwang moketjaneng wa tsatsi la tswalo?

BEKE 4

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS).
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tjhteng ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - Mema
 - Memo
 - Enfelopo

Raeme kapa pina	Diketso
Re o lakaletsa, mahlohonolo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
A letsatsi lena, la hao la tswalo.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole hole, o hole hole.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole motswalle/Dineo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O lekane le tlou!	Opang diatla ho binela ya holang.
Nngwe, pedi, tharo, nne, hlano.....	Baithuti ba bale ba ope diatla tsa dilemo tsa motswalle.

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule buka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bitsetsa baithuti medumo le mantswe ao ba tshwanetseng ho a ngola:
 - a nts
 - b nth
 - c ntseba
 - d ntsipa
 - e nthola
 - f nthula
- 3 Ho tloha moo bolella baithuti ho nka dipene tsa bonatsa mmala ho itshwaela.
- 4 Ngola ka ho hlaka medumo le mantswe tlapangolong.
- 5 Qetellong ya letsatsi bokella dibuka tsa baithuti ele hore o elellwe baithuti ba hlohang thuso kapa tshehetso.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Biotokisetsopele o bala

LEANO LA HO BALA KA KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona Buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Moketjana wa tsatsi la tswalo la Zanele.
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moeleloo motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa baithuti tlotlontswe e ntjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale hang o sa kgaotse.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola ka moketjana wa hao wa tsatsi la tswalo wa ditoro.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o be ngole dipolelo tse pedi. Hona e tlabo karolo ya dibuka tse tla behwa sekgutlwaneng sa ho bala ka phaposiburutelong.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Moketjana wa ditoro wa tsatsi laka la tswalo ke ha...

Nka mema...

BONTSHA KA HO ETSA

- 1 Hlalosa hore kajeno. Baithuti batla ngola ka moketjana wa ditoro wa tsatsi laka la tswalo.
- 2 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola**
- 3 Bolella baithuti ntlha/mohopolo wa hao wa ho tlatsa foreimi ya ho ngola jwalo ka: Moketjana wa ditoro wa tsatsi laka la tswalo ke ha ke keteka lapeng le metswalle yaka. Ho ena le pitsha tse ngata le kuku ya tjhokolete e kgolo.
- 4 Bontsha ka ho taka sethwantsho sa hao lapeng le metswalle ya hao.
- 5 Hlalosa hore ke mantswe a fe ao o tla a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 6 Bontsha hore foreimi ya ho ngola e ka tlatswa/qetellwa jwang: **Moketjana wa ditoro wa tsatsi laka la tswalo o ka ba** lapeng. **Nka mema** metswalle yohle yaka.
- 7 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 8 **Sebedisa disebediswa** (mantse a hlahang kgafetsa, tlotlontse ya mokotaba) ho thusa ho ngola mantswe ao sokodisang.
- 9 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore hona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

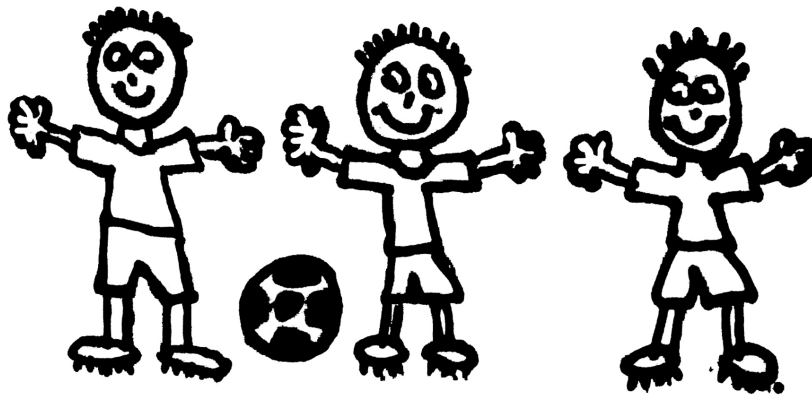
DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti: Moketjana wa ditoro wa tsatsi la hao la tswalo ke o jwang?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 3 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona – ba seke ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 4 Laela baithuti ho buisana le balekane ka seo ba tlileng ho se ngola.
- 5 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane
- 6 Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella hore ba tlike ho ngola ka mang kapa ka eng.
- 7 Ba tshwanetse ba re: Moketjana wa ditoro wa tsatsi laka la tswalo ke ha...

- 8 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho ngola, ho taka le ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

NGODISO

- 1 Neha baithuti dibuka.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho phethela **dikopanonyana**.
- 3 Kopa baithuti ho balla seo ba se ngotseng
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswa **ka boiketlo jwaloka kgudu** le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 Kgothatsa baithuti.

Mokete wa tswalo wa ditoro tse ka e tle ba wa
papadi ya bolo maoto. Ke tle mema metswalle ya

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la ho bala la Tshebetso 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsetsa sehlopha sa bobedi ho wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mametseng, le hore ba badileng eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso 15

Tsebisa medumo medumo e metjha le mantswe

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /ntl/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a mang a nang le modumo/ntl/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **ntlo, ntlela, ntlisa**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo ha o ntse o phahamisitse papetlana ya modumo: **ntlo, ntlola, ntlela, ntlama, ntlisa**
- 2 Bontsha lentswe ka leng ho baithuti, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tjhateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

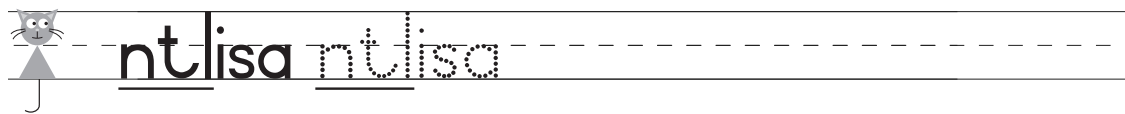
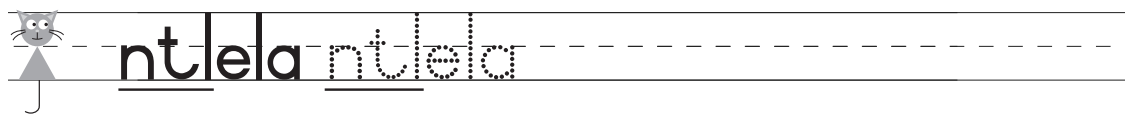
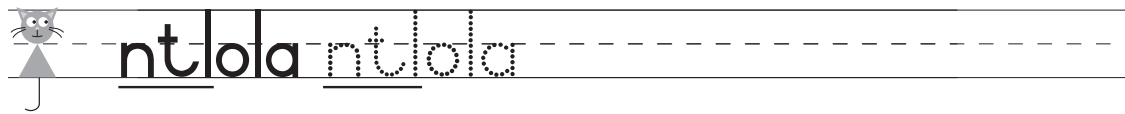
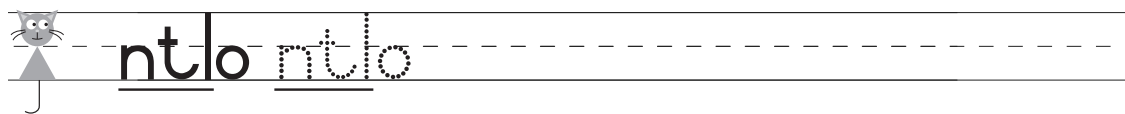
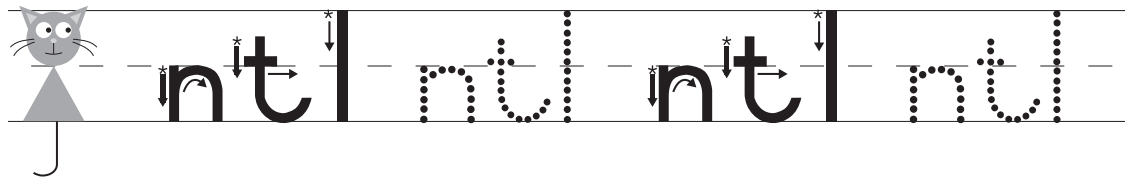
Ngodiso:

Metsotso e 15

Ngodiso ya dithlaku tse ntjha/mantswe a matjha/dipolelo tse ntjha

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa dithlaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntl**
- 2 Bontsha ka ho ngola dithlaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane ba bona ho ngola dithlaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 4 Kamora sena bolella baithuti ho ngola dithlaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.

- 5 Qetellong, bontsha baithuti tlapangollong hore mantswe le ditlhaku di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona jwalokaha ho ngotswe tlapangollong.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mola ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/ dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: NAHANA KA (HO IPOTSA)/HO AKANYA DINTHO EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
<p>Zanele o dilemo tse robedi, letsatsi la hae la tswalo le ntse le atamela. Mme wa Zanele a mmolella hore a ka nna a ba le moketjana wa letsatsi la tswalo, oo a o labalabellang. Zanele o hloleha ho etsa qeto hore o batla moketjana o jwang. O na le mehopollo e mengata ka hloohong ya hae ka letsatsi lena.</p> <p>Qalehong, Zanele o nahana ka hoba le moketjana wa tse patilweng, eleng ho ipata sefahleho. A nahana ka hore motho e mong le e mong a ka pata sefahleho sa hae ka maseke, e le ho iphapanyetsa batho ba bang. Empa Zanele yena ha a na ona maseke.</p>	<p>Zanele o lokela ho kgetha hore o batla hoba le mokejana wa tsatsi la tswalo o jwang. Ke a ipotsa, ke mofuta ofe wa mokejana oo a tlang ho o kgetha? Ha ke kgolwe hore o tla kgetha moketjana wa ho ipata sefahleho, hohane yena ha ana disebediswa tsa ho ipata/ikgakanya.</p>
<p>Kamora moo, Zanele a nahana ka hore mohlomong a kaba le moketjana moo ho nowang tee le dikuku tsa mefutafuta tse monate. A nahana hore e mong le e mong o tlabe a apere diaparo tse ntle haholo, ba ntse ba nwa tee ka dikopi tse ntle. Empa Zanele o ne a sena mose o motle oo a ka o tenang. Hape o ne a sa rate tatso ya tee.</p>	<p>Ke a ipotsa hore, ebe ke mofuta ofe wa moketjana oo Zanele a tlang ho o kgetha? Ha ke kgolwe hore o tla kgetha moketjana wa ho tena hantle leho nwa tee, hohane ha a na diaparo tse ntle haholo.</p>
<p>Yaba Zanele o nahana ka hoba le moketjana wa ho rwala dikatiba tse qabolang. A nahana ka moo e mong le mong a tla be a shebahala a qabola ha ba se ba rwetse dikatiba. Empa Zanele o ne a sena katiba e qabolang.</p>	<p>Ke a ipotsa hore na Zanele o tla kgetha mofuta ofe wa moketjana? Ha ke kgolwe hore o tla kgetha moketjana o qabolang wa dikatiba, hobane ha a na katiba e qabolang.</p>
<p>Ka tsatsi le latelang, Zanele a fumana pakana ka poso ho tswa ho mmangwane wa hae, ya dulang mose ho mawatlle, London.</p> <p>'Ke e bule hle Mme, ke a kopa!' Zanele o kopa Mmae.</p> <p>Ha a tabola pampiri e phuthetseng pakana, a fumana a romelletswe mose wa ho sesa o bolou ka mmala. Tlase o ne o kentswe lesela la mmala o mosehla. Ka pele pele, Zanele a tseba hore jwale o batla hoba le mofuta ofe wa moketjana. 'Mme' ho bolela Zanele, 'ke batla moketjana wa lebopong la lewatle!'</p>	<p>oho! Ke iketsetsa qeto ya hore, Zanele o nka qeto ya hoba le moketjana wa ho sesa hobane, jwale o na le seaparo se loketseng. O batla ho ba le moketjana ona hobane o na le mose wa ho sesa.</p>

Seratswana/tabá	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
<p>Ka letsatsi le latelang, Zanele a ngola dimemo tse 23, a ngolla ngwana e mong le e mong ya kenang le yen a ka phaposing ya hae seko long. O ile a ngola ka makgethe lebitso la ngwana e mong le e mong ka hodima enfelopo e bolou.</p>	<p>--</p>
<p>Hoseng ha letsatsi le latelang, Zanele a tsoha morao ho nako ya ka mehla. A mathela ka kamoreng ya hae ya ho robala, ho ya nka mangolo a memo desekeng ya hae.</p>	<p>Ke nka qeto ya hore, Zanele o potlakile haholo, kahoo o nka dimemo a potlakile. Oho! Ha a eellwe hore memo e nngwe e wetse kamora deseke.</p>
<p>Ha Zanele a fihla seko long, a ntsha mangolo ohle ka mokotlaneng wa hae, a bontsha titjhere. 'Bona monghadi Thapelo, ke tlo ba le moketjana wa letsatsi la tswalo mafelong a beke ena, mona ke tshwere memo ya e mong le e mong!'</p> <p>'Ke tla o thusa ho dintsha, ha re di behe desekeng ya ngwana e mong le e mong' ho bolela monghadi Thapelo. Zanele a neha titjhere halofo ya mangolo. Yaba ba beha memo desekeng ya ngwana e mong le e mong.</p> <p>Empa bobedi ba bona ha ho hona ya ileng a hlokomela hore Rachel ha a na enfelopo.</p>	<p>Ao! Ke nahana hore ha ba hlokomela hore ho na le memo e siyo mona, hobane ba ne ba arolelane mosebetsi, Ao! ha ba bona hore ho na le enfelopo e siyo. Ke a ipotsa hore ebe Rachel o tla ikutlwa jwang, ha a sa fumana memo?</p>
<p>Kamora nako ya sekolo. Patience, Boitumelo, Michael le Rachel ba eme kante mmoho le Zanele. Patience a phahamisa memo ya hae, Ke a leboha ka memo, a ntse a tsoka lengolo la memo a thabile.</p> <p>Le nna, ke tlo thabela ho sesa hara maqhubu "ho bolela Michael.</p> <p>Nna, ke na le mose o loketseng wa ho sesa oo ke tlo ho o apara' ho tlatsetsa Boitumelo.</p> <p>Yaba Rachel o bapala ka mahlo a hae, 'Mekete ya ho sesa ha e monate, mokejana wa hao ha o tlo ba monate ho hang,' ho bolela Rachel, a be a se a tsamaya a ba siya moo.</p> <p>Setsheho sa Zanele sa nyamela hang hang, hobane Rachel e ne e le motswalle wa hae wa hlooho ya kgomo. Hobaneng a bua ntho e mpe tjee?</p>	<p>Ke a ipotsa hore hobaneng Rachel a bua jwalo? Qeto ya ka ke hore, ke hobane a sa fumana memo ya ho ya moketjaneng, empa bana bohle ba fumane dimemo.</p>

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
<p>Ha Zanele a fihla hae, a kena ka kamoreng ya hae ya ho robala, O bona ennelo e bolou fatshe, hang a e nanabela le ho entsha ka mora deseke ya hae, a fumana hore ke ennelo e ngotsweng lebitso la Rachel.</p> <p>Ao, bathong, ho bua Zanele, a nahana ka mantse a phoqang a Rachel. O tshwanetse a be a kwatile haholo hobane a nahana hore yena ha a mengwa. Yaba Zanele o kenya ennelo eo ka mokotlaneng wa hae wa sekolo, hore a se e le bale hosane hoseng.</p>	<p>Ke a ipotsa hore Rachel o tla reng ha Zanele a mo fa memo?</p>
<p>Ka Tsatsi le latelang, Zanele a batlana le Rachel. Zanele o ne a tshwere ennelo e bolou a e phahamiseditse hodimo hore Rachel a e bone. 'Ha ke a hlokomela hore e wetse kamora deseke ya ka!'</p> <p>Rachel a nka ennelo a bososela.</p> <p>'Na o nahana hore moketjana wa ka wa ho sesa ke wa botlatla na?' Ho botsa Zanele.</p> <p>Marama a Rachel a fetoha hoba mafubedu. 'Ke tswabile ka ho bua jwalo. Ke ne ke nahanne hore o ne o sa mpatle moketjaneng wa hao,' ho araba Rachel.</p> <p>'Ke mohau', ho bolela Zanele, o motswalle wa ka e moholo. Moketjana wa ka o ke ke wa eba monate, kante ho wena.</p>	<p>Ke etsa qeto ya hore. Zanele o ne a batla hore Rachel a tsebe hore e ne e le phoso feela. O ne a batla Rachel a be teng moketjaneng wa hae.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Zanele o ne a ngolla bo mang memo?</p>	<p>O ne a ngolla baithuti ba ka phaposing ya hae sekolong.</p>
<p>Ke mang ya neng a sa fumana memo.</p>	<p>Rachel o ne a sa fumana memo</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng ha Rachel a sa fumana memo?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Memo e wetse ka mora deseke • Zanele o ne a sa bona hore memo e wetse ka mora deseke • Monghadi Thapelo le Zanele ba beha dimemo hodima deseke tsa baithuti, empa ha ba lemoha hore memo ya Rachel ha e yo. • E ne e le phoso feela.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la ho bala la Tshebetso 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tlilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa Mosebetsi wa phetolo ya ho bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti bothle ka **Mosebetsi wa 2 wa Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tlilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mamatseng, le hore ba badile eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PAT'S
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba.
 - fana
 - amohela
 - ferekane

Raeme kapa pina	Diketso
Re o lakaletsa, mahlohonolo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
A letsatsi lena, la hao la tswalo.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole hole, o hole hole.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole motswalle/Dineo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O lekane le tlou!	Opang diatla ho binela ya holang.
Nngwe, pedi, tharo, nne, hlano.....	Baithuti ba bale ba ope diatla tsa dilemo tsa motswalle.

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI (BEKE YA PELE YA MOKOTABA)

- 1 Arola baithuti ka dihlotshwana tse nyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 4 Neha baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka mehopolo tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana le balekane ba bona dipale tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha**TSEBISA MODUMO**

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /tjh/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho pheta modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a mang a nang le modumo/tjh/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe mang, jwaloka: **tjhele, tjhaba**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o ntse o phahamisa papetlana ya lentswe: **tjhaba, tjhele, letjhoba, tjhutjhumakgala**
- 2 Bontsha baithuti lentswe ka leng, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tjhateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

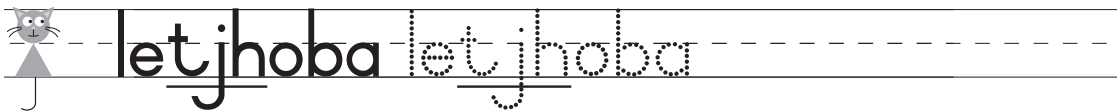
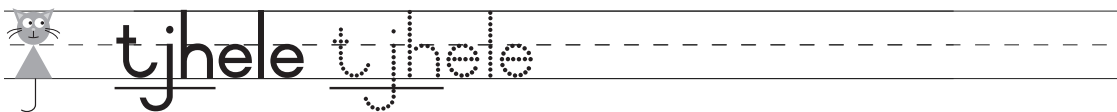
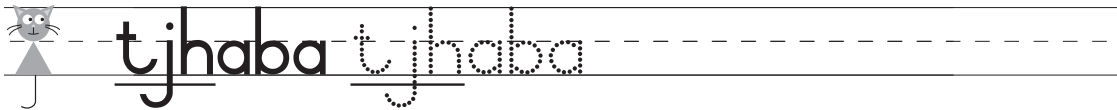
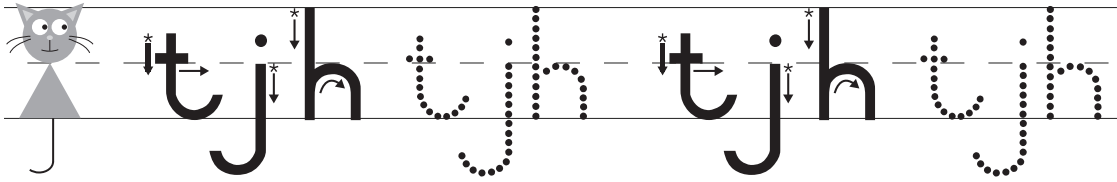
Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku tse ntjha/mantswe a matjha/ dipolelo tse ntjha

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **tjh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku ka menwana hodima tafole tsa bona
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.

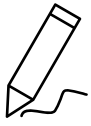
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/kapa dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola ka moketjana wa ditoro wa letsatsi la hao la tswalo.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o eketse ka dipolelo tse pedi. Hona e tlaba karolo ya dibuka tse tla behwa sekgutlwaneng sa ho bala ka phaposiburutelong.

FOREIMI YA HO NGOLA

Moketjana wa ditoro wa tsatsi laka la tswalo ke ha...

Nka mema...

Re tla be re ja...

Re tla...

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti batla eketsa ka dipolelo tse pedi mosebetsing wa bona wa Mantaha
- 2 Kajeno ba tla nahana ka dijo tseo ba tla di thabela le dipapadi tseo batla thabela moketjaneng eo ba e ngotseng ka Mantaha
- 3 Balla baithuti foreimi ya ho ngola e ntjha
- 4 **Bontsha** baithuti hore o **nahana pele o ngola**
- 5 Hlalosa hore ke dintlha di fe tsa hao tseo o tla di ngola foreimomg ya ho ngola jwaloka: Nka thabela ho ja kuku ya tjhokolete le phitsa.
- 6 **Bontsha** ho eketsa setshwantshong sa hao jwaloka: setshwantsho sa hao o dutse kamora kuku e kgolo ya tjhokolete.
- 7 Hlalosa hore ke mantse a fe ao o tla a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 8 **Bontsha** ka ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola: Re tla ja phitsa le kuku ya tjhokolete. Re tla natefelwa haholo ke dipapadi tseo re tla di bapala.
- 9 **Qapodisa mantse ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang**
- 10 **Sebedisa disebediswa** (mantse a hlahang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba) ho o thusa ho ngola mantse ao sokodisang.
- 11 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka moketjana wa ditoro wa letsatsi la tswalo.
- 2 Kajeno re tla eketsa ka dipolelo mongolong wa rona.

- 3 Botsa baithuti: tlatseletsa/ekeletsa polelo mongolong
- 4 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 5 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona –**ba seke** ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 6 Laela baithuti ho **buisana** le balekane ka hore ba ka rata ho ja eng moketjaneng wa ditoro wa tsatsi la hao la tswalo? O ka rata ho etsa eng?
- 7 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 8 Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella seo ba ka ratang ho seja le seo ba ka ratang ho se etsa.
- 9 Ba tshwanetse ba re: re ka rata ho ja... re ka rata ho...
- 10 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho taka le ho ngola mehopollo/dintlha tsa bona.

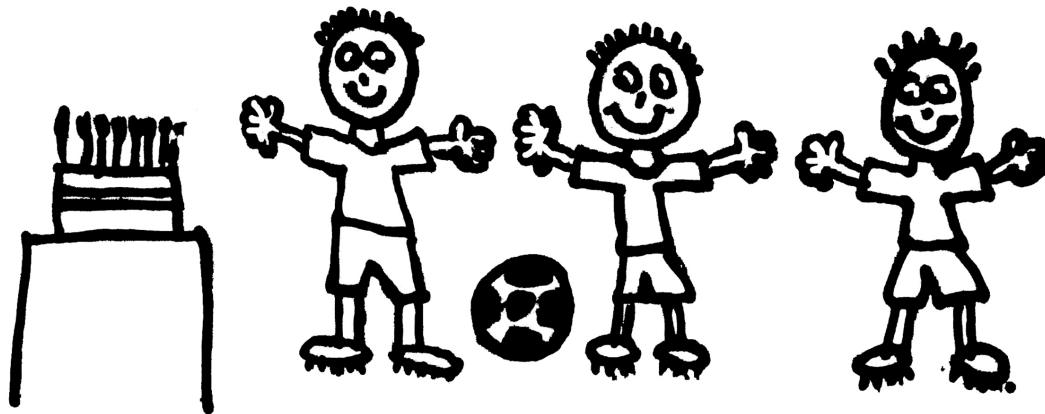
NGODISO

- 1 **Neha baithuti dibuka.** Laela baithuti ho phetla mosebetsi wa bona wa Mantaha. Ba tla eketsa ho sena!
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela dikopanonyana
- 3 Kopa baithuti ho balla seo ba se ngotseng
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswa ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 **Kgothatsa baithuti.**

BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- 1 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola
- 2 Ha ho setse metsotso e 2–3, laela baithuti ho beba diphensele tsa bona fatshe
- 3 Laela baithuti ho **buisana/qoqa ka bobedi** le balekane ka seo ba se takileng.

Bokella ka bukeng ya hao mosebetsi ohle wa baithuti wa beke. O behe hukung ya ho bala hore baithuti ba o sebedise nakong ya ho bala ka bong.

Mokete wa tswalo wa ditoro tsa ka e tla ba wa
papadi ya bolo maoto. Ke tla mema metswalle ya
ka le ba lelapha leso.
Re tla ja kuku! Re tla papala bolo ya maoto
letsatsi lohle.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya medumo/mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **ntlola**
- 3 Arola lentswe ho ya ka modumo ya lona: /**ntl**/-/o/-/l/-/a/
- 4 Qapodisa modumo o qalang lentswe: /**ntl**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**o**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo o qetelang lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **ntlola**
- 9 Bontsha ka ho supa le ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**ntlo**/-/la/= **ntlola**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **tjhele**

SEO RE SE ETSANG

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **ntlisa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe?/**ntl**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o mahareng lentsweng?/**i**/
- 5 Botsa baithuti hore: Ke modumo ofe wa boraro wa lentswe?/**s**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe?/**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**ntl**/-/i/-/s/-/a/
- 8 Ngola lentswe: **ntlisa**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**ntli**/-/sa/= **ntlisa**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **tjhaba**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: NAHANA KA (HO IPOTSA)/HO AKANYA DINTHO EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>Zanele o dilemo tse robedi, letsatsi la hae la tswalo le ntse le atamela. Mme wa Zanele a mmolella hore a ka nna a ba le moketjana wa letsatsi la tswalo, oo a o labalabellang. Zanele o hloleha ho etsa qeto hore o batla moketjana o jwang. O na le mehopollo e mengata ka hloohong ya hae ka letsatsi lena.</p> <p>Qalehong, Zanele o nahana ka hoba le moketjana wa tse patilweng, eleng ho ipata sefahleho. A nahana ka hore motho e mong le e mong a ka pata sefahleho sa hae ka maseke, e le ho iphanyetsa batho ba bang. Empa Zanele yena ha a na ona maseke.</p>	<p>Zanele o tshwanela a ikutlwa a le bohlokwa haholo, hobane o tlo kgetha mofuta wa moketjana o ratwang ke yena.</p>
<p>Kamora moo, Zanele a nahana ka hore mohlomong a kaba le moketjana moo ho nowang tee le dikuku tsa mefutafuta tse monate. A nahana hore e mong le e mong o tlabane a apere diaparo tse ntle haholo, ba ntse ba nwa tee ka dikopi tse ntle. Empa Zanele o ne a sena mose o motle oo a ka o tenang. Hape o ne a sa rate tatso ya tee.</p>	
<p>Yaba Zanele o nahana ka hoba le moketjana wa ho rwala dikatiba tse qabolang. A nahana ka moo e mong le mong a tla be a shebahala a qabola ha ba se ba rwetse dikatiba. Empa Zanele o ne a sena katiba e qabolang.</p>	
<p>Ka tsatsi le latelang, Zanele a fumana pakana ka poso ho tswa ho mmangwane wa hae, ya dulang mose ho mawatle, London.</p> <p>'Ke e bule hle Mme, ke a kopā!' Zanele o kopa Mmae.</p> <p>Ha a tabola pampiri e phuthetseng pakana, a fumana a romelletswe mose wa ho sesa o bolou ka mmala. Tlase o ne o kentswe lesela la mmala o mosehla. Ka pele pele, Zanele a tseba hore jwale o batla hoba le mofuta ofe wa moketjana. 'Mme' ho bolela Zanele, 'ke batla moketjhana wa lebopong la lewatle!'</p>	<p>Qeto ya ka ke hore. Mmangwane wa Zanele, o rometse pakana ena e le mpho ya Zanele ya letsatsi la hae la tswalo. Hape qeto ya ka ke hore, Zanele o thabile haholo, hoo a neng a sa batle le ho ka emela letsatsi la moketjana ho bula pakana.</p>

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>Ka letsatsi le latelang, Zanele a ngola dimemo tse 23, a ngolla ngwana e mong le e mong ya kenang le yen a ka phaposing ya hae sekolong. O ile a ngola ka makgethe lebitso la ngwana e mong le e mong ka hodima enfelopo e bolou.</p>	<p>Ke nka qeto ya hore, Zanele o thabetse ho keteka letsatsi la hae la tswalo, hobane o ngotse dimemo tse ntle ka bokgabane bo boholo ka bosiu bo le bong!</p>
<p>Hoseng ha letsatsi le latelang, Zanele a tsoha morao ho nako ya ka mehla. A mathela ka kamoreng ya hae ya ho robala, ho ya nka mangolo a memo desekeng ya hae.</p>	<p>Qeto ya ka ke hore, Zanele ha a bona hore memo ya Rachele e wele!</p> <p>Oho! Ke a hopola hore sena ke sona se entseng hore qetellong ya pale Rachel a bonahale a sa thaba ho hang.</p>
<p>Ha Zanele a fihla sekolong, a ntsha mangolo ohle ka mokotlaneng wa hae, a bontsha titjhere. 'Bona monghadi Thapelo, ke tlo ba le moketjana wa letsatsi la tswalo mafelong a beke ena, mona ke tshwere memo ya e mong le e mong!'</p> <p>'Ke tla o thusa ho dintsha, ha re di behe desekeng ya ngwana e mong le e mong' ho bolela monghadi Thapelo. Zanele a neha titjhere halofo ya mangolo. Yaba ba beha memo desekeng ya ngwana e mong le e mong.</p> <p>Empa bobedi ba bona ha ho hona ya ileng a hlokomela hore Rachel ha a na enfelopo.</p>	
<p>Kamora nako ya sekolo. Patience, Boitumelo, Michael le Rachel ba eme kantle mmoho le Zanele. Patience a phahamisa memo ya hae, Ke a leboha ka memo, a ntse a tsoka lengolo la memo a thabile.</p> <p>Le nna, ke tlo thabela ho sesa hara maqhubu "ho bolela Michael.</p> <p>Nna, ke na le mose o loketseng wa ho sesa oo ke tlo ho o apara' ho tlatsetsa Boitumelo.</p> <p>Yaba Rachel o bapala ka mahlo a hae, 'Mekete ya ho sesa ha e monate, mokejana wa hao ha o tlo ba monate ho hang,' ho bolela Rachel, a be a se a tsamaya a ba siya moo.</p> <p>Setsheho sa Zanele sa nyamela hang hang, hobane Rachel e ne e le motswalle wa hae wa hlooho ya kgomo. Hobaneng a bua ntho e mpe tjee?</p>	<p>Bohle ba bua ka moo moketjana wa Zanele o tlo bang monate ka teng, Rachel yena, o nahana hore ha a mengwa. Qeto ya ka ke hore, Rachel o bua tjena hobane o kwatetse ha a sa fumana memo.</p>

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>Ha Zanele a fihla hae, a kena ka kamoreng ya hae ya ho robala, O bona ennfelopo e bolou fatshe, hang a e nanabela le ho entsha ka mora deseke ya hae, a fumana hore ke enfelopo e ngotsweng lebitso la Rachel.</p> <p>Ao, bathong, ho bua Zanele, a nahana ka mantswa a phoqang a Rachel. O tshwanetse a be a kwatile haholo hobane a nahana hore yena ha a mengwa. Yaba Zanele o kenya enfelopo eo ka mokotlaneng wa hae wa sekolo, hore a se e le bale hosane hoseng.</p>	<p>Zanele ke hona hlokomelang hona hore Rachel ha a fumana memo jwaleka bana ba bang.</p> <p>Qeto ya hae ke hore, Rachel o buile hampe ka moketjana wa Zanele hobane o ne a utlwile bohloko ha a sa mengwa.</p>
<p>Ka Tsatsi le latelang, Zanele a batlana le Rachel. Zanele o ne a tshwere enfelopo e bolou a e phahamiseditse hodimo hore Rachel a e bone. 'Ha ke a hlokomela hore e wetse kamora deseke ya ka!'</p> <p>Rachel a nka enfelopo a bososela.</p> <p>'Na o nahana hore moketjana wa ka wa ho sesa ke wa botlatla na?' Ho botsa Zanele.</p> <p>Marama a Rachel a fetoha hoba mafubedu. 'Ke tswabile ka ho bua jwalo. Ke ne ke nahanne hore o ne o sa mpatle moketjaneng wa hao,' ho araba Rachel.</p> <p>'Ke mohau', ho bolela Zanele, o motswalle wa ka e moholo. Moketjana wa ka o ke ke wa eba monate, kante ho wena.</p>	<p>Rachel o ile a bua hampe ka moketjana wa Zanele hobane o ne kwatile, eseng hore o ne a hlile a bolela seo. Empa ka nako e nngwe ha re kwatile re bua tseo e hlileng e seng tsona.</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke mofuta ofe wa moketjana oo Zanele a entseng qeto ya ho o etsa?	O qetile ka ho etsa moketjana wa ho sesa.
Ke ntho efe e mpe eo Rachel a ileng a e bua?	O itse meketjana wa ho sesa ke wa botlatla, le hore moketjana oo ha o tlo ba monate ho hang.
Potso Hobaneng/Potso ya maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Rachel a ne a re moketjana wa ho sesa ke wa botlatla?	<ul style="list-style-type: none"> • O ne a nahana hore ha a mengwa moketjaneng. • O ne a sa fumana memo. • O ne a kwatile hobane o ne a sa fumana memo. • Bana bohle ba fumane dimemo ntle le yena feela. • O bua hamper hobane a kwatile. • O ne a bua jwalo hobane a ne a kwatile. • Ka nako e nngwe ha o kwatile o bua dintho tse sa lokang.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
 - kopa tshwarelo
 - se sa rerwang
 - phoso

Raeme kapa pina	Diketso
Re o lakaletsa, mahlohonolo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
A letsatsi lena, la hao la tswalo.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole hole, o hole hole.	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O hole motswalle/Dineo	Opang diatla ho binela ya holang kajeno.
O lekane le tlou!	Opang diatla ho binela ya holang.
Nngwe, pedi, tharo, nne, hlano.....	Baithuti ba bale ba ope diatla tsa dilemo tsa motswalle.

BEKE 4

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong
 - a Seratswaneng sena...
 - b Ke nahana (Rachel/Zanele) o entse phoso, hobane...
 - c Ke nahana seratswana sena se re ruta...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlotshwana tse nyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le bontshang medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi le Laboraro.

ntl	tjh	u
e	b	i
o	m	a
l	p	s

ETSA KA HO BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /**ntl**/le/**tjh**/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /**ntl**/-/**o**/= **ntlo**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise/**ntl**/kapa/**tjh**/
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentswe le leng jwang, jwaloka: /**m**/-/**a**/-/**m**/-/**a**/= **mama**

HO ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: **ntl, tjh**
- 2 Laela baithuti ho ba qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **ntlo, ntlola, ntlela, ntlama, ntlisa, tjhaba, tjhele, letjhoba, ama, mama, oma, lema, mela, mola, loma, imela, bala, bula**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo ka mora ho bala**LEANO LA KUTLWISISO: KAKARETISO/BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG****NGODISO YA HO BALA KA KUTLWISISO**

- 1 Pele thuto e qala, ngola dihlooho tse latelang, dipotso le dipolelo tlapangollong
- 2 Bala dipotso le baithuti o be o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka dipotso tseo.
- 4 Ka mora moo, baithuti ba bule dibuka tsa bona, ba ngole letsatsi le sehlooho, e be ba araba dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, buisana le baithuti ka dikarabo tse lebelletsweng, o ba dumelle ho lokisa diphoso tsa bona.

MOKETJANA WA LETSATSI LA TSWALO WA ZANELE

- 1 Ke mofuta ofe wa moketjana oo Zanele a kgethileng ho keteka?
Zanele o kgethile...
- 2 Zanele o akantse jwang hore Rachel o halefile?
Zanele o akantse hore Rachel o halefile hobane...
- 3 Zanele o fumane eng kamora tafole ya hae.
Zanele o fumane... kamora tafole ya hae.

MOKETJANA WA LETSATSI LA TSWALO WA ZANELE.

- 1 Ke mofuta ofe wa moketjana wa letsatsi la tswalo oo Zanele a o kgethileng?
Zanele o kgethile ho ketekela lehlatheng la lewatile
- 2 Zanele o akantse jwang hore Rachel o halefile?
Zanele o akantse hore Rachel o halefile hobane o buile mantswe a bohloko ka moketjana wa letsatsi la tswalo la hae.
- 3 Zanele o fumane eng kamora tafole ya hae?
Zanele o fumane memo ya Rachel kamora tafole ya hae.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 4**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
 - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
 - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
 - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
 - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
 - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
 - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Kereiti 2

KOTARA 1

Beke

5

MOKOTABA:

Ho eta

Boitokisetso ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla, ho ratwa le ho thabelwa ke baithuti, jwaloka: ditshwantsho tsa difofane, dikepe, dikoloi, dilori le dibaesekele; dilori le dikoloi tsa ho bapala; tekete ya kgale ya bese, terene kapa sefofane; jj
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: fumana lebelo leo terene e mathang ka lona; kapa fumana hore sefofane ke bokae ho tloha toropong e haufi le wena ho ya New York kapa Shanghai ke bokae; jj
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti le dibuka tsa bona tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maamong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 8, Ha re etseng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 9, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso DBE 1: Leqephe 10, Ha re baleng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa mofuta wa sepalangwang se o tluaetseng ho se sebedisa kgafetsa.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pele/sa bobedi sa buka e kgolo: Chuck wa teraka
- 2 Bolella baithuti hore o tlo qala mokotaba o motjha o bitswang: Ho eta
- 3 Taka sedikadikwe tlapangollo mme o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollo mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse latelang:
 - a Ke mofuta ofe wa dipalangwang oo re o tsebang?
 - b Ke mofuta ofe wa dipalangwang o tlwaelehileng motseng wa heno?
 - c O sebedisa neng mofuta o mong wa sepalangwang

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - Sepalangwang
 - Tlwaelehile
 - E sa tlwaelehang

Raeme kapa pina	Diketso
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke tlo o palama, nna ke tlo o palama	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke ye hole lewatlang	Supa la letsoho ho bontsha hole
Dumela Lerato, dumela Lerato	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Nna ke palame tjhutjhumakgala	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate lewatlang	Phahamisa letsoho ho dumedisa

Mongolo

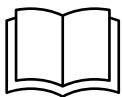
Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule buka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bitsetsa baithuti medumo le mantswe ao ba tshwanetseng ho a ngola:
 - a ntl
 - b tjh
 - c ntlama
 - d ntlisa
 - e tjhele
 - f letjhoba
- 3 Ho tloha moo bolella baithuti ho nka dipene tsa bonatsa mmala ho itshwaela.
- 4 Ngola ka ho hlaka medumo le mantswe tlapangolong.
- 5 Qetellong ya letsatsi bokella dibuka tsa baithuti ele hore o eellwe baithuti ba hlohang thuso kapa tshehetso.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

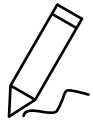
Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO NOHA/LEPA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Chuck wa teraka
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng ontse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho **ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho**, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa baithuti tlotlontswe e ntjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola lenane la sepalangwang seo o se ratang.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o be o ngole lenane

FOREIMI YA HO NGOLA:

Mefuta eo ke e ratang wa sepalangwang:

- 1 _____
- 2 _____

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno. Baithuti ba tla ngola ka **mefuta ya dipalangwang eo ba e ratang**
- 2 hlalosa hore ekaba sepalangwang seo baithuti ba ileng ba sebedisa pele, kapa sepalangwang seo ba ka ratang ho se sebedisa (le ha ba e soka ba se sebedisa) Balla baithuti foreimi ya ho ngola
- 3 Supa sehlooho (Mefuta eo ke e ratang wa sepalangwang). Hlalosa hore sehlooho se re bolella ka dintlha tseo re ka di lebellang lenaneng.
- 4 Hlalosa hore kajeno re tlile ho etsa lenane. Hona ho bolela hore re tlo kgetha mefuta e mmedi ya dipalangwang eo re e ratang mme re ngole pela nomoro.
- 5 **Bontsha** baithuti hore **o nahana pele o ngola.**
- 6 Bolella baithuti tse ding tsa dintlha tseo o tlileng ho di tlatsa foreiming ya ho ngola, jwaloka: Ke rata difofane hobane ke di bona di fofa hodimo marung kamehla hape ke rata tekesi hobane e nkisa dibakeng tse ngata ha ke etela ba leloko.
- 7 Bontsha ka ho taka setshwantsho sa ntho e nngwe le e nngwe eo o tla eketsa lenaneng.
- 8 Hlalosa mantse ao o tlileng ho a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 9 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella nthla ya pele jwang: 1 Ke rata difofane hobane di fofa hodimo marung.
- 10 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella nthla ya bobedi jwang: ke rata ditekesi hobane di ntlisa ho lelapa lesa.
- 11 **Qapodisa mantse ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 12 **Sebedisa disebediswa** tse kang mantse a sebediswang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba ho o thusa ho ngola mantse a o sokodisang.
- 13 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

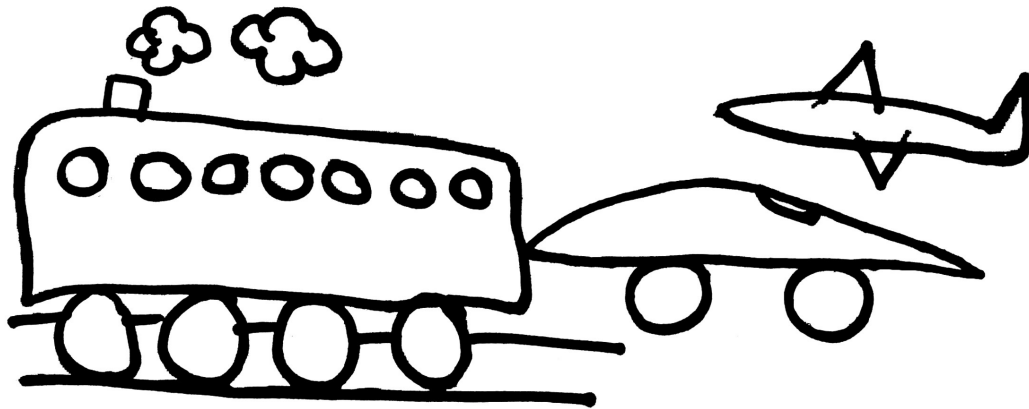
- 1 Botsa baithuti: Ke mofuta ofe wa dipalangwang oo o ratang?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**
- 3 Bitsa baithuti ba 2–3 ho o bolella mofuta wa sepalangwang oo ba o ratang.
- 4 Ba tshwanetse ba re: ke rata... hobane...
- 5 Hlalosa hore baithuti jwale ba tla taka mme ba ngole lenane la mofuta wa sepalangwang oo ba o ratang.

NGODISO

- 1 Neha baithuti dibuka.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela dikopanonyana.
- 3 Kopa baithuti ho o phetela ka seo ba se ngotseng.
- 4 Thusa baithuti ho ngola/kenya sehlooho.
- 5 Kgothatsa baithuti

NGODISO

- 1 Neha baithuti dibuka.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela **dikopanonyana.**
- 3 Kopa baithuti ho o balla seo ba se ngotseng.
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreime ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantsewe ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 Kgothatsa baithuti.

- Mefuta ya dipalangwang eo ke e ratang:
1. Ke rata diterene hobane di ya kokobetsa.
 2. Ke rata dikoloi tsa mojaho hobane di lebelo.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la ho bala la Tshebetso 5.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsetsa sehlopha sa bobedi ho wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mametseng, le hore ba badileng eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso 15

Tsebisa medumo medumo e metjha le mantswe

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /**tlh**/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a mang a nang le modumo/**tlh**/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **tlholo, tlhapi, tlhapa**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo ha o ntse o phahamisitse papetlana ya modumo: **tlhapa, tlhapi, tlholo, tlhoko, ditlhapi, ditlhoko**
- 2 Bontsha lentswe ka leng ho baithuti, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tjhateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

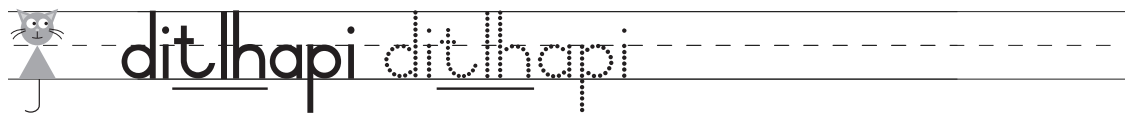
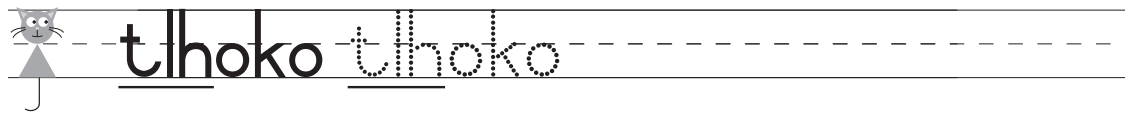
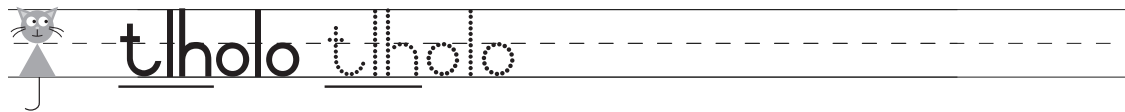
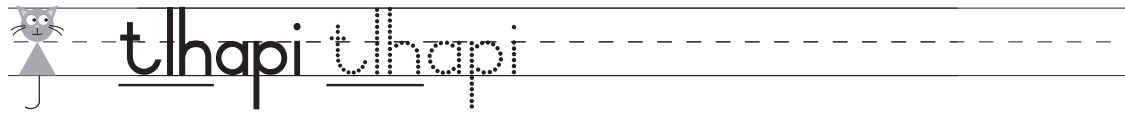
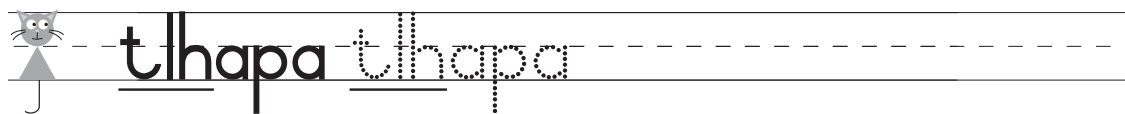
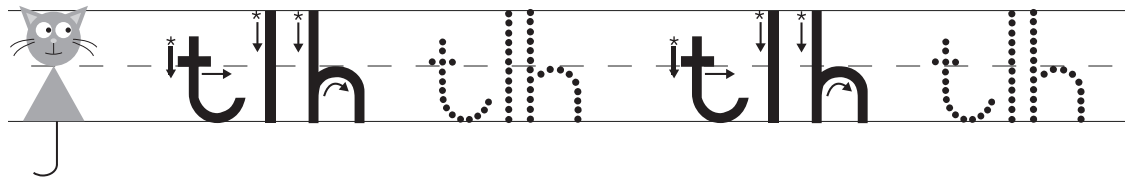
Ngodiso:

Metsotso e 15

Ngodiso ya dithlaku tse ntjha/mantswe a matjha/dipolelo tse ntjha

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa dithlaku tse nyanyane le tse kgolo: **tlh**
- 2 Bontsha ka ho ngola dithlaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane ba bona ho ngola dithlaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 4 Kamora sena bolella baithuti ho ngola dithlaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.

- 5 Qetellong, bontsha baithuti tlapangolong hore mantswe le ditlhaku di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona jwalokaha ho ngotswe tlapangolong.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mola ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/ dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: HO AMAHANYA DIKETSAHALO HO YA KA BOIPHILELO BA HAO

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahanela, o bue)
<p>Chuck e ne e le teraka e tsehla ya tipara. Ka tsatsi le leng Chuck a ya tseleng e kgolo a tlatsitse majwe.</p>	--
<p>Chuck a bona terene e putswa e feta ka lebelo, a nahana 'Ke lakatsa hoba lebelo jwalo ka terene.'</p> <p>Chuck a sheba bese e kgolo e mmala wa lamunu e neng e feta a nahana 'Ke lakatsa eka nkabe ke le moholo jwalo ka bese.'</p>	<p>Chuck o ba mona kamoo terene e leng lebelo ka teng. Hona ho nkgopotsa ka tsatsi la dipapadi, ha ke ne ke batla ho ba lebelo jwalo ka motswalle wa ka Busi.</p>
<p>Chuck a bona sefofane se seholo se sesweu se fofa hodimo marung. A nahana, 'Ke lakatsa e ka nka be ke benya jwalo ka sefofane.'</p> <p>Chuck a bona lori e ntle e kgubedu tseleng. A nahana, 'Ke lakatsa hoba motle jwalo ka lori yane e kgubedu.'</p>	<p>Chuck o batla ho benya jwalo ka sefofane. O ikutlwa a na le mona. Hona ho nkgopotsa ha ke ne ke batla dieta tse ntjha tse benyang maqalong a selemo ha dikolo di bulwa, ha baithuti bohle ba rwetse dieta tse ntjha. Ke ne ke utlwile bohloko ha ke tshwanela ho rwala dieta tsa ausi wa ka tsa kgale.</p>
<p>Chuck a bona sekepe se kganyang se setala se theoha ka lebelo nokeng, 'Ke lakatsa ho kganya jwalo ka sekepe sane se se tala' ke Chuck eo.</p>	<p>Chuck o batla ho khanya a be motle jwalo ka sekepe le lori. Hona ho nkgopotsa kamoo ke ileng ka ba mona ka baki e kganyang e ntle ya ausi wa ka. Ke ne ke batla e tshwanang le ya hae. Ke ne ke se ke sa batle ya ka ya kgale.</p>
<p>Chuck a bona kolo e ntjha e kgahlang ya mabelo e kgubedu. 'Ke lakatsa eka nka kgahlisa jwalo ka kolo eo e ntjha ya mabelo,' ke Chuck eo o a nahana.</p>	
<p>Chuck a dula pela noka a hanana ka pelo e bohloko, a re, 'Batho kaofela ba lebelo, ba baholo ebile ba khahla ho mpheta. Ke monyane, ke lenama, ha ho ntho eo ke ipabolang ka yona'</p>	<p>Chuck o ba mona ka dintho tseo batho ba bang ba nang le tsona-mme ha a hlokomele dintho tsohle tse ntle ka yena. Hona ho nkhopotsa ka nako tse ding ha ke bona batho ba nang le diaparo kapa dieta tse ntjha, ke lakatsa hoba le ntho tseo le nna. Hona ho etsa hore ke se rate ntho tseo ke nang le tsona.</p>
<p>Hang hang Chuck a bona moshemanyana a wela ka nokeng.</p> <p>'Thusang! Thusang!' moshemane a hwelehetsa. 'Ke kopa motho a ka nthusang! Ke mang ya ka nthusang?'</p> <p>'Ha ke kgone' ke terene eo. 'Ke lebelong haholo ha ke kgone ho ema.'</p> <p>'Ha ke kgone,' ke bese eo. 'Ke ema fela boemelong ba dibese.'</p>	<p>Chuck a utlwa motho e mong le e mong a re, 'Ha ke kgone!' nka makala haeba re ka tshwana le bona, mme ra re! 'Ha ke kgone le nna'</p>

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahanela, o bue)
<p>'Ha re kgone,' ke lori le koloi ya mabelo tseo. 'Ha re kgone ho kena ka metsing.'</p> <p>'Ha ke kgone' ke sefofane seo. 'Ke fofela hodimo haholo'</p> <p>'Ha ke kgone' ke sekepe seo. 'Moya o matla haholo ha ke kgone ho kgutlela morao.'</p>	
Thusang!	--
<p>Chuck o ne a sa kgone ho kena ka metsing, empa hobane o ne a le bohlale haholo, a fumana leano</p> <p>'Ke tla o thusa!' ho rialo Chuck e monyane. A ntsha majwe ka hara tipara ya hae, a e lahlela ka hara metsi hore moshemane a kgone ho tswa. 'Ke a leboha!' Ho hweletsa moshemane. 'Ke pholohile.'</p>	
<p>'Ke ya leboha teraka e tshehla e sebetel!' Ho rialo moshemane.</p> <p>Chuck a ya hae ka mora ho pholosa moshemane. Chuck a nahana, 'Le ha ke se moholo, lebelo kapa motle empa le nna ke bohlokwa! Ke ithata ka moo ke leng ka teng.'</p>	Ooh! Chuck ha a sa ikutlwa a hloka boitshepo-o se a kgona ho ananela tsohle tseo a di ratang ka yena.
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Chuck ke eng?	Chuck ke teraka ya tipara e nyane e tshehla.
Chuck o batla ho ba eng?	<ul style="list-style-type: none"> • Terene e lebelo • Bese e kgolo • Sefofane se benyang • Lori e ntle • Sekepe se kganyang • Koloi e ntjha e kgahlang ya mabelo
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Chuck a ile a dula nokeng a hloname?	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o ne a lakatsa ho ba moholo. • Hobane o ne a lakatsa ho ba lebelo. • Hobane o ne a lakatsa ho benya. • Hobane o ne a lakatsa ho kganya. • Hobane o ne a lakatsa eka a ka fofa. • Hobane o ne a lakatsa eka a ka be a kgona ho kena ka metsing. • Hobane o ne a lakatsa ho tshwana le dipalangwang se ding tseo a di bonang.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la ho bala la Tshebetso 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa Mosebetsi wa phetolo ya ho bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti bothle ka **Mosebetsi wa 2 wa Labobedi**.
- 7 Bitsa a sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mamatseng, le hore ba badile eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

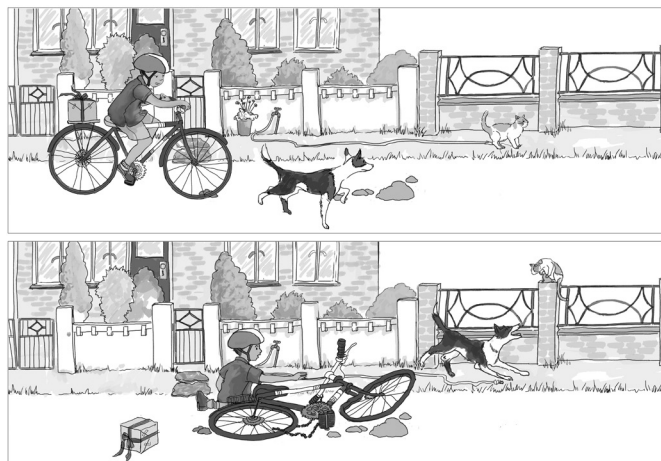
- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba.
 - hloka boitshepo
 - mohono
 - ananela

Raeme kapa pina	Diketso
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke tlo o palama, nna ke tlo o palama	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke ye hole lewatleng	Supa la letsoho ho bontsha hole
Dumela Lerato, dumela Lerato	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Nna ke palame tjhutjhumakgala	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate lewatleng	Phahamisa letsoho ho dumedisa

BEKE 5

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI (BEKE YA PELE YA MOKOTABA)

- 1 Arola baithuti ka dihlotshwana tse nyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 4 Neha baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka mehopollo ya bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!

- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana le balekane ba bona dipale tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /shw/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho pheta modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a amng a nang le modumo/shw/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe mang, jwaloka: **shwele, shwella, shweshwe**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o ntse o phahamisa papetlana ya lentswe: **shwele, shweshwe, shweshwe, shwella, shwelletse, Moshweshwe**
- 2 Bontsha baithuti lentswe ka leng, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tihateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Mongolo:

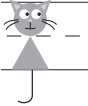
Metsotso e 15

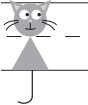
Ngola (di)tlhaku tse ntjha/mantswe a matjha/ dipolelo tse ntjha

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **shw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.

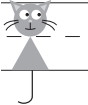
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola dithaku ka menwana hodima tafole tsa bona
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/kapa dipolelong tse ngotsweng.

 shw shw shw shw

 shwele shwele

 seshweshwe seshweshwe

 shweshwe shweshwe

 shwella shwella

 shwelletse shwelletse

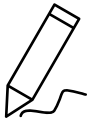
 Moshweshwe Moshweshwe

 Nku e shwelletse naheng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola lenane la sepalangwang seo o se ratang.

MOSEBETSI: Taka setshwantsho o be o etse lenane o sebedisa difeelwane.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Mefuta eo ke e ratang wa sepalangwang:

1 _____

2 _____

3 _____

Nka rata _____, _____, le _____

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti ba tla eketsa ho seo ba se ngotseng ka Mantaha.
- 2 Kajeno batla eketsa ntlha e le nngwe lananeng leo ba le qadileng ka Mantaha.
- 3 Jwale ba tla ngola lenane ka mokgwa wa polelo ba sebedisa difeelwane.
- 4 Balla baithuti foreimi e ntjha.
- 5 **Bontsha** baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 6 Hlalosa dintlha tse itseng tseo o tlleng ho di tlatsa karolong tse ntjha tsa foreimi ya ho ngola jwale ka: Ke rata ho tsamaya le ho matha. Ke tlile ho ekeletsa seo e le mofuta o mong wa oo ke o ratang wa sepalangwang.
- 7 Bontsha hore o eketsa jwang setshwantshong sa hao jwaloka: setshwantsho sa hao o matha.
- 8 Hlalosa hore ke mantswe a fe ao o tlleng ho a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola**
- 9 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella ntlha ya boraro jwang: 3. ke rata ho tsamaya hobane nka itsamaela nako e nngwe le nngwe, ke le mong.
- 10 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella polelo ya ho qetela ya foreimi ya ho ngola jwang. Hlalosa hore polelo ena ya ho qetela ke lenane le fapaneng le a mang. Re tshwanetse ho sebedisa mefuta e meraro eo re kgethileng mme re tlatselletse lenaneng. Hlalosa hore feelwane le lentswe “le”di arohanya dintlha lenaneng, jwaloka: ke rata difofane, ditekesi le ho matha.
- 11 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 12 **Sebedisa disebediswa** (mantswe a hlahang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba)ho o thusa ho ngola mantswe ao sokodisang.
- 13 Hlakola mohlala wa hao tlapangollong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, emp baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka mefuta eo re ratang ya dipalangwang.
- 2 Kajeno re tlile ho tlatselisa/ekeletsa manane a rona
- 3 Botsa baithuti: Ke mofuta ofe o mong oo o ratang?
- 4 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 5 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona – **ba seke** ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 6 Laela baithuti ho buisana le balekane ka mefuta ya dipalangwang e lenaneng la bona.
- 7 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 8 Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella hore ke mefuta efe e meraro eo ba e kgethileng.
- 9 Batshwanetse ba re: Ke rata..., ... le ...
- 10 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho ngola, ho taka le ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

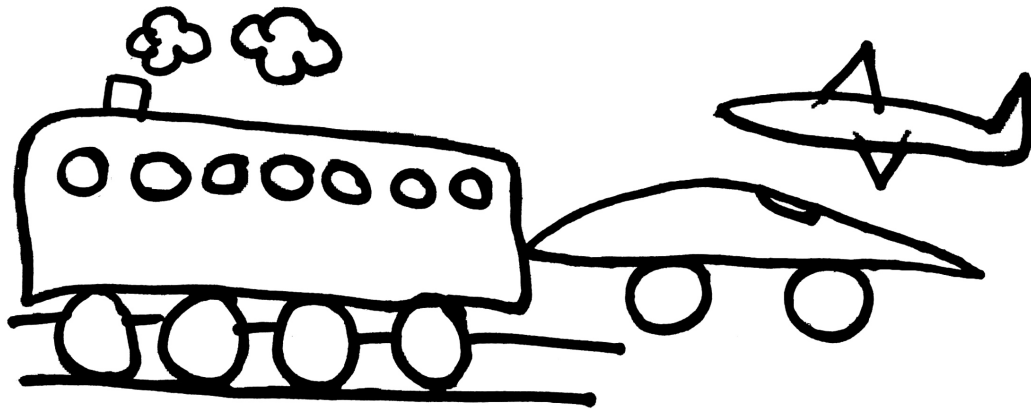
NGODISO

- 1 **Neha baithuti dibuka.** Laela baithuti ho phetla ka moo ba ngotseng ka Mantaha. Ba tla eketsa ho sena!
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela **dikopanonyana**.
- 3 Kopa baithuti ho o balla **seo ba se ngotseng**.
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 **Kgothatsa baithuti.**

BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- 1 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 2 Ha ho setse metsotso e 2–3, laela baithuti ho beha dipensele tsa bona fatshe.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka seo ba se takileng.

Bapatsa mosebetsi wa baithuti ka phaposiburutelong moo baituhu bohle ba la kgonang ho o bona. Hona ho thusa baithuti ho buisana ka mokotaba.

Mefuta ya dipalangwang eo ke e ratang:

1. Ke rata diterene hobane di ya kokobetsa.
 2. Ke rata dikoloi tsa mojaho hobane di lebelo.
 3. Ke rata difofane hobane di fofa hodimo moyeng.
- Ke rata diterene, dikoloi tsa mojaho le difofane.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala 5.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya medumo/mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **tlhapi**
- 3 Arola lentswe ho ya ka modumo ya lona: /**tlh**/-/**a**/-/**p**/-/**i**/
- 4 Qapodisa modumo o qalang lentswe: /**tlh**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**p**/
- 7 Qapodisa modumo o qetelang lentswe: /**i**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **tlhapi**
- 9 Bontsha ka ho supa le ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tlha**/-/**pi**/= **tlhapi**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **shwele**

SEO RE SE ETSANG

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **tlhapa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe?/**tlh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o mahareng lentsweng?/**a**/
- 5 Botsa baithuti hore: Ke modumo ofe wa boraro wa lentswe?/**p**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe?/**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tlh**/-/**a**/-/**p**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe: **tlhapa**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**tlha**/-/**pa**/= **tlhapa**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **shwella**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: HO AMAHANYA DIKETSAHALO HO YA KA BOIPHILELO BA HAO

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>Chuck e ne e le teraka e tsehla ya tipara. Ka tsatsi le leng Chuck a ya tseleng e kgolo a tlatsitse majwe.</p>	--
<p>Chuck a bona terene e putswa e feta ka lebelo, a nahana 'Ke lakatsa hoba lebelo jwalo ka terene.'</p> <p>Chuck a sheba bese e kgolo e mmala wa lamunu e neng e feta a nahana 'Ke lakatsa eka nkabe ke le moholo jwalo ka bese.'</p>	<p>Chuck o ikutlwa a hloka boitshepo. Hona ho nkgopotsa kamoo ke ikutlwang ka teng ha motho e mong a bala hantle ho mpheta. Ke ikutlwa ke hloka boitshepo mme ke hloka le bokgoni.</p>
<p>Chuck a bona sefofane se seholo se sesweu se fofa hodimo marung. A nahana, 'Ke lakatsa e ka nka be ke benya jwalo ka sefofane.'</p> <p>Chuck a bona lori e ntle e kgubedu tseleng. A nahana, 'Ke lakatsa hoba motle jwalo ka lori yane e kgubedu.'</p>	--
<p>Chuck a bona sekepe se kganyang se setala se theoha ka lebelo nokeng, 'Ke lakatsa ho kganya jwalo ka sekepe sane se se tala' ke Chuck eo.</p>	
<p>Chuck a bona koloi e ntjha e kgahlang ya mabelo e kgubedu. 'Ke lakatsa eka nka kgahlisa jwalo ka koloi eo e ntjha ya mabelo,' ke Chuck eo o a nahana.</p>	<p>Chuck o ikutlwa a hloka boitshepo – eka batho bohle ba betere ho mofeta. Hona ho etsa ke nahane ka nako eo ke neng ke hlotswe mabelong ke ikutlwa ke le lenama. Ke ne ke lakatsa hoba motho e mong.</p>
<p>Chuck a dula pela noka a hanana ka pelo e bohloko, a re, 'Batho kaofela ba lebelo, ba baholo ebile ba khahla ho mpheta. Ke monyane, ke lenama, ha ho ntho eo ke ipabolang ka yona'</p>	-
<p>Hang hang Chuck a bona moshemanyana a wela ka nokeng.</p> <p>'Thusang! Thusang!' moshemane a hwelehetsa. 'Ke kopa motho a ka nthusang! Ke mang ya ka nthusang?'</p> <p>'Ha ke kgone' ke terene eo. 'Ke lebelong haholo ha ke kgone ho ema.'</p> <p>'Ha ke kgone,' ke bese eo. 'Ke ema fela boemelong ba dibese.'</p> <p>'Ha re kgone,' ke lori le koloi ya mabelo tseo. 'Ha re kgone ho kena ka metsing.'</p>	

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>'Ha ke kgone' ke sefofane seo. 'Ke fofela hodimo haholo'</p> <p>'Ha ke kgone' ke sekepe seo. 'Moya o matla haholo ha ke kgone ho kgutlela morao.'</p>	
Thusang!	--
<p>Chuck o ne a sa kgone ho kena ka metsing, empa hobane o ne a le bohlae haholo, a fumana leano</p> <p>'Ke tla o thusa!' ho rialo Chuck e monyane. A ntsha majwe ka hara tipara ya hae, a e lahlela ka hara metsi hore moshemane a kgone ho tswa. 'Ke a leboha!' Ho hweletsa moshemane. 'Ke pholohile.'</p>	<p>Mmm! Chuck o na le leano le letle, o entsa ntho eo ho neng ho sena motho ya ka kgonang ho e etsa. Ha ke ne ke le Chuck, hoo ho ne ho tla etsa ke se hlale ke ikutlwa ke hloka boitshepo.</p>
<p>'Ke ya leboha teraka e tshehla e sebetel!' Ho rialo moshemane.</p> <p>Chuck a ya hae ka mora ho pholosa moshemane. Chuck a nahana, 'Le ha ke se moholo, lebelo kapa motle empa le nna ke bohlokwa! Ke ithata ka moo ke leng ka teng.'</p>	<p>Chuck a hlokomela hore o bohlokwa ka tsela ya hae e kgethehileng. Hona ho nkgopotsa ka moo ke neng ke ikutlwa ka teng ha ke ne ke qeta ho hapa tlhodisano ya mopeleto sekolong. Ke ile ka ikutlwa ke le motlotlo ke le bohlae, ha ke batle ho ba motho e mong kante le ho nna!</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletswe
Chuck o pholositse mang?	O pholositse moshanyana ya neng a wetse ka nokeng
Moshanyana o ile a reng ho Chuck ha a qeta ho mopholosa?	'Chuck o sebetel, ke a leboha ha o mpholositse', ho rialo moshanyana
Potso Hobaneng/Potso ya maikutlo	Dikarabo tse lebelletswe
Hobaneng qetellong ya pale Chuck a ile a nka qeto ya hore o bohlokwa?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ne a ena le leano le bohlae. Hobane o tseba ho etsa seo ba bang ba sitwang ho se etsa. Hobane ke ena feela ya ka pholosang moshanyana. Hobane o motlotlo ka seo a se entseng. Hobane o hlokometse hore o kgethehile ka tsela ya hae a le mong.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
 - Lori
 - Lebelo
 - Benya

Raeme kapa pina	Diketso
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke tlo o palama, nna ke tlo o palama	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke ye hole lewatleng	Supa la letsoho ho bontsha hole
Dumela Lerato, dumela Lerato	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Nna ke palame tjhutjhumakgala	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate lewatleng	Phahamisa letsoho ho dumedisa

BEKE 5

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
 - a Teraka e bitswang Chuck e ka ha...
 - b Ke rata ha...
 - c Seratswana sena se nthuta hore...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlotshwana tse nyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le bontshang medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi le Laboraro.

tlh	shw	u
e	b	i
o	m	a
l	p	s

ETSA KA HO BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /**tlh**/le/**shw**/
- 2 Etsa boikgotso ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /**tlh**/-/**a**/-/**p**/-/**a**/= **tlhapa**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise/**tlh**/kapa/**shw**/
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentswe le leng jwang, jwaloka: /**m**/-/**a**/-/**m**/-/**a**/= **mama**

HO ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: **tlh, shw**
- 2 Laela baithuti ho ba qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **tlhapa, tlhapi, tlholo, shwele, seshweshwe, shweshwe, shwella, Moshweshwe, ama, mama, oma, lema, mela, mola, loma, imela, bala, bula**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala**MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO/HO AMAHANYA DIKETSAHALO HO YA KA BOIPHIHLELO BA HAO****MOQOQO WA MOLOMO KA PALE/SERATSWANA**

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba tla bua ka karolo eo ba e ratileng paleng e badilweng:
Chuck wa teraka
- 2 Bontsha ka ho etsa kamoo baithuti ba ka fanang ka dipolelo tse 2–3 ho qoqa ka seo ba ikamahanyang le diketsahalo tsa bophelo ba bona ka sona. jwaloka: ke ratile: **Ha Chuck a ikutlwa** a honohela sefofane se benyang, **ya nkgopotsa nna** mohla ne ke ikutlwa ke honohela dieta tsa ausi waka tse ntjha.
- 3 Phahamisa ditshwantsho ho tswa bukeng e kgolo. Lela baithuti ho shebisisa ditshwantsho hantle mme ba nahane hore ke eng se etsahalang.
- 4 Laela baithuti ho nahana ka seo se **amanang le diketsahalo tsa bophelo ba bona** ka pale eo.
- 5 Kopa baithuti ba 2–3 ho abelana le baithuti bohle mehopolo ya bona. Thusa baithuti ho bopa dipolelo tse phethahetseng.
- 6 Hlalosa le ho lokisa diphoso tseo baithuti ba di etsang kgafetsa.
- 7 Laela baithuti ho qoqa ka bobedi ba phete seratswana le balekane babona..(*Baithuti ba seke ba kopitsa se boletsweng ke titjhere. E be mehopolo ya bona ya sethatong.*)

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
 - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
 - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
 - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
 - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
 - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
 - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general learning (books, papers, lightbulbs, speech bubbles).

Kereiti 2

KOTARA 1

Beke

6

MOKOTABA:

Ho eta

Boitokisetso ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla, ho ratwa le ho thabelwa ke baithuti, jwaloka asetshwantsho kapa atikile ya koranta ka kgalala ya tsa mabelo a malelele; ditshwantsho tsa dipalangwang tsa nako e fetileng jwaloka tereme jj.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: shebella setshwantsho sena sa Haile Gebreselassie <https://www.youtube.com/watch?v=Jcep4XI7lvM>
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti le dibuka tsa bona tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi wa Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha ontse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa **1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 11**, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa **2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 12**, Ha re etseng

Mosebetsi wa **3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 13**, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa **4:** Taka setshwantsho sa mohla o ne o ikutlwa o hloka boitshepo, jwaloka Teraka e bitswang Chuck.

Mantaha

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho Haile a matha Bukeng e kgolo: Haile Gebrselassie – kgalala ya tsa mabelo!
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Ho eta
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole **mokotaba** ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Haeba baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, botsa dipotso tse latelang
 - a Ke mantswe afe a manga o re ka sebedisang ho hlalosa mefuta e fapaneng ya dipalangwang?
 - b Ke mefuta efe ya dipalangwang e sa tlwaelehang motseng wa heno?
 - c Ke eng mesebetsi ya mefuta e fapaneng ya dipalangwang?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS).
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - Sepalangwang
 - Tsela
 - Ditutudu
 - Moepa

Raeme kapa pina	Diketso
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke tlo o palama, nna ke tlo o palama	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke ye hole lewatleng	Supa la letsoho ho bontsha hole
Dumela Lerato, dumela Lerato	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Nna ke palame tjhutjhumakgala	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate lewatleng	Phahamisa letsoho ho dumedisa

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule buka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bitsetsa baithuti medumo le mantswe ao ba tshwanetseng ho a ngola:
 - a tlh
 - b shw
 - c ditlhapi
 - d tlhoko
 - e shwele
 - f shwella
- 3 Ho tloha moo bolella baithuti ho nka dipene tsa bonatsa mmala ho itshwaela.
- 4 Ngola ka ho hlaka medumo le mantswe tlapangolong.
- 5 Qetellong ya letsatsi bokella dibuka tsa baithuti ele hore o eellwe baithuti ba hlokang thuso kapa tshehetso.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Biotokisetsopele o bala

LEANO LA HO BALA KA KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona Buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Haile Gebrselassie: Kgalala ya tsa mabelo!
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa baithuti tlotlontswe e ntjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale hang o sa kgaotse.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola ka sepalangwang seo o se sebedisang ho tla le ho kgutla sekolong.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o be ngole dipolelo tse pedi. Hona e tla ba karolo ya dibuka tse tla behwa sekgutlwaneng sa ho bala ka phaposiburutelong.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Ke ya sekolong ka...

Tsela yaka ke...

BONTSHA KA HO ETSA

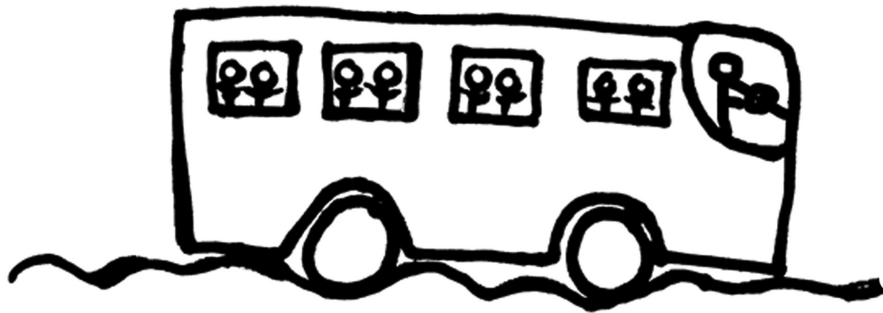
- 1 Hlalosa hore kajeno. Baithuti batla ngola ka hore ba tla jwang sekolong.
- 2 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola**
- 3 Bolella baithuti ntlha/mohopolo wa hao wa ho tlatsa foreimi ya ho ngola jwalo ka: Ke tla sekolong ka koloi. Ke ya ikgannela
- 4 Bontsha ka ho taka setshwantsho sa hao o kganna koloi, ka hara sephethephethe.
- 5 Hlalosa hore ke mantswe a fe ao o tla a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 6 Bontsha hore foreimi ya ho ngola e ka tlatswa/qetellwa jwang: **Ke tla sekolong ka koloi. Tsela eo ke sedisang** e maphatephate ebile e sephethephethe.
- 7 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 8 **Sebedisa disebediswa** (mantswe a hlahang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba) ho thusa ho ngola mantswe ao sokodisang.
- 9 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore hona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopollo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti: ke mofuta ofe wa sepalangwang oo o tlisang sekolong? Tsela eo o sebedisang ho tla sekolong e jwang?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola.**
- 3 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona – ba seke ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 4 Laela baithuti ho buisana le balekane ka seo ba tlileng ho se ngola.
- 5 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane
- 6 Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella hore ba tlile ho ngola ka mang kapa ka eng.
- 7 Ba tshwanetse ba re: Ke tla sekolong ka... Tsela eo ke sebedisang e...
- 8 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho ngola, ho taka le ho ngola mehopollo/dintlha tsa bona.

NGODISO

- 1 Neha baithuti bibuka.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho phethela **dikopanonyana**.
- 3 Kopa baithuti ho balla seo ba se ngotseng
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswe ka **boiketlo jwaloka kgudu** le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 Kgothatsa baithuti.

Ke ya sekolong ka bese e kgolo. Tsela eo bese e tsamaya e telele ebile e na le ditotoma/ ditampore.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la ho bala la Tshebetso 6**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tlilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsetsa sehlopha sa bobedi ho wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mametseng, le shore ba badileng eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso 15

Tsebisa medumo medumo e metjha le mantswe

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /qhw/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a mang a nang le modumo/qhw/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **qhwaela, qhwela**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo ha o ntse o phahamisitse papetlana ya modumo: **qhwaela, qhwetse, qhwela, leqhwa**
- 2 Bontsha lentswe ka leng ho baithuti, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tihateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

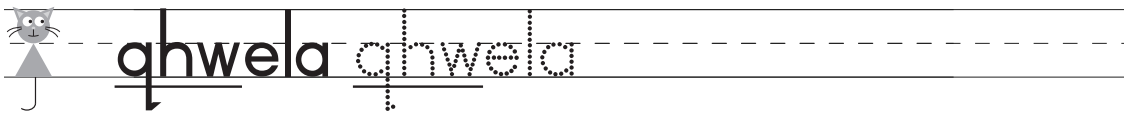
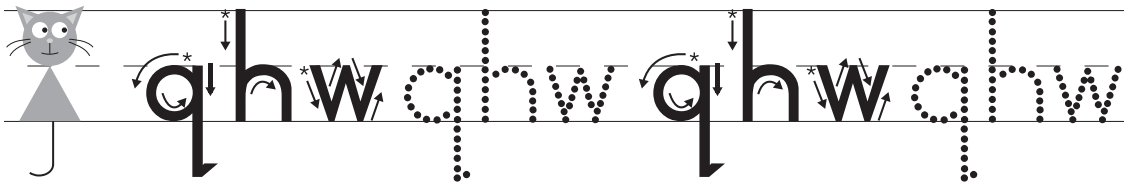
Ngodiso:

Metsotso e 15

Ngodiso ya ditlhaku tse ntjha/mantswe a matjha/dipolelo tse ntjha

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **qhw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane ba bona ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 4 Kamora sena bolella baithuti ho ngola ditlhaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.

- 5 Qetellong, bontsha baithuti tlapangollong hore mantswe le ditlhaku di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona jwalokaha ho ngotswe tlapangollong.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mola ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOHONG

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
Haile Gebrselassie ke e mong wa dimathi se tummeng haholo ka ho matha mabelo a malelele ka nako tsohle. Ethiopia ke naha e tsebahalang ka dimathi tse ngata tse hlwahlwa. Leha ho le jwalo, Haile o ne a hlahelletse ka mahetla ho di kgalala tsohle.	
Haile o holetse polasing ya mane lebatoweng la Ethiopia le bitwang Oromia. Haile, o qadile ho matha ha a ya sekolong, mme ho matha e ne e le sepalangwang sa hae ho ya sekolong. O ne a tlwaetse ho matha dikilometera tse 10 ka maoto, a kentse dibuka tsa hae ka tlasa lehafi la hae. O ne a matha dikilomitara tseo, ho ya le ho kgutlela hae mantsiboya a mang le a mang Bophelo bohle ba hae ba ho matha, o ne a matha ka letsoho le kobehileng jwaleka ha eka o ntse a tshwere mokotla wa hae wa dibuka.	Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa moshanyana Haile, a matha letsatsing le tjhesang haholo, a nkile dibuka tsa hae.
Ka 1980, Haile ha a le dilemo tse supileng. O ile a utlwa baahi ba motseng wa habo, ba bua ka dipapadi tsa Olimpiki---ebile ba bua ka semathi se ratwang e leng Miruts Yifter. Haile a lakatsa ho utlwa haholwanyane ka monna enwa. Haile, a utswa seyalemoya sa ntatae, a ya ka sona thoteng ho ya se mamella teng. O ne a mametse sebohodi ha se bua ka lebelo le leng le le leng leo Miruts Yifter a le mathileng ka nako ya Olimpiki. Qetellong, a utlwa ha sebohodi se bolela hore Miruts Yifter o hapile kgau ya gauta.	Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa moshanyana Haile, ha a thoholletsa Miruts Yifter ha a fihla palong ya tlhoho, abile a utlwa le batho ba mo hlabelang ditlatse le bona ba tlileng moo mabelong.
E bile feela ka mora tlhoho ya Miruts Yifter ha Haile a elellwa hore semathi sena seo a se ratang ke sa habo Ethiopia jwaleka yena. Haile a ba a utlwa hape hore Miruts ha a hapa kgau ha nngwe, empa e se e le kgetlo la bobedi, a hapa kgau ya gauta. Haile a bona kamoo batho ba thabetseng le ho rata Miruts ka teng. A etsa qeto ya hore le yena o batla hoba semathi se hlwahlwa jwaleka ka yena.	Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile a iketsa eka ke Miruts ha a mathela sekolong, ebile a ipona ha batho ba mo thoholletsa.

Seratswana/tabaa	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
<p>Ha Haile a bolella ntatae ka toro ya hae ya hoba semathi se hlwahlwa, ntatae a se mo kgothalletse hohang ho ka ba semathi, a mmolella hore ha a dumellane le toro ya hae. 'Ha se mosebetsi ntho eo, ke tshenyo ya nako feela' ho bolela ntatae. Leha ho le jwalo, Haile a nna a tswella ka ho matha, a ikwetlisa ka mehla. O ne a ikemiseditse ho fihlella toro ya hae ya ho ka hlola diolimpiking jwaleka Miruts Yifter!</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile a ikwetlisa ka matsatsi ohle, a matha ka dibuka tsa hae a di kentse ka tlasa lehafi, ntatae o ne a dula a mo shebile a bile a sisinya hlooho ya hae.</p>
<p>Ka selemo sa 1993, Haile o ne a le dilemo tse 20 feela, o ile a hlola lebelo la dimitara tse 10 000 mane Jeremane moo ho neng ho tshwaretsewe di olimpiki tsa lefatshe teng. O ile a hapa koloi e ntjha – ntjha. Ho ne ho sena motho habo Haile ya kileng a ba le koloi. Ha Haile a tlisa koloi hae, ntatae a makala haholo a re 'Koloi? Ka ho matha feela?' ho botsa ntatae. Ho tloha tsatsing leo, yaba ntatae o kgothalletsa Haile ho tswela pele ka ho matha.</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa ntate wa Haile, a kgotsa koloi ena. Ekare ke a mmona ha a bolella metswalle ya hae hore mora wa hae, o matha hore a be a hape koloi.</p>
<p>Qetellong Haile a tswella hape ho ya matha mabelong a dikilomitara tse 10,000 di Olimpiki ka selemo sa 1996 mane mabatoweng a kopaneng a Amerika. Haile e ne e le yena thatohatsi ya ho ka hlola lebelo leo. Ha lebelo le qala, dimathi tsohle di ne di shebahala di tshohile ebile di kgathatsehile--ha e le Haile yena, o ne a shebahala a thabile a bile a imametse. O ne a eme moleng moo ho qalwang teng a bososela a tletse thabo.</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile ha a bososela a le pela batho ba tsohileng. Yena a hlahelletse ka mahetla.</p>
<p>Haile maoto a hae a hla a mo jara mekgahlelo e 25 ya ho ya fihla mane tlholong ya kgau ya gauta. Ha a ema ho ba hlotseng, mahlo a hae a tlaa dikgapa. E ne e le toro ya hae ho hapa kgau eo, ho tloha a sa le dilemo tse supileng, ha a ne a mametse seyalemoya sa ntatae mane naheng. O kgonne qetellong!</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile ha a matha ka boitelo. O diolimpiking empa o ntse a matha ka letsoho le kobehileng le letshehadi—jwalekaha eka o ntse a tshwere dibuka tsa hae tsa sekolo.</p>
<p>Haile a tswela pele ho hapa kgau ya bobedi ya gauta ka diolimpiki tsa 2000 mane Australia. Haile o qadile a salletse morao, empa a qetella a se a fihlile ho ba bang, a ba a ba feta, ya eba mohlodi lebelong leo. Sena se re bontsha hore Haile, ha a ka a nyahama ho hang. O ile a ba mohlodi wa kgau ya gauta kgetlo la bobedi, jwaleka mohale wa hae Miruts Yifter.</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile ha a shebile kgau ya hae ya gauta, a nahana ka dilemo tseo e sa leng a itokisa ho matha letsatsi ka leng ho a ya sekolong le ho kgutla.</p>

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
Haile o ile a etsa direkoto tsa lefatshe tse 27 haesale e le semathi sa mabelo maemong a ho matha dibaka tse fapaneng. O ile a hapa dikgau tse ngata haholo. Batho ba re Haile e ne e le mohlodi ya hlwahlwa, eseng hobane a ne a tseba ho matha feela, empa ka lebaka la maikemisetso a hae ho phehella le ka botho ba hae.	
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Haile Gebrselassie o ne a fihla jwang sekolong ka mehla?	O ne a matha letsatsi le letsatsi ho ya sekolong.
Haile Gebrselassie o holetse hokae?	O holetse Oromia lebatoweng la Ethiopia.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Haile Gebrselassie ha a ne a matha ka letsoho le letshehadi le kobehileng?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ne a matha jwalokaha eka o tshwere mokotla wa hae wa dibuka. Hobane o qadile ho matha ho ya le ho kgutla sekolong. Hobane o ile a tlwaela ho matha ha a tshwere dibuka tsa hae tsa sekolo.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la ho bala la Tshebetso 6**.
- Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**.
- Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- Etsa Mosebetsi wa phetolo ya ho bala.
- Hlalosetsa baithuti bothle ka **Mosebetsi wa 2 wa Labobedi**.
- Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mamatseng, le hore ba badile eng.
- Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

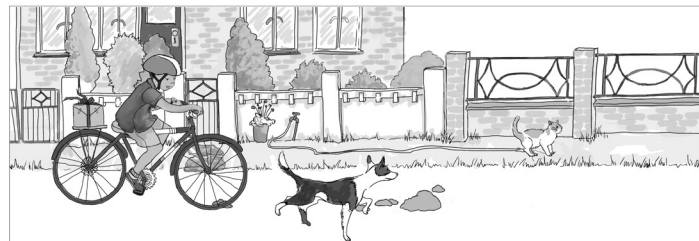
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba.
 - Itopia
 - Diolimpiki
 - Matjhaba
 - Ikemiseditse

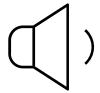
Raeme kapa pina	Diketso
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke tlo o palama, nna ke tlo o palama	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke ye hole lewatleng	Supa la letsoho ho bontsha hole
Dumela Lerato, dumela Lerato	Phahamisa letsoho ho dumedisisa
Nna ke palame tjhutjhumakgala	Phahamisa letsoho ho dumedisisa
Ke ilo phomola ha monate	Phahamisa letsoho ho dumedisisa
Ke ilo phomola ha monate lewatleng	Phahamisa letsoho ho dumedisisa

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI (BEKE YA PELE YA MOKOTABA)

- 1 Arola baithuti ka dihlotshwana tse nyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 4 Neha baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka mehopolo tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.

- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana le balekane ba bona dipale tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo: Metsotso e 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /**nqhw**/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho pheta modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a mang a nang le modumo/**nqhw**/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe mang, jwaloka: **nqhwaela, nqhwela**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o ntse o phahamisa papetlana ya lentswe: **nqhwaela, nqhwela, nqhwetswe**
- 2 Bontsha baithuti lentswe ka leng, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tihateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

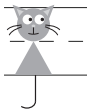
Mongolo: Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku tse ntjha/mantswe a matjha/ dipolelo tse ntjha

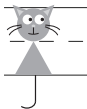
- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **nqhw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.

- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku ka menwana hodima tafote tsa bona
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/kapa dipolelong tse ngotsweng.

 n q h w n q h w

 nqhwaela nqhwaela

 nqhwela nqhwela

 nqhwetswe nqhwetswe

 Metsi a nqhwetse habohloko.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola ka sepalangwang seo o se sebedisang ho tla le ho kgutla sekolong.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o eketse ka dipolelo tse pedi. Hona e tlabo karolo ya dibuka tse tla behwa sekgutlwaneng sa ho bala ka phaposiburutelong.

FOREIMI YA HO NGOLA

Ke ya sekolong ka...

Tsela eo ke sebedisang e...

Ke tsamaya nako e bang metsotso e...

Ke bona..., ... le ...

BONTSHA KA HO ETSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti batla eketsa ka dipolelo tse pedi mosebetsing wa bona wa Mantaha
- 2 Kajeno ba tla nahana ka hore tsela eo ba e sebedisang e ba nka nako e kae, le hore ba bona eng tselenge oba e ngotseng ka Mantaha
- 3 Balla baithuti foreimi ya ho ngola e ntjha
- 4 **Bontsha** baithuti hore o **nahana pele o ngola**
- 5 Hlalosa hore ke dintlha di fe tsa hao tseo o tla di ngola foreimong ya ho ngola jwaloka tsela eo ke sebedisang ho ya sekolong e nka metsotso e ka bang e 45 ho ya feela. Ke bona dikoloi tse ngata, borokgo ba Nelson Madela, le meaho e me lelele ya Johannesburg.
- 6 **Bontsha** ho eketsa setshwantshong sa hao jwaloka: Borokgo ba Nelson Mandela, le meaho e me lelele.
- 7 Hlalosa hore ke mantswe a fe ao o tla a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 8 **Bontsha** ka ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola: Ke tsamaya metsotso e ka bang 45 ho tla sekolong le metsotso e 45 ho kgutlela hae! Ke bona dikoloi, borokgo ba Nelson Mandela, le meaho e mengata.
- 9 Supa hore polelo ya ho qetela ke lenane, mme ntho enngwe le enngwe e arolwa ke feelwane kapa lentswe 'le'. Hopotsa baithuti hore re entse mofuta ona wa lenane beke e fetileng!
- 10 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang**
- 11 **Sebedisa disebediswa** (mantswe a hlahang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba) ho o thusa ho ngola mantswe ao sokodisang.
- 12 Hlakola mohlala wa hao tlapangollong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka tsela eo re sebedisang ho tla le ho kgutla sekolong.
- 2 Kajeno re tla eketsa ka dipolelo mongolong wa rona.
- 3 Botsa baithuti: Tsela eo o e sebedisang e o nka nako e kae ho ya feela? O bona eng tseleng eo o e sebedisang ha o tla?
- 4 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 5 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona –**ba seke** ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 6 Laela baithuti ho **buisana** le balekane ka tsela eo ba e sebedisang ho tla sekolong
- 7 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 8 Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella seo ba se bonang tseleng eo ba e sebedisang.
- 9 Ba tshwanetse ba re: Ke tsamaya nako e ka bang.../Ke bona..., ... le ...
- 10 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho taka le ho ngola mehopollo/dintlha tsa bona.

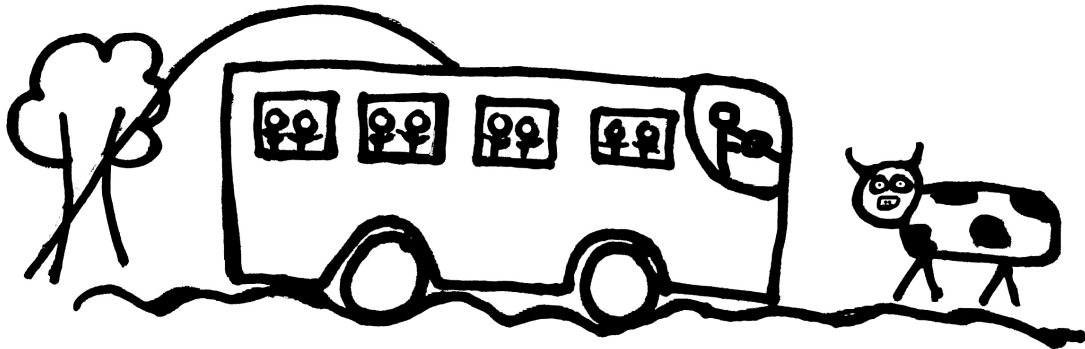
NGODISO

- 1 **Neha baithuti dibuka.** Laela baithuti ho phetla mosebetsi wa bona wa Mantaha. Ba tla eketsa ho sena!
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela dikopanonyana
- 3 Kopa baithuti ho balla seo ba se ngotseng
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 **Kgothatsa baithuti.**

BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- 1 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola
- 2 Ha ho setse metsotso e 2–3, laela baithuti ho beba diphensele tsa bona fatshe
- 3 Laela baithuti ho **buisana/qoqa ka bobedi** le balekane ka seo ba se takileng.

Bokella ka bukeng ya hao mosebetsi ohle wa baithuti wa beke.o behe hukung yah o bala hore baithuti ba o sebedise nakong yah o bala ka bong.

Ke ya sekolong ka bese e kgolo. Tsela eo bese e tsamaya e telele ebile e na le ditotoma/ ditampore.

Ke nka nako e telele ho fihla sekolong. Ke bona maralla, dikgomo le difate le difate.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka Leqephe la tshebetso la ho Bala 6.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa Laboraro.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle Mosebetsi wa 2 wa Laboraro.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya medumo/mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **qhwela**
- 3 Arola lentswe ho ya ka modumo ya lona: /**qhw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo o qalang lentswe: /**qhw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**e**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo o qetelang lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **qhwela**
- 9 Bontsha ka ho supa le ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**qhwe**/-/**la**/= **qhwela**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **nqhwela**

SEO RE SE ETSANG

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **leqhwa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**l**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o mahareng lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro wa lentswe? **qhw**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe? /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**l**/-/**e**/-/**qhw**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe: **leqhwa**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**le**/-/**qhwa**/= **leqhwa**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **nqhwaela**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOHONG

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
Haile Gebrselassie ke e mong wa dimathi se tummeng haholo ka ho matha mabelo a malelele ka nako tsohle. Ethiopia ke naha e tsebahalang ka dimathi tse ngata tse hlwahlwa. Leha ho le jwalo, Haile o ne a hlahelletse ka mahetla ho di kgalala tsohle.	Ke a hopola , pale ena ke e buang ka se ileng sa etsa hore Haile Gebrselassie e be semathi se tummeng haholo.
Haile o holetse polasing ya mane lebatoweng la Ethiopia le bitswang Oromia. Haile, o qadile ho matha ha a ya sekolong, mme ho matha e ne e le sepalangwang sa hae ho ya sekolong. O ne a tlwaetse ho matha dikilometera tse 10 ka maoto, a kentse dibuka tsa hae ka tlasa lehafi la hae. O ne a matha dikilomitara tseo, ho ya le ho kgutlela hae mantsiboya a mang le a mang Bophelo bohle ba hae ba ho matha, o ne a matha ka letsoho le kobehileng jwaleka ha eka o ntse a tshwere mokotla wa hae wa dibuka.	Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile a se a hodile a matha ka letsoho le letshehadi le kobehileng. Letsoho lena la hae le kobehileng, haesale le le jwalo dilemo tsohle tsa ho matha ha hae.
Ka 1980, Haile ha a le dilemo tse supileng. O ile a utlwa baahi ba motseng wa habo, ba bua ka dipapadi tsa Olimpiki---ebile ba bua ka semathi se ratwang e leng Miruts Yifter. Haile a lakatsa ho utlwa haholwanyane ka monna enwa. Haile, a utswa seyalemoya sa ntatae, a ya ka sona thoteng ho ya se mamella teng. O ne a mametse sebohodi ha se bua ka lebelo le leng le le leng leo Miruts Yifter a le mathileng ka nako ya Olimpiki. Qetellong, a utlwa ha sebohodi se bolela hore Miruts Yifter o hapile kgau ya gauta.	Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile ha a mametse batho ba motseng wa habo ba bua ka thabo le lerato ka semathi sena se makatsang. Ekare ke a mmona, ka moo Haile a neng a ikutlwa ka teng ha a ne a bulela le ho mamaela seyalemoya sa ntatae
E bile feela ka mora tlholo ya Miruts Yifter ha Haile a elellwa hore semathi sena seo a se ratang ke sa habo Ethiopia jwaleka yena. Haile a ba a utlwa hape hore Miruts ha a hapa kgau ha nngwe, empa e se e le kgetlo la bobedi, a hapa kgau ya gauta. Haile a bona kamoo batho ba thabetseng le ho rata Miruts ka teng. A etsa qeto ya hore le yena o batla hoba semathi se hlwahlwa jwaleka ka yena.	Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa sefahleho sa Haile ha a qala ho utlwa hore Miruts le yena o holetse Ethiopia.

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>Ha Haile a bolella ntatae ka toro ya hae ya hoba semathi se hlwahlwa, ntatae a se mo kgothalletse hohang ho ka ba semathi, a mmolella hore ha a dumellane le toro ya hae. 'Ha se mosebetsi ntho eo, ke tshenyo ya nako feela' ho bolela ntatae. Leha ho le jwalo, Haile a nna a tswella ka ho matha, a ikwetlisa ka mehla. O ne a ikemiseditse ho fihlella toro ya hae ya ho ka hlola diolimpiking jwaleka Miruts Yifter!</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile a matha hara motse wa habo, a bona batho ba mo thoholetsa jwalekaha ba etsa ho Miruts Yifter!</p>
<p>Ka selemo sa 1993, Haile o ne a le dilemo tse 20 feela, o ile a hlola lebelo la dimitara tse 10 000 mane Jeremane moo ho neng ho tshwaretsewe di olimpiki tsa lefatshe teng. O ile a hapa koloi e ntjha – ntjha. Ho ne ho sena motho habo Haile ya kileng a ba le koloi. Ha Haile a tlisa koloi hae, ntatae a makala haholo a re 'Koloi? Ka ho matha feela?' ho botsa ntatae. Ho tloha tsatsing leo, yaba ntatae o kgothalletsa Haile ho tswela pele ka ho matha.</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa sefahleho sa Haile se motlotlo ha ntatae jwale a se a mo kgothalletsa ho tswela pele ka mabelo kgetlo la pele. Ke kgolwa jwale Ke nahana Haile o ne a se a batla ho hapa hangata, hobane ntatae o qetelletse a se a mo rorisa.</p>
<p>Qetellong Haile a tswella hape ho ya matha mabelong a dikilomitara tse 10,000 di Olimpiki ka selemo sa 1996 mane mabatoweng a kopaneng a Amerika. Haile e ne e le yena thatohatsi ya ho ka hlola lebelo leo. Ha lebelo le qala, dimathi tsohle di ne di shebahala di tshohile ebile di kgathatsehile--ha e le Haile yena, o ne a shebahala a thabile a bile a imametse. O ne a eme moleng moo ho qalwang teng a bososela a tletse thabo.</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile ha a qamaka a mametse ditlatse ho tswa ho ba tshehetsi ba hae ba mo shebelletseng. Ke nahana hore o ikutlwa a thabile hore qetellong, le yena o teng di Olimpiking.</p>
<p>Haile maoto a hae a hla a mo jara mekgahlelo e 25 ya ho ya fihla mane tlholong ya kgau ya gauta. Ha a ema ho ba hlotseng, mahlo a hae a tlala dikgapa. E ne e le toro ya hae ho hapa kgau eo, ho tloha a sa le dilemo tse supileng, ha a ne a mametse seyalemoya sa ntatae mane naheng. O kgonne qetellong!</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile ha mahlo a hae a tletse dikgapa, ha a nahana ka mosebetsi wa hae o matla wa ho itokisetse mabelo ana, qetellong o kgonne ho fumana kgau ya gauta.!</p>
<p>Haile a tswela pele ho hapa kgau ya bobedi ya gauta ka diolimpiki tsa 2000 mane Australia. Haile o qadile a salletse morao, empa a qetella a se a fihlile ho ba bang, a ba a ba feta, ya eba mohlodi lebelong leo. Sena se re bontsha hore Haile, ha a ka a nyahama ho hang. O ile a ba mohlodi wa kgau ya gauta kgetlo la bobedi, jwaleka mohale wa hae Miruts Yifter.</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Haile a eme ka boitshepo, ha bohle batshehetsi ba hae ba mo thoholetsa. O a ratwa le ho ketekwa jwaleka mohale wa hae ya ratwang ke yena.</p>

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
Haile o ile a etsa direkoto tsa lefatshe tse 27 haesale e le semathi sa mabelo maamong a ho matha dibaka tse fapaneng. O ile a hapa dikgau tse ngata haholo. Batho ba re Haile e ne e le mohlodi ya hlwahlwa, eseng hobane a ne a tseba ho matha feela, empa ka lebaka la maikemisetsa a hae ho phehella le ka botho ba hae.	Qetellong, ke nahana hore Haile Gebrselassie o ile a ba semathi se hlwahlwa le ho feta Miruts Yifter!
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Haile Gebrselassie o ne a le dilemo tse kae ha a labalabela hoba semathi?	O ne a le dilemo tse supileng.
Miruts Yifter ke mang?	<ul style="list-style-type: none"> Ke semathi se tummeng sa Ethiopia. Ene e le mma moratwa/mohale wa Haile Gebrselassie' E ne e le semathi seo moshanyana Haile Gebrselassie a ileng a utlwa batho bohle ba bua ka sona.
Potso Hobaneng/Potso ya maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Haile Gebrselassie a ile a labalabela hoba semathi?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ile utlwa ka Miruts Yifter ha a hapa kgau ya gauta. Hobane o ile a elellwa hore Miruts Yifter e ne e le moethiopia jwaleka yena. Hobane o ne a batla ho ba jwaleka Miruts Yifter. Hobane o bone ka moo batho ba neng ba rata le ho hlompha Miruts Yifter ka teng, jwale o ne a batla ho ratwa le ho hlomphuwa jwaloka yena. Hobane o ne a ikemiseditse ho tsebahala jwaleka Miruts Yifter,

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 6**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
 - kgau
 - motlotlo
 - thoriso

Raeme kapa pina	Diketso
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Tjhutjhumakgala lefokolodi la thota	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke tlo o palama, nna ke tlo o palama	Tshwaranang ka matsoho jwale ka terene
Ke ye hole lewatleng	Supa la letsoho ho bontsha hole
Dumela Lerato, dumela Lerato	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Nna ke palame tjhutjhumakgala	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate	Phahamisa letsoho ho dumedisa
Ke ilo phomola ha monate lewatleng	Phahamisa letsoho ho dumedisa

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong
 - a Haile Gebreselassie ke...
 - b Ke ithutile hore...
 - c Ha ke nahana ka Haile Gebresalassie, ke bona...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlotshwana tse nyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le bontshang medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi le Laboraro.

qhw	nqhw	u
e	b	i
o	m	a
l	p	s

ETSA KA HO BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /**qhw**/le/**nqhw**/
- 2 Etsa boikgoptsa ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /**qhw**/-/e/-/l/-/a/= **qhwela**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise/**qhw**/kapa/**nqhw**/
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentse le leng jwang, jwaloka: /**m**/-/a/-/m/-/a/= **mama**

HO ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: **qhw, nqhw**
- 2 Laela baithuti ho ba qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **qhwaela, qhwela, leqhwa, nqhwaela, nqhwela, ama, mama, oma, lema, mela, mola, loma, imela, bala, bula**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

LEANO LA KUTLWISISO: KAKARETSO/IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOHONG.

TAKA PALE

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona ka dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, diphensele le dikherayone.
- 2 Ngola tse latelang tlapangollong
 - a Ke nahana _____
 - b E shebahala/nkga/utlwahala e le _____
- 3 Bolella baithuti hore ba tlike ho ho bopa setshwantsho ka hlohong ka ho hong ho tswa paleng.
- 4 Kopa baithuti ho tutubala le ho iketla. Ba balle pale hang hape.
- 5 Kopa baithuti ho bula mahlo, mme ba take setshwantsho seo ba se entseng ka hlohong tsa bona.
- 6 Bolella baithuti ho eketsa dihloho tse 1–2 ditshwantshong tsa bona.
- 7 Kopa baithuti ho phethela dipolelo tsa bona dibukeng tsa bona tsa ho ngola.
- 8 Qetellong dumella baithuti ho buisana le balekane ka seo ba se bopileng ka hlohong tsa bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 6**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
 - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
 - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
 - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
 - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
 - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
 - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 2
KOTARA 1
Beke
7

MOKOTABA:
Ho thusa
metswalle

Boitokisetso ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana, o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla, ho ratwa le ho thabelwa ke baithuti, jwaloka: ditshwantsho tsa dihlopha tse fapaneng tsa metswalle, karete ya teboho le sefaha sa letoho.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: fuputsa seo baithuti ba dihlong baka se etsang ho etsa setswalle.
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti le dibuka tsa bona tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 14, Ha re boleleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 15, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso DBE 1: Leqephe 16, Ha re etseng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa motswalle wa hao wa bohlokwa kapa metwalle ya bohlokwa.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa bukeng e kgolo: Lebidi la Jane le foletse.
- 2 Bolella baithuti hore o tlole qala mokotaba o motjha o bitwang: Ho thusa metswalle.
- 3 Taka sedikadikwe tlapangollo mme o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollo mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse latelang:
 - a O thusa metswalle ya hao jwang?
 - b Metswalle ya hao e o thusa jwang?
 - c O ikutlwa jwang ha metswalle e o thusa?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - thuso
 - ho thusa
 - mosa

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako e nngwe ke nahana ho o lahla, ke o lahlele hole, hole	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Empa ha ke nahana moo re tswang teng	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Ke lebetse melemo ya hao?	Bontsha ho makala
Ao tjhee! Motho ke ntho e jwang?	Bontsha ho makala
Le kgale, le kgale, le kgale bo!	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Nkeke ka o lahla motswalle wa ka	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Ke o lahlele mang?	Bontsha ho makala
Ke tla wa ke tsoha le wena	Bontsha ho makala

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule buka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bitsetsa baithuti medumo le mantswe ao ba tshwanetseng ho a ngola:
 - a qhw
 - b nqhw
 - c qhwetse
 - d leqhwa
 - e nqhwetswe
 - f nqhwaela
- 3 Ho tloha moo bolella baithuti ho nka dipene tsa bonatsa mmala ho itshwaela.
- 4 Ngola ka ho hlaka medumo le mantswe tlapangolong.
- 5 Qetellong ya letsatsi bokella dibuka tsa baithuti ele hore o elellwe baithuti ba hloka thuso kapa tshehetso.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
Lebidi le pantjhileng la Jane
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Ho thusa metswalle
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng ontse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho **ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho**, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa baithuti tlotlontswe e ntjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola ditaba tsa hao mme o aroelana le molekane

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o be o ngole dipolelo tse pedi tsa ditaba.

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Ditaba tsa ka ke _____
- 2 Ke _____ hobane _____

BONTSHA KA HO ETSA

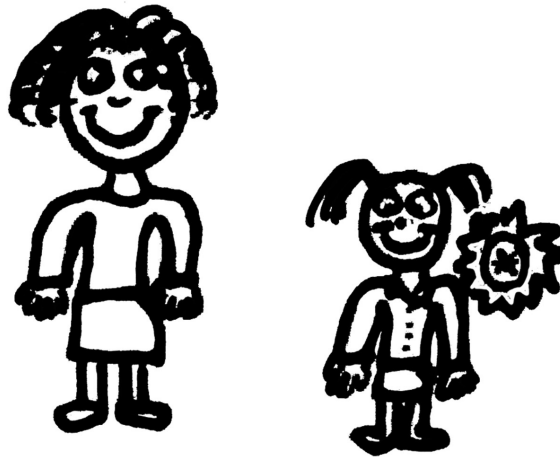
- 1 Hlalosa hore kajeno. Baithuti ba tla ngola ka ditaba tsa bona e be ba aroelana le balekane.
- 2 Hlalosa hore ditaba ke ntho e kgahlisang kapa ya bohlokwa e etsahalang bophelong ba rona.
- 3 Balla baithuti foreimi yahoo ngola.
- 4 **Bontsha** baithuti hore **o nahana pele o ngola.**
- 5 Bolella baithuti tse ding tsa dintlha tseo o tlileng ho di tlatsa foreiming ya ho ngola, jwaloka ke batla ho qoqela motswalle waka ka leeto leo re tlileng ho le nka ka matsatsi a phomolo. Re ya lewatleng! Ke ntho e ntjha e thabisang.
- 6 Bontsha ka ho taka setshwantsho sa hao o nahana ka o ya lewatleng.
- 7 Hlalosa mantswe ao o tlileng ho a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 8 Bontsha ka ho etsa ho tlatsa/qetella foreimi yah o ngola. Ditaba tsa ka ke hore ke tliilo nka leeto. Ke thabile haholo hobane ha ke eso ka ke ya lewatleng.
- 9 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 10 **Sebedisa disebediswa** tse kang mantse a sebediswang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba ho o thusa ho ngola mantswe a o sokodisang.
- 11 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopollo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti: Ditaba tsa hao ke dife?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**
- 3 Bitsa baithuti ba 2–3 ho o bolella ditaba tsa bona.
- 4 Ba tshwanetse ba re: Ditaba tsa ka ke
- 5 Hlalosa hore baithuti jwale ba tla taka le ho ngola sehlooho sa ditaba tsa bona.

NGODISO

- 1 Neha baithuti dibuka.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela dikopanonyana.
- 3 Kopa baithuti hoo bala seo ba se ngotseng.
- 4 Thusa baithuti ho phethela foreimi ya bona ya ho ngola.
- 5 Kgothatsa baithuti

Ditaba tse monate ke hore ke moetapele wa phaposi ya rona! Ke thabile haholo hobane ke gale ho ba moetapele!

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la ho bala la Tshebetso la 7.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Mantaha.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsetsa sehlopha sa bobedi ho wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mametseng, le shore ba badileng eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso 15

Tsebisa medumo medumo e metjha le mantswe

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /**ntlh**/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a mang a nang le modumo/**ntlh**/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **ntlha, ntlhaba**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo ha o ntse o phahamisitse papetlana ya modumo: **ntlha, mantlha, ntlhaba, ntlhoya, ntlhoile**
- 2 Bontsha lentswe ka leng ho baithuti, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tihateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

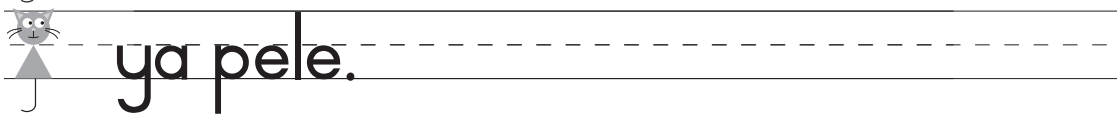
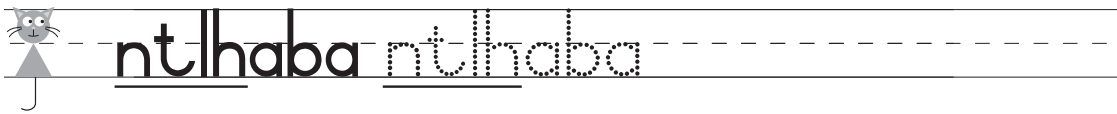
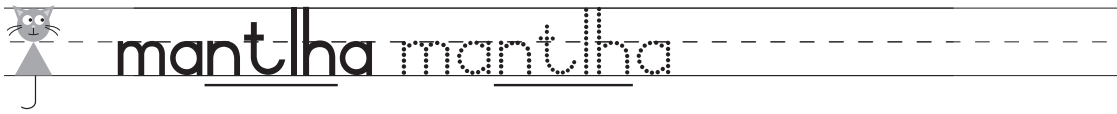
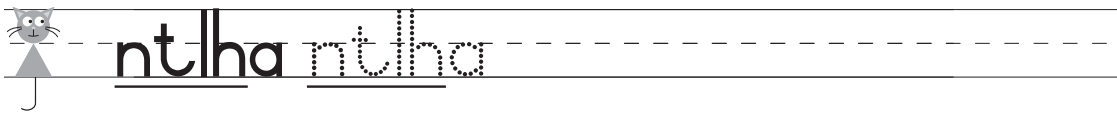
Ngodiso:

Metsotso e 15

Ngodiso ya ditlhaku tse ntjha/mantswe a matjha/dipolelo tse ntjha

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntlh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane ba bona ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 4 Kamora sena bolella baithuti ho ngola ditlhaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.

- 5 Qetellong, bontsha baithuti tlapangollong hore mantswe le ditlhaku di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona jwalokaha ho ngotswe tlapangollong.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mola ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

Seratswana/tabata	Padiso ya pele (Nahanela, o bue)
Jane le Mandu ba rata ho palama dibaesekele mmoho. Ka tsatsi le leng ba ne ba palame dibaesekele tsa bona pela noka hole le hae. Jane o ne a palame ka lebelo le leholo, eitse ha a theosetsa ka leralla a eketsa lebelo le ho feta.	Jane le Mandu ba ho kae? Ba palame dibaesekele hole le hae pela noka.
Yaba, lebidi la baesekele ya Jane la otlala lejwe, mme a wela! Mandu a emisa, ho etsa bonnete ba hore Jane ha a tswa kotsi. 'Na o hantle?' Ho botsa Mandu. 'Ke hantle', ho rialo Jane. O ile a ema mme a lekola baesekele ya hae. 'Empa bona! lebidi le tswile moya haholo nke ke ka kgona ho palama baesekele ya ka. Ke tla fihla jwang hae?	Lebidi la baesekele ya Jane le ile la otlala eng? Le ile la otlala lejwe, mme jwale Jane a ke ke a kgona ho palama baesekele ya hae. Ke ya iposta o tla fihla jwang hae?
Jo! lebidi la baesekele ya ka! Ke thabile ha o sa tswa kotsi!	-
Mandu o bolella Jane ka leano la hae. 'Ke tla palama baesekele ya ka ke ye hae ke ilo lata pompo ya ka. Ha ke kgutla re tla pompa lebidi la baesekele ya hao hore o kgone ho e palama ho ya hae.' Jane o ne a sa rate ho sala nokeng a le mong, empa ho ne ho sena kamoo a ka etsang ka teng. 'Ho lokile,' ke Jane eo. 'Ke leano le letle.' Mandu o ile a palama baesekele ya hae a kgutlela hae.	Leano la Mandu ke le feng? Mandu o tla kgutlela hae ho lata pompo mme ba lokise lebidi la baesekele ya Jane.
Jane a ema, a ema e se ebile eka o se a eme nako e telele, jwale le letsatsi le lona le ne le se le dikela. Jane a qala ho tshwenyeha, mohlomong lebidi la baesekele ya Mandu le tswile moya jwaloka la ka mme ha kgona ho fihla hae'. Mpa ya Jane ya qala ho etsa modumo, e ne e se e le nako ya dijo tsa mantsiboya. Jane o ne a qala ho lapa hape a nyorilwe. Jane o ile a tshwenyeha hore o tla fetwa ke dijo tsa mantsiboya. Jane a bona kgwedi, a boela a tshwenyeha hore haeba Mandu a ke ke a mofumana ho ka etsahala a be moo bosiu bohle a le mong.	Jane o ne a tshwenyehile ka eng? O tshwenyehile hore mohlomong Mandu le yena lebidi la baesekele ya hae le tswile moya, dijo tsa mantsiboya di tla mofeta le hore a ka nna a ba moo nokeng bosiu kaofela. Ke ya iposta hore Mandu o kae?

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahanela, o bue)
Ke ya ipotsa Mandu o kae?	-
Jane a bona Mandu le abuti wa hae Dumisani ba tla ho yena. O ne a thabile ha a bona motswalle wa hae, o ne a tlola-tlola a ntse a hwelehetsa ke thabo 'Tshwarelo ha ke nkile nako e telele,' ho rialo Mandu. 'Ke ile ka tlameha ho batla Dumisani hore a tle a tlo re thusa. Hape re palame sebaka se selelele.' 'O tlamehile o be o lapile!' ho bua Mandu. O ile a fa Jane dikuku le senwa-maphodi ho tswa mokotleng wa hae.	Hobaneng ha Mandu a nkile nako e telele? Hobane o ne a tlameha ho fumama abuti wa hae Dumisane hore a tle a tlo ba thusa.
Dumisane o ile a thusa Jane le Mandu ho lokisa lebidi la baesekele. Ba ile ba le pompa la tlala moya. 'Ekare le letjha!' ho rialo Jane. 'Ha re tsamayeng re yeng hae pele ho fifala!' ho rialo Dumisane.	Ke mang ya lokisitseng lebidi? Mandu le Dumisane ba thusitse Jane ho lokisa lebidi la baesekele ya hae
Ba ile ba kganna dibaesekele ka kganya ya kgwedi, kgetlong lena ba ne ba hlokometse majwe a ka tseleng mme Jane o ne a palame butle. O ne a sa batle hore lebidi le tswe moya hape, hoba tsela e yang hae e ne e le telele.	Jane o palame jwang ho kgutlela hae? Jane o palame butle ha a kgutlela hae.
Eitse ha ba fihla hae, Jane o ile a leboha Mandu. 'Ke lebohela thuso ya hao Mandu,' Ke Jane eo. 'O motswalle ya tsotellang.' 'Ke seo metswalle e lokelang ho ba sona', ho rialo Mandu.	Jane o entse eng ha a fihla hae? O ile a leboha motswalle wa hae.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke lebidi la baesekele ya mang mang le tswileng moya?	Ke lebidi labsaesekele ya Jane le tswileng moya.
Mandu o ile a ya kae?	O ile a ya hae ho lata pompo.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Mandu a ile a siya Jane a le mong?	<ul style="list-style-type: none"> • Lebidi la baesekele ya Jane le ne le tswile moya. • Jane o ne a sa kgone ho palama baesekele ya hae. • Ba ne ba sena pompo. • Ba ne ba le hole le hae. • Mandu o ile a kgutlela hae ho lata pompo. • Mandu o ile a kgutlela hae ho fumanela Jane thuso. • Mandu o ile a fumana abuti wa hae Dumisane hore a tlo ba thusa.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la ho bala la Tshebetso** ya 7.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa Mosebetsi wa phetolo ya ho bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti bothle ka **Mosebetsi wa 2** wa **Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mamatseng, le hore ba badile eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba.
 - Lebidi
 - Lebidi le pantjhileng
 - Pantjhara
 - Pompo
 - Baesekele

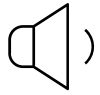
Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako e nngwe ke nahana ho o lahla, ke o lahlele hole, hole	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Empa ha ke nahana moo re tswang teng	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Ke lebetse melemo ya hao?	Bontsha ho makala
Ao tjhee! Motho ke ntho e jwang?	Bontsha ho makala
Le kgale, le kgale, le kgale bo!	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Nkeke ka o lahla motswalle wa ka	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Ke o lahlele mang?	Bontsha ho makala
Ke tla wa ke tsoha le wena	Bontsha ho makala

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI (BEKE YA PELE YA MOKOTABA)

- 1 Arola baithuti ka dihlotshwana tse nyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 4 Neha baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka mehopolo ya bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!

- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana le balekane ba bona dipale tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /**ntjh**/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho pheta modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a mang a nang le modumo/**ntjh**/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe mang, jwaloka: **ntjha, ntjheile, ntjhesa**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o ntse o phahamisa papetlana ya lentswe: **ntjha, ntjhafatsa, ntjheile, ntjhesa, ntjhakela, ntjhebile**
- 2 Bontsha baithuti lentswe ka leng, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tihateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Mongolo:

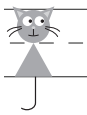
Metsotso e 15

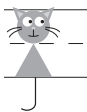
Ngola (di)tlhaku tse ntjha/mantswe a matjha/ dipolelo tse ntjha

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntjh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.

- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku ka menwana hodima tafole tsa bona
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore ditlhaku le mantswa di ngolwa jwang
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/mantswa/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/kapa dipolelong tse ngotsweng.

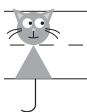
 n'tj'h n'tj'h

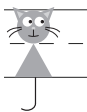
 ntjha ntjha

 ntjhafatsa ntjhafatsa

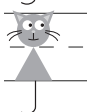
 ntjheile ntjheile

 ntjhesa ntjhesa

 ntjhakela ntjhakela

 ntjhebile ntjhebile

 Mme o nthe ketse diaparo

 tse ntjha.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale**SEHLOOHO:** Ngola ditaba tsa hao mmeo di abelane le molekane.**MOSEBETSI:** Taka setshwantsho o be o ngole dipolelo tse pedi tsa ditaba tsa hao.**FOREIMI YA HO NGOLA:**

Ditaba tsa ka ke _____

Ke _____

Ke _____ hobane _____

Taba ya bohlokwa ka ditaba tsa ka ke _____

E nngwe ke _____

BONTSHA KA HO ETSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti ba tla eketsa ho seo ba se ngotseng ka Mantaha.
- 2 Kajeno batla eketsa ntlha e le nngwe lananeng leo ba le qadileng ka Mantaha.
- 3 Balla baithuti foreimi e ntjha.
- 4 **Bontsha** baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 5 Hlalosa dintlha tse itseng tseo o tllileng ho di tlatsa karolong tse ntjha tsa foreimi ya ho ngola jwale ka: Dintlha tsa bohlokwa ka ditaba ke hore re ya lewatleng la Mozambique! Le hore lelapa laka lohle le tla be le le teng.
- 6 Bontsha hore o eketsa jwang setshwantshong sa hao jwaloka: wena o nahanaka lelapa la hao lewatleng.
- 7 Hlalosa hore ke mantswe afe ao o tllileng ho a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola**
- 8 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella polelo ya ho qetela ya foreimi ya ho ngola jwaloka: **Taba ya bohlokwa ke hore** lelapa la ka kaofela le ya Mozambique – lefatshe le letjha! **Taba e nngwe ya bohlokwa** ke hore lelapa la ka lohle le tla be le le moo.
- 9 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 10 **Sebedisa disebediswa** (mantse a hlahang kgafetsa, tlotlontse ya mokotaba) ho o thusa ho ngola mantswe ao sokodisang jwaloka: lebopo la lewatle, lelapa, nna

- 11** Hlakola mohlala wa hao tlapangollong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1** Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka ditaba tseo re ka ratang ho di abelana le balekane.
- 2** Kajeno re tlile ho eketsa ditaba tsa rona.
- 3** Botsa baithuti: Ke dintlha dife tsa bohlokwa ka ditaba tsa hao?
- 4** Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 5** Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona – **ba seke** ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 6** Laela baithuti ho buisana le balekane ka ditaba tsa bona.
- 7** Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 8** Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella ntlha e le nngwe ya bohlokwa ka ditaba tsa bona.
- 9** Batshwanetse ba re: Ntlha ya bohlokwa e nngwe ka ditaba tsaka ke...
- 10** Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho ngola, ho taka le ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

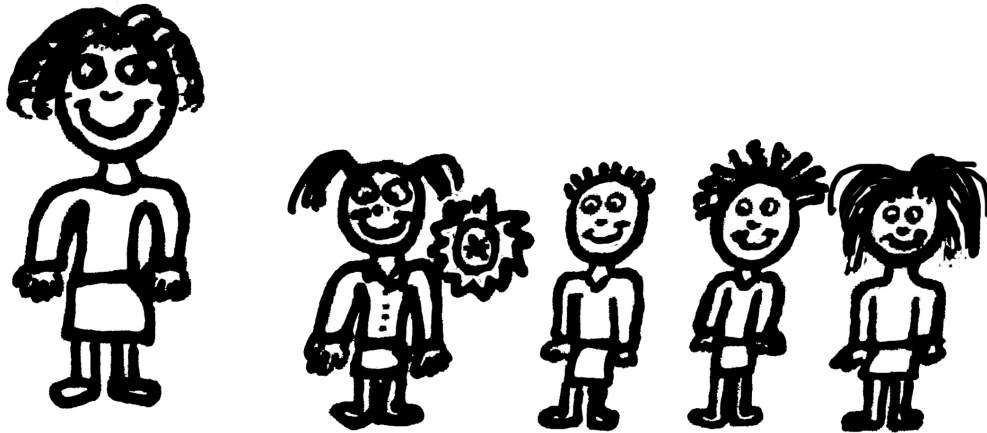
NGODISO

- 1** **Neha baithuti dibuka.** Laela baithuti ho phetla ka moo ba ngotseng ka Mantaha. Ba tla eketsa ho sena!
- 2** Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela **dikopanonyana**.
- 3** Kopa baithuti ho o balla **seo ba se ngotseng**.
- 4** Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5** Thusa baithuti ho qapodisa mantswa ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa.
- 6** **Kgothatsa baithuti.**

BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- 1** Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 2** Ha ho setse metsotso e 2–3, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 3** Laela baithuti ho buisana le balekane ka seo ba se takileng.

Bapatsa mosebetsi wa baithuti ka phaposiburutelong moo baituhu bohle ba la kgonang ho o bona. Hona ho thusa baithuti ho buisana ka mokotaba.

Ditaba tse monate ke hore ke moetapele wa phaposi
ya rona! Ke thabile haholo hobane ke gala ho ba
moetapele!

Ntsha e bohlokwa ka ditaba tsa ka ke hore ke
thuso titjhere! E nngwe ke hore ke ema ka pele
ha re ema Mola.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala 7**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya medumo/mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **mantlha**
- 3 Arola lentswe ho ya ka modumo ya lona: /**m**/-/**a**/-/**ntlh**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo o qalang lentswe: /**m**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**ntlh**/
- 7 Qapodisa modumo o qetelang lentswe: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **mantlha**
- 9 Bontsha ka ho supa le ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**man**/-/**tlha**/= **mantlha**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **ntjha**

SEO RE SE ETSANG

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **ntlhaba**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**ntlh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o mahareng lentsweng? /**a**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro wa lentswe? **b**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe? /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**ntlh**/-/**a**/-/**b**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe: **ntlhaba**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**ntlha**/-/**ba**/= **ntlhaba**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **ntjhesa**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
Jane le Mandu ba rata ho palama dibaesekele mmoho. Ka tsatsi le leng ba ne ba palame dibaesekele tsa bona pela noka hole le hae. Jane o ne a palame ka lebelo le leholo, eitse ha a theosetsa ka leralla a eketsa lebelo le ho feta.	Ke eng seo Jane le Mandu ba ratang ho se etsa? Ba rata ho palama dibaesekele tsa bona.
Yaba, lebidi la baesekele ya Jane la otlala lejwe, mme a wela! Mandu a emisa, ho etsa bonnete ba hore Jane ha a tswa kotsi. 'Na o hantle?' Ho botsa Mandu. 'Ke hantle', ho rialo Jane. O ile a ema mme a lekola baesekele ya hae. 'Empa bona! lebidi le tswile moya haholo nke ke ka kgona ho palama baesekele ya ka. Ke tla fihla jwang hae?	Hobaneng ha lebidi la baesekele ya Jane le ile la tswa moya? Hobane o ne a palame ka lebelo yaba lebidi la baesekele le otlala lejwe.
Jo! lebidi la baesekele ya ka! Ke thabile ha o sa tswa kotsi!	-
Mandu o bolella Jane ka leano la hae. 'Ke tla palama baesekele ya ka ke ye hae ke ilo lata pompo ya ka. Ha ke kgutla re tla pompa lebidi la baesekele ya hao hore o kgone ho e palama ho ya hae.' Jane o ne a sa rate ho sala nokeng a le mong, empa ho ne ho sena kamoo a ka etsang ka teng. 'Ho lokile,' ke Jane eo. 'Ke leano le letle.' Mandu o ile a palama baesekele ya hae a kgutlela hae.	Hobaneng ha Mandu a ile a kgutlela hae? O ne a ilo lata pompo hore ba kgone ho lokisa lebidi la baesekele ya Jane, hore a tle a kgone ho e palama a kgutlele hae.
Jane a ema, a ema e se ebile eka o se a eme nako e telele, jwale le letsatsi le lona le ne le se le dikela. Jane a qala ho tshwenyeha, mohlomong lebidi la baesekele ya Mandu le tswile moya jwaloka la ka mme ha kgona ho fihla hae'. Mpa ya Jane ya qala ho etsa modumo, e ne e se e le nako ya dijo tsa mantsiboya. Jane o ne a qala ho lapa hape a nyorilwe. Jane o ile a tshwenyeha hore o tla fetwa ke dijo tsa mantsiboya. Jane a bona kgwedi, a boela a tshwenyeha hore haeba Mandu a ke ke a mofumana ho ka etsahala a be moo bosiu bohle a le mong.	Hobaneng Jane a tshwenyehile? O tshwenyehile hobane o ne a setse a le mong. O ne a sa tlo kgona ho fihla hae ntle le thuso ya Mandu.

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
Ke ya ipotsa Mandu o kae?	-
Jane a bona Mandu le abuti wa hae Dumisani ba tla ho yena. O ne a thabile ha a bona motswalle wa hae, o ne a tlola-tlola a ntse a hwelehetsa ke thabo 'Tshwarelo ha ke nkile nako e telele,' ho rialo Mandu. 'Ke ile ka tlameha ho batla Dumisani hore a tle a tlo re thusa. Hape re palame sebaka se selelele.' 'O tlamehile o be o lapile!' ho bua Mandu. O ile a fa Jane dikuku le senwa-maphodi ho tswa mokotleng wa hae.	Hobaneng ha Jane a ne a tlola-tlola a hwelehetsa? Hobane o ne a thabetse ho bona motswalle wa hae.
Dumisane o ile a thusa Jane le Mandu ho lokisa lebidi la baesekele. Ba ile ba le pompa la tlala moya. 'Ekare le letjha!' ho rialo Jane. 'Ha re tsamayeng re yeng hae pele ho fifala!' ho rialo Dumisane.	Ba ile ba lokisa lebidi jwang ? Ba sebedisitse pompo eo Mandu a e latileng yaba ba tlatsa lebidi moya.
Ba ile ba kganna dibaesekele ka kganya ya kgwedi, kgetlong lena ba ne ba hlokometse majwe a ka tseleng mme Jane o ne a palame butle. O ne a sa batle hore lebidi le tswwe moya hape, hoba tsela e yang hae e ne e le telele.	Hobaneng ha Jane a ile a palama butle kgetlong lee? Hobane o ne a sa rate hore lebidi la baesekele ya hae le tswwe moya hape.
Eitse ha ba fihla hae, Jane o ile a leboha Mandu. 'Ke lebohela thuso ya hao Mandu,' Ke Jane eo. 'O motswalle ya tsotellang.' 'Ke seo metswalle e lokelang ho ba sona', ho rialo Mandu.	Hobaneng ha Jane a ile a leboha Mandu? Hobane Mandu o ne a mo thusitse haholo.
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Mandu o tlile le eng?	O tlile le pompo. O tlile le abuti wa hae Dumisani. O tlile le dijo bakeng sa Jane.
Ba ile ba lokisa lebidi jwang?	Ba ile ba sebedisa pompo ya Mandu ho tlatsa lebidi moya.
Potso Hobaneng/Potso ya maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Jane a jwetsa Mandu hore ke motswalle ya tsotellang?	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane Mandu o tlile ka thuso ho Jane. • Hobane Mandu o palame baesekele tsela e telele ho kgutlela hae le ho kgutlela ho Jane ho tlo mothusa. • Hobane Mandu o tletse Jane dijo • Hobane Mandu o palame baesekele le Jane ho ya hae ka lefifi.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 7**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
 - Kotsi
 - Setswalle
 - Mosa

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako e nngwe ke nahana ho o lahla, ke o lahlele hole, hole	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Empa ha ke nahana moo re tswang teng	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Ke lebetse melemo ya hao?	Bontsha ho makala
Ao tjhee! Motho ke ntho e jwang?	Bontsha ho makala
Le kgale, le kgale, le kgale bo!	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Nkeke ka o lahla motswalle wa ka	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Ke o lahlelle mang?	Bontsha ho makala
Ke tla wa ke tsoha le wena	Bontsha ho makala

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
 - a Jane le Mandu...
 - b Karolo eo ke ratileng ya seratswana ke ha...
 - c Karolo eo ke sa e ratang ya seratswana ke ha...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlotshwana tse nyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le bontshang medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi le Laboraro.

ntlh	ntjh	u
e	b	i
o	m	a
l	p	s

ETSA KA HO BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /**ntlh**/le/**ntjh**/
- 2 Etsa boikgoptsa ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /**ntlh**/-/**a**/= **ntlha**
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise/**ntlh**/kapa/**ntjh**/
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentswe le leng jwang, jwaloka: /**m**/-/**a**/-/**m**/-/**a**/= **mama**

HO ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: **ntlh, ntjh**
- 2 Laela baithuti ho ba qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **ntlha, mantlha, ntlhaba, ntlhoile, ntjha, ntjheile, ntjhesa, ntjhebile, ama, mama, oma, lema, mela, mola, loma, imela, bala, bula**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo ka mora ho bala

LEANO LA KUTLWISISO: KAKARETSO/BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

NGODISO YA HO BALA KA KUTLWISISO

- 1 Pele thuto e qala, ngola dihlooho tse latelang, dipotso le dipolelo tlapangollong
- 2 Bala dipotso le baithuti o be o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Laela baithuti ho buisana le balekane ka dipotso tseo.
- 4 Ka mora moo, baithuti ba bule dibuka tsa bona, ba ngole letsatsi le sehlooho, e be ba araba dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, buisana le baithuti ka dikarabo tse lebelletsweng, o ba dumelle ho lokisa diphoso tsa bona.

LEBIDI LE PANTJHILENG LA JANE

- 1 Ke mang ya pantjhetsweng ke lebidi?
...o pantjhetswe ke lebidi.
- 2 Lebidi la Jane le pantjhile jwang?
Jane o pantjhetswe ke lebidi hobane...
- 3 Ke mang ya thusitseng Jane?
...o thusitse Jane.

LEBIDI LE PANTJHILENG LA JANE

- 1 Ke mang ya pantjhetsweng ke lebidi?
Jane o pantjhetswe ke lebidi.
- 2 Lebidi la Jane le pantjhile jwang?
Jane o pantjhetswe ke lebidi hobane o ile a theohela motheong ka lebelo mme a thula lejwe!
- 3 Ke mang ya thusitseng Jane?
Mandu le kgaitsemi ya hae Dumisani ba thusitse Jane ho lokisa lebidi la hae.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 7**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
 - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
 - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
 - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
 - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
 - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
 - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 2
KOTARA 1
Beke
8

MOKOTABA:
Ho thusa
metswalle

Boitokisetso ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le e nngwe netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha ditjhate tsa papatso, mme o tlose teo di sa hlokeheng o be o di boloke hantle moo hotshwanetseng.
- 3 Ebe o lokisa dipapetlwana le tlotlontswe ya mokotabatse tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa ka dintho tse kgahlisang le tseo baithuti batla di rata leboteng la mokotaba le tafoleng jwaloka: dinepe tsa baithuti le metswalle ya bona e be di a bapatswa.
- 5 Etsa diphuputso inthaneteng e le boitokiso ba mokotaba. Mohlala fuputsa ka phapang pakeng tsa bana kapa tharollo ya phapang pakeng tsa bana.
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti le dibuka tsa bona tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi wa Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha ontse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa **1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 17**, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa **2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 18**, Ha re boleleng

Mosebetsi wa **3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 19**, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa **4: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 19**, Ha re ngoleng

Mantaha

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Ntsekelo a phahamisa Siviwe ka hara moqomo Bukeng e kgolo: Boleke maipatile
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Ho thusa metswalle.
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole **mokotaba** ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Haeba baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, botsa dipotso tse latelang
 - a Ke eng sa bohlokwa seo motswalle wa hao a kileng a o etsetsa sona?
 - b Hoo ho ile ha etsa hore o ikutlwe jwang?
 - c O ka etsa eng hore metswalle ya hao e tsebe hore o ya e kgathalla?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS).
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - moqomo
 - kotsama
 - qhalanya/qhalantse

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako e nngwe ke nahana ho o lahla, ke o lahlele hole, hole	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Empa ha ke nahana moo re tswang teng	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Ke lebetse melemo ya hao?	Bontsha ho makala
Ao tjhee! Motho ke ntho e jwang?	Bontsha ho makala
Le kgale, le kgale, le kgale bo!	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Nkeke ka o lahla motswalle wa ka	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Ke o lahlele mang?	Bontsha ho makala
Ke tla wa ke tsoha le wena	Bontsha ho makala

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule buka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bitsetsa baithuti medumo le mantswe ao ba tshwanetseng ho a ngola:
 - a ntjh
 - b ntlh
 - c ntlhoile
 - d ntlhoya
 - e ntjhesa
 - f ntjhakela
- 3 Ho tloha moo bolella baithuti ho nka dipene tsa bonatsa mmala ho itshwaela.
- 4 Ngola ka ho hlaka medumo le mantswe tlapangollong.
- 5 Qetellong ya letsatsi bokella dibuka tsa baithuti ele hore o elellwe baithuti ba hlokang thuso kapa tshehetso.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

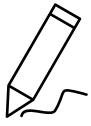
Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Biotokisetsopele o bala

LEANO LA HO BALA KA KUTLWISISO: HO NOHA/LEPA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona Buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Boleke maipatile
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamanya ka maikotlo le ditshwantsho, hore ba be le moeleloo motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa baithuti tlotlontswe e ntjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale hang o sa kgaotse..

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola ka mohlang o neng o thusa motswalle.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o be ngole dipolelo tse pedi.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Ke thusitse motswalle...

Ke ile ka ikutlwa..... hobane....

BONTSHA KA HO ETSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti batla ngola ka mohla ba neng ba thusa motswalle. Ba tla ngola le ka moo ba ileng ba ikutlwa ha ba ne ba thusa motswalle.
- 2 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 3 Bolella baithuti ntlha/mohopolo wa hao wa ho tlatsa foreimi ya ho ngola jwalo ka: Ke ile ka thusa motswalle ha a ne a wele. Ka mo thusa ho ema. Ke ile ka ikutlwa ke saretswe hore o lemetse!
- 4 Bontsha ka ho taka setshwantsho sa mohopolo wa hao jwaloka: Ha o ne o thusa motswalle wa hao ya weleng.
- 5 Hlalosa hore ke mantswe a fe ao o tla a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 6 Bontsha ka ho etsa ho tlatsa foreimi ya ho ngola: **Ke ile ka thusa motswalle** ha a ne a wetse fatshe. **Ke ile ka utlwa bohloko** hobane o ne a lemetse.
- 7 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 8 **Sebedisa disebediswa jwaloka**, mantswe a hlahang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba ho thusa ho ngola mantswe ao sokodisang.
- 9 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore hona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

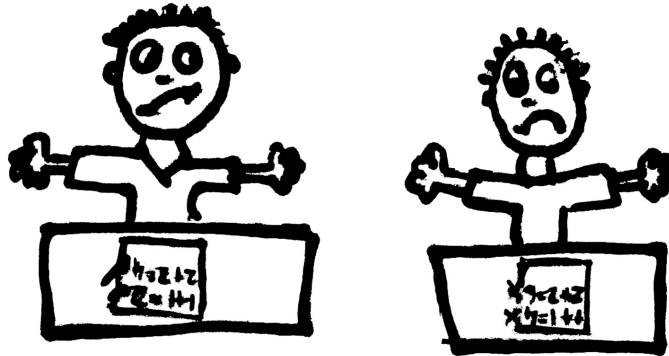
DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti tjena: O ile wa thusa motswalle wa hao jwang? O ile wa ikutlwa jwang?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 3 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona – ba seke ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 4 Laela baithuti ho buisana le balekane ka seo ba tlileng ho se ngola.
- 5 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 6 Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella hore ba tlile ho ngola ka mang kapa ka eng.
- 7 Ba tshwanetse ba re: Ke ile ka thusa motswalle... Ke ile ka ikutlwa...

- 8 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho ngola, ho taka le ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

NGODISO

- 1 Neha baithuti bibuka.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho phethela **dikopanonyana**.
- 3 Kopa baithuti ho balla **seo ba se ngotseng**
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswa **ka boiketlo jwaloka kgudu** le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 Kgothatsa baithuti.

Ke thusitse motswalle wa ka dipalo. Ke ne ke mo utlwela behleko hopane ha a tsebe dipalo.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la ho bala la Tshebetso la 8**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsetsa sehlopha sa bobedi ho wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mametseng, le shore ba badileng eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa **mesebetsing** ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso 15

Tsebisa medumo medumo e metjha le mantswe

TSEBISA MODUMO

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /ntsw/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a mang a nang le modumo/ntsw/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **nantswe, ntswela, ntswaki**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo ha o ntse o phahamisitse papetlana ya modumo: **ntswaki, ntswakela, ntswela, ntswafa, ntswetse, nantswe**
- 2 Bontsha lentswe ka leng ho baithuti, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tjhateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 15

Ngodiso ya dithlaku tse ntjha/mantswe a matjha/dipolelo tse ntjha

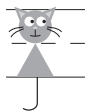
- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa dithlaku tse nyanyane le tse kgolo: **ntsw**
- 2 Bontsha ka ho ngola dithlaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane ba bona ho ngola dithlaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 4 Kamora sena bolella baithuti ho ngola dithlaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.

- 5 Qetellong, bontsha baithuti tlapangollong hore mantswe le ditlhaku di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona jwalokaha ho ngotswe tlapangollong.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mola ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/ dipolelong tse ngotsweng.

 n't s w n t s w

 n t s w a k i n t s w a k i

 n t s w a k e l a n t s w a k e l a

 n t s w e l a n t s w e l a

 n t s w a f a n t s w a f a

 n t s w e t s e n t s w e t s e

 m a n t s w e m a n t s w e

 N g a k a e n t s w a k e l a m e r i a n a .

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: HO AKANYA DINTHO TSE O DI BONANG EMPA O SENA BONNETE BA TSONA

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
<p>E ne e le motshehare wa mantsiboya ho futhumetse ha monate, bana ba Tsomo ba etsa qeto ya ho bapala bolelemaipatile.</p> <p>'Ke tla bala!' Lungi a ithaopa. A qala ho bala, '1-2-3-4-5...'</p> <p>Bana kaofela ba qhalana, ba mathela ho fumana dibaka tsa ho ipata.</p>	<p>Ke hopola ha ke ne ke sa le monyenyanane, re ne re tlwaetse ho bapala bolelemaipatile le rona. Ke ne ke rata ho ipata ka hara thaere ya kgale. Ke ya nahana ba tla ipata kae?</p>
<p>Lumka a mathela dihlahleng, a fihla a kgasetsa ka tlase ho tsona.</p> <p>Avela a mathela ka difateng. A otlolla mmele wa hae mme a ema kamorao ho sefate se selelele.</p>	
<p>Ntsikelelo a mathela tseleng a fumana foro ka lehlakoreng le leng. A paqama fatshe mme a isotha kahare ho foro ena.</p> <p>Hlobisa a mathela lefikeng le leholo. A kotsama fatshe a ipata kamorao ho lona.</p>	
<p>Nkgono Nkomo a thusa Siviwe ho kena ka moqomong, a monyollela ka hare. 'O se ke wa kwahela moqomo ha o ipatile ka hara ona! Ho kotsi haholo!' Nkgono Nkomo o ile a beha sekwahelo sa moqomo pela moqomo mme yena a kena ka tlung.</p>	<p>Ke etsa qeto hore Siviwe o monyenyanane haholo ho ka kena ka moqomong ka bo yena.</p>
<p>'Le se le lokile kapa tjhe, ke nna eo hee!' Lungi a hweletsa.</p> <p>Lungi a matha ho ya dihlahleng. 'ke o fumane!' a rialo a supa Lumka.</p> <p>Lungi le Lumka ba mathela difateng. 'Re o fumane!' ba rialo ba bitsa Avela.</p> <p>Lungi, Lumka le Avela ba mathela ka tseleng, ho fihlela ba bona hempe e kgubedu ya Ntsikelelo ka forong. 'Re o fumane!' ba rialo ba bitsa Ntsikelelo.</p> <p>Lungi, Lumka, Avela le Ntsikelelo ba tsamaela ka nqa ho lefika le leholo. Ba utlwa Hlobisa a hohlola. 'Re o fumane!' ba tsheha, ba supa Hlobisa.</p> <p>Siviwe o ne a ntse a le a moqomong.</p>	<p>Nka etsa qeto hore bana ba ipata dibakeng tse tlwaelehileng kamehla-hobane ba fumana ha bonolo, ntle le Siviwe!</p>

Seratswana/tabá	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
<p>'Ha re bapaleng hape!' ho rialo Lumka, ba ne ba lebetse ka Siviwe.</p> <p>A qala ho balla hodimo,'1-2-3-4-5...'</p> <p>Avela, Ntsikelelo, Hlobisa le Lungi ba qhalana, ba mathela ho fumana dibaka tsa ho ipata.</p>	Ke a ipotsa hore Ebe bana ban a ba tla fumana Siviwe neng?
<p>'Ha ba mphumana!' ho nahana Siviwe, a tshehela tlase ka hara moqomo.</p>	Ke etsa qeto yah ore, Siviwe o fumane sebaka se setle kannete, hobane ha bam o fumana, ebile ba se ba bapala kgetlo la bobedi.
<p>Avela a mathela koloing ya kgale e rusitseng. A kgasetsa ka tlase ho yona.</p> <p>Ntsikelelo a mathela ka nnqa ho ntlo e haufi. A ema pela lebota ka morao ho ntlo.</p>	Ke etsa qeto hore Siviwe ha batle ha a ka fumanwa, hobane o ile a tsoramela tlase moo ho neng ho ke ke ha ba le motho a ka mo fumanang.
<p>Hlobisa a mathela ka tseleng mme a fumana qubu ya matlakala. A robala fatshe ka morao ho yona.</p> <p>Lungi a mathela heheng. A tsoramela tlase a ipata ka morao ho yona.</p> <p>Siviwe a tsoramela tlase tlase ka hara moqomo.</p>	--
<p>'Le lokile kapa the, ke nna eo!' Lumka a hweletsa.</p> <p>Lumka a mathela koloing ya kgale e rusitseng. 'Ke o fumane!' a rialo a kotsame pela koloi a hloisitse ka tlasa yona.</p> <p>Lumka le Avela ba mathela nnqa ho ntlo e haufi. 'Re o fumane!' ba rialo, ba bitsa Ntsikelelo.</p> <p>Lumka, Avela le Ntsikelelo ba mathela ka tseleng, ho fihlela ba utlwa Hlobisa a hohlola. 'Re o fumane!' ba rialo ba tsheha mmoho.</p> <p>Lumka, Avela, Ntsikelelo le Hlobisa ba tsamaya ho leba heheng. Ba bona dieta tse putswa tsa Lungi. 'Re mo fumane!' ba tsheha ba supile maoto a Lungi.</p> <p>Siviwe o ne a ntse a le ka moqomong, jwale a se a ile le sephume sa boroko!</p>	Nka etsa qeto hore Siviwe o bile ka moqomong nako e telele, hobane o ile a ba a robala
<p>'Ha re bapaleng hape!' ho rialo Avela.</p> <p>'Ke tla bala!' Avela a ithaopa.</p> <p>Ba bapala makgetlo a mangata, ba bala ba ipata ho fihlela letsatsi le dikela.</p>	Nka etsa qeto hore Siviwe ka hobane, o ne a robetse ka moqomong, ha a ka a leka le ho tswa ka moo.

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
<p>'Ha re yeng hae pele ho ba lefifi!' ho rialo Ntsikelelo. 'Ha re tsamaye Siviwe,' a rialo, a qamaka ngwanabo. Ke nakong ena, ke moo a ileng a hlokomela hore Siviwe o ne a ntse a le siyo boholo ba letsatsi.</p> <p>Lumka a mathela dihlahleng. Siviwe ha a yo.</p> <p>Avela a mathela nnqa difateng. Siviwe ha a yo.</p> <p>Ntsikelelo a mathela ka tseleng a fumana foro. Siviwe ha a yo.</p> <p>Hlobisa a mathela nnqa ho lefika. Siviwe ha a yo.</p> <p>Lungi a mathela nnqa hekeng. Siviwe ha a yo.</p> <p>Ba sheba hohle dibakeng tsa bona tsa ho ipata, empa ha ba ka ba mo fumana.</p>	<p>Nka etsa qeto hore moqomo hase sebaka seo ba tlwaetseng ho ipata ho sona, hobane ha ho ya ileng a nahana ho mmatla ka hara ona.</p>
<p>Metswalle ya qala ho hweletsa lebitso la hae. 'Siviwe!' o hokae?' ba hweletsa.</p> <p>Qetellong, Siviwe a ba utlwa a ntse a le ka moqomong. A ema, empa o ne a le monyenyanane haholo ho ka fihlella ka hodimo ho moqomo.</p>	<p>Nka etsa qeto hore Siviwe esale a robetse ka moqomong letsatsi kaofela.</p>
<p>Metswalle ya mathela moo Siviwe a hweletsang a le teng.</p> <p>Ntsikelelo a kena ka hara moqomo a ntsha ngwanabo.</p> <p>'Ke mohlodi!' ho rialo Siviwe. Ba ile ba tsheha kaofela.</p>	
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Siviwe o ne a ipatile hokae?</p>	<p>O ne a ipatile ka moqomong.</p>
<p>Siviwe o ile a kena jwang ka moqomong?</p>	<p>Nkgono Nkomo o mo thusitse ho kena ka hare/O ile a monyollela ka moqomong.</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng Siviwe a ile a qeta letsatsi lohle ka moqomong?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane ha ho motho ya ileng a mo fumana. • Hobane o ne a na le sebaka se setle sa ho ipata. • Hobane ha ho na motho ya mo fumaneng ka hara moqomo. • Hobane metswalle ya hae e ne e natefetswe haholo, mme ba sa hlokomele hore Siviwe ha a yo. • Hobane Siviwe o ile a robala ka moqomong.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la ho bala la Tshebetso ya 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetolo ya ho bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bothle ka **Mosebetsi wa 2 wa Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mamatseng, le hore ba badile eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba.
 - Kamorao
 - Ka tlase
 - Ho ya ho
 - Hole le

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako e nngwe ke nahana ho o lahla, ke o lahlele hole, hole	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Empa ha ke nahana moo re tswang teng	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Ke lebetse melemo ya hao?	Bontsha ho makala
Ao tjee! Motho ke ntho e jwang?	Bontsha ho makala
Le kgale, le kgale, le kgale bo!	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Nkeke ka o lahla motswalle wa ka	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Ke o lahlele mang?	Bontsha ho makala
Ke tla wa ke tsoha le wena	Bontsha ho makala

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI (BEKE YA PELE YA MOKOTABA)

- 1 Arola baithuti ka dihlotshwana tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa hore **bekeng e fetileng ba ile ba iqapela** dipale ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba tla sebetsa ka dihlotshwana ho nka qeto ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore **pale ya bona e be ya boiqapelo, e be e tsamayelane le ditshwantsho.**
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha tse 1–2 ho qoqa ka menahano ya bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana le balekane ba bona dipale tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha**TSEBISA MODUMO**

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /tlhw/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho pheta modumo ha 3.
- 3 Botsa baithuti hore: Ke mantswe afe a mang a nang le modumo/tlhw/a o ka nahang?
- 4 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe mang, jwaloka: **tlhwaritsa, tlhware**

TSEBISA MANTSWE A MATJHA

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o ntse o phahamisa papetlana ya lentswe: **tlhwaritsa, tlhware, ditlhware**
- 2 Bontsha baithuti lentswe ka leng, o ntse o le qapodisa.
- 3 Kopa baithuti ho pheta mantswe kamora hao.
- 4 Beha dipapetlana tsa mantswe tjhateng ya papatso ya medumo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

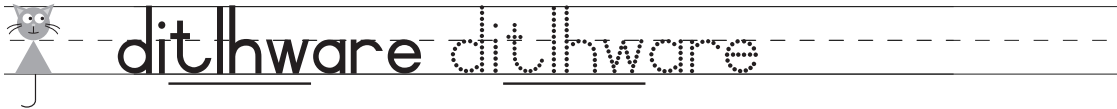
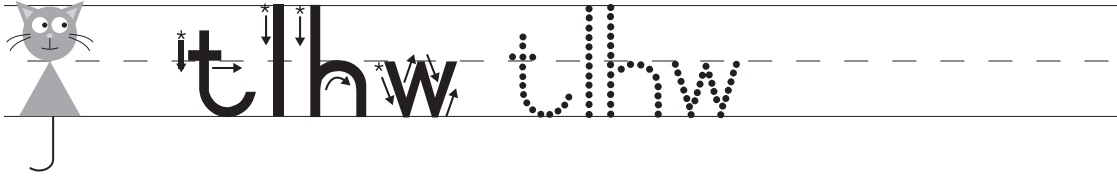
Mongolo:

Metsotso e 15

**Ngola (di)tlhaku tse ntjha/mantswe a matjha/
dipolelo tse ntjha**

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **tlhw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku ka menwana hodima tafole tsa bona
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.

- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng/kapa dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola ka mohlang o neng o thusa motswalle.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o eketse ka dipolelo tse pedi.

FOREIMI YA HO NGOLA

Ke thusitse motswalle wa ka ...

Ke ile ka ikutlwa... hobane.....

Ke nahana motswalle o ile a ikutlwa a ...

Ke nahana hore ho bohlokwa hore metswalle...

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti batla eketsa ka dipolelo tse pedi mosebetsing wa bona wa Mantaha
- 2 Kajeno ba tla nahana ka moo metswalle e ileng ya ikutlwa. Ba tla nahana le ka seo motswalle a se etsetsang motswalle wa hae..
- 3 Balla baithuti foreimi ya ho ngola e ntjha.
- 4 **Bontsha** baithuti hore o **nahana pele o ngola**
- 5 Hlalosa hore ke dintlha di fe tsa hao tseo o tla di ngola foreimomg ya ho ngola jwaloka: Motswalle wa ka o ile a ikutlwa a thabile.
- 6 **Bontsha ka** ho eketsa setshwantshong sa hao jwaloka: motsawalle wa hao a bososela.
- 7 Hlalosa hore ke mantse ao o tla a ngola. **Sehela lentse le leng le le leng mola.**
- 8 **Bontsha** ka ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola jwaloka: **Ke nahana hore motswalle wa ka o ile a thaba** hobane ke bi le mosa ho yena. Ke nahana hore ho bohlokwa hob a mosa ho motswalle wa hao.
- 9 **Qapodisa mantse ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang**
- 10 **Sebedisa disebediswa** (mantse a hlahang kgafetsa, tlotlontse ya mokotaba) ho o thusa ho ngola mantse ao sokodisang.
- 11 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka moo re thusitseng metswalle ya rona.
- 2 Kajeno re tla eketsa ka dipolelo mongolong wa rona.

- 3 Botsa baithuti tjena: o nahana hore motswalle wa hao ile a ikutlwa jwang ha o mo thusitse? O nahana hore ke eng sa bohlokwa setswalleng?
- 4 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 5 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona – **ba seke** ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 6 Laela baithuti ho **buisana** le balekane ka mohlang ba neng ba thusa motswalle.
- 7 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 8 Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella ka moo metswalle e ileng ya ikutlwa ka teng.
- 9 Ba tshwanetse ba re: Ke nahana hore motswalle o ile a ikutlwahobane...../Ke nahana hore ho bohlokwa ho motswalle
- 10 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tllile ho sebedisa foreimi ya ho taka le ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona!

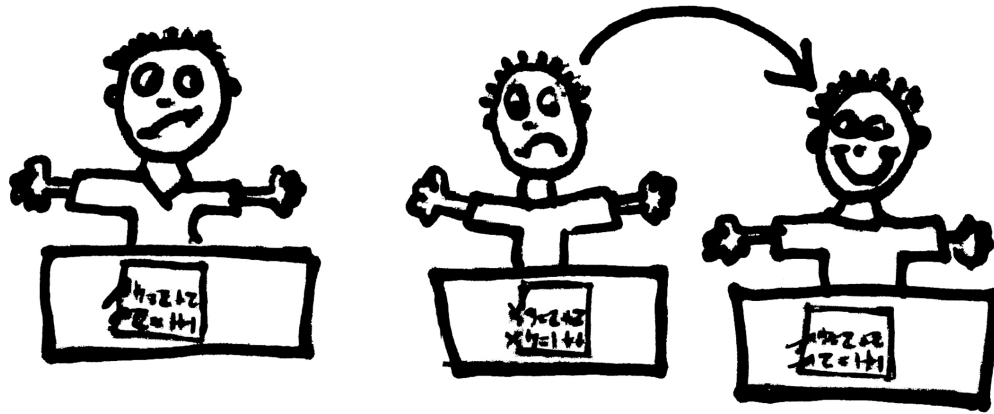
NGODISO:

- 1 **Neha baithuti dibuka.** Laela baithuti ho phetla mosebetsi wa bona wa Mantaha. Ba tla eketsa ho sena!
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela dikopanonyana.
- 3 Kopa baithuti ho balla **seo ba se ngotseng**.
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho **qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu** le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 **Kgothatsa baithuti.**

BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- 1 Ha ho setse metsotso e 2–3, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana/qoqa ka bobedi** le balekane ka seo ba se takileng.

Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo bohle bat la kgona ho o bona. Hona ho thusa baithuti ho buisana ka mokotaba.

Ke thusitse motswalle wa ka dipalo. Ke ne ke mo utlwela phloko hobane ha a tsebe dipalo.
Ke nahana motswalle wa ka o ile a ikutlwa a thabile ha a tseba dipalo. Ke nahana ho phlokwa ha motswalle e thusana.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka Leqephe la tshebetso la ho Bala ya 8.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa Laboraro.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle Mosebetsi wa 2 wa Laboraro.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya medumo/mantswe

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **ntswaki**
- 3 Arola lentswe ho ya ka modumo ya lona: /**ntsw**/-/**a**/-/**k**/-/**i**/
- 4 Qapodisa modumo o qalang lentswe: /**ntsw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**k**/
- 7 Qapodisa modumo o qetelang lentswe: /**i**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **ntswaki**
- 9 Bontsha ka ho supa le ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**ntswa**/-/**ki**/= **ntswaki**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **tlhware**

SEO RE SE ETSANG

- 1 Qala ka lentswe ho tswa thutong ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **ntswela**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe?/**ntsw**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng?/**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng?/**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe?/**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**ntsw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe: **ntswela**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**ntsw**e/-/**la**/= **ntswela**
- 10 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro: **tlhwaritsa**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: HO ETSA QETO

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>E ne e le motshehare wa mantsiboya ho futhumetse ha monate, bana ba Tsomo ba etsa qeto ya ho bapala bolekemaipatile.</p> <p>'Ke tla bala!' Lungi a ithaopa. A qala ho bala, '1-2-3-4-5...'</p> <p>Bana kaofela ba qhalana, ba mathela ho fumana dibaka tsa ho ipata.</p>	<p>Nka etsa qeto hore bana ba Tsomo ba bapala bolekemaipatile hangata, hobane ba tseba melao ebile se ba ena le dibaka tse ntle tsa ho ipata.</p>
<p>Lumka a mathela dihlahleng, a fihla a kgasetsa ka tlase ho tsona.</p> <p>Avela a mathela ka difateng. A otlolla mmele wa hae mme a ema kamorao ho sefate se selelele.</p>	
<p>Ntsikelelo a mathela tseleng a fumana foro ka lehlakoreng le leng. A paqama fatshe mme a isotha kahare ho foro ena.</p> <p>Hlobisa a mathela lefikeng le leholo. A kotsama fatshe a ipata kamorao ho lona.</p>	
<p>Nkgono Nkomo a thusa Siviwe ho kena ka moqomong, a monyollela ka hare. 'O se ke wa kwahela moqomo ha o ipatile ka hara ona! Ho kotsi haholo!' Nkgono Nkomo o ile a beha sekwahelo sa moqomo pela moqomo mme yena a kena ka tlung.</p>	
<p>'Le se le lokile kapa tjhe, ke nna eo hee!' Lungi a hweletsa.</p> <p>Lungi a matha ho ya dihlahleng. 'ke o fumane!' a rialo a supa Lumka.</p> <p>Lungi le Lumka ba mathela difateng. 'Re o fumane!' ba rialo ba bitsa Avela.</p> <p>Lungi, Lumka le Avela ba mathela ka tseleng, ho fihlela ba bona hempe e kgubedu ya Ntsikelelo ka forong. 'Re o fumane!' ba rialo ba bitsa Ntsikelelo.</p> <p>Lungi, Lumka, Avela le Ntsikelelo ba tsamaela ka nqa ho lefika le leholo. Ba utlwa Hlobisa a hohlola. 'Re o fumane!' ba tsheha, ba supa Hlobisa.</p> <p>Siviwe o ne a ntse a le a moqomong.</p>	<p>Nka etsa qeto hore Siviwe ke motswalle wa pele ho ipata ka moqomong hobane ha ho na motho ya ileng a nahana ho mo sheba ka moqomong.</p>

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>'Ha re bapaleng hape!' ho rialo Lumka, ba ne ba lebetse ka Siviwe.</p> <p>A qala ho balla hodimo, '1-2-3-4-5...'</p> <p>Avela, Ntsikelelo, Hlobisa le Lungi ba qhalana, ba mathela ho fumana dibaka tsa ho ipata.</p>	<p>Nka etsa qeto hore bana ba bang ba thabetse ho bapala kgetlo la bobedi l ka papadi ena ya bona, empa ha ba hlocomele hore Siviswe ha ba so mo fumane.</p>
<p>'Ha ba mphumana!' ho nahana Siviwe, a tshehela tlase ka hara moqomo.</p>	<p>Ke etsa qeto yah ore, Siviwe o natefetswe ke papadi ena, hobane o ntse a tsheha ha metswalle ya hae e sa mo fumane.</p>
<p>Avela a mathela koloing ya kgale e rusitseng. A kgasetsa ka tlase ho yona.</p> <p>Ntsikelelo a mathela ka nnqa ho ntlo e haufi. A ema pela lebota ka morao ho ntlo.</p>	<p>Nka etsa qeto hore Siviwe o ntse a natefetswe ke ho ipata-hobane o ne a ntse a sa batle hore ba mofumane.</p>
<p>Hlobisa a mathela ka tseleng mme a fumana qubu ya matlakala. A robala fatshe ka morao ho yona.</p> <p>Lungi a mathela hekeng. A tsoramela tlase a ipata ka morao ho yona.</p> <p>Siviwe a tsoramela tlase tlase ka hara moqomo.</p>	<p>--</p>
<p>'Le lokile kapa the, ke nna eo!' Lumka a hweletsa.</p> <p>Lumka a mathela koloing ya kgale e rusitseng. 'Ke o fumane!' a rialo a kotsame pela koloi a hlodisitse ka tlasa yona.</p> <p>Lumka le Avela ba mathela nnqa ho ntlo e haufi. 'Re o fumane!' ba rialo, ba bitsa Ntsikelelo.</p> <p>Lumka, Avela le Ntsikelelo ba mathela ka tseleng, ho fihlela ba utlwa Hlobisa a hohlola. 'Re o fumane!' ba rialo ba tsheha mmoho.</p> <p>Lumka, Avela, Ntsikelelo le Hlobisa ba tsamaya ho leba hekeng. Ba bona dieta tse putswa tsa Lungi. 'Re mo fumane!' ba tsheha ba supile maoto a Lungi.</p> <p>Siviwe o ne a ntse a le ka moqomong, jwale a se a ile le sephume sa boroko!</p>	<p>Metswalle ya Siviwe e ne e lebetse ka yena, hobane ba ne ba natefetswe ke papadi ebile ha ba so mmone ka nako e telele.</p>
<p>'Ha re bapaleng hape!' ho rialo Avela.</p> <p>'Ke tla bala!' Avela a ithaopa.</p> <p>Ba bapala makgetlo a mangata, ba bala ba ipata ho fihlela letsatsi le dikela.</p>	<p>Metswalle ya Siviwe ya tswella ho bapala. Nka etsa qeto hore ba ne ba lebetse tu! ka yena.</p>

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>'Ha re yeng hae pele ho ba lefifi!' ho rialo Ntsikelelo. 'Ha re tsamaye Siviwe,' a rialo, a qamaka ngwanabo. Ke nakong ena, ke moo a ileng a hlokomela hore Siviwe o ne a ntse a le siyo boholo ba letsatsi.</p> <p>Lumka a mathela dihlahleng. Siviwe ha a yo.</p> <p>Avela a mathela nnqa difateng. Siviwe ha a yo.</p> <p>Ntsikelelo a mathela ka tseleng a fumana foro. Siviwe ha a yo.</p> <p>Hlobisa a mathela nnqa ho lefika. Siviwe ha a yo.</p> <p>Lungi a mathela nnqa hekeng. Siviwe ha a yo.</p> <p>Ba sheba hohle dibakeng tsa bona tsa ho ipata, empa ha ba ka ba mo fumana.</p>	<p>Nka etsa qeto hore bana ba ne ba natefetswe haholo, hobane ba bapala ho fihlela ho ba lefifi ba sa qete.</p>
<p>Metswalle ya qala ho hweletsa lebitso la hae. 'Siviwe!' o hokae?' ba hweletsa.</p> <p>Qetellong, Siviwe a ba utlwa a ntse a le ka moqomong. A ema, empa o ne a le monyenyanane haholo ho ka fihlella ka hodimo ho moqomo.</p>	
<p>Metswalle ya mathela moo Siviwe a hweletsang a le teng.</p> <p>Ntsikelelo a kena ka hara moqomo a ntsha ngwanabo.</p> <p>'Ke mohlodi!' ho rialo Siviwe. Ba ile ba tsheha kaofela.</p>	<p>Nka etsa qeto hore le Siviwe o ne a natefetswe, hobane o ile a etsa motlae ha metswalle ya hae e mo fumana.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Ke mang ya ithaopileng ho bala pele?</p>	<p>Lungi o ile a ithaopa ho bala pele.</p>
<p>Re tsebang jwang hore Siviwe o ne a na le sebaka se setle sa ho ipata.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane letsatsi lohle ha hona motho a ileng a mo fumana. • Hobane e bile mohlodi wa papadi!
Potso Hobaneng/Potso ya maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Re ka etsa qeto jwang hore bana ba ne ba natefetswe ke ho bapala bolelemaipatile?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane ba ile ba bapala makgetlo a mangata • Hobane ba ile ba bapala ho fihlela ho ba lefifi. • Hobane ba ne ba le maphathephate ba bapala, ba sa hlokomela le hore motswalle e mong wa bona o lahlehile.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 8**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
 - boithaopi
 - lekgetlo
 - fuputso

Raeme kapa pina	Diketso
Ka nako e nngwe ke nahana ho o lahla, ke o lahlele hole, hole	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Empa ha ke nahana moo re tswang teng	Supa hlooho o fokele letsoho hole
Ke lebetse melemo ya hao?	Bontsha ho makala
Ao tjhee! Motho ke ntho e jwang?	Bontsha ho makala
Le kgale, le kgale, le kgale bo!	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Nkeke ka o lahla motswalle wa ka	Tsitsinya hlooho, ho bontsha ho hana
Ke o lahlelle mang?	Bontsha ho makala
Ke tla wa ke tsoha le wena	Bontsha ho makala

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
 - a Seratswaneng sena, re bone setswalle ha...
 - b Karolo eo ke e ratileng ke ha...
 - c Ke ne ke tla fetola...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya Mantswe

Ngola lenane tlapangolong le bontshang medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi le Laboraro.

ntsw	tlhw	t
e	b	i
o	m	a
k	r	s

ETSA KA HO BONTSHA

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /ntsw/le/tlhw/
- 2 Etsa boikgoptsa ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangolong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /ntsw/-/e/-/l/-/a/= ntswela
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise/ntsw/kapa/tlhw/
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentswe le leng jwang, jwaloka: /m/-/a/-/m/-/a/= mama

HO ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: ntsw, tlhw
- 2 Laela baithuti ho ba qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): ntswaki, ntswakela, ntswela, ntswetse, mantswe, tlhwaritsa, tlhware, ama, mama, oma, lema, mela, mola, loma, imela, bala, bula

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo ka mora ho bala**LEANO LA KUTLWISISO: KAKARETISO/BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG****MOQOQO WA MOLOMO KA PALE/SERATSWANA**

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba tla nahana ka karolo tse bohlokwatsa seratswana se badilweng.
- 2 Ba tla boela ba nahane ka seo ba tshwanetseng ho ithuta son aka seratswana.
- 3 Ngola foreimi ya kakaretso tlapangolong.
- 4 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:
 - a **Seratswana sena se mabapi le...** (dipolelo tse 2–3)
 - b **Ke ratile ha...**
 - c **Ke akanya hore bana seratswaneng sena ba rata boleke maipatile hobane...**
- 5 Hlalosetsa baithuti hore ba k eke ba kgona ho bua sohle ka seratswana – ba tla tshwanela ho kgetha karolo tse bohlokwa.
- 6 Bontsha ka ho etsetsa baithuti mohlala wa hao. Ka mokgwa ona: **Seratswana sena se mabapi le bana ba motse wa Tsomo, ba ratang ho bapala boleke maipatile. Ba bapala papadi ena ka makgetlo. Ke ratile ha Siviwe a kgalehela sebakeng se ipatileng seo a se kgethileng. Ke akanya hore bana seratswaneng sena ba rata boleke maipatile hobane ba bapala tsatsi be le dikele!**
- 7 Efa baithuti monyetla wa ho nahana ka karolo tse bohlokwa tsa seratswana.
- 8 Laela baithuti hore ba sebedise forimi ho akaretsa dintlha tsa bona.
- 9 Bitsa baithuti ho kgobokana.
- 10 Kopa baithuti ba 1–2 ho arolelana le baithuti ba bang dikakaretso tsa bona.
- 11 Kopanyanang kakaretso ya phaposiburutelo, ka mokgwa ona: **Seratswana sena se mabapi le boleke maipatile. Bana seratswaneng sena ba rata ho bapala boleke maipatile tsatsi lohle. Re ratile ha Siviwe a kgalehela sebakeng se ipatileng seo a ne a ipatile ho sona. Re akanya hore bana seratswaneng sena ba rata boleke maipatile hobane ba bapala ha ngata, ba lebale ka motswalle wa bona. Ba natefetswe haholo!**

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala 8**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo ya beke. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
 - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
 - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
 - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
 - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
 - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
 - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 2
KOTARA 1
Beke
9

MOKOTABA:
Ho ba le
maikemisetso

Boitokisetso ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla, ho ratwa le ho thabelwa ke baithuti, jwaloka: terofi kapa medale; kapa karete ya banka; lenale la maikemisetso a hao.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: Ke maikemisetso a jwang ao re ka a kgothaletsang bana?
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti le dibuka tsa bona tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi ya Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 20, Ha re etseng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 21, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso DBE 1: Leqephe 22, Ha re boleleng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho se bontshang hore o ikutlwa jwang ha o atlehile.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa mokete wa letsatsi la tswalo la Mandla bukeng e kgolo: Marie o ipeela tjelete
- 2 Bolella baithuti hore re tlilo qala mokotaba o motjha o bitswang: Ho ba le maikemisetso
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse latelang:
 - a Maikemisetso ke eng?
 - b O nahana hore ke mang ya tshwanetseng ho ba le maikemisetso?
 - c Batho ba ba le maikemisetso neng?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - maikemisetso
 - boiphihlelo
 - katleho
 - ho atleha

Raeme kapa pina	Diketso
Ka letsohong ke tshwere, buka ya thuto	Phahamisa buka ka letsoho
Ho yona ke ithuta, bohlale le tsebo	Phahamisa buka ka letsoho
Ha ke se ke hodile,	Phahamisa letsoho ho bontsha ho hola
Ke tla lokela ho e sebedisa	Phahamisa buka ka letsoho
Ke tle ke tsebe ho phela.	Phahamisa buka ka letsoho

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Bitsetsa baithuti medumo le mantswe a latelang mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona:
 - a nthola
 - b ntlola
 - c tlhoko
 - d ditlhoko
 - e qhwela
 - f nqhwela
 - g ntjhakela
 - h ntswakela
- 3 Kamora moo, bolella baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 4 Ngola ka ho hlaka medumo le mantswe tlapangolong.
- 5 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ele baithuti ba hlokang thuso hloko.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO NOHA/LEPA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Marie o ipeela tjelete
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng ontse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho **ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho**, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa baithuti tlotlontswe e ntjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Ngola lenane la maikemisetso boo o batlang ho bo fihlella.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o be o ngole lenane. Ho na e tla ba karolo ya padiso e tla bewa hukung ya ho bala.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Maikemisetso

- 1 _____
- 2 _____

BONTSHA KA HO E TSA

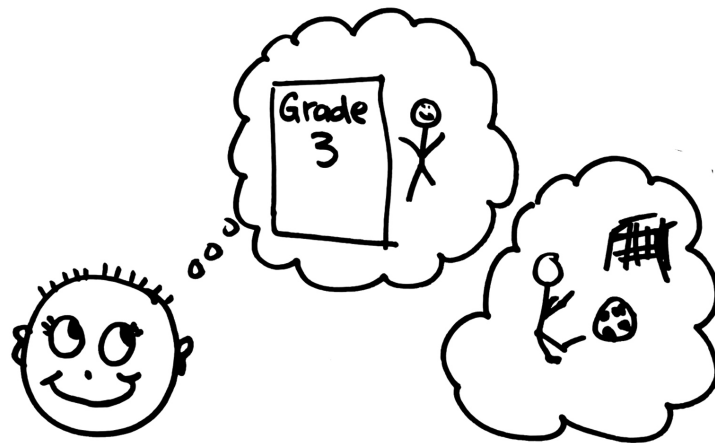
- 1 Hlalosa hore kajeno. Baithuti ba tla ngola ka maikemisetso a o ba nang le bona.
- 2 Balla baithuti foreimi ya ho ngola.
- 3 Supa sehlooho (*Mefuta wa dipalangwanag oo ke o ratang*). Hlalosa hore sehlooho se re bolella ka dintlha tseo re ka di lebellang lenaneng.
- 4 Hlalosa hore kajeno re tlile ho etsa lenane. Hona ho bolela hore re tlile ho kgetha dintlha tse pedi tsa maikemisetso mme o di ngole pela dinomoro.
- 5 **Bontsha** baithuti hore **o nahana pele o ngola**.
- 6 Bolella baithuti tse ding tsa dintlha tseo o tlileng ho di tlatsa foreiming ya ho ngola, jwaloka: Ke na le dintlha tse itseng tsa maikemisetso. Ke batla ho matha lebelo la mmaratone. Hona ke maikemisetso a ka. Ke batla ho ithuta ho penta. Hona ke maikemisetso a ka. Ke batla ho ithuta Sendebele. Ke nahana ho bohlokwa ho ithuta maleme a mangata ka moo motho a ka kgonang.
- 7 Bontsha ka ho taka setshwantsho sa hao o nahana ka maikemisetso boo o batlang ho bo fihlella, jwaloka ho matha le ho penta.
- 8 Hlalosa mantswe ao o tlileng ho a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 9 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella nthla ya pele lenaneng: Maikemisetso a ka ke ithuta ho penta.
- 10 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella nthla ya bobedi jwang: Maikemisetso a ka ke ho tseba puo ya Sendebele.
- 11 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 12 **Sebedisa disebediswa** tse kang mantswe a sebediswang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba ho o thusa ho ngola mantswe a o sokodisang.
- 13 Hlakola mohlala wa hao tlapangollong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti: Ke dintho di fe tseo o ratang ho di fihlella? Ke maikemisetso afe a o nang le ona?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 3 Bitsa baithuti ba 2–3 ho o bolella maikemisetso a bona.
- 4 Ba tshwanetse ba re: Maikemisetso a ka ke...
- 5 Hlalosa hore baithuti jwale ba tla taka le ho ngola lenane la maikemisetso a bona!

NGODISO:

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela dikopanonyana.
- 3 Kopa baithuti **ho bala seo ba se ngotseng**.
- 4 Kopa baithuti ho o phetela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswa **ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa**.
- 6 Kgothatsa baithuti.

Maikemisetso a ka:

1. Maikemisetso a ka ke ho pasa kereiti 2.
2. Maikemisetso a ka ke ho bapalla sehlopha sa
bolo ya maoto.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la ho bala la Tshebetso la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Mantaha.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tlilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa Mosebetsi wa **Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsetsa sehlopha sa bobedi ho wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mametseng, le hore ba badileng eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Poeletso ya medumo le mantswe a rutilweng.

BOELE TSA/PHETHA MEDUMO

- 1 Qapodisa, mme o phahamise dipapetla tsa medumo yohle e rutilweng kotareng: /nts//nth//ntl//tjh//tlh//shw//qhw//nqhw//ntlh//ntjh//tlhw//ntsw/
- 2 Phahamisa dipapetla tsa medumo ka tatellano tse fapaneng, mme o botse baithuti ka bonngwe ho qapodisa/bala medumo.
- 3 Manamisa dipapetla tsa medumo tlapangolong.
- 4 Botsa baithuti ba fapaneng ho tla bopa mantswe tlapangolong.
- 5 Bolella baithuti ho ngola ka dibukeng tsa bona, mantswe a mangata eo ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Mongolo:

Metsotso e 15

Phetha ditlhaku/mantswe/dipolelo

- 1 Bontsha baithuti ho ngola dipolelo tse kgutshwane ka ho di ngola tlapangolong.
- 2 Ba eelliswe hore polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo ebile e qetela ka kgutlo.
- 3 Baithuti ba lokela ho ngola dipolelo tsena ka dibukeng tsa bona.

 Sello o ile a nthula ha
 bohloko.

Mokhukhu ke ntlo e entsweng
ka masenke.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele

MAANO A KUTLWISISO: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOHONG

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahanela, o bue)
Motswalle wa Marie Busi, o na le baesekele e ntle e pinki. Tsatsi le leng le le leng Marie o ne a nahana, 'Ekare nkabe ke na le baesekele jwalo ka Busi'. Ebe re ka palama dibaesekele mmoho.'	--
Ka letsatsi le leng ha Marie a le lebenkeleng le ntate wa hae, o ile a bona baesekele e tshela e tshwanang le ya Busi.' Jo! Ke batla ho reka baesekele ena.' Ho rialo Marie. E ne e le R200. 'Ka kopo hle ntate, ke kopa hore o nthekele baesekele ena.'	Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Marie a dutse hodima bethe ya hae a nahana ka thata hore na o tla etsa tjelete jwang bakeng sa baesekele ya hae e ntjha. Ke a tshepa o ne a nahana ka ho palama baesekele ya hae e ntjha e tshela.
'Ntate wa Marie a tshepisa ho lefa halofo ya tjelete ya baesekele. Marie yena a ipolokela halofo e nngwe' Ntate wa Marie a mo fa R100.	
Marie ha a kgutlela hae, o ile a beha tjelete ya hae ka laeng moo e tla bolokeha teng. Yaba o nahana mkgwa o mong oo a tla fumana tjelete e nngwe ka ona ho reka baesekele ya hae e ntle e tshela.	

Seratswana/tabana	Padiso ya pele (Nahanela, o bue)
<p>Tsatsi le latelang, Busi a tla ka baesekele ya hae e ntle e pinki. Marie a bolella Busi seo ntate wa hae a se buileng. 'Ha nka boloka tjehelete e lekaneng, re tla kgona ho palama dibaesekele tsa rona mmoho.' ho rialo Marie. 'Ke na le leano.' ke Busi eo. Mohlomong re ka sebetsa ka tshimong ya ntate wa hao ebe ntate o a re lefa, mme re boloke tjehelete eo ho reka baesekele. Busie le Marie ba ya ho ntate wa Marie ho motsebisa ka leano la bona, 'Ntate, na o tla re lefa ha re ka o thusa ka tshimong?' Ho botsa Marie.</p> <p>'Hoo ke mohopolo o motle'. Ho rialo ntate. 'Ke hloka thuso e ngata ka moo ka tshimong. Ha le qeta ho sebetsa ke tla le lefa R20 ka letsatsi'. Ho rialo ntate.</p>	<p>--</p>
<p>Busi le Marie ba sebeditse motsheare kaofela. Qetellong ya mosebetsi wa letsatsi ntate wa Marie a lefa Marie le Busi R20 motho ka mong. Busi a neha Marie tjehelete ya hae, mme a re 'Ke tla natefelwa ke ho palamaya baesekele ya ka ha le wena o na le ya hao.' Kea leboha Busi, ho rialo Marie.</p> <p>Marie a ya phaposing ya hae. A beha R40 ya hae le R100 e tswang ho ntate. Marie a nahana hore o se a na le R140, mme ka morao ho matsatsi a mmalwa ba sebetsa o tla kgona ho reka baesekele e ntjha.</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Marie le Busi ba sebetsa tshimong. Ke nahana ha ba ntse ba sebetsa, Marie o ne a se a ntse a nahana feela ka ho palama baesekele ya hae e ntjha e tshela.</p>
<p>Ka Mantaha, ha ba tswa sekolong, Busi le Marie ba ne ba ntse ba bapalla ka jareteng. Marie a utlwa lerata le sa tlwaelehang. 'Mamela, o utlwile ntho eo? Ho botsa Marie. Busi a sheba fatshe, a bona katse e tshwasehileng terateng.</p> <p>'Ao, ke Busi eo, 'katse ena e tshwasehile' yaba Marie o a kgumama a thusa ho tshwasolla katse.</p> <p>'Ao, katse ya batho'. Ho rialo Marie.</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Marie a utlwa lerata le sa tlwaelehang a qamaka kwana le kwana ho batla moo le tswang teng.</p>
<p>Busi a nka katse a nna a e pholla ho e kokobetsa maikutlo. 'Re tlo etsa jwang?' Ho botsa Marie. 'Ke na le bonnete ba hore hona le motho ya ntseng a tsamaya hohle mona a shebana le katse ena!'</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ke bona ha Busi a pholla katse ho e kokobetsa maikutlo '</p>

Seratswana/taba	Padiso ya pele (Nahanela, o bue)
<p>Yaba ba bona pampiri e kgolo e manehilwe sefateng. E ne e na le setshwantsho sa katse e tshwanang le yona ena eo ba e thotseng. E ne e ngotswe 'NYAMETSE' ka bokgubedu.</p> <p>Ba ile ba ngola dinomoro tsa mohala yaba ba mathela habo Busi. Mme wa Busi o ile a ba kadima mohala hore ba letsetse dinomoro tsane tseo ba di fumaneng pampiring e kgolo. Yaba Brenda o a tla ho lata katse ya hae. Brenda a leboha Busi ka ho mo lefa R100 pele a tsamaya. 'Ke ya leboha ha o fumane katse yaka.' Ho rialo Brenda a thabile.</p> <p>'Wa bona'. Jwale o na le tjehelete e lekaneng ya ho reka baesekele ebile rena le e setseng!</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ke bona banana ba mathela habo Busi ba fihla ba jwetsa mme wa Busi ka katse e lahlehileng. Ekare ke bona mme wa Busi a ba kadima mohala ba letsetsa dinomoro tseo</p>
<p>NYAMETSE</p> <p>Ke lahlehetswe ke katse.</p> <p>E tshweu le sootho ka mmala e araba ha e bitswa Ginger</p> <p>Ha o fumane katse ya ka, ke kopa o letsetse Brenda nomorong ya 01234567.</p> <p>Ke tla tla ke tlo e lata.</p>	--
<p>Moqebelo o latelang, Marie le ntate wa hae ba ile ba ya lebenkeleng ho reka baesekele ya Marie e ntle e tshela. Yaba Marie le Busi ba palama dibaesekele tsa bona tse ntle mmoho motshehare kaofela, ho fihlela letsatsi le dikela.</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ke bona ha Busi le Marie ba palama dibaesekele tseleng mmoho.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke mang ya fileng Marie tjehelete?	Ntate wa hae, Busi le Brenda (monga katse)
Marie o ne a hloka tjehelete e kae bakeng sa baesekele ya hae e ntjha?	O ne a hloka R200.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Marie a ne a batla ho boloka tjehelete ya hae?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ne a batla ho reka baesekele. Hobane o ne a batla ho reka baesekele jwaloka motswalle wa hae Busi. Hobane o ne a batla ho kganna dibaesekele le motswalle wa hae wa hlooho ya kgomo Busi. Hobane ntate wa hae o ne a mmolelletse hore o tla lefa halofo ya tjehelete empa yena o tla tlameha ho ipolokela tjehelete bakeng sa halofo e nngwe.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la ho bala la Tshebetso la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa phetolo ya ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bothle ka **Mosebetsi wa 2 wa Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mametseng, le hore ba badile eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

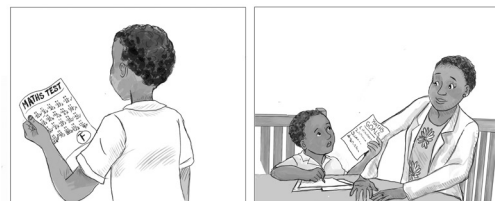
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba.
 - ntlafala
 - rala
 - tlhodisano

Raeme kapa pina	Diketso
Ka letsohong ke tshwere, buka ya thuto	Phahamisa buka ka letsoho
Ho yona ke ithuta, bohlafe le tsebo	Phahamisa buka ka letsoho
Ha ke se ke hodile,	Phahamisa letsoho ho bontsha ho hola
Ke tla lokela ho e sebedisa	Phahamisa buka ka letsoho
Ke tle ke tsebe ho phela.	Phahamisa buka ka letsoho

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 4 Neha baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintla tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana le balekane ba bona dipale tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Poeletso ya mantswe a seng a rutilwe

POELETSO/PHETHO YA MANTSWE

- 1 Hlophisa dipapetla tsa medumo kaofela.
- 2 Bontsha papetla ya lentswe mme o kope baithuti ba fapaneng ho a bala.
- 3 Ha moithuti a hloleha ho bala lentswe, mo thuse ho le qapodisa/bala.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Mongolo:

Metsotso e 15

Phetha ditlhaku/mantswe/dipolelo

- 1 Bontsha baithuti ho ngola dipolelo tse kgutshwane ka ho di ngola tlapangollong.
- 2 Ba eelliswe hore polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo ebile e qetela ka kgutlo.
- 3 Baithuti ba lokela ho ngola dipolelo tsena ka dibukeng tsa bona.

 Metsi a nqhwetse habohloko.

 Bana ba tlhwaritsa mollo

 naheng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale**SEHLOHO:**

Ngola lenane la biokemisetso boo o batlang ho bo fihlella.

MOSEBETSI:

Taka setshwantsho o be o etse lenane o sebedisa difeelwane. Hona e tla ba karolo ya dipadiso tse tla bewa hukung ya dipadiso ka phapusiborutelong.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Maikemisetso ba ka ke:

- 1 _____
- 2 _____
- 3 _____

Maikemisetso baka ke _____, _____, le _____

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti ba tla eketsa ho seo ba se ngotseng ka Mantaha.
- 2 Kajeno batla eketsa ntlha e le nngwe lananeng leo ba le qadileng ka Mantaha.
- 3 Jwale ba tla ngola lenane ka mokgwa wa polelo ba sebedisa difeelwane.
- 4 Balla baithuti foreimi e ntjha.
- 5 **Bontsha** baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 6 Hlalosa dintlha tse itseng tseo o tlileng ho di tlatsa karolong tse ntjha tsa foreimi ya ho ngola jwale ka: Ke batla ho ba motswalle wa nnete. Ke nahana hore ke tla ba le mosa ke be mamello. Ka nako e nngwe ke kgena ha bonolo. Maikemisetso a ka ke hore ke seke ka kgenela metswalle ya ka.
- 7 Bontsha hore o eketsa ka mohopolo o motjha ho bontsha maikemisetso a matjha jwaloka: wena o ntse o imametse, o inahana.
- 8 Hlalosa hore ke mantswe afe ao o tlileng ho a ngola. **Sehela lentse le leng le le leng mola**

- 9 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella ntlha ya boraro jwang lenaneng: Maikemisetso a ka ke ho fokotsa ho halefa.
- 10 Bontsha hore o ka tlatsa/qetella polelo ya ho qetela ya foreimi ya ho ngola jwang. Hlalosa hore polelo ena ya ho qetela ke lenane le fapaneng le a mang. Re tshwanetse ho sebedisa dintlha tse tharo le ho di ngola lenaneng. Hlalosa hore feelwane le lentswe “le”di arohanya dintlha lenaneng, jwaloka maikemisetso a ka ke ho ithuta leleme la Sendebele, ho ithuta ho penta le ho fokotsa ho kgena..
- 11 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 12 **Sebedisa disebediswa** (mantse a hlahang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba)ho o thusa ho ngola mantswe ao sokodisang.
- 13 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka maikemisetso ao re batlang ho a fihlella.
- 2 Kajeno re tlile ho eketsa lenaneng la rona.
- 3 Botsa baithuti: Ke maikemisetso afe a mang o ratang ho a fihlela?
- 4 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola.**
- 5 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona – **ba seke** ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 6 Laela baithuti ho buisana le balekane ka maikemisetso a bona.
- 7 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 8 Bitsa baithuti ba 3–4 ho o bolella ka maikemisetso a bona.
- 9 Batshwanetse ba re: Maikemisetso a ka ke le...
- 10 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho ngola, ho taka le ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

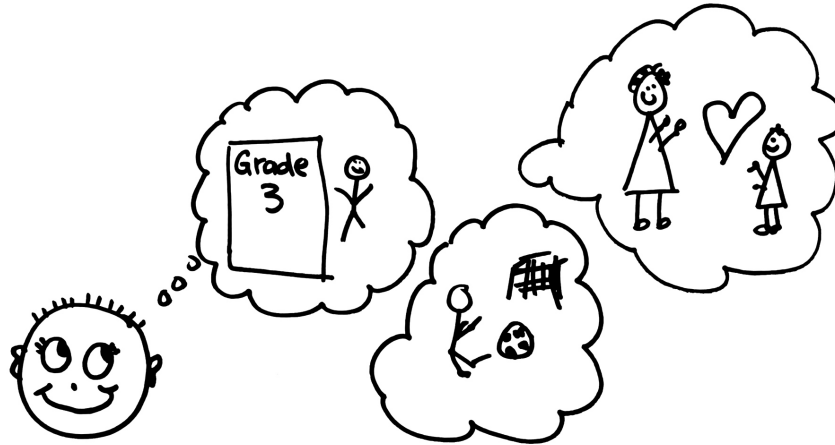
NGODISO

- 1 **Neha baithuti dibuka.** Laela baithuti ho phetla ka moo ba ngotseng ka Mantaha. Ba tla eketsa ho sena!
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela **dikopanonyana.**
- 3 Kopa baithuti ho o balla **seo ba se ngotseng.**
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti **ho qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu** le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 **Kgothatsa baithuti.**

BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- 1 Ha ho setse metsotso e 2-3, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti **ho buisana le balekane** ka seo ba se takileng.

Bokella mosebetsi wa baithuti wa beke ena bukeng ya hao. O behe hukung ya ho bala hore baithuti ba ipalle ka nako yah o bala ka bonngwe..

Maikemisetso a ka:

1. Maikemisetso a ka ke ho pasa kereiti 2.
2. Maikemisetso a ka ke ho papalla sehlopha sa bolo ya maoto.
3. Maikemisetso a ka ke ho ba motho ya mosa/pelonolo. Maikemisetso a ka ke ho pasa kereiti 2, ho papalla sehlopha sa bolo ya maoto le ho ba motho ya mosa/pelonolo.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Poeletso ya ho arola le ho kopanya medumo

SEO KE SE ETSANG....

- 1 Sebedisa mantswe a mabedi a batlileng a tshwana ka medumo, mohlala: **ntlola, nthola**
- 2 Bitsa lentswe: **ntlola**
- 3 Arola lentswe ho ya ka medumo ya lona: /**ntl**/-/**o**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ntl**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**o**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela lentsweng: /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **ntlola**
- 9 Bontsha ka ho supa o kopanya medumo ho etsa lentswe: /**ntlo**/-/**la**/= **ntlola**
- 10 Phetha sena ka lentswe: **nthola**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Sebedisa mantswe a mang a mabedi a batlileng a tshwana ka medumo, mohlala: **qhwela, nqhwela**
- 2 Bitsa lentswe: **qhwela**
- 3 Botsa baithuti: Modumo wa pele wa lentswe ke ofe?/**qhw**/
- 4 Botsa baithuti: Modumo wa bobedi lentsweng ke ofe?/**e**/
- 5 Botsa baithuti: Modumo wa boraro lentsweng ke ofe?/**l**/
- 6 Botsa baithuti: Modumo wa ho qetela lentsweng ke ofe?/**a**/
- 7 Bolella baithuti ho arola lentswe ho ya ka medumo ya lona: /**qhw**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **qhwela**
- 9 Laela baithuti ho o thusa ho kopanya medumo: /**qhwe**/-/**la**/= **qhwela**
- 10 Phetha sena ka lentswe: **nqhwela**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: IKETSETSE SETSHWANTSHO KA HLOHONG

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
Motswalle wa Marie Busi, o na le baesekele e ntle e pinki. Tsatsi le leng le le leng Marie o ne a nahana, 'Ekare nkabe ke na le baesekele jwalo ka Busi'. Ebe re ka palama dibaesekele mmoho.'	--
<p>Ka letsatsi le leng ha Marie a le lebenkeleng le ntate wa hae, o ile a bona baesekele e tshela e tshwanang le ya Busi.' Jo! Ke batla ho reka baesekele ena.' Ho rialo Marie. E ne e le R200. 'Ka kopo hle ntate, ke kopa hore o nthekele baesekele ena.'</p> <p>'Ntate wa Marie a tshepisa ho lefa halofo ya tjelele ya baesekele. Marie yena a ipolokela halofo e nngwe' Ntate wa Marie a mo fa R100.</p> <p>Marie ha a kgutlela hae, o ile a beha tjelele ya hae ka laeng moo e tla bolokeha teng. Yaba o nahana mkgwa o mong oo a tla fumana tjelele e nngwe ka ona ho reka baesekele ya hae e ntle e tshela.</p>	Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong ka moo Marie a batlang baesekele e ntjha ka teng. Seo a se nahanang ke hore o tlo fumana tjelele jwang hore a e reke.
<p>Tsatsi le latelang, Busi a tla ka baesekele ya hae e ntle e pinki. Marie a bolella Busi seo ntate wa hae a se buileng. 'Ha nka boloka tjelele e lekaneng, re tla kgona ho palama dibaesekele tsa rona mmoho.' ho rialo Marie. 'Ke na le leano.' ke Busi eo. Mohlomong re ka sebetsa ka tshimong ya ntate wa hao ebe ntate o a re lefa, mme re boloke tjelele eo ho reka baesekele. Busie le Marie ba ya ho ntate wa Marie ho motsebisa ka leano la bona, 'Ntate, na o tla re lefa ha re ka o thusa ka tshimong?' Ho botsa Marie.</p> <p>'Hoo ke mohopolo o motle'. Ho rialo ntate. 'Ke hloka thuso e ngata ka moo ka tshimong. Ha le qeta ho sebetsa ke tla le lefa R20 ka letsatsi'. Ho rialo ntate.</p>	--
Busi le Marie ba sebeditse motsheare kaofela. Qetellong ya mosebetsi wa letsatsi ntate wa Marie lefa Marie le Busi R20 motho ka mong. Busi a neha Marie tjelele ya hae, mme a re 'Ke tla natefelwa ke ho palamaya baesekele ya ka ha le wena o na le ya hao.' Kea leboha Busi', ho rialo Marie.	Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong , ke bona Busi hore o ne a thabile jwang ha a hlokomela hore Marie a ka nna a fumana baesekele e ntjha.

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>Marie a ya phaposing ya hae. A beha R40 ya hae le R100 e tswang ho ntate. Marie a nahana hore o se a na le R140, mme ka morao ho matsatsi a mmalwa ba sebetsa o tla kgona ho reka baesekele e ntjha.</p>	
<p>Ka Mantaha, ha ba tswa sekolong, Busi le Marie ba ne ba ntse ba bapalla ka jareteng. Marie a utlwa lerata le sa tlwaelehang. 'Mamela, o utlwile ntho eo? Ho botsa Marie. Busi a sheba fatshe, a bona katse e tshwasehileng terateng.</p> <p>'Ao, ke Busi eo, 'katse ena e tshwasehile' yaba Marie o a kgumama a thusa ho tshwasolla katse.</p> <p>'Ao, katse ya batho'. Ho rialo Marie.</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ke bona Marie kamoo a tshohileng ha a utlwa lerata le sa tlwaelehang.</p>
<p>Busi a nka katse a nna a e pholla ho e kokobetsa maikutlo. 'Re tlo etsa jwang?' Ho botsa Marie. 'Ke na le bonnete ba hore hona le motho ya ntseng a tsamaya hohle mona a shebana le katse ena!'</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ke bona Busi a kgathatsehile hore ba tla etsa eng ka katse.</p>
<p>Yaba ba bona pampiri e kgolo e manehilwe sefateng. E ne e na le setshwantsho sa katse e tshwanang le yona ena eo ba e thotseng. E ne e ngotswe 'NYAMETSE' ka bokgubedu.</p> <p>Ba ile ba ngola dinomoro tsa mohala yaba ba mathela habo Busi. Mme wa Busi o ile a ba kadima mohala hore ba letsetse dinomoro tsane tseo ba di fumaneng pampiring e kgolo. Yaba Brenda o a tla ho lata katse ya hae. Brenda a leboha Busi ka ho mo lefa R100 pele a tsamaya. 'Ke ya leboha ha o fumane katse yaka.' Ho rialo Brenda a thabile.</p> <p>'Wa bona'. Jwale o na le tjhelete e lekaneng ya ho reka baesekele ebile rena le e setseng!'</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ke bona kamoo Busi a thabileng ka teng ha a bona RO thabile haholo ha a lemoha hore Marie o na le tjhelete e lekaneng bakeng sa ho reka baesekele ya hae.</p>
<p>NYAMETSE</p> <p>Ke lahlehetswe ke katse.</p> <p>E tshweu le sootho ka mmala e araba ha e bitswa Ginger</p> <p>Ha o fumane katse ya ka, ke kopa o letsetse Brenda nomorong ya 01234567.</p> <p>Ke tla tla ke tlo e lata.</p>	<p>--</p>
<p>Moqebelo o latelang, Marie le ntate wa hae ba ile ba ya lebenkeleng ho reka baesekele ya Marie e ntle e tshehla. Yaba Marie le Busi ba palama dibaesekele tsa bona tse ntle mmoho motshehare kaofela, ho fihlela letsatsi le dikela.</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ke bona kamoo banana ba tla be ba thabile ha ba palame dibaesekele tsa bona mmoho. Ekare ke a ba bona ha ba bonya ba tsheha ha mmoho ba palame dibaesekele tsa bona.</p>

Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Marie o fumane tjehelete jwang?	<ul style="list-style-type: none"> • O ile a sebetsa tshimong. • Busi o sebeditse ka tshimong mme a fa Marie tjehelete ya hae. • Ba ile ba fumana katse mme monga katse a ba fa moputso.
Banana ba ne ba salletswe ke bokae?	Banana ba ne ba na le R40 ka hodimo.
Potso Hobaneng/Potso ya maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Busi a ile a fa Marie tjehelete ya hae?	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o ne a batla hore motswalle wa hae a boloke tjehelete bakeng sa baesekele. • Hobane o ne a se a na le baesekele. • Hobane ke motswalle wa sebele hape ya lokileng. • Hobane ho monate haholo ha o kganna baesekele le motswalle wa hao.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tliho sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 2 wa Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tliho sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
 - boloka
 - boikwetliso
 - moputso

Raeme kapa pina	Diketso
Ka letsohong ke tshwere, buka ya thuto	Phahamisa buka ka letsoho
Ho yona ke ithuta, bohlae le tsebo	Phahamisa buka ka letsoho
Ha ke se ke hodile,	Phahamisa letsoho ho bontsha ho hola
Ke tla lokela ho e sebedisa	Phahamisa buka ka letsoho
Ke tle ke tsebe ho phela.	Phahamisa buka ka letsoho

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
 - a Maikemisetso a Marie ke ho...
 - b O atlehile ho fihlela maikemisetso a hae ha...
 - c Seratswana sena se nthuta hore...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho araba dipotso tsa puisano.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangolong le nang le medumo eo ba ithutileng yona dibekeng tse fetileng.

a	w	m
nts	nth	ntl
i	o	b
tjh	tlh	shw
l	y	n
qhw	nqhw	ntlh
k	e	u
ntjh	tlhw	ntsw

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Qapodisa medumo yohle e tlapangolong.
- 2 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ao ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Laela baithuti ho qala ho bopa mantswe mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona.
- 3 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ka bongata boo ba ka bo kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 5 Kopa baithuti ho arolelana mantswe eo ba a bopileng le ba bang mme o a ngole tlapangolong.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Hobala ka kopanelo

Metsotso e 15

Diketsahalo ka mora ho bala

LEANO LA KUTLWISISO: KAKARETSO/HO IKETSETSA SETSHWANTSHO KA HLOHONG.

TAKA PALE

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona ka dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, diphensele le dikherayone.
- 2 Ngola tse latelang tlapangolong
 - a Ke nahana _____
 - b E shebahala/nkga/utlwahala e le _____
- 3 Bolella baithuti hore ba tlile ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong ka ho hong ho tswa paleng.
- 4 Kopa baithuti ho tutubala le ho iketla. Ba balle pale hang hape.
- 5 Kopa baithuti ho bula mahlo, mme ba take setshwantsho seo ba se entseng ka hlohong tsa bona.
- 6 Bolella baithuti ho eketsa dihloho tse 1–2 ditshwantshong tsa bona.
- 7 Kopa baithuti ho phethela dipolelo tsa bona dibukeng tsa bona tsa ho ngola.
- 8 Qetellong dumella baithuti ho buisana le balekane ka seo ba se bopileng ka hlohong tsa bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tlilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tlilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona le baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
 - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
 - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
 - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
 - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
 - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
 - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 2
KOTARA 1
Beke
10

MOKOTABA:
Ho ba le
maikemisetso

Boitokisetso ba Phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le e nngwe netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha ditjhate tsa papatso mme o tlose dintho tsohle tseo o sa dihlokeng mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe o hlophisa dipapetla tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa dintho leboteng la mokotabatse tla thabisa le ho ratwa ke baithuti jwaloka setshwantsho sa motho ya hlolang lebelo; ngwana ya sa itekanelang a etsa ho hong
- 5 Etsa diphuputso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: xxx
- 6 Etsa bonnete ba hore bibuka tsa ho ngolla tsa baithuti le dibuka tsa bona tsa tshebetso tsa DBE di tshwauwe di beilwe moo di tshwanetseng.
- 7 Etsa bonnete hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso le dibuka tsa laeborari di maamong a lokileng.

Mosebetsi wa Tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ka bonngwe ke baithuti ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha ontse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 23, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 1 24, Ha re etseng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 1 25, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa hao o sebetsa ka thata

Mantaha

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa ntate a bua le bara ba hae ba bararo bukeng e kgolo. Mora ya bohlae
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Ho ba le maikemisetso
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole **mokotaba** ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Haeba baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, botsa dipotso tse latelang
 - a Ke maikemisetso afe ao Marie a ileng a a fihlella?
 - b O kgonne jwang?
 - c Ke mekgwa efe eo re ka e sebedisang ho fihlella maikemisetso?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS).
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhteng ya tlotlontswe ya mokotaba.
 - mokgwa
 - bohlae
 - bohlae

Raeme kapa pina	Diketso
Ka letsohong ke tshwere, buka ya thuto	Phahamisa buka ka letsoho
Ho yona ke ithuta, bohlae le tsebo	Phahamisa buka ka letsoho
Ha ke se ke hodile,	Phahamisa letsoho ho bontsha ho hola
Ke tla lokela ho e sebedisa	Phahamisa buka ka letsoho
Ke tle ke tsebe ho phela.	Phahamisa buka ka letsoho

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Bitsetsa baithuti medumo le mantswe a latelang mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona:
 - a ntsipa
 - b tjhele
 - c shweshwe
 - d mantlha
 - e tlhware
 - f nthula
 - g leqhwa
 - h mantswe
- 3 Kamora moo, bolella baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 4 Ngola ka ho hlaka medumo le mantswe tlapangolong.
- 5 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ele baithuti ba hlokang thuso hloko.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Biotokisetso pele o bala

LEANO LA HO BALA KA KUTLWISISO: HO NOHA/LEPA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona Buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Mora ya bohlale
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamanya ka maikotlo le ditshwantsho, hore ba be le moeleloo motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa baithuti tlotlontswe e ntjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale hang o sa kgaotse.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Kgetha ntlha e le nngwe ya maikemisetso mme o ngole hore o ka a fihlella jwang. O ka kgetha lenaneng leo o le ngotseng beke e fetileng.

MOSEBETSI: Taka setshwantsho o be ngole dipolelo tse pedi.

FOREIMI YA HO NGOLA:

Maikemisetso a ka ke ...

Ke ikemiseditse tjena hobane...

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno baithuti batla ngola ka maikemisetso a bona. Ba tla nahana hore hobaneng ho le bohlokwa ho fihlella maikemisetso ao.
- 2 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 3 Bolella baithuti ntlha/mohopolo wa hao wa ho tlatsa foreimi ya ho ngola jwaloka: Ke batla ho ntlafatsa tsela eo ke balang ka yona. Ke batla ho bala ka thello. Ke batla ho bala nako e telele le ho bala dipale tse monate. Ke ikemiseditse hoo hobane ho bala ele ntho ya bohlokwa.
- 4 Bontsha ka ho taka setshwantsho sa maikemisetso a hao, jwaloka: o bala pela lebone lapeng la hao.
- 5 Hlalosa hore ke mantswe afe ao o tla a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 6 Bontsha hore foreimi ya ho ngola e ka tlatswa/qetellwa jwang: **Maikemisetso a ka ke** ho ntlafatsa tsela ya ka ya ho bala. Ke ikemiseditse hoo hobane ho bala ele ntho ya bohlokwa
- 7 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang.**
- 8 **Sebedisa disebediswa** (mantswe a hlahang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba) ho thusa ho ngola mantswe ao sokodisang.
- 9 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore hona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopollo/dintlha tsa bona.

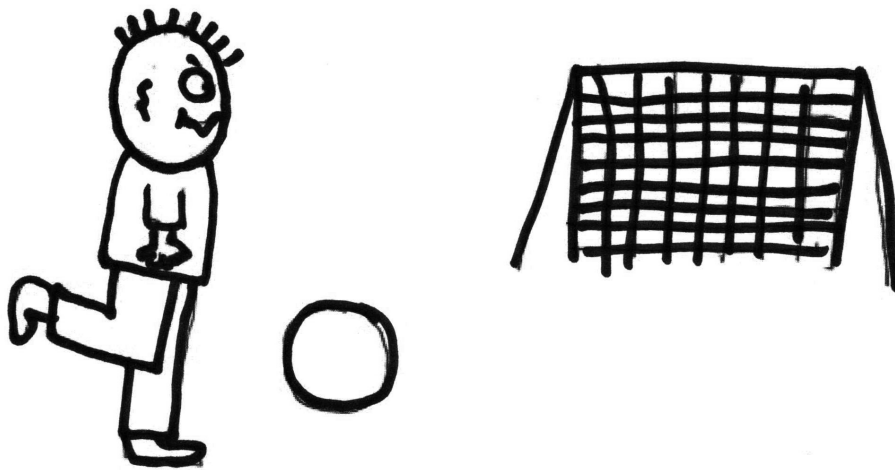
DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti: Ke maikemisetso afe ao o batlang ho a fihlella? Hobaneng ha hoo ho le bohlokwa ho wena?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 3 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona – **ba seke** ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 4 Laela baithuti ho buisana le balekane ka maikemisetso ao ba batlang ho a fihlella!

- 5 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 6 Bitsa baithuti ba 3–4 ho tlo o bolella hore ba tlile ho ngola ka maikemisetso a fe a bona.
- 7 Ba tshwanetse ba re: Maikemisetso a ka ke... Ke ikemiseditse tjena hobane...
- 8 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho ngola, ho taka le ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

NGODISO

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho phethela **dikopanonyana**.
- 3 Kopa baithuti ho balla **seo ba se ngotseng**.
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswe **ka boiketlo jwaloka kgudu** le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 Kgothatsa baithuti.

Maikemisetso a ka ke ho bapalla sehlopha sa bolo
ya maoto. Ke ikemiseditse sema hobane ke rata ho
bapala bolo ya maoto.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la ho bala la Tshebetso la 10**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tlilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsetsa sehlopha sa bobedi ho wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mametseng, le shore ba badileng eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Poeletso ya medumo le mantswe a rutilweng.

BOELE TSA/PHETHA MEDUMO

- 1 Qapodisa, mme o phahamise dipapetla tsa medumo yohle e rutilweng kotareng: /nts//nth//ntl//tjh//tlh//shw//qhw//nqhw//ntlh//ntjh//tlhw//ntsw/
- 2 Phahamisa dipapetla tsa medumo ka tatellano tse fapaneng, mme o botse baithuti ka bonngwe ho qapodisa/bala medumo.
- 3 Manamisa dipapetla tsa medumo tlapangolong.
- 4 Botsa baithuti ba fapaneng ho tla bopa mantswe tlapangolong.
- 5 Bolella baithuti ho ngola ka dibukeng tsa bona, mantswe a mangata eo ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

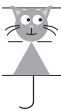

Mongolo:

Metsotso e 15

Phetha ditlhaku/mantswe/dipolelo

- 1 Bontsha baithuti ho ngola dipolelo tse kgutshwane ka ho di ngola tlapangolong.
- 2 Ba eelliswe hore polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo ebile e qetela ka kgutlo.
- 3 Baithuti ba lokela ho ngola dipolelo tsena ka dibukeng tsa bona.

Ntsu ke nonyana e bohlale.

Tlhapi e dula ka metsing.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso Ya Pele**MAANO A KUTLWISISO: HO AKANYA DINTHO EMPA O SENA BONNETE BA TSONA**

Seratswana/taba	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
Mpumi le ausi wa hae ba ne ba rata ho etela ha nkgono wa bona motseng o bitswang Zinyoka ka phomolo ya Mariha. Nkgono o ne a besa mollo o moholo kante bosiu, mme ba dula mollong ba ntse ba nwa tee ba futhumatswa ke mollo.	Ke nako e ikgetheleng ha Mphumi le banababo ba tjhakela nkgono.
Ka bosiu bo bong, malome Kwezi o ile a fihlaha nkgono. Ho bohle lapeng leo, o ne a tumme ka ho qoqa dipale tse monate haholo, leha ho le jwalo, e ne e le motho ya sa bueng haholo kahoo ho ne ho tsebahala hore ha a qoqe pale tsa hae ha bonolo. Mpumi le ausi wa hae ba tadima malome Kwezi ha ntse a phoka tee ya hae a thotse. Mpumi a se ke a kgona ho thola. 'Ka kopo hle malome, a ko re phethele pale hle! Re utlwile o kgeleke ka ho phetha dipale haholo!' o kopa malome. Malome Kwezi a tadima hodimo, a maketse. A bososela le Mpumi. 'Ke tla o phethela pale eo ke e ratang haholo, hobane o tswa hole,' malome a dumela.	E ile ya eba nako e kgethehileng le ho feta ha malome Kwezi a le teng le yena. Nka etsa qeto hore ba ne ba utlwile ka dipale tsa hae, empa ba ne ba so dimamele.
Ka letsatsi le leng ho ne ho ena le rapolasi wa monna moholo, a ena le bara ba bararo. O ne a kula ebile a se a tsofetse haholo, a tlameha ho etsa qeto ya hore o tla siya polasi ya hae le mora o feng ha a ka hlokahala. Polasi e hloka tsamaiso le moralo o nepahetseng', o a nahana, 'Ke tlamehile ho e siya le mora e mong wa ka ya bohlale ya tsebang ho nahana hantle'.	Nka etsa qeto hore ntate ha kgone ho etsa qeto ya hore ke mang ho bara ba hae ya lokelwang ke ho nka polasi.

Seratswana/tabaa	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
<p>Ka tsatsi le leng rapolasi wa monnamoholo a bitsetsa bara ba hae ba bararo sekiring. 'Ha ke se ke hlokahetse, e mong wa lona o tla fumana polasi ena', o rialo ho bara ba hae, 'mme e tla ba boikakarabelo ba hae ho hlokomela bana babo. Ke tlamehile ho etsa qeto hore ke mang ya tla hlokomela polasi ha ke se ke le siyo'.</p> <p>Bara ba hae ba shebana, ba ipotsa ke mang a tla fumana polasi.</p>	<p>Nka etsa qeto ntate ha rate ho kgetha feela ntle le tsebo! O batla polasi e fumanwe ke motho ya e loketseng.</p>
<p>'Le a se bona sekiri se seholo se?' Ho botsa monnamoholo wa rapolasi. 'E mong e mong wa lona o tla ba le matsatsi a mahlano ho se tlatsa ka ntho e nngwe le e nngwe eo a e ratang. Le tlamehile ho tlatsa sekiri ka matsatsi a mahlano.'</p>	<p>Nka etsa qeto hore ntate o qala tlhodisano hore a tsebe ho bona ha bonolo ke mang ya lokelwang ke ho nka polasi.</p>
<p>Mora e moholo a leka pele. A etsa qeto ya hore o tla tlatsa sekiri ka lehlabathe, a tlatsa dikiribaye tse ngata ka lehlabathe le tswang nokeng. O ile a sebetsa ka thata, empa letsatsing la bohlanano sekiri se ne se sa fihla le mahareng a ho tlala.</p>	<p>Ke etsa qeto hore mora e moholo ke motho ya sebetsang ka thata, empa leano la hae ha le ya sebetsa. Ke nahana a ka be a ile a etsa leano le betere.</p>
<p>Mora wa bobedi le yena a leka. A kgetha ho tlatsa sekiri ka poone, a tshela matsoho a mangata a tletseng poone ka sekiring. O ile a sebetsa ka mafolofolo, empa ka letsatsi la bohlanano sekiri se ne se le mahareng a ho tlala feela.</p>	<p>Ke etsa qeto hore mora e moholo ke motho ya sebetsang ka thata, empa leano la hae ha le a sebetsa. Mohlomong a ka be a ile a nahana ka leano le betere.</p>
<p>Mora e monyenyane ya ba wa ho qetela ho leka mosebetsi oo. O ile a qeta letsatsi la pele a paqame tlasa moriti wa sefate mme a nahana.</p> <p>'O botswa haholo!' aubuti wa hae e moholo a nahana. 'Ke na le bonnete ke tla fumana polasi!'</p> <p>Ka letsatsi la bobedi mora e monyenyane a dula hape, a bala a nahana ka seo a ka se etsang.</p> <p>'O bohlaswa haholo!' aubuti wa hae wa bobedi a nahana. Ke na le bonnete ke tla fumana polasi!</p> <p>Ka letsatsi la boraro mora e monyenyane a dula ka buka ya ho ngolla, a nahana a etsa moralo ka seo a ka se etsang.</p> <p>'Ha a sebetse ka thata!'ntate wa hae o a nahana. 'Ha a no fihlella letho'.</p>	<p>Nka etsa qeto hore ha ho motho ya neng a nahana mora e monyenyane o lokelwa ke ho fumana polasi. Ba ne ba nahana o phomotse feela ha a etse letho.</p>
<p>Ka letsatsi la bone, moshemane a tsamaya e sa le hoseng ho ya toropong. A kgutla mantsiboya a nkile mokotla o monyenyane. Ka nako eo, ba lelapa labo ba ne ba kgolwa hore ha a tsotelle ho fumana polasi.</p>	<p>Ke etsa qeto hore mokotla wa mora e monyenyane o ile wa ferekanya ba lelapa, hobane o le monyenyane haholo. Bohle ba lelapa ba ne ba hopola hore ha ho kamoo a ka ba hlolang ka teng.</p>

Seratswana/tabá	Padiso ya pele (Nahana, o bue)
<p>Ka letsatsi la bohloano, ntate wa hae a qetella a buile le yena. 'Hobaneng o sa etse letho? O a nthohaka!' a rialo ka kgalefo.</p> <p>'Tjhe ntate! Ke kopa o ntshepe. Ke na le moralo o motle!'</p>	
<p>Eitse letsatsi la bohloano ha le dikela, mora e monyenyanane a bitsetsa ntate wa hae sekiring. A ntsha kerese e kgolo ka mokotleng wa hae o monyenyanane, mme a e beha fatshe mahareng a sekiri. A e hotetsa, kganya ya tlala sekiri.</p> <p>Ntate wa hae a makala. 'O bohlale kannete. Ke wena ya kgonne ho tlatsa sekiri. Polasi e tla ba ya hao!'</p>	<p>Ke etsa qeto hore ntate wa hae o ne a sa lebella mora e monyenyanane e ka ba mohlodi, hobane o ne a maketse! Ke yena feela a ileng a tswella thlodisanong eo.</p>
<p>Malome Kwezi a sheba Mpumi le banababo, 'jwale la bona-ho bohlokwa ho sebetša ka thata, le ho etsa moralo o hlwahlwa!'</p>	<p>Malome Kwezi o ne qoqela banana pale ena ho ba ruta thuto e itseng. Re tlamehile ho nahana le ho etsa meralo re tsebe ho atleha bophelong</p>
<p>Mpumi le ausi wa hae ba ne ba rata ho etela ha nkgono wa bona motseng o bitswang Zinyoka ka phomolo ya Mariha. Nkgono o ne a besa mollo o moholo kante bosiu, mme ba dula mollong ba ntse ba nwa tee ba futhumatswa ke mollo.</p>	<p>Ke nako e ikgetheleng ha Mphumi le banababo ba tjhakela nkgono.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsō	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Mora wa pele o ile a leka ho tlatsa sekiri ka eng?</p>	<p>Mora wa pele o lekile ho tlatsa sekiri ka lehlabathe.</p>
<p>Mora wa bobedi o ile a leka ho tlatsa sekiri ka eng?</p>	<p>Mora wa bobedi o lekile ho tlatsa sekiri ka poone.</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng mora wa boraro a ile a fumana polasi?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane ke yena feela mora wa hae a ileng a tlatsa sekiri. • Hobane o ile a tlatsa sekiri kaofela ka kganya. • Hobane o ne a ena le leano le letle. • Hobane o ne a ena le leano le betere ho feta bo-aubuti/baholwane ba hae. • Hobane o ne a le bohlale haholo.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la ho bala la Tshebetso la 10**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa phetolo ya ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bothle ka **Mosebetsi wa 2 wa Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha hore ke sehlopha sefe seo o se mamatseng, le hore ba badile eng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

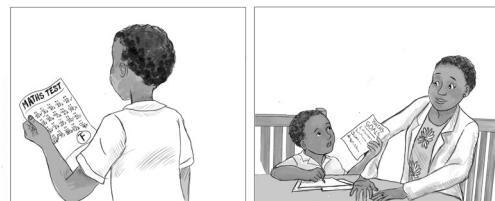
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba.
 - botswa
 - ho sebetsa ka thata
 - tshwanelwa

Raeme kapa pina	Diketso
Ka letsohong ke tshwere, buka ya thuto	Phahamisa buka ka letsoho
Ho yona ke ithuta, bohlahe le tsebo	Phahamisa buka ka letsoho
Ha ke se ke hodile,	Phahamisa letsoho ho bontsha ho hola
Ke tla lokela ho e sebedisa	Phahamisa buka ka letsoho
Ke tle ke tsebe ho phela.	Phahamisa buka ka letsoho

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba ile ba qapa dipale tsa bona tse tsamayelanang le ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena, baithuti bat la sebetsa ka dihlopha ho qapa dipale tsa bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 6 Hopotsa baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa baithuti ba 2–3 ho abelana le balekane ba bona dipale tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dipale tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Poeletso ya mantswe a seng a rutilwe

POELETSO/PHETHO YA MANTSWE

- 1 Hlophisa dipapetla tsa medumo kaofela.
- 2 Bontsha papetla ya lentswe mme o kope baithuti ba fapaneng ho a bala.
- 3 Ha moithuti a hloleha ho bala lentswe, mo thuse ho le qapodisa/bala.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Mongolo:

Metsotso e 15

Phetha ditlhaku/mantswe/dipolelo

- 1 Bontsha baithuti ho ngola dipolelo tse kgutshwane ka ho di ngola tlapangollong.
- 2 Ba eelliswe hore polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo ebile e qetela ka kgutlo.
- 3 Baithuti ba lokela ho ngola dipolelo tsena ka dibukeng tsa bona.

 Metsi a letse leqhwa.

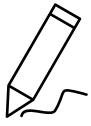
 Bashemane ba hlaba nthla

 ya pele.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

SEHLOOHO: Kgetha ntlha e le nngwe ya maikemisetso o be o ngole hore o tla e fihlella jwang. O ka kgetha lenaneng la maikemisetso a hae.

MOSEBETSI: Taka sethwantsho o eketse ka dipolelo tse pedi.

FOREIMI YA HO NGOLA

Maikemisetso a ka ke ...

Ho a fihlella ke tla..., le ...

Ha ke fihlelletse maikemisetso ana ke tla...

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti batla eketsa ka dipolelo tse pedi mosebetsing wa bona wa Mantaha
- 2 Kajeno ba tla nahana ka moo ba tla fihlellang maikemisetso ana, le hore o tla ikutlwa jwang ha a se a fihletse.
- 3 Balla baithuti foreimi ya ho ngola.
- 4 **Bontsha** baithuti hore o **nahana pele o ngola**
- 5 Hlalosa dintlha tse itseng tsa hao tseo o tla di ngola foreiming ya ho ngola jwaloka: Hore ke ntlafatse ho bala ha ka, ke tla tshwanela ho ikwetlisa ka thata. Ke tla tshwanela ho bala haholo ho feta jwale. Ke tla tshwanela ho bala hae. Ho etsa hoo ke tla tshwanela ho kadima dibuka laeboraring!
- 6 **Bontsha** ho eketsa setshwantshong sa hao jwaloka: qubu ya dibuka pela hao.
- 7 Hlalosa hore ke mantswe a fe ao o tla a ngola. **Sehela lentswe le leng le le leng mola.**
- 8 **Bontsha** ka ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola jwaloka: Ho fihlela maikemisetso a ka ke tla eketsa ho bala, ke ikwetlise hae le ho kadima dibuka laeboraring. Ha ke fihlella maikemisetso ana a ka ke tla ba motlotlo haholo ka boiphihlelo ba ka.
- 9 Hlokomedisa baithuti hore polelo e ntjha ke lenane, le hore dintlha di arolwa ke feelwanekapa lentswe “le”. Hopotsa baithuti hore re ngotse lenane le jwalo beke e fetileng!
- 10 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu e be o ngola medumo eo o e tsebang**
- 11 **Sebedisa disebediswa** (mantse a hlahang kgafetsa, tlotlontse ya mokotaba) ho o thusa ho ngola mantswe ao sokodisang.
- 12 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore ona e ne e le mohlala feela, empa baithuti ba lokela ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka maikemisetso ao re batlang ho a fihlella.
- 2 Kajeno re tla eketsa ka dipolelo mongolong wa rona.
- 3 Botsa baithuti: O tla etsang ho fihlella maikemisetso a hao? O tla a fihlella jwang?
- 4 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola**.
- 5 Hlalosa hore baithuti ba lokela ho nahana ka dintlha tsa bona –**ba seke** ba kopisa dintlha tsa titjhere!
- 6 Laela baithuti ho **buisana** le balekane ka maikemisetso a bona le ka moo ba ka a fihlellang.
- 7 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana le balekane.
- 8 Bitsa baithuti ba 3–4 ho o bolella hore bat la fihlela maikemisetso a bona.
- 9 Ba tshwanetse ba re: Ho fihlella maikemisetso ke tla ..., .., le...
- 10 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlile ho sebedisa foreimi ya ho taka le ho ngola mehopolo/dintlha tsa bona!

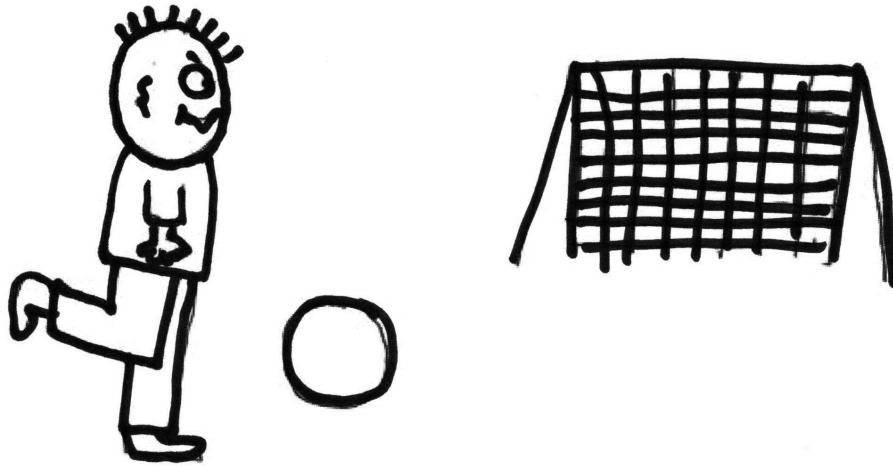
NGODISO:

- 1 **Neha baithuti dibuka.** Laela baithuti ho phetla mosebetsi wa bona wa Mantaha. Ba tla **eketsa** ho sena!
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho phethela dikopanonyana
- 3 Kopa baithuti ho balla **seo ba se ngotseng**.
- 4 Thusa baithuti ho qetella/phethela foreimi ya ho ngola.
- 5 Thusa baithuti ho qapodisa mantswa **ka boiketlo jwaloka kgudu** le hore ba sebedise disebediswa.
- 6 **Kgothatsa baithuti.**

BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- 1 Ha ho setse metsotso e 2–3, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti **ho buisana/qoqa ka bobedi** le balekane ka seo ba se takileng.

Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo baithuti bohle ba tla o bona. Hona ho thusa baithuti ho qoqa ka mokotaba..

Maikemisetso a ka ke ho bapalla sehlopha sa bolo ya maoto. Ke ikemiseditse sena hobane ke rata ho bapala bolo ya maoto.

Ho fihlela sena, ke tla ikwettisa, ke shahle/kwene kamora moo ke je ditekong tsa bolo ya maoto. Ke tla ikutlwa ke le motlotlo hahdo ha ke akleha.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 10**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mamatseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Poeletso ya ho arola le ho kopanya medumo

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Sebedisa mantswe a mabedi a batlileng a tshwana ka medumo, mohlala: **tlhoko, ditlhoko**
- 2 Bitsa lentswe: **tlhoko**
- 3 Arola lentswe ho ya ka medumo ya lona: /tlh/-/o/-/k/-/o/
- 4 Qapodisa/Bitsa modumo wa pele wa lentswe: /tlh/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /o/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /k/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela lentsweng: /o/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **tlhoko**
- 9 Bontsha ka ho supa o kopanya medumo ho etsa lentswe: /tlho/-/ko/= **tlhoko**
- 10 Phetha sena ka lentswe: **ditlhoko**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Sebedisa mantswe a mang a mabedi a batlileng a tshwana ka medumo, mohlala: **ntswakela, ntjhakela**
- 2 Bitsa lentswe: **ntswakela**
- 3 Botsa baithuti: Modumo wa pele wa lentswe ke ofe?/ntsw/
- 4 Botsa baithuti: Modumo wa bobedi lentsweng ke ofe?/a/
- 5 Botsa baithuti: Modumo wa boraro lentsweng ke ofe?/k/
- 6 Botsa baithuti: Modumo wa bone lentsweng ke ofe?/e/
- 7 Botsa baithuti: Modumo wa bohlang lentsweng ke ofe?/l/
- 8 Botsa baithuti: Modumo wa ho qetela lentsweng ke ofe?/a/
- 9 Bolella baithuti ho arola lentswe ho ya ka medumo ya lona: /ntsw/-/a/-/k/-/e/-/l/-/a/
- 10 Ngola lentswe tlapangollong: **ntswakela**
- 11 Laela baithuti ho o thusa ho kopanya medumo: /ntswa/-/ke/-/la/= **ntswakela**
- 12 Phetha sena ka lentswe: **ntjhakela**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi**MAANO A HO BALA: HO AKANYA DINTHO EMPA O SENA BONNETE BA TSONA**

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
Mpumi le ausi wa hae ba ne ba rata ho etela ha nkgono wa bona motseng o bitswang Zinyoka ka phomolo ya Mariha. Nkgono o ne a besa mollo o moholo kante bosiu, mme ba dula mollong ba ntse ba nwa tee ba futhumatswa ke mollo.	
Ka bosiu bo bong, malome Kwezi o ile a fihlaha nkgono. Ho bohle lapeng leo, o ne a tumme ka ho qoqa dipale tse monate haholo, leha ho le jwalo, e ne e le motho ya sa bueng haholo kahoo ho ne ho tsebahala hore ha a qoqe pale tsa hae ha bonolo. Mpumi le ausi wa hae ba tadima malome Kwezi ha ntse a phoka tee ya hae a thotse. Mpumi a se ke a kgona ho thola. ‘Ka kopo hle malome, a ko re phethele pale hle! Re utlwile o kgeleke ka ho phetha dipale haholo!’ o kopa malome. Malome Kwezi a tadima hodimo, a maketse. A bososela le Mpumi. ‘Ke tla o phethela pale eo ke e ratang haholo, hobane o tswa hole,’ malome a dumela.	
Ka letsatsi le leng ho ne ho ena le rapolasi wa monna moholo, a ena le bara ba bararo. O ne a kula ebile a se a tsofetse haholo, a tlameha ho etsa qeto ya hore o tla siya polasi ya hae le mora o feng ha a ka hlokahala. Polasi e hloka tsamaiso le moralo o nepahetseng, o a nahana, ‘Ke tlamehile ho e siya le mora e mong wa ka ya bohlale ya tsebang ho nahana hantle’.	Nka etsa qeto hore ntate ha tsebe ke mora o feng wa hae ya tsebang ho etsa moralo le ho nahana hantle. Ha rate ho siya polasi ya hae le motho ya ke keng a e hlokomela hantle.

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>Ka tsatsi le leng rapolasi wa monnamoholo a bitsetsa bara ba hae ba bararo sekiring. 'Ha ke se ke hlokahetse, e mong wa lona o tla fumana polasi ena', o rialo ho bara ba hae, 'mme e tla ba boikakarabelo ba hae ho hlokomela bana babo. Ke tlamehile ho etsa qeto hore ke mang ya tla hlokomela polasi ha ke se ke le siyo'.</p> <p>Bara ba hae ba shebana, ba ipotsa ke mang a tla fumana polasi.</p>	<p>Ke etsa qeto hore ntate o batla ho nehela polasi ho mora ya tla ba le boikarabelo le bokgoni ba ho hlokomela lelapa lohle.</p>
<p>'Le a se bona sekiri se seholo se?' Ho botsa monnamoholo wa rapolasi. 'E mong e mong wa lona o tla ba le matsatsi a mahlano ho se tlatsa ka ntho e nngwe le e nngwe eo a e ratang. Le tlamehile ho tlatsa sekiri ka matsatsi a mahlano.'</p>	<p>Nka etsa qeto hore ntate o batla ho hloka leeme, mme a nehe polasi ho mang kapa mang ya tla bontsha bokgoni ba ho etsa mosebetsi.</p>
<p>Mora e moholo a leka pele. A etsa qeto ya hore o tla tlatsa sekiri ka lehlabathe, a tlatsa dikiribaye tse ngata ka lehlabathe le tswang nokeng. O ile a sebetsa ka thata, empa letsatsing la bohlanano sekiri se ne se sa fihla le mahareng a ho tlala.</p>	<p>Nka etsa qeto hore ntate o shebile mora e moholo ho bona hore ebe e tla ba motho ya nepahetseng ho nka polasi.</p>
<p>Mora wa bobedi le yena a leka. A kgetha ho tlatsa sekiri ka poone, a tshela matsoho a mangata a tletseng poone ka sekiring. O ile a sebetsa ka mafolofolo, empa ka letsatsi la bohlanano sekiri se ne se le mahareng a ho tlala feela.</p>	<p>Nka etsa qeto hore ntate o ithutile thuto e bohlokwa hore na bara ba hae e tla ba borapolasi ba jwang.</p>
<p>Mora e monyeynane ya ba wa ho qetela ho leka mosebetsi oo. O ile a qeta letsatsi la pele a paqame tlasa moriti wa sefate mme a nahana.</p> <p>'O botswa haholo!' aubuti wa hae e moholo a nahana. 'Ke na le bonnete ke tla fumana polasi!'</p> <p>Ka letsatsi la bobedi mora e monyenyane a dula hape, a bala a nahana ka seo a ka se etsang.</p> <p>'O bohlaswa haholo!' aubuti wa hae wa bobedi a nahana. Ke na le bonnete ke tla fumana polasi!</p> <p>Ka letsatsi la boraro mora e monyenyane a dula ka buka ya ho ngolla, a nahana a etsa moralo ka seo a ka se etsang.</p> <p>'Ha a sebetse ka thata!'ntate wa hae o a nahana. 'Ha a no fihlella letho'.</p>	<p>Nka etsa qeto hore ho ne ho bonahala eka o botswa, empa nnete ke hore o ne a nahana a bile a etsa moralo! Ke nahana ka nako e nngwe dintho ha di jwalekaha o di bona.</p>
<p>Ka letsatsi la bone, moshemane a tsamaya e sa le hoseng ho ya toropong. A kgutla mantsiboya a nkile mokotla o monyenyane. Ka nako eo, ba lelapa labo ba ne ba kgolwa hore ha a tsotelle ho fumana polasi.</p>	<p>Nka etsa qeto hore batho ba bang ba lelapa ha ba na boiphihlelo jwaloka mora wa boraro. Ha ho na le ya mong a ileng a utlwisisa hore a ka nna a etsa leano le fapaneng le a bona-leha feela maano a bona a sa sebetsa.</p>

Seratswana	Padiso ya bobedi (Nahana, o bue)
<p>Ka letsatsi la bohloko, ntate wa hae a qetella a buile le yena. 'Hobaneng o sa etse letho? O a nthohaka!' a rialo ka kgalefo.</p> <p>'Tjhe ntate! Ke kopa o ntshepe. Ke na le moralo o motle!'</p>	<p>Ke a bona mora e monyenyanane o ne a na le boitshepo hore leano la hae le tla sebetsa. Ke etsa qeto hobane o qetile nako e ngata a nahana.</p>
<p>Eitse letsatsi la bohloko ha le dikela, mora e monyenyanane a bitsetsa ntate wa hae sekiring. A ntsha kerese e kgolo ka mokotleng wa hae o monyenyanane, mme a e beha fatshe mahareng a sekiri. A e hotetsa, kganya ya tlala sekiri.</p> <p>Ntate wa hae a makala. 'O bohlale kannete. Ke wena ya kgonne ho tlatsa sekiri. Polasi e tla ba ya hao!'</p>	<p>Ntate o ne a sa tsebe ke mang ya tlamehang ho fumana polasi, empa thlodisano ena e ile ya mo thusa ho nka qeto ha bonolo. Ke nahana ke kahoo ntate a ileng rala thlodisano e tshopodi tjena.</p>
<p>Malome Kwezi a sheba Mpumi le banababo, 'jwale la bona-ho bohlokwa ho sebetsa ka thata, le ho etsa moralo o hlwahlwa!'</p>	<p>Nka etsa qeto hore ka nako e nngwe ho nahana le ho etsa moralo ho bonahala eka ha o etse letho, empa ho bohlokwa, ho re thusa ho qeta mesebetsi ya rona betere.</p>
<p>Mpumi le ausi wa hae ba ne ba rata ho etela ha nkgono wa bona motseng o bitswang Zinyoka ka phomolo ya Mariha. Nkgono o ne a besa mollo o moholo kante bosiu, mme ba dula mollong ba ntse ba nwa tee ba futhumatswa ke mollo.</p>	
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke mang a phethag pale?	Malome Kwezi o qoqela batjhana ba hae Mpumi le banababo pale.
Molaetsa wa pale ena ke eng?	Molaetsa ke hore ho bohlokwa ho sebetsa ka thata le ho etsa moralo o hlwahlwa.
Potso Hobaneng/Potso ya maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ntate a ne a re bara ba hae ba tlatsa sekiri?	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o ile a e qala ka ho etsa thlodisano ho bona ke mang ya tla fumana polasi. • Hobane o ne a batla mokgwa oo a ka etsang qeto ya hore ke mang ya tlamehang ho fumana polasi. • Hobane o ne a batla ho bona ke mang ho bara ba hae ya tla kgona ho tlatsa sekiri ka matsatsi a mahlano. • Hobane o ne a batla ho bona ke mang ho bara ba hae ya kgonang ho rarolla bothata le ho hlokomela polasi hantle.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 10**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya Molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
 - katleho
 - lefa
 - boqapi

Raeme kapa pina	Diketso
Ka letsohong ke tshwere, buka ya thuto	Phahamisa buka ka letsoho
Ho yona ke ithuta, bohlahe le tsebo	Phahamisa buka ka letsoho
Ha ke se ke hodile,	Phahamisa letsoho ho bontsha ho hola
Ke tla lokela ho e sebedisa	Phahamisa buka ka letsoho
Ke tle ke tsebe ho phela.	Phahamisa buka ka letsoho

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
 - a Seratswaneng sena ...
 - b Karolo eo ke e ratang haholo ke...
 - c Ke nahana hore seratswana sena se ngotswe ho nthuta...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangolong le nang le medumo eo ba ithutileng yona dibekeng tse fetileng.

a	w	m
nts	nth	ntl
i	o	b
tjh	tlh	shw
l	y	n
qhw	nqhw	ntlh
k	e	u
ntjh	tlhw	ntsw

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Qapodisa medumo yohle e tlapangolong.
- 2 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ao ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Laela baithuti ho qala ho bopa mantswe mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona.
- 3 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ka bongata boo ba ka bo kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 5 Kopa baithuti ho arolelana mantswe eo ba a bopileng le ba bang mme o a ngole tlapangolong.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo ka mora ho bala

LEANO LA KUTLWISISO: KAKARETSO

MOQOQO WA MOLOMO KA PALE/SERATSWANA

- 1 Hlalosetsa baithuti hore ba tla nahana ka karolo tse bohlokwatsa seratswana se badilweng.
- 2 Ba tla boela ba nahane ka seo ba tshwanetseng ho ithuta sona ka seratswana.
- 3 Ngola foreimi ya kakaretso tlapangolong.
- 4 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:
 - a **Seratswana sena se mabapi le...** (dipolelo tse 2–3)
 - b **Mora e monyane o hapile hobane...**
 - c **Ke nahana malome Kwezi o kgethile pale ena hobane...**
- 5 Hlalosetsa baithuti hore ba k eke ba kgona ho bua sohle ka seratswana – ba tla tshwanela ho kgetha karolo tse bohlokwa.
- 6 Bontsha ka ho etsetsa baithuti mohlala wa hao. Ka mokgwa ona: ***Seratswana sena se mabapi le monnamoholo ya qalang tlhodisano ya hore ke mang ho bara ba hae ya tshwanetseng ke ho fumana lefa la hae e leng polasi ya hae. Mora e monyane o hapile tlhodisano hobane o ile a nahana tsela tse bohlale mme a ba le moralo wa ho qeta mosebetsi. Ke nahana malome Kwezi o kgethile pale ena hobane a ne a batla ho ruta Mpumi le ngwanabo thuto e itseng!***
- 7 Efa baithuti monyetla wa ho nahana ka karolo tse bohlokwa tsa seratswana.
- 8 Laela baithuti hore ba sebedise foreimi ho akaretisa dintlha tsa bona.
- 9 Bitsa baithuti ho kgobokana.
- 10 Kopa baithuti ba 1–2 ho arolelana le baithuti ba bang dikakaretso tsa bona.
- 11 Kopanyanang kakaretso ya phaposiburutelo, ka mokgwa ona: ***Seratswana sena bara ba motho ba bararo ba tshwanetseng ho tlatsa mokgoro ka matsatsi a mahlano. Paleng ena, ke mora a le mong feela ya tla fumana lefa e leng polasi ya ntatae. Re ratile ha Siviwe a kgalehela sebakeng se ipatileng seo a ne a ipatile ho sona. Ke nahana malome Kwezi o kgethile pale ena hobane a ne a batla ho ruta Mpumi le ngwanabo hore ho bohlokwa ho ba le moralo hore o tle o fihlille maikemisetso a hao!***

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 10**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho tllilo sebetsa le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho tllilo sebetsa le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
 - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
 - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
 - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
 - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
 - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
 - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
 - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka sona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona ka tsona le tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.